

קובץ גליונות

פרשת לך לך

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

הגאון הגדול רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל
ראש ישיבת קול תורה
ובעמח"ס "ברכת אברהם"
גלב"ע ה' חשוון תשפ"ב תנצב"ה

מרן ראש הישיבה הגאון הגדול
רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל
גלב"ע י"א חשוון תשע"ב תנצב"ה
יריעה מיוחדת במלאת עשר שנים להסתלקותו

קרון
השביעית

קרון הקדש של גורלי ויואל קלמן ז"ל
לכיום מנצח השבועות בארץ וישראל

מוקד 'משובית' ארץ'

1800-300-544

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	5:31	6:42	7:22
בני ברק	5:46	6:43	7:19
קרית ספר	5:40	6:42	7:21
בית שמש	5:31	6:43	7:21
אופקים	5:40	6:44	7:21
חיפה	5:38	6:43	7:19
ליקוואוד	5:59	7:27	7:35

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונם

משפחת סמיד

אופקים
להולדת הבן

משפחת אהרן

בני ברק
להולדת הבן

משפחת שטיגל

פתח תקוה
להולדת הבת

משפחת לבקוביץ

טלז סטון
לארוסי הבן

משפחת וייל

בני ברק
לנישואי הבן

משפחת ולוסקי

חיפה
לנישואי הבן

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• יז חשון וירא	• ח ניסן מצורע
• כד חשון חיי שרה	• טו ניסן חג הפסח
• ב כסלו תולדות	• כב ניסן אחרי
• ט כסלו ויצא	• כט ניסן קדושים
• טז כסלו וישלח	• ו אייר אמור
• כג כסלו וישב	• יג אייר בהר
• ל' כסלו מקץ	• כ אייר בחקותי
• ז טבת ויגש	• כז אייר במדבר
• יד טבת ויחי	• ה סיון נשא
• כא טבת שמות	• יב סיון בהעלתך
• כח טבת וארא	• יט סיון שלח
• ו שבט בא	• כו סיון קרח
• יג שבט בשלח	• ג תמוז חקת
• כ שבט יתרו	• י תמוז בלק
• כז שבט משפטים	• יז תמוז פינחס
• ד אדר א' תרומה	• כד תמוז מטות
• יא אדר א' תצוה	• ב אב מסעי
• יח אדר א' כי תשא	• ט אב דברים
• כה אדר א' ויקהל	• ז אלול שופטים
• ב אדר ב' פקודי	• יד אלול כי תצא
• ט אדר ב' ויקרא	• כא אלול כי תבא
• טז אדר ב' צו	• כח אלול נצבים ר"ה
• כג אדר ב' שמיני	• ו תשרי וילך יו"כ
• א ניסן תזריע	• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

בשורה משמחת לעולם הרב

סדרת הספרים

שיעורי הגרי"ג

שיעורי רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א
ערוכים בבהירות, בשפה ברורה ונעימה
בעת בדרך נוסף על מסכת בבא קמא

לרגל הופעת הברך הרביעי
מכצע מיוחד לכתי מדרשות וישיכות כרכישת כל הסדרה
יכמות | כתובות | בבא קמא - חדש! | בבא מציעא
פרטים בטל' הנ"ל

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
או בטל' 052-7147135 | 054-8537407

יסודות ההשקפה לשנה ולדורות!

להעמיק יותר בפרשיות השבוע
ולקבל עצות מעשיות
להתמודדות עם אתגרי התקופה
סדרת "יתדותיו לנצח"
מאמרי השקפה ומחשבה
מתובלים ברעיונות וחידושים
ממרנן ורבנן מעתיקי השמועה
הנוגעים במגוון נושאים שעל סדר יומה
של היהדות החרדית!

הושלמה
הסדרה!

נכתבו ונערכו ע"י

הרב יצחק רוט

מומלץ לאנשי ונשות חינוך
מרביצי תורה ומרצים
ולחפצים להעמיק
ביסודות התורה!

כרך נוסף על מועדי ישראל
מתנה לכל מזמין!

הזמינו עכשיו והמשלוח בדרך אליכם:
מוקד הזמנות: 054-8500-463
או בדוא"ל: yatedotav1@gmail.com
שלחו הודעה, ונשוב אליכם בהקדם!

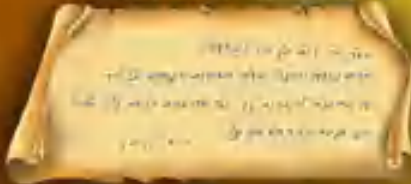
מחיר מבצע מיוחד
לרגל השלמת הסדרה
כולל
משלוח חינם
עד פתח הבית!

*ככפוף לתקנון ט.ל.ח.

בית החיים קניינסקי שליט"א ממיר:

אלפים נחששו ואלפים יושעו

החזקת אמונת ישראל דמונת סכא לחיות

לרחמים פועלת רחל אמנו יום אחד נבחר

(החזקת אמונת ישראל דמונת סכא לחיות)

יום אחד בשנה זה קורה, בהילולא של רחל אמנו

מעמד - חתם פקדון העולמי

לאחר אמירת כל ספר התהלים
ע"י המגן הקבוע של רבני הכוללים בקבר רחל
בסדר תפילות מיוחד של האר"י הק'
הרש"ש, החיד"א והבן איש חי

בראשות גדולי וצדיקי הדור שליט"א
כאשר רבבות אלפי בית ישראל מכל מקומות מושבותיהם
מצטרפים באותה שעה לקדוץ שוערי שמים לישועת הכלל והפרט.

פרטים ועדכונים אודות מוקדי השידור החי ברחבי הארץ ובתפוצות בטלפון: 03.30.777.60

*8631

להעברת שמות
לתפלה וישועה
עד יום ראשון
י"א חשוון
בשעה 16:00

העבירו את שמכם לתפילה קבועה
יום יום - מההילולא ועד
ההילולא אצל רחל אמנו

גם לאחר ההילולא
בזכה להישאר
תמיד
אצל אמא

אור גדול

לעולם הישיבות, לאברכי הכוללים, ולאנשי חינוך!!

בהוצאת הספר 'אמרות דעת' -

שיחות ומאמרים

ממשנתו העמוקה והבהירה של מרן ראש ישיבת 'יד אהרן'

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

מאמרים אלו נמסרו ברובם בישיבה הק', כחלק מבניית עולמם הרוחני של בני הישיבה, וכן בכינוסים שונים ברחבי הארץ וראיונות שהעניק למוספים שונים.

וכבר נודעה בשערים השקעתו העצומה וכוחו הגדול של ראש הישיבה שליט"א, אשר דרכו בקודש להעמיד תלמידים מתוך חדירה עמוקה ליכולת קבלתם, הן בלימוד התורה, והן בדרך חינוכם, לגדלם בדרך העולה בית ה', ונודע בכוחו הגדול, אשר דווקא מתוך גדלותו ודעת התורה השוכנת בקרבו, מעמיק במבט חודר להכיר את מצבם של בני דורנו, קשייהם וניסיונותיהם, ולהנחיל להם את הכלים הנכונים לפי כוחותיהם, לגדלם בדרך התורה.

« מהי הדרך להתחבר ללימוד התורה הקדושה?

« מהם הנסיונות של דורינו ומה הם הדרכים לגבור עליהם?

« מהי אמונת חכמים, ומהם היסודות של 'דעת תורה'?

« מהי חשיבות השאיפות ולאילו דברים עלינו לשאוף?

« כיצד ניתן להכיר את הדרגה שלנו ולעלות בדרך עיקבית המחזיקה מעמד?

« מדוע רבים מבני דורינו אינם מתחברים ללימוד המוסר, ומה העצה לכך?

« מהי הדרך להבין את חוכמת התורה, ומהי דרגתם של תלמידי חכמים?

« האם לימוד דף היומי מתאים לבחורי ישיבה?

« אברכים רבים מרגישים שלאחר מספר שנים שלומדים בכולל מרגישים

התייבשות מסוימת, מהי העצה לזה?

« המטרה בלימוד התורה בישיבה!

« העצות להתחזק בתורה בזמני רפיון!

« דרכי הלימוד הנכונות, והשיבוש שהשתרש בדורינו!

« ועוד...

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות, או בפלא' 052-7155596 או בישיבה הק'

בשורה משמחת לשוחרי דעת ומחשבה

יזמלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים
הופיע ויצא לאור הספר החשוב

אמרות דעה

שיחות ומאמרים

בדרכי הלימוד

והעליה בתורה,

והשקפה בראי התקופה

ממשנתו העמוקה והבהירה

של מרן ראש ישיבת 'יד אהרן'

הגאון הגדול

רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

עכשיו בחנויות!

להשיג בחנויות הספרים המובחרות או בטלפון 052-7155596

דואגים היום לחתן אותם בכבוד!

הגמ"ח המרכזי - ככה מחתנים ילדים!

הגמ"ח המרכזי מציע פיתרון יחודי, הודות למודל פיננסי מנצח, חוסן כלכלי בטוח, 18 שנות ניסיון ופורמט המאפשר שותפות של חסד באלפי הלוואות, הלוואה גדולה בפריסת תשלומים מורחבת, מענק מיוחד, והכל נקי ומהודר מחשש ריבית ובפיקוח הלכתי צמוד.

מסלול	גילאים	מס' יח' מס'	סך תרומה חודשית	מספר תשלומים	סכום כולל של התרומה	סך הלוואה	החזר חודשי	מענק
פריסה מורחבת	ילדים עד גיל שלוש (לא כולל)	1	50 ₪	192	9,600 ₪	40,000 ₪	260 ₪	6,400 ₪
		2	100 ₪	192	19,200 ₪	80,000 ₪	520 ₪	12,800 ₪
		3	150 ₪	192	28,800 ₪	120,000 ₪	780 ₪	19,200 ₪
		4	200 ₪	192	38,400 ₪	160,000 ₪	1,040 ₪	25,600 ₪
		5	250 ₪	192	48,000 ₪	200,000 ₪	1,300 ₪	32,000 ₪
		6	300 ₪	192	57,600 ₪	240,000 ₪	1,560 ₪	38,400 ₪

ההצטרפות לילדים עד גיל 3 בלבד!

לכל מי שחיכה

בס"ד יצא לאור

מסכת בבא מציעא

בארו"ת - עם באורי רש"י ותוספות

הסדרה שכבשה את בתי המדרשות

אם גם אתה
רוצה להבין
כל שורה ושורה
ברש"י ותוספות
זה מה
שאתה צריך!

חדש!

הגיעה מהדורה נוספת
מסכת בבא קמא

לרכישת הגמרות:

052-766-07-07

דבר בעיתו מה טוב

ספרי מכון 'שיח אמונה' במהדורות מיוחדות
עם תחילת שנת השמיטה

דרך אמונה

הלכות שמיטה ויובל
כריכה רכה

10
ש"ח

דרך אמונה החדש

מהדורה מנוקדת ומאירת עיניים
בתוספת ביאורים,
תשובות והוראות מספרי מרן שליט"א
בדברים הנדונים בדרך אמונה,
וכן דברים המעשיים
שהתחדשו בכל עניני השמיטה,

50
ש"ח

שיח אמונה

על רמב"ם הלכות שמיטה ויובל
עם ביאורו של הגר"ש קניבסקי
מלוקט מספר דרך אמונה

10
ש"ח

קיצור דיני שביעית "בני הישיבות"

מהדורה מיוחדת לבני הישיבות הכוללת
1. מדור ההלכות כנ"ל
2. מפתח ערכים מפורט

15
ש"ח

קיצור דיני שביעית לתלמידים

מהדורה מיוחדת לתלמידי התנ"ך כיתות גבוהות
כולל את מדור ההלכות פסוקות מתוך דרך אמונה
ערוך בשפה וצורה מיוחדת בעבור לימוד התלמידים

15
ש"ח

ספר קיצור דיני שביעית

1. הלכות פסוקות מתוך דרך אמונה.
בשפה ברורה ובהירה
2. הוראות והנהגות מרן החזו"א
בעניני שביעית שנכתבו ע"י מרן
שליט"א
3. מכתבים ממרן שליט"א בעניני
שנת השמיטה
4. מכתבים מגדו"י בעניני השמיטה
5. מפתח ערכים מפורט

25
ש"ח

להזמנות: 03-307-7700 se3077700@gmail.com
ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

ובמוקדי המכירות: ירושלים: משפחת שעיו - הפסגה 46, משפחת מרגולין - עזריאל 1, משפחת יעקובסון - סורוצקין 5, משפחת פרידמן - סנהדריה המורחבת 116 ג', משפחת זילבר - צפיריים 18/24, משפחת ריינהולד - הרשלר 4/2, משפחת רוזנטל - אשר גולאק 14, בני ברק: משפחת דנציגר - רוזנהיים 2, משפחת שטיינהרטר - אלחריץ 3, משפחת כהנמן - הרב מלצר 12, משפחת מן - עזריאל 11, משפחת פרוכטר - אברבנאל 24, משפחת ברקוביץ - גניחובסקי 7, משפחת קוליקי - יהודה הנשיא 47 בית שמש: משפחת סיימס - עידו הנביא 4, משפחת אלחדד - נחל איילון 23 ביתר עילית: משפחת מלאכי - המגיד ממעזריטש 14, משפחת פלג - ישמח ישראל 4 אופקים: משפחת יוליס - תרשיש פינת ברקת אשדוד: משפחת ליפשיץ - ר' מאיר בעל הנס 18/14 נתיבות: משפחת קוזניץ - נחלת שלמה 11/1 אלעד: משפחת יונגר - שמעון בן שטח 7/8, משפחת לנדו - רמב"ם 19, משפחת שטיינמן - התור 3 מודיעין עילית: משפחת שוב - נתיב"מ 9, משפחת גוטליב - אבי עזרי 18, משפחת שפירא - הריטב"א 18, משפחת בוים - יהודה הנשיא 13 רכסים: משפחת שטיימן - הורדים 4 כ"ב ק"ג רחובות: משפחת כהן - עזרא 37/5.

לפתיחת מוקד שיח אמונה בביתכם/בבית"ב האזורי נא לפנות לטל' המכון 03-307-700

מכון להאדרת ספרי מורן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי שליט"א

הדים נרחבים ממעמד בני הישיבות של 'שיח אמונה' ו'איחוד בני הישיבות'

ביקוש רב לשמיעת שיעורי השמיטה מהגאון הגדול רבי יצחק שאול קנייבסקי שליט"א שע"י 'שיח אמונה'

במכון 'שיח אמונה' השלימו את פיתוח המערכת הטלפונית המורחבת לשמיעת שיעורי השמיטה לפי סדר הלימוד הקבוע של ב' הלכות מידי יום כתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א שמספרה 03-308-5000 * במקביל ניתן להאזין לשיעורים במערכות 'קול הלשון' שמספרה 03-6171111 בשלוחה 31654076 * במכתבו ערב שנת השמיטה כתב מרן שליט"א: "ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו מכל הצרות"

חורף של שמיטה: ברגשי קודש נעלים, תוך כדי ההדים הנרגשים מהמעמד האדיר של בני הישיבות של 'שיח אמונה' ו'איחוד בני הישיבות' שהתקיים בהיכל 'ארנה' בירושלים, נפתח בהיכלי התורה זמן החורף, תוך כדי שימת הלב לשנת השמיטה, בלימוד הלכות השמיטה כפי הוראות והדרכות רבותינו ראשי הישיבות ומרביצי התורה שליט"א, לאור תקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א במכתבו ערב שנת השמיטה: "ובשנת השמיטה יש לקבוע מידי יום ביומו חק ולא יעבור לימוד שתי הלכות בהלכות שביעית ובזה ינצלו מכל הצרות".

הביקוש העצום להצטרך לרבות הלומדים מידי יום ב' הלכות השמיטה מוסיף והולך מיום ליום, כשבמכון 'שיח אמונה' משתדלים לעמוד בגלי הביקושים העזים, בהדפסת מהדורות נוספות של ספרי הלימוד, בראשם המהדורה החדשה של 'דרך אמונה' מהדורה מנוקדת ומתוקנת, עם ביאורים, הערות תשובות והוראות מספרי ומתשובות מרן שליט"א בתוספת דעות גדולי הפוסקים.

במקביל קיים ביקוש עצום לחיבור 'שיח אמונה' על כל הלכות שמיטה ויובל שנתחבר ע"י הגר"ש קנייבסקי שליט"א מלוקט מספר 'דרך אמונה' של אביו רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, ניתן להשיג את החיבור השלם במוקד שמתחת בית רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א, או קבלת קובץ למחשב בפנייה לכתובת הדוא"ל shmita782@gmail.com ללא תשלום, למשתמשים באיזור רב.

כמו כן הוגים המוני בית ישראל במהדורות השונות של ספרי 'קיצור דיני שביעית' על פי פסקי רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א מספרו דרך אמונה וכן הנהגות חזו"א שנכתבו ע"י מרן שליט"א עם מכתבים נדירים ממרן שליט"א בעניני שביעית, שיצאו לאור אף הם על ידי מכון 'שיח אמונה'.

בימים אלו, השלימו במכון 'שיח אמונה' את פיתוח המערכת הטלפונית המורחבת לשמיעת שיעורי השמיטה לפי סדר הלימוד הקבוע של ב' הלכות מידי יום כתקנת רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א שמספרה 03-308-5000, כשבמקביל ניתן להאזין לשיעורים במערכות 'קול הלשון' שמספרה 03-6171111 בשלוחה 31654076.

במערכת המיוחדת של 'שיח אמונה' ניתן להאזין בכל יום לשיעור הנלמד בסדר הלימוד היומי, או לבחור שיעור של יום אחר, במקביל ניתן לחפש ולהאזין לשיעורי השמיטה לפי פרק והלכה מהלכות שמיטה ויובל להרמב"ם, בצורה נוחה ופשוטה.

את ספרי 'שיח אמונה' ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות, כשלהזמנות מרוכזות ניתן לפנות למכון בכתובת se3077700@gmail.com ובטלפון 03-3077700 שלוחה 6.

רחל מבכה על בניה

תפילות בוקעות רקיעים

בקבר

רחל אמונו

החל מיום ההילולא י"א חשון

יום יום,

עד שתזכו לישועה!

אלפי ישועות בזכות רחל אמונו

שלחו כעת את שמותיכם לשלוחי ועד הרבנים
העומדים בקבר רחל אמונו להעתיק ולהתחנן לישועתכם
יום יום - עד שתזכו לישועה הנכספת בקרוב ב"ה

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק

ניתן לתרום לועד הרבנים גם בכל עמדות נדרים פלוס וקהילות

גיליון מס' 445 פרשת לך לך
תשפ"ב שנה עשירית

לעילוי נשמת ידידינו הבלתי נשכח
הרב ר' שמעון
בן הר"ר יהושע אליקים הכהן ברכר ז"ל
במלאת שנה לפטירתו
נלב"ע י"ב מר חשון תשפ"א

דברי שי"ח

ממרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

אודה ה' מאוד בפי
ובתוך רבים אהללנו

השבוע הבעל"ט - פרשת לך לך, העלון מופיע בכוחות מחודשים, אחרי שבשבוע החולף הוא יצא במתכונת מצומצמת בלבד. גם אכסנית ה'קובץ גליונות' המפורסמת לא הופצה בשבוע שעבר מאותה הסיבה.

במהלך כל אותם ימים, הוצפתי במאות טלפונים, מהרצים ומוקדי המכירות המסורים, מקהל הקוראים, ומידידים רבים הדורשים ושואלים מדוע אין הגליון מופיע כמידי שבוע בשבוע, ברציפות כבר קרוב לעשור שנים.

ואכן, בזכות זיכוי הרבים התחזקתי והשתדלתי כבר בהמשך השבוע לסדר את הגליון לדפוס אך מקוצר הזמן לא הספקנו להדפיס ולהפיץ.

אני מודה באופן אישי לכל ידידינו החשובים, ולקהל הקוראים הק', שנותן לי את הכוחות להמשיך במפעל הרבצת התורה הגדול בארץ של דברי חיזוק על פרשת השבוע, ומאחל לכולם שיהיה להם חורף בריא והמשך רפואה שלימה.

וכהכרת הטוב לבורא כל עולמים, יהיה לי הזכות אם ידידי שיחיו יתחזקו ביתר כוונה באמירת ברכת 'אשר יצר', לאומרה מילה במילה במתינות, להודות על החסד שמפליא לעשות עמנו ה"ת, ובורא בנו מערכת כה משוכללת ואדירה, הפועלת בנס טבעי שאינו מובן מאליו.

ברוכים תהיו!

וברכת חורף בריא

יצחק גולדשטון

פשט על התורה

"ולא תאמר אני העשרתי את אברם" (יט, כג)

תימא איך יאמר כן הא זכה מהפקד ועוד למה נתן מעשר אם היה דעתו להחזיר [וערמב"ן ואולי יש ללמוד מכאן דהמחזיר אבדה שאין חייב להחזירה רק לפני משוה"ד צריך ליתן מעשר כספים אם לא שנותן לעני שכולה צדקה, וצ"ע] ועוד למה אמר מלך סדום והרכוש קח לך פשיטא שהן שלו ולא הול"ל רק תן לי הנפש. וי"ל דבאמת אברהם אבינו לא היה דעתו להחזיר לו דק"ל אסור להחזיר אבדה לגוי ולכן נתן מעשר אבל מלך סדום סבר שיחזיר לו לפני משוה"ד כמ"ש בחו"מ סי' רנ"ט דהמציל מזוטו של ים יש לו להחזיר לפני משוה"ד ולכן אמר והרכוש קח לך שאני מוחל לך, וכיון שאמר כן כבר היה אברהם מוכרח להחזיר לו שאל"כ יאמר אני העשרתי שאלמלא מחילתי היה מחזיר לי.

(טעמא דקרא)

על ההפטר

"למה תאמר יעקב וגו' נסתרה דרכי מה' וגו' הלא ידעת וגו'" (מ, כז כח)

הביאור יתכן שמלך אין מכיר במעשה עבדיו או משום שאינן תחת ממשלתו או אפילו הן תחת ממשלתו אבל הם רחוקים ממנו או משום שטרוד ביותר ואין לו כח להתבונן במעשיהם או שאין מבין היטב במעשיהם, וע"ז אמר הלא ידעת וגו' פי' יש לך להבין מעצמך אפי' אם אינך שומע מה שאומרים לך, שאצל הקב"ה ח"ו לא יתכן כל דברים אלו, אלקי עולם ה', וא"כ לא יתכן שאינך תחת ממשלתו, בורא קצות הארץ ולא יתכן שאתה מרוחק ממנו, לא ייעף ולא ייגע ולא יתכן שאין לו כח ח"ו להתבונן בך, אין חקר לתבונתו ולא יתכן שאין מבין במעשיכם ח"ו.

(טעמא דקרא)

יפה מראה

הר"ר שמעון ברכר ז"ל
בסוד שיח עם רבינו
שיבלחט"א

הודעה ובקשה

לרגל שנת השמיטה אנו מכינים רשימה מיוחדת של כל חיבורי רבינו שיצאו לאור במשך השנים הקשורים לשנת השמיטה. כל מי שחיבר והו"ל קבצים קונטרסים וספרים בענינים אלו מוזמן לשלוח פרטים כדי שנוכל להוציא רשימת מכובדת לתועלת עמלי התורה והוגיה העוסקים בסוגיות אלו בשנת השמיטה.

מאת ידידו הוותיק הרב הגאון רבי יהושע צביון שליט"א חתן מרן שר התורה שליט"א

רבי שמעון נהג לצאת ולהיכנס בביתם של כל גדולי ישראל, והיה מתאבק בעפר רגליהם, ושותה בצמא את דבריהם. התבטל בפניהם ביטול מוחלט, ואת הוראותיהם קיים במדויק כפי שהורוהו, ללא סטייה ימין או שמאל.

ואכן, גדולי ישראל בהבחנתם החדה ראו כי רבי שמעון הוא בן תורה אמיתי, השואף לרדת לעומק דעתם ולקבל מהם דעת תורה צרופה. הם השיבו לו אהבה תחת אהבתו, וכיבודו כערכו.

בראש ובראשונה היה מקורב עד מאוד למר"ח מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, כן היה מקורב לגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א ולגאון רבי משה הלל הירש שליט"א (שבעבר למד בחברותא עם אביו של רבי שמעון זצ"ל). כמו כן היה מקורב עד מאוד למרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, ורבי מיכל יהודה חיבבו ביותר.

כאמור, חיבה יתרה נודעה לו לרבי שמעון אצל מורו ורבו מרן שר התורה שליט"א. רבי שמעון דבק במרן בכל מאודו, והיה קשור אליו בעבותות אהבה. הוא היה שותה את דבריו בצמאון כל יתואר, ומקיים את כל פסקיו ללא הרהור. מה שמרן שליט"א אמר – היה קדוש בעיניו, וכך עשה. לא התווכח, ולא ניסה למצוא פתח לשינוי כלשהו.

פעם היה בארץ ישראל בפורים, ורצה לחזור לחו"ל מיד אחרי פורים. כשנכנס למרן שליט"א להיפרד, הורה לו מרן: "לפי החזון איש, כאן בבני ברק זה ספק פורים דמוקפין. אל תיסע היום". מיד ביטל את הטיסה ונשאר יום נוסף.

קרבתו למרן שליט"א הייתה מפורסמת, עד שרבנים גדולים מחו"ל היו שולחים דרכו שאלות קשות ומסובכות לשאלו את מרן שליט"א. הם סמכו עליו את ידיהם שידע איך לשאול, וגם יבין היטב את התשובה. ואכן, רבי שמעון היה יושב עם מרן שליט"א זמן רב, שאלה שאלה ופרטיה, עד שיצאו הדברים מחוורים כשמלה.

ידוע שישב עם מרן שליט"א במשך **שעות או מאות** שעות כדי לדון בשאלות בהלכה, כתלמיד הדן לפני רבו. הוא הכין שאלות בנויות מראיות מראשונים ואחרונים, ופלפל בדברי תורה עד לפסקי ההלכה. הכול בישרות, בתבונה ובדרך ארץ שאין לתאר.

שאלותיו של רבי שמעון היו שאלות טובות, המעידות על היותו תלמיד חכם. הוא לא 'זרק' שאלות סתמיות מפה ומשם. הוא היה יושב ומעיין היטב בכל הסוגיה, ולאחר שידע את כל העניין על בוריו, היה מדבר עם מרן שליט"א בעומק העיון.

פעם אחת הגיע עם דף שאלות מסודר, אבל אמר שעדיין אינו יכול לשאול כיוון שלא חזר על השאלות בעיון. ואף שכתב את השאלות בחו"ל ביישוב הדעת, חפץ הוא לעיין היטב שוב בכל שאלה, האם ראוייה היא, אם לא.

מרב חובתו לשוחח בדברי תורה עם מרן שליט"א, חיפש זמן שיוכל לשאול בו שאלות רבות, ויהיה נוח למרן שליט"א, ובנוסף, שלא תהיינה אז הפרעות מצד הסובבים. והנה נמצא עיתוי מתאים: אחת לשנה, בזמן אפיית המצות המתקיימת בשלהי חודש אדר.

מרן שליט"א נוהג להגיע בעצמו למאפייה ולשבת ליד התנור. הוא מתבונן בפתח התנור משום שמצויות שם שאלות רבות, כגון: נגיעה בפי התנור, נגיעה של מצה במצה בתוך התנור, מצות נפוחות ועוד.

על אף שבקרבת התנור שורר חום כבד ובמאפייה זו אין מזגנים, ולאדם אמריקאי המורגל במזגנים זה ודאי לא קל, בכל זאת מדי שנה בשנה היה רבי שמעון מגיע במיוחד לארץ ליום האפייה, ובאמתחתו שאלות רבות. באותו זמן, שנמשך למעלה משעתיים, היה יושב ושואל את כל השאלות, למרות החום שפלט התנור הבוער. בראותו את הנולד אף הקליט את כל השיחה, כדי שאחר כך יוכל לכותבה במדויק.

והיה רבי שמעון מקיים "ולדבקה בו" כפשוטו – "אוכל עימו ושונה עימו ושותה בצמא את דבריו". כל מה שאמר לו מרן שליט"א – קיים מייד ללא הנחות, מבלי לסור ימין ושמאל. למשל, הוא הקפיד על תפילה בהנץ בכל מאורו, הן בהיותו בארץ מולדתו, והן בבואו לארץ הקודש.

ביום כיפור בהפסקה בין התפילות היה בית הכנסת מתרוקן ממתפללים, שהלכו לנוח מעט, אך דרכו של מרן שליט"א הייתה להישאר בבית הכנסת כדי ללמוד את 'חובותינו' ולומר את כל ספר התהלים. ראה רבי שמעון שהרב אינו עוזב את בית הכנסת, ונשאר אף הוא, למרות החום הכבד והתענית. וכי יכול הוא לנוח בשעה שהרב נשאר בבית הכנסת?

זכה רבי שמעון לקרבה מיוחדת אצל מרן שליט"א, בבחינת 'כמים הפנים לפנים'. בשעה שישב רבי שמעון אצל מרן שליט"א, הראה לו רבו חיבה יתרה, פניו האירו בקורת רוח מרובה, והיה נכון לענות לו בסבלנות על כל שאלותיו.

מרן שליט"א כיבדו מאוד ובכל פעם הדגיש את עובדת היותו כהן. כאשר היה רבי שמעון מבקש ברכה ממרן שליט"א, היה מרן שליט"א מחזיר לעומתו: "אתה כהן, תברך אותי!" כאשר ישב עם מרן שליט"א לסעודה, היה מרן מכבדו לזמן בברכת המזון. ופעם התבטא עליו: "הרי הוא כהן גדול!"

בשמיטה האחרונה בשעה שעשה מרן שליט"א בית דין של פרוזבול לקראת סוף שנת השמיטה, כיבדו להשתתף עימו [ועם הרה"ג רבי יצחק דרי שליט"א] כדיין שלישי.

פעם הוה בדיחא דעתיה דמרן [לאחר שהביאו גם ברכת 'הנותן ריח טוב בפירות'], ושאל מרן בבדיחות דעת למה לא הביאו גם מהחיות שמברכים עליהן 'משנה הבריות'. וענה רבי שמעון למרן שאולי עליו אפשר לברך ברכה זו, שהרי נשתנה לגמרי מכוחו של מרן שליט"א [והתכוון לזקנו הארוך שגידל מכוחו של מרן שליט"א]. וכולם ראו היאך מרן נהנה ושחק בקול. ועוד כמה הזדמנויות שהמכנה המשותף

בכולם היה, שראו בחוש את הידידות הנפלאה והגדולה שהייתה בינו לבין מרן קודש הקודשים.

רבי שמעון היה בעל כשרון גדול, מהיר תפיסה ובעל זיכרון חזק, וידע לנצל את המעלות הללו לעלייה ברוחניות ולעזרה לזולת.

כשהיו באים אליו לבקש צדקה, הבין ברגעים אחדים את מצבו של הנצרך, וכשהיו שואלים אותו על עניין מסובך, היה מקשיב ושומע, חושב מספר רגעים, ואומר את דברו. בדרך כלל היה קולע למטרה ומשיא עצה טובה.

ידוע על מקרים סבוכים שבהם נכנס לעובי הקורה כדי לחלץ טובים ממיצר, וכמדומני שהיה בעצת גדולי הדור.

רוב מעשיו הגדולים של רבי שמעון היו בצנעה. עד כדי כך, שאף בני משפחתו לא ידעו עליהם כלל. אם נאלץ להזכיר משהו מפעליו הרבים, היה אומרם ברמזים כדי שלא יבינו. כשביקש בנו רבי יוסף צבי שליט"א להספידו, הקדים ואמר כי אינו יכול להרבות בשבחים כי הסתיר את דרכיו.

בחודש תשרי תשע"ב הגיע לארץ שלוש פעמים: פעם ראשונה – לימים הנוראים כדי להתפלל ב'לדרמן', כהרגלו. פעם שנייה – בחול המועד סוכות, מייד לאחר ששמע את בשורת האויב על פטירת הרבנית קניבסקי ע"ה, לקח את ארבעת המינים שלו ועלה על המטוס. היה זה מובן מאליו שרבי שמעון יבוא מאמריקה לנחם את מרן שליט"א ולהשתתף באבלו הכבד. פעם שלישית הגיע עם אשתו אחרי יום טוב של גלויות, כדי שתנחם את הבנות.

הדבר שהקפיד עליו רבי שמעון ביותר היה חינוך ילדיו לדרך התורה והמצוות. כשהיה עימם בארץ הקודש, היה מביאם עימו לגדולי ישראל. הוא חפץ שיזכו גם הם לחסות בצל השכינה השורה על תלמידי חכמים. אך הוא לא שכח שבניו, בהיותם בני ארץ נכר, אינם שולטים היטב

בלשון הקודש המדוברת בארץ, ולכן דאג כל העת לתרגם להם לשפתם את כוונת הדברים, עד שראה שהם מתמצאים בעניין.

פעם אחרת, כשהיה עם משפחתו בארץ במשך כשבועיים, שכר אברך משיבת מיר שילמד עם בנו מדי יום. משנקב את סכום המשכורת שהוא מעוניין לשלם, נדהם האברך. היה זה סכום מוגזם לכל הדעות, אך בעיני רבי שמעון לימוד התורה של בנו חשוב יותר מכל כסף וזהב שבעולם.

חסרונו של רבי שמעון זצ"ל מורגש בלבותינו כל העת.

(המאמר המלא נמצא בספר החדש 'שמענו כן ראינו' ובו פסקים ותשובות כפי שר' שמעון שאל ושמע ורשם מרבינו) אוי, מי יתן לנו תמורתו!

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

077-2092005 053-3145900

ניתן לתרום גם בנקדי"ר "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת.

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחייפוש 'דברי שי"ח' או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה - 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

דברי חיזוק לתחילת זמן חורף

ממש, מי שמחזיק מכשירים אלו מחזיק את היצר הרע בידו, ומחובר אל היצר הרע, וממילא זו סתירה לתורה ולא שייך הצלחה.

ואמנם יש מכשירים כשרים, אבל הם גם כן מביאים לידי בטלה, ואף על פי שיש הכשר, **גם לדברים המותרים יש גבול**, וכבר כתב החובות הלבבות (שער עבודת האלוקים פ"ד) כי אין דבר שהוא 'היתר', אלא כל מה שאדם עושה זה או מצוה או עבירה, ואם הכוונה היא טובה אזי ההיתר הוא מצוה, אך אם הכוונה היא סתם להנאת העולם הזה הרי זה נגד המצוה, ולכן גם מכשירים אלו שיש בהם בטלה, הבטלה זה הדבר הכי גרוע! וכשיש יצר הרע של בטלה זה מפריע מאד, וזו הסיבה שהקשיים נמשכים ולא מרגישים ערבות.

כיצד להמשיך את החיזוק של תחילת הזמן?

בדרך כלל בתחילת הזמן יש חיזוק, וכל אחד ואחד הוא מחזק, התורה היא בחיזוק והתפילה בחיזוק וכל סדרי הישיבה מחזקים, אבל אחר כך בהמשך הזמן נחלש החיזוק, כידוע שכך המציאות בדרך כלל, ואמנם לא אצל כולם, אבל על פי רוב זה כך, ויש להתבונן מה הסיבה שהחיזוק נחלש ומה העצה שהחיזוק יימשך.

הדבר הפשוט הוא, שאדם שעוסק באיזה ענין ומצליח בו, אם יש לו הצלחה ומשיג את השאיפה שלו, אזי זה מוסיף לו חיזוק להמשיך הלאה, אבל אם אינו מצליח, הוא מתייאש וכבר אין חיזוק.

וזהו הענין גם כאן, שאם הייתה הרגשת הצלחה נמשכת כל הזמן והיו מרגישים שמצליחים בתורה, שזה מה שרוצים, להצליח בתורה, אם היו מרגישים את ההצלחה, אזי היה החיזוק נמשך! אבל אם לא מרגישים את ההצלחה, אם יש שאיפות טובות מאד של גדלות בתורה ולא מצליחים בהם כמו שחושבים, זה גורם יאוש.

ונתבונן מה באמת העצה להצליח בתורה. הנה בתורה יש 'קנין' תורה, וכמו שאמרו באבות פ"ו שהתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, תורה קונים! ואם התורה נקנית ומרגישים את ה'קנין', אם מרגישים את הקנין של התורה, אזי ממשכים וזה נותן חיזוק הלאה, אבל אם לא מרגישים את הקנין ולא רואים את ההצלחה, לכן יש רפיון.

ובמה זה תלוי? מה הם הדברים שהתורה נקנית בהם? יש הרבה דרכים בפרקי אבות, ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ולא נתעכב עתה על כל הדברים, אלא על כמה דברים כלליים שבהם.

הדבר הראשון שכתוב שם בפרקי אבות הוא 'בתלמוד', והיינו בלימוד עצמו, שלומדים! ומה נקרא שלומדים? כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (אבות ג, ה) "התמדת הקריאה", והיינו לימוד בהתמדה, שלומדים רצוף בלי הפסקות ובטלה, בלי זמנים של בטלה, זה נקרא בתלמוד, ואם הלימוד הוא רצוף אזי התורה נקנית, ואז יש הצלחה ומרגישים את ההצלחה, וזה נותן חיזוק להמשיך הלאה.

אבל אם יש בטלה, ואין זה חשוב כמה זמן, אפילו קצת בטלה, אם יש איזה בטלה שאינה מוכרחת, כי אמנם יש דברים שצריכים וביטולה זהו קיומה, אבל אם יש בטלה שלא לצורך, בטלה הנחשבת בטלה, אזי אין הצלחה, וכשאין הצלחה אין שאיפה להמשיך הלאה.

ובאמת זהו דבר חמור מאד, שהרי אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שכל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא בכלל האמור "כי דבר השם בזה", ולא כתוב כמה זמן הוא מתבטל, אלא ברגע שאפשר לעסוק ואינו עוסק, אם אפשר והוא יכול, מדוע הוא לא עוסק? מפני שאינו מחשיב ואינו יודע את החשיבות, כי דבר שאדם מחשיב אותו הרי הוא עוסק בו וממשיך ואינו מפסיק, ולכן זה נקרא כי דבר השם בזה.

וכמובן הרי להצלחה צריכים הרבה סייעתא דשמיא, ואם הוא בגדר "כי דבר השם בזה" אין סייעתא דשמיא ולא שייך סייעתא דשמיא, ואזי

בתחילת הזמן לפעמים יש קשיים, וברש"י פרשת יתרו (יט, ה) הביא מדברי חז"ל "שכל ההתחלות קשות אבל מכאן ואילך יערב לכם", בהתחלה ישנם קשיים, אבל אחר כך לא רק שלא קשה, אלא יערב לכם, יש בזה ערבות ומתיקות.

ואמנם יש כאלו שגם בתחילת הזמן אין להם שום קשיים, כי זו לא התחלה אצלם, וההתחלה כבר הייתה לפני כמה שנים, וממשיכים כל הזמן באותה הרציפות עם ערבות הנמשכת בלי הפסק, ולהם לא קשה כלל בתחילת הזמן. אבל יש כאלו שזו כן התחלה אצלם, ויש להם איזה קשיים, וצריכים לדעת שעיקר הקשיים הם בהתחלה, אבל אחר כך זה ערב ונעים מאד!

ואמנם יש גם יותר מזה. יש כאלו שהקושי נמשך אצלם גם לאחר ההתחלה, והם לומדים ולומדים ואין ערבות, ואם כך המציאות זה סימן שההתחלה היא לא התחלה, לא בצורה של התחלה, ולכן הקשיים נמשכים גם אחר כך.

ובאמת יש להתבונן, מאחר שכבר הייתה התחלה פעם, למה צריכים עכשיו עוד התחלה, ומדוע זה קשה באמת? למה הערבות לא נמשכת? ומוכרחים לומר כי 'בין הזמנים' הוא הפסק ההתחלה, ולכן הערבות נפסקת וצריכים התחלה חדשה.

אמנם הרי בין הזמנים הוא בבחינת ביטולה זהו קיומה, ואם זה בצורה של 'קיומה' אין זה הפסק, ואף על פי שאמרו (ספרי עקב) אם תעזבני יום יומיים אעזבך, היינו כשיש עזיבה, אבל אם זהו קיומה – זה לא עזיבה ולא הפסק, ומדוע אין הערבות נמשכת? כנראה שסוף סוף למרות שזהו קיומה, יש איזה הפסק, שהיצר הרע מתחזק, ושומחים בפריקת העול, כתינוק הבורח מבית הספר. ויש להבין אם כן, כיצד יש כאלו שאין זה הפסק אצלם, הרי סוף סוף יש קצת בטלה בבין הזמנים, וכיצד יתכן שהערבות נמשכת ואין שום קשיים בהתחלה?

הסיבה לזה פשוטה מאד, כי הנה החיי אדם כתב בהקדמתו (לספרו חכמת אדם) כי מה שהוא יכול לפסוק הלכות, למרות שהיה עוסק במסחר, ונסע הרבה פעמים ליריד בלייפציג, אף על פי כן כל אותו הזמן לא הסיח דעתו מן התורה, וכעין שמצינו בגמרא (יבמות לד, ב) שאשה ששהתה עשר שנים בלי בעל, שוב אינה יולדת, ואמרו שם שכל זה בזמן שלא היה דעתה להינשא, אבל אם דעתה להינשא אפילו שעברו יותר מעשר שנים עדיין נשאר בה הכוח ללדת, כי אין כאן הפסק ולא שהייה, מאחר שעדיין דעתה להינשא. וכך גם העיד החיי אדם על עצמו, שגם בזמנים שעסק במסחר לא הסיח דעתו מהתורה.

ובאופן כזה שלא מסיחים דעת, גם בין הזמנים אינו הפסק, ואדרבה רק מוסיפים חיזוק והתעלות. וזהו שאנו אומרים בסיום מסכת 'דעתן עלך', שתהא דעתנו על המסכת, גם בזמן שלא עוסקים בה, ולא נסיח דעת ממנה, ואז הערבות נמשכת ואין צורך בהתחלה חדשה.

אבל אם יש הפסק והיחס הדעת, צריכים התחלה חדשה, וממילא ישנם קשיים, וכפי שהזכרנו יש כאלו שגם לאחר ההתחלה נמשך אצלם הקושי, ואין להם ערבות. ולכאורה הרי דברי תורה מתוקים מדבש, וכיצד יתכן שלא מרגישים ערבות? הסיבה הפשוטה היא, **כי כמו בדבש, רק מי שהוא בריא מרגיש את המתיקות, אבל חולה אינו יכול לטעום דבש, ואין החיסרון בדבש אלא באדם האוכל, כך גם בתורה יש מתיקות, אבל לפעמים יש לאדם חולי הנפש, ועל ידי זה כל מתוק נהפך אצלו למר ואינו מרגיש שום טעם.**

ויש חולי הנפש של מידות רעות ואהבת העולם הזה, כל הנאות הגוף, כגון רדיפת המאכלות, חמדת הממון והכבוד, עצלות ומונחה יתירה, וכל הדברים האלו הם סתירה לתורה, ויש עוד יצר הרע שנתחדש בתקופות האחרונות, כל מיני מכשירים שמעוררים את היצר הרע, והם יצר הרע

היאך תהיה הצלחה, הרי בלי סייעתא דשמיא לא שייך הצלחה! ולכן הדבר הראשון כשרוצים הצלחה בתורה צריכים התמדה, שלא תהיה בטלה, ואז יש הצלחה, וההצלחה מובטחת.

ועוד דבר שהוא פשוט מאד, אך לרוב פרסומו הוא נשכח, וכדאי להזכירו בתחילת הזמן: ענין המידות הטובות. מידות טובות הם הכרח להצלחה בתורה! ואם חסר במידות הטובות חסר בהצלחה בתורה, וזה מפורש גם בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, שמוזכרים שם הרבה ענייני מידות טובות, כגון בענווה, בארך אפיים, בלב טוב, אוהב את הבריות, ועוד הרבה דברים של מידות טובות.

והמידות הטובות הם העיקר וההכרח שלא שייך בלי זה, ומלבד מה שזה חיוב מצד עצמו, שהוא מצות עשה כמו שכתוב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, ורבינו יונה בשערי תשובה (ג, יג) כתב שזה מן החמורות, אבל זה גם צורך ההצלחה בתורה, ובלי זה לא שייך הצלחה בתורה.

ועוד אחד מהדברים שהתורה נקנית בהם הוא 'בשמחה', היינו שעסק התורה צריך להיות בשמחה, ושמחה פירושה שמחת המצוה, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ד, ט) כתב "כי יגדל וישגא מאד שכל השמחה על המצוות", השכר של שמחת המצוה הוא גדול מאד, ומשמע שהוא אף יותר משכר המצוה עצמה, ואמנם המצוה עצמה היא לעיכובא, ושמחה בלי מצוה זה כלום, אבל כשיש מצוה ועושים את המצוה, אם זה בשמחה זה מוסיף שכר, והשכר מורה על חשיבות הדבר, שיש לו מעלה גדולה כל כך, ומוסיף בשלמות האדם, בשכר, יותר מהמצוה עצמה.

והביאור הפשוט בזה הוא כמו שכתב בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) שיש מצוות הנראות ונולות בגוף, ויש מצוות של חובות הלבבות שהם בלב, והשכר על המצוות הנראות הוא שכר גלוי, שאפשר לראותו ויש לנו השגה בו, כי את הגוף רואים ולכן גם השכר על זה הוא שכר נגלה, אבל על חובות הלבבות, כיון שהמצוה היא נסתרת, גם השכר על זה הוא שכר נסתר. והביא על זה את הפסוק (תהלים לא, כ) "מה רב טובך אשר

צפנת ליראריך", והיינו כי יראיך – יראת שמים זה ענין של חובות הלבבות, כי היראה היא מצוה נסתרת בפנימיות הלב, ולכן גם השכר על זה הוא צפון ונסתר, טובך אשר צפנת, שאין לנו השגה בו.

ורואים בזה את החשיבות של שלמות בפנימיות, שהשכר על זה צפון ונסתר, ולכן גם שמחת המצוה זה דבר גדול מאד, כי השמחה באה מתוך הלב, מתוך הפנימיות! ואמנם בדרך כלל השמחה גם ניכרת כלפי חוץ, אבל מאיפה זה בא ומהו הגורם לשמחה במצוה? החשיבות! שאדם מחשיב בלבו את המצוה עד כדי כך שזה משמח אותו, ועל זה "מה רב טובך אשר צפנת" ואין לנו השגה בגודל השכר על זה.

וכך גם תורה בשמחה, צריכה להיות השמחה הזאת, שיודעים את חשיבות התורה ומכירים את הערך של התורה, ואז ממילא זה מביא לידי שמחה, ואם זה מביא לידי שמחה זוהי דרגה גבוהה מאד הנותנת את ההצלחה לקנין תורה.

אבל יש עוד שמחה בתורה, מלבד שמחת המצוה ששמחים מתוך הכרת חשיבות התורה, יש גם שמחה מחמת התורה עצמה, וכמו שכתוב (תהלים יט, ט) "פיקודי השם ישרים משמחי לב", והיינו שהלימוד עצמו משמח, ולכן בזמן שיש איסור של שמחה כגון בתשעה באב, אסור לעסוק בתורה, כי זה משמח, וכך המציאות, שהתורה משמחת! עצם לימוד התורה הוא משמח, ונותן שמחה.

ובפרט שהרי דברי תורה "מתוקים מדבש" (שם יא), וכן אנו מתפללים ומבקשים "והערב נא" שנוכח לערבות של התורה, ואם אדם מרגיש מתיקות וערבות הרי זה נותן לו שמחה, וזוהי השמחה של התורה שהיא מהדברים שהתורה נקנית בהם, ובזה התורה נקנית.

וכמוכן אם התורה היא בשמחה, אזי החיזוק קיים ונמשך, כי השמחה נותנת חיזוק, ורוצים להמשיך הלאה עם השמחה.

מדברי רבינו שליט"א בסוף השיעור בביתו יום ד' לסדר נח

לקראת תחילת לימוד מסכת כתובות בחורף הבעל"ט

ידוע שמסכתא כתובות נקראת ש"ס קטן, מפני שכוללת הרבה עניינים מכל הש"ס, כגון שבת, דבר שאינו מתכוון, וספק ספיקא, סוטה, ודיני ממונות, ועוד עניינים רבים, ואם כן אם לומדים וגומרים כל מסכת כתובות זה נקרא שגמרו ש"ס! ובאמת צריך לדעת כי לגמור מסכת זה דבר מיוחד, וכשגומרים מסכת שלמה יש בזה סגולה, והאדם מקבל בזה שלמות מיוחדת, ופעם אמר לי צעיר אחד, שתמיד הוא לא היה גומר את המסכת שלומדים בישיבה, ופעם אחת גמר את המסכת והרגיש אז הרגשה מיוחדת, הרגשה של שלמות.

וכן מצינו במדרש (במדבר רבה יח, כא) על הפסוק בשיר השירים "ששים המה מלכות" – אלו ששים מסכתות, והיינו שהמסכתות נקראות מלכות, לא מלכים, אלא מלכות, והמסכת היא מלכה, ואם כן מי הוא המלך? מי שלומד את המסכת הוא המלך! ומי עושה אותו למלך? המסכת! בזכות המלכה הוא מלך. וכבר דיברנו פעם מהו ענין מלך ועל מי הוא מלך, וביארנו בזה כי מלך הכוונה שהוא מולך על עצמו ושולט על כל כוחותיו להנהיגם על פי התורה, ומכוח לימוד התורה של מסכת שלמה זוכים לשלמות כזו, למלוך ולמשול על כל מיני היצר הרע שיש באדם.

והנה יש 'מלוכה' ויש 'ממשלה', כפי שאומרים בפיוט "המלוכה והממשלה לחי עולמים", וכן כתוב (תהלים כב, כט) "כי להשם המלוכה ומושל בגויים", וידוע מהגר"א שביאר בזה כי 'מלך' נקרא מי שהעם מקבל אותו למלך, ומבקשים אותו להנהיגם, כי הם צריכים מלך ומנהיג, ואילו 'מושל' נקרא מי שמושל בכפייה בעל כרחם (דיקטטור), ועל דרך זה אמר כי להשם המלוכה – והיינו עלינו, על כלל ישראל, אצלנו הוא מלך, שאנו מקבלים מלכותו ברצון, אבל בגויים הוא מושל בעל כרחם, כי אנחנו קיבלנו את התורה, ואמנם הקב"ה כפה את ההר כגיגית (שבת פח, א), אבל היה קבלה, קבלת התורה מאהבה ומיראה, ואילו בגויים אינו כן, אלא הקב"ה מושל בהם בעל כרחם.

וזוהו ההבדל במהות של עם ישראל, שאיננו כמו הגויים, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, והם מעלות מיוחדות שיש רק בישראל ולא באומות העולם, והאופי הוא אופי אחר, ואינו אותו האופי, וזה שאנו אומרים בתפילה "אתה בחרתנו מכל העמים", ומה הפירוש 'בחרתנו'? וכן בברכות התורה "אשר בחר בנו מכל העמים", מה הפירוש 'בחר בנו'? שהוא עשה אותנו למובחרים! ונתן לנו את המעלה והמדרגה הזו שאנו מובחרים עם אופי אחר, זהו אתה בחרתנו, ולכן צריכים לשמוח, כל יהודי צריך לשמוח שהוא יהודי.

ועל כל פנים בלימוד מסכת שלמה זוכים למעלת 'מלך' ו'מושל' [א"ה]. ובמקום אחר הסביר רבינו שליט"א: יש דברים שהוא מקיים בתור 'מלך', שמוכן לו שזה כדאי וטוב לו, ועושה אותם ברצון ובשמחה, ויש דברים שהוא מקיים בתור 'ממשלה', שהוא מושל על עצמו, ויש לו כוח ממשלה לשלוט על כל כוחות הגוף, ולהתגבר על כל היצרים נגד הטבע, ועכשיו בעזרת השם מתחילים מסכת כתובות וכבר מתחיל הזמן, שיהיה בהצלחה!

לעילוי נשמת האשה הצדקנית

מרת **לאה דרורי** ע"ה

ב"ר יהודה אריה לייב ליפשיץ זצ"ל

נלב"ע ה' חשון תשס"ו - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת

רבי **טוביה ב"ר שרגא לוונשטיין** ז"ל

נלב"ע ט' חשון תשע"ב

תנצב"ה

לעילוי נשמת המשגיח הגאון הצדיק

רבי **יהודה יעקב גוטרמן** זצ"ל

בן רבי **חיים אלעזר** זצ"ל

נלב"ע ח' חשון תשפ"א - תנצב"ה

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי ה' ישרים מזמחי לב' –
אימותי הן ישרים כשיזכרין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

פרשת לך לך שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק (שנה ג') * פרשת ניצבים * גליון 79 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

שביעיין חביבין

שנת השמיטה

היא שביעית מהחיים

מנהלי החדרים ומרביצי התורה יש להם זכות גדולה, זכות של הרבצת תורה ושל חינוך ליהדות ולתרי"ג מצוות, שזהו היסוד לכל החיים, להיות יהודי עם תרי"ג מצוות, וכדאיתא במדרש (בראשית רבה מב, ג) אם אין גדיים אין תישים, ובפרט מצות השמיטה שהיא פעם בשבע שנים, ושנת השמיטה היא שביעית מהחיים, זהו דבר גדול מאד שמחנכים ילדי ישראל לדעת את דיני השמיטה, וכיצד לשמור קדושת פירות שביעית כהלכה.

והנה מתרי"ג מצוות התורה, יש מצוות שאין מקיימים אותם בכל יום, כגון שבת שהיא פעם בשבוע, ויש מצוות שמקיימים בכל יום, וקריאת שמע פעמיים ביום, ותפילה שלוש פעמים ביום, וגדולה מכולם מצות תלמוד תורה שהיא מצוה תמידית שאין לה שיעור, ושקולה כנגד כל המצוות, ומלבד עצם המצוה בתלמוד תורה, הרי זה גם התבלין ליצר הרע, שהיצר הרע מפריע ומונע מלקיים תרי"ג מצוות, והעצה היחידה כנגדו היא על ידי התורה תבלין. לכן אלו המחנכים ילדי ישראל לעסוק בתורה זהו הדבר הגדול ביותר, שגם מבטיח את שמירת השמיטה וכל תרי"ג מצוות.

(מתוך משאו בכינוס מנהלי המוסדות לקראת מבחני דיני שביעית ע"י דגל ירושלים, שנת השמיטה תשע"ה)

וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלקים, ובתרגום יונתן שם: "וגלי קדמוי ית תיובתא דעבדו בטומרא דלא ידעו אנש בחבריה", היינו שחזרו בתשובה בסתר ולא ידעו האחד מחברו, ועל ידי החזרה בתשובה זכו לגאולה.

ובמק"א הביא רבינו שליט"א: הראוני מה שכתב בעל ה'נתיבות' בספרו 'נחלת יעקב' על התורה על הפסוק ראובן בכורי אתה (בראשית מט, ג) "הנה אמרו חז"ל כמה פעמים על דבר קטן שעשו האבות שעל ידי זה נתחייבו זרעם בעונשין, כמו שאמרו בשביל שאמר אברהם במה אדע נענשו זרעו בגלות מצרים ארבע מאות שנה, ולכאורה הוא תמוה, דבשביל חטא קל כזה נענשו זרעם בעונשים חמורים כאלו, ואבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה".

וביאר בנחלת יעקב שם "אך נראה כי אם לא חטאו האבות אפילו חטא קל, לא היה בזרעם שום זוהמא, כי מגודל הקדושה אף זרעם היו נקיים מחטא, אך מחמת החטא שלהם, והוא קצת זוהמא, ממילא נתרבה הזוהמא בזרעם וזרע זרעם, כמו שאמר דוד הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אימי, ונתרבה הזוהמא והלך ממדרגה למדרגה, עד שחטאו חטאים גדולים כל כך עד שנתחייבו גלות", עכ"ד.

וענין זה מפורש גם בתשובות הרשב"א (החדשות מכת"י סימן שס"ח ד"ה חזר): "חטא חטא בו אב המשפחה, כחטאו של אדם הראשון, כי לבדו חטא ואנו מאשימים אותו על כל מה שעשה, ועם כל זה נענשו הדורות כולם הבאים אחריו באותן עונשין המפורשים בכתוב המיתה וזיעת אפיים וכו', וזה ראוי מן הדעת כי ראש המשפחה שורש לתולדות, וכשהשורש נפסד לא יימלט הפרי להיותו יונק מאותו הפסד, על כן הבאים ממנו מתדמים לו לעיתים לאחר כמה דורות בצורתם הגשמית גם בטבעם והנהגתם שטבעם שמור בגזע".

והיינו שאם יש אצל האבות חטא וחסרון במדרגה, ממילא גם הדורות הבאים יש אצלם אותו החסרון, ואם האבות היו בשלמות אי קדושתם הייתה משפיעה גם על הבנים שלא יהיה בהם שום חסרון].

(משיחות רבינו שליט"א)

כי גר יהיה זרעך כו'

גזרת גלות מצרים - עוון אבות על בנים

מפורש בחז"ל (נדרים לב, א) כי סבת השעבוד במצרים היתה מפני שאברהם אבינו אמר במה אדע כי אירשנה, וזה נחשב חטא לפי גודל מדרגתו של אברהם אבינו, שהיה ראש המאמינים, וכפי שביאר המסילת ישרים פרק ד' שהקב"ה דקדק עימו בזה כחוט השערה, וכיון ששאל במה אדע, אמר לו הקב"ה ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה.

אך צריך ביאור מה אשמים כלל ישראל בזה שאברהם אבינו שאל במה אדע, ומה הם חטאו שצריכים להשתעבד בגלות מצרים. ואמנם מצינו שגם כלל ישראל היו להם חטאים, וכדאיתא בזוהר (ריש פרשת יתרו) שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה, והיו בהם חלק גדול שלא היו ראויים להיגאל, כמו שכתוב (שמות יג, יח) וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, ופירש רש"י וחמושים - אחד מחמישה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלושת ימי אפילה, ובמדרש (תנחומא בשלח א) יש שיטות שיצאו רק אחד מחמישים או אחד מחמש מאות, והיו הרבה רשעים שלא זכו לגאולה, אבל אלו היו חטאים שלהם, ומה זה שייך לאברהם אבינו?

וצריכים לפרש בזה, כי שורש חטאים אלו היה מחמת חסרון השלמות כחוט השערה אצל אברהם אבינו, שאם היה אברהם אבינו בשלמות בלא החוט השערה אזי השפעתו על כלל ישראל הייתה גדולה יותר, כי לפי דרגת המשפיע כך ההשפעה על המושפע, והייתה מועלת השפעת אברהם אבינו שלא יהיה שייך חטא כלל, וכיון שהיה חסר משהו בשלמותו של אברהם אבינו, היה חסרון גם כן בשלמות של כלל ישראל, והגיעו לידי חטא, שכן הוא הטבע הרוחני, שאם יש חסרון שלמות באבות, חסר גם בבנים.

ולכן היו כלל ישראל צריכים להשתעבד בגלות מצרים, לתקן מה שהיו חסרים בשלמות האמונה, אשר זהו ענין הגלות, לחיזוק האמונה מתוך העינוי והעבדות, כמו שכתוב (שמות ב, כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שוועתם וגו', ובאמת הם חזרו בתשובה, כמו שכתוב (שם כה)

'ואברהם זקן'

ד' מאות פרקים במס' עבודה זרה

אמרו חז"ל ביומא (כח, ב) אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר ואברהם זקן בא בימים, ומצינו בע"ז (יד, ב) שבמסכת עבודה זרה של אברהם אבינו לבדה היו ארבע מאות פרקים! וכפי הנראה אלו הם הרבה סתרי תורה בענייני האמונה, השייכים למסכת עבודה זרה [שעבודה זרה היא חסרון אמונה, וכל ענייני האמונה שייכים לזה].

[א.ה. וע' רמב"ם הל' ע"ז שאברהם אבינו חבר ספרים הרבה באמונה ודו"ק].

'המול לכם כל זכר'

המצוות אינן משפיעות רוע אלא מוסיפות רחמים

ידועים דברי האור החיים הקדוש (דברים יג, יח) לגבי עיר הנידחת, שצריכים להרוג את כל יושבי העיר לפי חרב, וכתוב שם "ונתן לך רחמים ורחמך", וביאר בזה האור החיים: "כוונת מאמר זה לפי שציווה על עיר הנידחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנידחת, לזה אמר להם הבטחה שייתן להם השם רחמים, הגם שהטבע יוליד בהם

האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כוח הרחמים מחדש לבטל כוח האכזריות שנולד בהם מכוח המעשה", עכ"ד.

וראה בדרשות הוד צבי לאאמו"ר זצ"ל שכתב: "בעוונותינו הרבים יש 'חכמים' כאלו שאינם מלים בניהם, באמרם שהוא נגד היושר והצדק ומידת הרחמנות, ואנו המאמינים הפשוטים שמלים את בנינו, היה הדין נותן שנהיה אנשים אכזריים בלי רגש רחמים, ואלו החכמים היו צריכים להיות אנשים בעלי מידות טובות, בעלי רחמים וחמלה, ובפרט בני עשו 'רכי הלבב' אשר אביהם עשו כְּזֶה מתחילה למצוה זו כדאיתא במדרש תולדות רבה, היה מדרך הטבע שיהיו בעלי רחמים וחמלה יותר מבני ישראל, ומה אנו רואים? ההפך מזה אנו רואים, וגם בני עשיו יודו בזה", עיין שם מה שהאריך בזה.

והיינו כי בדרך הטבע, מעשה ההריגה של יושבי עיר הנידחת, וכן מעשה המצוה של ברית מילה, הוא מעשה המוליד אכזריות בטבע האדם, ועלולים לקבל בזה טבע של אהבת הרציחה, ולכן פירש הכתוב ואמר, כי מאחר שמקיימים בזה מצוה, לא רק שאינו מביא לידי אכזריות, אלא להיפך "ונתן לך רחמים", זה מוסיף רחמים, ונעשים יותר בעלי רחמים.

(והאריך עוד רבינו בזה לגבי מצות שחיטה ונביא דבריו בזה בס"ד בעתם).

(משיחות רבינו שליט"א)

גודל מצות מילה

המילה מקדשת את האדם, ומי שהוא ערל פסול לעבודה, ואינו אוכל בתרומה, שהערלה מעכבת אותו. ונתפרסם לאחרונה עובדא ביהודי שהיה ערל, וגם היה נשוי לגויה רח"ל, והסכים שילמדו עמו גמרא, רק בתנאי שלא ידברו איתו על מה שאינו מהול, או על מה שהוא נשוי לגויה.

התייעצו עם מרן הגרא"ל שטיינמן (שליט"א) זצוק"ל מה לעשות, ואמר הגרא"ל שילמדו עימו סוגיית תגרי לוד בבבא מציעא פרק הזהב, שיש שם הרבה חשבונות הנוגעים לסוחרים, מה ירוויחו ומה יפסידו, ואונאה עד שתות ושליש.

התחיל אברך אחד ללמוד איתו בחברותא, אבל הוא לא הבין כלום ממה שלמדו, למרות שהיה כישרוני, ובלמודי חול היה תופס ומבין בקלות, כאן לא הצליח לקלוט, מפני שתורה זה לא כסתם חשבונות של חול, תורה יש בה קדושה! ומכיוון שהיה ערל לא היה שייך שיבין את התורה הקדושה.

הוא היה יהודי, וישראל אף על פי שחטא ישראל הוא, וקידושו קידושין, ונשאר מחויב בתרי"ג מצוות, אבל הערלה נותנת בו פגם, ואסור לו לאכול בקרבן פסח מפני שחסרה בו קדושה, קדושת המילה היתה חסרה לו, ולכן למרות שהיה כישרוני ומבין כל מיני חשבונות במתמטיקה בלי שום קושי, אבל חשבונות של גמרא ותוספות שיש בהם קדושה לא היה שייך שיבין, ולא הצליח לתפוס בשכלו.

אותו יהודי הצטער על כך מאד, הוא ניסה שוב לחזור על הסוגיא, וגם ביקש מאחרים שיסבירו לו, אבל לא הצליח להבין! עד שהרגיש בנפשו שהערלה מפריעה לו להבין את הסוגיא, והחליט למול את עצמו, הוא הודיע לחברותא כי יאלץ להפסיק לזמן מסוים, והלך ומל את עצמו.

לאחר כמה ימים חזר ולמד עם החברותא, ואז נפקחו עיניו וקלט והבין היטב את כל הסוגיא, עם כל החשבונות של תגרי לוד! וגם גירש את האשה הגויה מביתו.

זהו הכח מה שערלות פוסלת ומה שמילה מקדשת, עד כדי כך שנתעורר מזה לגרש את האשה הגויה, וגם הבין את הסוגיא של תגרי לוד, מה שלא הצליח לקלוט ולהבין קודם המילה, וזה כח קדושת התורה שלא היה שייך שיבין אותה בזמן שהוא ערל וטמא.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 17 | פרשת לך לך תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

בדידי הוי עובדא

שלום וברכה.

אני כ"כ נהנה מקובץ הגליונות הנפלא, ובפרט מהגליון 'כף זכות' שמחזק כל כך.

ברצוני לספר סיפור אישי שקרה לי לפני כמה שנים כשהייתי בישיבה והלקח שלמדתי מזה. אני משנה מעט פרטים טכניים בסיפור למניעת זיהוי, אך הסיפור כולו אותנטי.

חיים, היה אחד מהחברים הטובים שלי ולא סתם חבר, אלא חבר קרוב ואהוב במיוחד. יום אחד חיים ידידי עשה לי עוולה קשה וכואבת במיוחד, דבר שפגע בי מאוד.

ומכיוון שאהבתינו ולא יכולתי לשאת מחשבה שהוא פגע בי (סוג מחשבה אנגליסטית משהו...) התחלתי ללמד עליו זכות כפי שהתחשק לי ללמד עליו; הוא לא ידע, הוא לא שם לב, הוא לא עשה בכוונה וכו' וכו',

הצד השווה בכל לימודי הזכות שהוא לא באמת התכוון לעשות לי ולפגוע בי. (כי כך היה נח לי לחשוב...)

כך נרגעתי וסלחתי והכל טוב עד ש... הגיע ערב יום כיפור!

בערב יום כיפור הוא ניגש אלי במבוכה ועם ברכת גמר חתימה טובה הוא ביקש ממני סליחה על מה שהוא עשה לי אז וגם הסביר את עצמו איך הגיע למעשה הזה ומה אילץ אותו וכו'.

כל מגדל הקלפים שבניתי לעצמי על כך שהוא לא ידע ולא כיוון וכו' קרס ברגע בקול רעש גדול.

הבומבה שחטפתי באותו רגע, הדהדה שעות ארוכות עד שנרגעתי...

הוא כן ידע וכן התכוון!! בקיצור, בבת אחת הפניעה צפה וסטרה לי על הפנים בכל הכח.

כמוכן שסלחתי לו, כי אהבתי אותו ועל כל פשעים תכסה אהבה... ובפרט שהסביר את עצמו והוא די צדק...

למדתי מזה כמה לקחים;

א. כשאוהבים מישהו רוצים וקל לדון לכף זכות! ואנו הרי אוהבים כל יהודי!!

ב. כשאוהבים מישהו רוצים וקל לסלוח על הכל! ואנו הרי אוהבים כל יהודי!!

ג. כשרגלים לכף זכות, לא להתקבע על משהו מסוים, אלא ללמד זכות שהוא לא עשה משהו לא טוב. או בגלל שלא התכוון או בגלל אילוצים מסויים או קיבל הוראה מרב או ואו, בקיצור, לא לחזור על הטעות שלי...

ושוב תודה על הכל.

לדון לכף זכות

בצדק תשפוט את עמיתך. אומרים חז"ל והובא ברש"י שהתורה אומרת לנו שיש דין לדון החבר לכף זכות והוא מצוות עשה מהתורה, ואיתא בשבת קכז. הדין לכף זכות זוכה שאוכל פרוותיהם בעולם הזה והקדן קיימת לו לעוה"ב. ושם בדף ב. מובא שמי שמשדל לדון לכף זכות אז גם בשמים לא מענישים אותו על העברות שלו אלא מלמדים זכות על כל העברות שעבר כדי לזכות אותו.

וידוע שרוב המריבות והמחלוקות באות כי אדם לא דן את השני לכף זכות, כי האמת היא שרוב המקרים השני לא רצה להרע לך מתוך רוע כי האדם היהודי בשורשו הוא טוב ואין בו רוע, אלא היו אילוצים שגרמו לשני להתנהג כפי שהתנהג, למשל אולי הוא במצב לא טוב שעובר עליו באותו הזמן, וע"ז זה גורם שהיחס יהיה כהתאם ואין אדם נתפס בשעת צער, ואף פעם א"א לדעת מה עובר על נפש האדם בשעה שעושה עבירה, או רעה למישהו ואילו היינו במצב של לא בטוח שהיינו מתנהגים אחרת. ואולי טבעו הוא זה שהביאו למצב הזה. עיקרם של דברים לרחם על השני ולהבין שעושה הכל מתוך מצוקה. ובמרבית המקרים כשאדם דן לכף זכות נמנעים ממנו מריבות וכעס.

וכשרון לכף זכות תמיד יזכה לפסוק אחד שמוכח בפרשה 'ואהבת לרעך כמוך' ותמיד צריך לדעת שהאדם המועדף ביותר ויש לו חיים מאושרים זה הדין לכף זכות ורואה הכל באור חיובי ולא כל דבר רואה את השלילי. והדין לכף זכות, כותב החרדים, הוא זוכה להפוך להיות צינור לקבלת הקדושה. וכתב השל"ה שהדין לכף זכות אין בכוח המקטרגים לקטרג עליו ואפי' עשה הרבה

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

עוונות, וכשאדם דן לזכות או באותו עבירה שהוא דן, בשמים הופכים לו זאת לזכות.

החפץ חיים אומר שהסיבה שהקב"ה ברא ראש עקום הוא בשביל שיוכלו לדון לכף זכות, והרבה פעמים הקב"ה רואה שמגיע לנו עונש על מעשה מסוים והוא בחסדו רוצה לדונו לכף זכות למרות שהקב"ה כוחן לבבות, אבל הוא רחום וחנן והוא מעוניין למחוק לנו את זה ע"י ההנהגה שהוא הנהיג בכריאה שהדן לכף זכות דנים אותו לכף זכות. אז מה עושה הקב"ה באותה השעה הוא מביא לפנינו מקרה מסוים שיש בו שתי אפשרויות או לדון לכף זכות או שממכט שיטחי זה נראה כף חובה, ואז אם נדון לכף זכות הקב"ה יוותר ג"כ לנו על מעשינו ויהפוך לנו לזכות, אך אם חלילה נדון לחובה, אז אנו עלולים להענש חלילה. לכן שווה לאדם לדון לזכות, וכך הוא ירויח שלא יהיו לו עונשים מכל הסוגים שהם כמו למשל מחלות, חוסר הצלחה, חוסר מזל וס"ד, איבוד כסף ולא הצלחה בעסקיו, חוסר נחת מהילדים, חוסר שלום בית וכדו'. ואת הכל היינו יכולים למנוע אילו היינו דנים לכף זכות שנאמר ע"ז שאוכל פרותיהם בעדה"ו.

וידוע שרבי לוי יצחק ממברדיטשוב הצליח פעמים רבות לבטל הגזירות שהיו על עם ישראל ולהכריע את זכותם של ישראל לטובה, בזכות שהיה דן לכף זכות גם עבירות גדולות שלהם והכל בזכות שזה הטבע שהקב"ה ברא בעולם שע"י שדנים לכף זכות הקב"ה דן את מעשינו לכף זכות.

והדרך לדון לכף זכות היא ע"י שמחפשים את הטוב שבשני. תמיד לחשוב שהשני הוא לא רע או מושחת אלא עושה לך עוול בגלל כל מיני סיבות, וכן כשנראה שעושה עבירה לכל דבר יש סיבה.

חז"ל מביאים סיפורים רבים על גדולי התנאים שהתעלו בזכות שדנו לכף זכות. אחד הסיפורים הידועים הוא הסיפור עם רבי עקיבא שבצעירותו נאלץ להשכיר עצמו לאיזה בעה"ב (יש אומרים שהיה זה רבי אליעזר בן הורקנוס) לפרנסת ביתו, והיה זה במקום רחוק מכיתו של רבי עקיבא ולשם הוא הלך למשך שלוש שנים מנותק מהבית, הוא עבד קשה מאוד לפרנסתו.

כעבור שלוש שנים הוא בא לבעה"ב העשיר לבקש את שכרו כדי שיוכל לשוב לביתו עם כסף רב שקיבל עבור עבודתו, וכשהגיע רבי עקיבא אל אדונו ובקש את שכרו אמר לו בעה"ב מצטער אין לי כעת כסף לתת

לך, אמר רבי עקיבא טוב כסף אין אז תן לי פירות מהשדה ואני אמכור אותם וע"ז אני אפרנס את ביתי, אך בעה"ב אמר שאין לו פירות, וכך המשיך לבקש קרקעות, בהמות, כרים וכסתות, והבעה"ב עונה לו על הכל אין לי. ויש לציין שרבי עקיבא הכיר טוב את העשיר והוא ידע שיש לו הכל אך הוא לא אמר מילה, אלא חזר לביתו בפחד נפש, אך הוא דן את אדונו לכף זכות למרות שהיה האדון עשיר מופלג. לאחר זמן הגיע בעה"ב עם כל סכום החוב ועוד כהנה וכהנה לרבי עקיבא בביתו ושילם הכל ברווח עד הפרטה האחרונה. ואז הוא שאל את רבי עקיבא במה חשדתני, ורבי עקיבא הסביר בטוב טעם כל דבר מה הוא דן אותו לכף זכות, וכך אמר לו כל דבר חשבתי שמא הלוות, השקעת, הפקדת, מכרת, ואולי הקדשת לשמים, אמר לו בעה"ב אמת כך היה ובזכות שדנתני לכף זכות המקום ידונך לכף זכות...

וידוע הסיפור עם רבי יהושע שנכנס לאיזו שדה משרתת המלוכה ולפי מעשיו זה היה נראה שנכנס לעבור עמה עבירה, אך תלמידיו דנו לכף זכות ואכן התברר שהם צדקו.

כדי לעורר את העניין הזה נביא כאן כמה סיפורים על מקרים שהיה קשה מאוד למצוא זכות אך באמת התברר שהיה זה ללמד זכות, ובאמת בהרבה מקרים יש מה לדון לכף זכות רק צריך להתבונן חזק.

ידוע הסיפור שהיה עם החת"ס שבזמנו היתה אסיפת רבנים באחד מהאולמות והנה אחד מהרבנים הוציא מכיסו בהפתעה והראה לכולם שיש לו מטבע מזמן בית ראשון. כל הרבנים התרגשו והמטבע עבר מיד ליד, לאחר כשעה המטבע נעלם כלא היה. ככל שחיפשו ראו שהמטבע נעלם, הרב שהביא את המטבע הכין שיד אחד המשתתפים היתה במעל אז הוא ביקש כדי להוציא מכל ספק, שכ"א גם הרבנים וגם העסקנים שהיו במקום ירקון את כיסו כדי שיוכלו למצוא את הגנב.

היה שם רב אחד שהתנגד לדבר וביקש שימשיכו לחפש אולי בוכל שניקו המלצרים מהשולחנות וכדו' העיקר לא להלכין חלילה את פני מי שעשה את הדברים, ובתחילה שמעו לקולו אך לאחר שעה קלה כשגמרו לחפש בכל מקום אפשרי ולא מצאו החליט המאבד שכ"א יוציא כל חפציו מכיסו. ואז שוב אותו הרב בכה בדמעות שימשיכו לחפש, ואותו הרב (שכבר התחילו לחשוד

בו שהוא הגנב) נעמד בצד והחל לומר פרקי תהילים בהשתפכות הנפש שימצאו את האכידה של המטבע היקרה. וכאשר עברה שעה נוספת אמר אותו רב שאיבד את המטבע, זהו אנו לא ממתנים יותר ועתה כ"א יוציא מכיסו כל אשר לו. ואז רגע לפני שזה קרה נשמעה שאגה מהמטבת. אחד המלצרים צועק שהוא מצא את המטבע בפח האשפה. כולם שמחו, ואז שאלו את אותו הרב שהתנגד לחיפוש מדוע הוא כ"כ התנגד לכך הרי הגנב צריך לבוא על עונשו ומה היה אכפת לו שימצא המטבע אצל אחד המשתתפים?

הכנים אותו הרב את ידו לכיסו והוציא אותה מטבע בדיוק, וכה אמר הרב הנה אני ג"כ יש לי מטבע וזה הבאתי אותה להראות לדבנים, והנה כשראיתי שרב פלוני הביא את המטבע לא רציתי להוריד מערכו אז שמרתי את המטבע בכיסי, ואם חלילה לא היו מוצאים את המטבע וכ"א היה בודק בכיסים של הציבור היו מגלים את המטבע אצלי והיה גרם חילול ה', ובנוסף היה יוצא שם רע לי ולכל משפחתי, לכן בקשתי שנמתין ולבנתיים התפללתי לה' בכל כוחי ומאודי, ובחסדי שמים ניצלנו, ורק לחשוב לו לא היו מוצאים את המטבע מי היה מאמין לי? רואים מכאן כמה האדם צריך למצוא כל טעדיק להתאמץ לדון לכף זכות.

רבי אריה לוי היה מפורסם בדונו לכף זכות והוא סיפר שזה משום מעשה שהיה, פעם הוא השתתף בהלוויה של אחד ממקורביו ובלוויה השתתף ג"כ ידידו הטוב של המנוח, והנה עוד קודם שהתחילה הלוויה ראה רבי אריה ידידו של המנוח עוזב את הלוויה ונכנס לחנות פרחים וקונה עציץ גדול והולך משם, רבי אריה תמה מדוע הוא מזלזל בהלוויה של ידיד אישי.

והנה לאחר מספר ימים פוגש רבי אריה את אותו ידיד ושואל אותו לפשר קניית העציץ, ואז אותו אחד אומר שבאותו הזמן נפטר יהודי בכית החולים למצורעים ושם היו שודפים את כל החפצים של המצורע כדי שלא ידביק, והנה יש לו בין החפצים תפילין ואני ביקשתי שאת התפילין לא ישרפו והם הסכימו לכך בתנאי שאני אביא להם עד הצהרים עציץ שהם יוכלו לקבור בתוכו את התפילין ולהניחו בחצר בית החולים. והיות וההלוויה התחילה, ושעת הצהרים קרבה הוכרתי משום כבוד התפילין שלא יישרף לקנות עציץ ולרוץ לקבורו.

פניני חשוקי חמד

מצות אמונה במציאות ה' ובאחדותו

וְהֵאֱמֹן בֵּה' וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה (לד לד טו-ו)
שאלה

לפדות בן של עבריין שלא בידיעתו

וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרָעָה וַיִּהְלְלוּ אֹתָהּ אֶל-פְּרָעָה
וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה. (לד לד יב-ט)
שאלה

תשובה

תשובה

שאלה

תשובה

רבים שהחזיקו לעבור בחצר ביהכנ"ס
קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לד
אתנה (לד לד יג-יז)
שאלה

תשובה

בני זוג שבאו להתייעץ, אם לאמץ גוי קטן
ולגיירו

ושרי אשת אברם לא ילדה לו וגו' (לד לד טז-א)

מצרכי תורה

לך לך

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'שכר הרבה מאוד'

בפרשת השבוע אחר שחזר אברהם אבינו ממלחמתו עם חמשת המלכים כתוב בפסוק (ט"ו, א') 'אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנוכי מגן לך שכר הרבה מאוד'. ופירש רש"י, אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר, שמא קיבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום, אל תירא אברם שכר הרבה מאוד. וצריך ביאור מה הכוונה 'שכר הרבה מאוד', מהו ריבוי השכר שהובטח לו, ועל איזה שכר מדובר בזה.

עוד צריך ביאור דאם כל מה שאמר לו הקב"ה הוא שלא נגרע שכרו, א"כ היה צריך לומר לו 'שכר שלם', שמשמעו שלא נגרע לו משכרו, ולמה אמר לו 'שכר הרבה מאוד'.

ונראה לבאר בזה, על פי דברי הרמב"ם בהלכות מלכים סוף פרק ז' דמדבר שם על אותם היוצאים למלחמה שאין להם לירא ולפחד מהמלחמה, וכתב וזה לשונו ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה, וידע שעל ייחוד ה' הוא עושה מלחמה וכו', וכל הנלחם בכל ליבו בלא פחד, ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו עד עולם, ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' נלחם ורעה לא תמצא בך מימך, והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלוך.

הנה מבואר בדברי הרמב"ם דהנלחם מלחמה ה', מובטח לו שכר מיוחד שלא ימצא נזק, ולא תגיעו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל, ויזכה לו ולבניו, ויזכה לחיי העולם הבא, וכל זה נדרש מן הכתוב שהובטח לדוד המלך, ותלה הכתוב טעם הזכיה בכל אלו, בזה שהמלחמות שנלחם היו מלחמות ה'. והנה איתא בחז"ל (מדרש רבה מ"ג, ב'), שבצאתו למלחמה אמר אברהם אבינו לחניכיו 'אצא ואפול על קידוש שמו של מקום', ומבואר מדברי המדרש דהמלחמה נגד המלכים הייתה מלחמה על קידוש השם, וכשאברהם יצא להלחם עמם, היה זה בשביל להלחם מלחמה על קידוש שמו של מקום.

מלחמת המלכים - מלחמה על קידוש השם

וביאור הדבר שהמלחמה עם המלכים הייתה מלחמה על קידוש שמו של מקום, והרי לכאורה היה זה מלחמה בשביל להציל את לוט, ומה ענין הצלת לוט מיד המלכים שייך לקידוש שמו של מקום.

אכן הביאור בזה הוא כמו ששמעתי מאאמו"ר הגאון זצ"ל דהנה להלן (י"ד, ב') כשהמלכים תפסו את לוט כתוב 'ויקחו את לוט ואת רכושו בן אחי אברם וילכו', ומבואר מזה שכל עיקר המלחמה של כדורלעומר היה כדי לתפוס את לוט, והמטרה בתפיסת לוט הוא בשביל לכופו להודות בע"ז, וכיון שהיה קלסתר פניו של לוט דומה לשל אברהם וכמו שכתב רש"י (י"ג, ח'), יוכלו לומר שאברהם אבינו חזר בו והודה להם לכפירתם ח"ו, וזה הוא גם הטעם שאברהם אבינו חגר עצמו למלחמה להציל את לוט, כדי שלא יוכלו לומר שאברהם אבינו חזר בו והודה להם, ונמצא לפי זה שאברהם אבינו נכנס למלחמה זו היה זה למנוע חילול ה', ולמנוע מהכופרים את כפירתם, ואם כן מבואר היטב שמלחמה זו נחשבת למלחמה על קידוש שמו של מקום.

וכיון דנמצא דמלחמה זו הייתה מלחמה על קידוש שמו של מקום, והייתה זו מלחמת השם, א"כ כיון שנלחם מלחמה זו, ממילא ראוי הוא אברהם אבינו לזכות לכל הדברים שהובטחו למי שנלחם מלחמה ה'.

ולפי זה יש לומר דזהו הביאור בהבטחה שהובטח 'שכר הרבה מאוד', דהכונה היא לכל אותן הדברים שמנה הרמב"ם שזוכה מי שנלחם מלחמת השם, והובטח אברהם אבינו שיטול שכר הלוחם מלחמות ה'.

ולפי זה מבואר עוד טעם, למה הבטחה זו לאברהם אבינו נסמכה למלחמה, דרך משום שנלחם במלחמה הוא שזוכה להבטחה זו של 'שכר הרבה מאוד'.

העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה

וכמו כן מצאנו בענין מלחמתה של תורה, דהנה במשנה באבות פ"ו תנן, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. הנה נקט התנא דהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא פירש מה הם אותם דברים הרבה שהוא זוכה להם. [ועיי' שם ברוח חיים שפירש, ד'דברים הרבה', היינו שזו זכיה נוספת מלבד מה שזוכה את כל מה שנזכר שם בהמשך המשנה, שהעוסק בתורה זוכה לזה, שמלבד זאת זוכה לעוד דברים הרבה].

ונראה לבאר בזה, דהנה העוסק בתורה, הרי הוא נחשב לוחם מלחמת השם, כמו שכתוב בפרשת חוקת 'על כן יאמר בספר מלחמות השם', וברש"י בקידושין דף ל' ע"ב כתב, דהפסוק נדרש, ספר מלחמות, מלחמה שעל ידי ספר, וכן איתא שם בגמ' בקידושין, דדרשין מהכתוב 'כי ידברו את אויבים בשער', שאפילו אב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, הרי מבואר דעסק התורה הוא בגדר של מלחמה והתנצחות בין אויבים, ועסק המלחמה הוא מלחמה על אמיתה של תורה, והוא מלחמת השם, כמו שכתוב בפסוק 'ספר מלחמות השם'. וכיון דעסק התורה הוא בכלל מלחמת השם, ממילא מי שנלחם מלחמת השם, הרי גם הוא ראוי וזכאי לאותם ההבטחות שכתב הרמב"ם שהובטחו לנלחם מלחמות השם.

מעתה יש לבאר דזהו כוונת התנא דהעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, דה'דברים הרבה', היינו אותם הדברים שכתב הרמב"ם שהובטחו לנלחם מלחמות השם, שגם הלומד תורה זוכה להם.

ויש לבאר דקדוק לשון התנא שזוכה לדברים הרבה, שהוא מיוסד על לשון הפסוק שכתוב כאן אצל אברהם אבינו שקראו הכתוב שזכר הרבה כמו שכתוב 'שכרך הרבה מאוד', הרי ששכר זה נקרא שכר רב, וכלשון התנא.

ויש להוסיף עוד, דהנה התנא תלה הדבר במי שעוסק בתורה לשמה דוקא. ויש לומר דזה הוא כמו שכתב הרמב"ם דרך אם תהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, הוא זוכה לדברים הללו, ועל כן צריך שיהא עסקו בתורה לשמה דוקא, שכונתו לקדש את השם בלבד.

והביאור בזה הוא, דהרי זכיינו הוא משום שהוא נלחם מלחמות ה' וכמו שכתוב בפסוק 'כי מלחמות ה' הוא נלחם' הרי תלה הכתוב שכרו במה שהוא נלחם מלחמת ה', ובשביל שיהא נחשב מלחמת ה' צריך שתהיה כוונתו לקדש את השם, שרק באופן כזה נחשב מלחמת ה', אבל אם כונתו אינה לקדש את השם, אלא לתועלת עצמו הרי זו מלחמת עצמו ולא מלחמת ה'.

'והנה אימה חשכה גדולה נפלת עליו'

בברית בין הבתרים כתוב (ט"ו, י"ב) 'ויהי השמש לבא וגו' והנה אימה חשכה גדולה נפלת עליו'. יש לבאר הטעם במה דנפלה עליו אימה חשכה גדולה, דהנה הקב"ה אמר לאברהם 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם וגו', ומבואר דהיה צריך שיהיה לאברהם 'ידיעה' על כל ענין הגלות, ויש לומר דבשביל זה נפלה עליו אימה חשכה גדולה, שיהיה באותו מצב של הגלות, שבזה יהא לו כעת ההשגה והידיעה של הגלות, ובזה מתקיים ה'ידוע תדע'.

'אי מזה באת ואנה תלכי'

כתוב (ט"ז, ח') 'ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחתי'. יש להעיר, דהמלאך שאל אותה שתי שאלות, אחד אי מזה באת, ועוד, ואנה תלכי, ואילו הגר השיבה רק על שאלת אי מזה באת, דמפני שרי גברתי אנכי בורחת, אבל על השאלה ואנה תלכי, לא השיבה. אכן הביאור הוא פשוט, דבזה שהשיבה ואמרה שהיא בורחת, יש בזה תשובה גם על השאלה 'ואנה תלכי', דבאמת הבורח אין לו תכלית ללכת אל מקום מסוים, וכל תכליתו הוא רק לברוח ולצאת מהמקום בו הוא נמצא, ונמצא דבדבריה השיבה על שתי השאלות.

אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף

ברש"י על הפסוק (י"ב, י"ד) 'ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה וגו', כתב שהטמין אותה בתיבה, ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה. והנה מעשה זה שהכניס אברהם את שרה לתיבה, היה מעשה של מסירות נפש, וכדאיתא בחז"ל (מדר"ר מ', ה'), שהכבידו עליו המכס, והסכים ליתן מכס של בגדים ושל זהב ושל אבנים טובות ומרגליות, ואף על פי כן הכריחוהו לפתוח התיבה. ויש להתבונן דלכאורה בפועל לא הועילה המסירות נפש מידי, שהרי לבסוף הוכרח לפתוח את התיבה, ונלקחה שרה לבית פרעה, ונמצא לכאורה שכל השתדלותו והמסירות נפש הייתה לשוא בלא שום תועלת.

אבל באמת אינו כן, שהנה הרי הצלת שרה, הייתה בדרך נס, על ידי שהקב"ה הביא נגעים גדולים על פרעה, והיה זה שמירה מיוחדת מאת השם שלא כדרך הטבע. וי"ל דכל מה שזכה לאותה שמירה מיוחדת, הוא רק משום שעשה ההשתדלות הנצרכת על פי הדין, שהסיק בדעתו לנהוג במסירות נפש מיוחדת, ומכאן זה זכה שנהג עמו ה' בהשגחה ושמירה מיוחדת.

וכן הוא באמת דרך עם ישראל, לנהוג תמיד לעשות השתדלות הנצרכת במסירות נפש, ועל ידי שעושים ההשתדלות הנצרכת ומקיימים רצון השם, ועל ידי זה זוכים לישיבת ה' בדרך נס ופלא. וכיוצא בזה היה בקריעת ים סוף, שאחר שקפץ נחשון לים במסירות נפש, אז נקרע הים לבני ישראל.

עוד י"ל דאהני מעשיו של אברהם אבינו לבניו אחריו, שרק מכאן זה שמסר נפשו, היו בניו אחריו גדורין בעריות בתוך מצרים, דאע"פ שמצרים היא ערות הארץ, ועליהם ציוותה תורה כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, מ"מ היו ישראל גדורין בעריות, וי"ל דכל זה הוא מכאן המסירות נפש של אברהם על ענין זה.

ויסוד זה שמכאן המסירות נפש של אברהם, זכו בניו לילך בדרך, מבואר בדברי חז"ל שדרשו הפסוק בשיר השירים 'אחות לנו קטנה וגו' מה נעשה לאחותינו ביום וגו' אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, ד'אחות לנו קטנה', זה אברהם אבינו שאיחה את כל באי עולם, מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה', ביום שגזר עליו נמרוד לירד לתוך כבשן האש, 'אם חומה היא נבנה עליה', אם מעמיד דברים כחומה יבנה עליה, ומבואר דעל ידי שהעמיד דברים כחומה במסירות נפש אצל נמרוד, זכה לבנות את עם ישראל.

מוסרי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

מעשה אבות סימן לבנים

מתלמידיו של אברהם אבינו

במשנה באבות מובא כל מי שיש לו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו וכו' (אבות ה' ט'), זאת אומרת שאפשר להיקרא תלמיד של אברהם אבינו, וזו אכן צריכה להיות שאיפתו של כל אחד, אכן מובא מבעלי המוסר שהביאור ביגיעו מעשי שזה מלשון נגיעה, שעל האדם לעבוד ולו כדי לגעת בדרכי אבותינו.

אבל יתר על כן צריך לדעת יסוד נוסף שנלמד מהמשנה באבות: עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו וכו', עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום וכו'.

(יש מחלוקת הראשונים איך מונים את העשרה ניסיונות, למי שיש זמן כדאי לראות את הפיוט ביום השני של ר"ה על העשרה ניסיונות וקודם כל מובא שם את הניסיון של אור כשדים, אמנם הרמב"ם לא מונה את אור כשדים מ' ניסיונות משום שהרמב"ם מונה רק מה שכתוב בתורה מפורש, ויש מונים את לך כניסיון שלישי משום שלפני שהכניסוהו לאור כשדים אברהם היה חבוש בבית האסורים וזה ג"כ אחד מהניסיונות, ואכמ"ל).

והנה לכאורה עליו להבין מדוע בעשרה דורות מנח עד אברהם לא כתב התנא אברהם אבינו ורק בעשרה ניסיונות כתוב אברהם אבינו, ועומד על זה רבי חיים מוואלזין ברוח חיים וז"ל: כאן אמר אברהם אבינו ולעיל אמר מנח ועד אברהם, ולא אמר אבינו, ירצה בזה ע"פ מ"ש מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו (משל כ) כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע ובקצת יגיעה יגיעו לזה, (רוח חיים פרק ה).

שלא הרהר אחר מדת השי"ת

וברוח חיים ממשיך לבאר את דברי המשנה ומביא שם כמה דוגמאות שהוכחות של אברהם אבינו עברו לבניו וז"ל: כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם, והוא מוטבע בנו מאברהם שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו, וכן כל העשרה ניסיונות היו להישיר הדרך לפנינו, וכן ההתעוררות לאדם פתאום לילך לאה"ק הוא מניסיון לך לך, וקבלת כל דעבדן משמיא לטב מניסיון הרעב שלא הרהר אחר מדת השי"ת, וכו' (רוח חיים פרק ה).

אכן בדורות עברו אנשים מסרו נפשם לעלות לארה"ק, כשבאו תלמידי הגאון הם עלו בסבל נורא בשביל יישוב א"י, (בישיבות לא הרבו לדבר על יישוב ארץ ישראל, כי נתפסו על זה אנשים שליליים, שה' יחזיר אותם בתשובה, אבל חבל לא לדבר על זה צריך לדבר על ארץ הקודש, אבל בקדושה).

בחז"ל מובא שכשהגיעו האמוראים לא"י הם נישקו את אדמת הארץ מרוב שמחה על שזכו לבוא בשערי ארץ ישראל, ובזמננו לא כל הגדולים הצליחו לעלות דוגמת הגאון מוויילנא והחפץ חיים וכן הבעש"ט שלא הצליחו לעלות לא"י, (החסידים אומרים שהבעש"ט היה ניצון של משה רבנו ולכן הוא לא יכל לעלות, יתכן, אבל אני אין לי השגה בזה).

החיי אדם רצה לעלות לא"י אז קודם הוא עשה הכנה דרבה וחבר ספר על

אנחנו נמצאים עכשיו בפרשיות של חומש בראשית ומעשה אבות סימן לבנים ומצד החובה שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותיי אנחנו צריכים להתבונן במעשיהם כפי הבנתנו הקטנה ומחובתנו לעבוד בכדי שנדע מה היו דרכיהם.

כתב הרמח"ל: הלוא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקי עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש, מה הוא, ולמה בא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומה יהיה סוף כל ענייניו, זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל המחשבות לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי, ויבקש בלבבו, מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם, מה עשה משה רבינו עליו השלום, מה עשה דוד משיח ה', וכל הגדולים אשר היו לפנינו, ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו. (תחיל דרך עץ חיים).

והנה מחשבות אלו יכולות להראות קצת מוזרות בעינינו, זה נראה כמציאות לא פשוטה וכי יש לנו מושגים באבותינו הקדושים, וכי יש לנו השגה בדורות שלפנינו.

אין לנו השגה בדורות עברו

הנה מקובל לספר על הגאון מוויילנא (שיש פחד רק מלהתבונן בגדולתו), שפעם אחת ישב רבי חיים מוואלזין עם תלמידיו הגדולים, ונסבה השיחה על ערך גדולתו של הגר"א, ובעת השיחה אמר אחד מן התלמידים, כי לו חי הגר"א בזמן חכמי המשנה היה נחשב כאחד התנאים, ומקובל שרבי חיים אמר, לא, אף לא כאחד האמוראים, אלא אולי כהרמב"ן אולי כהרשב"א.

ואגב מרן ראש הישיבה רבי חיים שמואלביץ זצ"ל דיבר על כך שהגאון לא היה כלל במושגים אפילו של בני דורו, וישיבתו לא הייתה ככל הישיבות בדור ההוא, אצל הגאון היו יושבים כמה תלמידים יחידים דוגמת שני האחים הקדושים רבי חיים ורבי זלמן מוואלזין, שהיו יושבים ולומדים ומפעם לפעם היו נכנסים לגאון כדי להביא בפניו את שאלותיהם וספקותיהם, ולאחר ששמעו את דברי הגר"א היו יושבים חודשים ארוכים כדי להבין את הדברים עד עומקם, ישיבתו של הגר"א לא הייתה ישיבה עם פנימייה שהגאון היה נכנס לומר שיעור יומי, זה היה מושגים אחרים.

עוד מובא שהגאון אמר שיש לו השגה בדורם של האמוראים וקצת השגה גם בתנאים, אבל בזמן שביית המקדש היה קיים א"א להשיג את ההשגות שהיו לאנשים פשוטים כי הרי הם ראו את הגילוי שכינה שהיה בביהמ"ק, ולא שייך להגיע להשגות אלו, וק"ו שלא שייך להגיע לדרגות של נביא ולא של שופט, וכן למעלה מזה בדרגת משה רבנו שהיה אדון הנביאים ולא קם כמותו, וא"כ מה שייך לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותיי.

(הנה אם יקום אחד שלומד מתוך ספר הרשב"א והוא יגיד שהוא תלמיד הרשב"א הרי הוא יהיה ללעג וקלס, היה פעם איזה אדם חשוב שאמר למרן הגר"א זצ"ל שהוא תלמיד של החזון איש, רבי אהרן לייב סימן בידו כמבטל את דבריו, ולא מצא חן בעיניו, הלוא החזון איש רחוק מאתנו מאוד).

מצוות התלויות בארץ, שערי צדק, את הספר הוא זכה שילמדו אבל הוא לא זכה לעלות, ה"ח היה כבר ממש בדרך ומשמים עקבו בעדו, החזו"א כן זכה לבוא ומביאים משמו שכשהוא הגיע לארץ הוא אמר, צדקו יהושע וכלב שאמרו טובה הארץ מאוד, והכוחות לעלות לא"י מתוך ייסורים הגיעו מאברהם אבינו שעמד בניסיון של לך לך.

הדוגמא השלישית שמביא רבי חיים שקיבלנו מאברהם אבינו הוא שלא הרהר אחר מידותיו, הנה עם ישראל עברו במשך הדורות רדיפות וצרות נוראות, הייתה תקופה של האינקוויזיציה שהנוצרים רצו שהיהודים ימירו ח"ו את דתם, ומי שהמיר את דתו הם הניחו לו לנפשו, והיו יהודים שעמדו בגבורה מנגד ומסרו את נפשם וזה כאמור כוחות שקיבלנו ע"י אור כשדים.

אמנם בשואה האיומה שם לא היה את החלק של אור כשדים כי הרי הנאצים ימ"ש לא קם כמותם ברשעותם, הרי מי שהיה זרע ישראל הם הרגו אותם ללא רחם ולא עזר גם מי שאמר שהוא מוכן להיות גרמני ולא עזר לעזוב את היהדות, אבל שם היה את החלק של לא הרהר אחר מידותיו, כשהמשיח יבוא ברגע אחד נבין את הכל, לנו אין זכות לדבר אבל היו גדולי ישראל שעברו את השואה ואמרו שלפני השואה הייתה ירידה נוראה ברוחניות והיה התבוללות והצדיקים שבאותו הדור סבלו בשביל הדור ויש הרבה חשבונות להבין מה היה אבל היסוד הוא לא הרהר.

איפה היית ביסדי ארץ

ולמדנו כבר כמה פעמים שאסור לשאול למה, אבל אם שואלים כי רוצים לתקן זה אחרת, אדם שרוצה לתקן את מעשיו זה משהו אחר, רבי חיים שמואלביץ צוק"ל היה אומר שהקב"ה אומר לאיוב איפה היית ביסדי ארץ (איוב לח), כלומר לא היית בבריאת העולם אז איך תבין את כל אשר נעשה, מי שרואה את המכלול כבר אין לו שאלות.

וניתן דוגמא לכך, אדם שיכנס לחדר ניתוחים ויראה רופא חותך מטופל, אם הוא יעצור אותו ויצעק עליו רוצח הרי הוא עצמו רוצח, הרופא בא לנתח בכדי להציל חיים, לפעמים רואים בדרך משטרה שעוצרת נהגים ואומרים איזה מסכן הבן אדם, איזה משטרה אכזרית, אבל יתכן שכמה דקות אח"כ רואים מישהו משתולל בכביש ואומרים הלוואי ששוטר יתפוס אותו, ככה זה בעיני בשר ודם, לפעמים חסר ידיעה קטנה בשביל להבין את הפרשה כמות שהיא באמת, אז על אחת כו"כ על מידותיו של הקב"ה שאין לנו מושג בהם.

ידוע על החפץ חיים שהיה חולה בצעירותו, והוא בכה ואמר רבש"ע הרי יודעים שאני שומר על הלשון אז חלילה יהיה חסרון בכבוד שמים יגידו שמי ששומר פיו סובל, הרי מי האיש החפץ חיים וכו', והנה הח"ח לא טען הרי אני שומר את הלשון ומדוע יש לי כאבים, אלא הוא דאג מה יהיה עם כבוד שמים.

דוגמא נוספת, היום היא כבר מובנת אבל פעם זה היה יותר מוזר, לפעמים רואים אדם שהולך ברחוב וממלמל לעצמו אז אומרים בטח הוא חוזר

משניות בע"פ, ואם רואים אדם שהולך ופתאום הוא צוחק אז דנים אותו שבטח נזכר באיזה בדיחה, אבל אם רואים אדם שגם מספר בדיחה לעצמו וגם צוחק ממנה זה כבר מוזר, אני הייתי מפקד להשתדך אתו, עד שבא מישהו ומספר לך שאותו אחד הוא איש הייטק עולמי, הוא ביזנעס מאנטש, אתה לא שם לב יש לו ארבע פלאפונים הוא מדבר בבת אחת עם ארבע אנשים, יש לו אוזניה בלי חוטים לא רואים כלום, ועם מידע קטן שנוסף הבן אדם משתנה לגמרי מאיש תימהוני הוא נהפך לאיש עסקים.

הראנו ה' חסדיך

העבודה של אברהם אבינו הייתה שלא הרהר אחר מידותיו, ואנחנו צריכים להתפלל הראנו ה' חסדיך שנוזח לראות רק חסדים גלויים, אבל גם כשיש קשיים ואנחנו לא מבינים אסור לנו לשאול שאלות, לא להרהר אחר מידותיו של הקב"ה.

וידוע מה ששואלים שהקב"ה אמר לאברהם אבינו לך לך להנאתך ולטובתך ומצד שני אנחנו יודעים שזה היה ניסיון, אבל האמת היא שהיו לאברהם ניסיונות קשים בדרך, דבר ראשון הוא לא ידע לאיפה ללכת, תארו לעצמכם שאברהם היה עם כל הפמליה שלו, שרה, לוט וכל הנפש אשר עשו בחרן, והם שואלים אותו להיכן הולכים ואברהם לא יודע.

וכן כתוב ויהי רעב בארץ לא היה מה לאכול וזה ניסיון קשה, והניסיון היה עוד יותר קשה כי הרי מובא שרק בארץ היה רעב אבל בכל העולם היה שובע וזה ניסיון יותר קשה, ובכל זאת אברהם אבינו לא הרהר, ולאחמ"כ חטפו לו את שרה ושוב לא הרהר.

אמנם בתוך הקושי אנחנו רואים שהיו לאברהם גם רחמים, שהרי לא היה לו כסף לקנות אוכל, ואנשי המקום נתנו לו בהקפה וסמכו עליו ומבלי שיכירו אותו כלל, וזה רחמים, ותמיד צריך לראות את הרחמים גם בתוך הקשיים הגדולים.

ולבסוף כתוב ואברהם כבד מאוד במקנה בכסף ובזהב, לאחר כל הסבל היה לאברהם שפע של צאן ובקר וכסף וזהב, ואח"כ כתוב וילך למסעיו מנגב ועד בית אל וכו', ופירש רש"י, כשחזר ממצרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן בהם בהליכתו למצרים, למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו. דבר אחר, בחזרתו פרע הקפותיו. שבחזרה שילם אברהם על כל מה שנתנו לו בהקפה.

ומובא ווארט בשם הצדיק רבי יחזקאל מקוזמיר שבשעה שהלך אברהם הוא חשש מחילול ה' שיראו את הצדיקים סובלים ולכן לאחר שהיה כבד במקנה ובכסף וזהב הוא חזר לפרוע הקפותיו כלומר שיראו כולם שהצדיקים מקבלים את מה שהם צרכים ויותר כדי שלא יהיה ח"ו חילול ה'.

עכ"פ היום למדנו שלא להיבהל מניסיון, ותמיד צריך לבקש אל תביאנו לידי ניסיון, אבל גם כשיש ניסיון צריך לראות לעמוד מול הניסיון, וזה העבודה של מעשה אבות סימן לבנים, והקב"ה יעזור שיהיה זמן מוצלח ונעבוד את ה' בשמחה וטוב לבב ונזכה לחסדים גלויים.

לעילוי נשמות הרבנית הצדקנית
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר
הלו' זצ"ל

לע"נ
הבחור היקר פנחס וויס ז"ל בן
יבדלח"ט רבי אהרן זאב שליט"א

לע"נ
מרן הגאון האדיר רבי אברהם בן
רבי שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל
ראש ישיבת 'קול תורה' ובעל 'ברכת אברהם'

לע"נ
מרן ראש הישיבה הגאון הגדול
רבי נתן צבי בן רבי אליהו מאיר פינקל צוק"ל
במלאות 'שנים לפטירתו'

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א רב ביהמ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

◀ עציץ שיש בו נקב בקוטר מילימטר אחד, יש להחמיר שיש לו דין עציץ נקוב (עי' חזו"א ס' כ"ב ס"ק א'), שיעשו הנקב רק כפי הוצאת

משקין ברווח ולא יותר, ועי' **משנ"ב** סי' קנ"ט ס"ק ז', ובשו"ת "מנחת יצחק" ח"ח סי' צ"ב, וכן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל, "משפטי ארץ" סי' ז' סעיף ה'). וכן אם יש נקב בדופן העציץ נגד העפר דינו כעציץ נקוב (עי' **חזו"א** ערלה סי' א' ס"ק ט"ז אות ב', שיכולה להיות יניקה גם באלכסון).

סוג העציץ

◀ עציץ שאין בו נקב לפעמים יש לו דין נקוב ותלוי לפי החומר שממנו הוא עשוי. ולכן, אם העציץ עשוי ממתכת, זכוכית, פלסטיק או פלסטק מוקשה (כיון שאנו רואים שהפלסטק הוא חומר אטום, נחשב לעציץ שאינו נקוב) (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל, ועי' שו"ת "חלקת יעקב" ח"ב סי' קס"ג, ושו"ת "מנחת יצחק" ח"ג סי' ס"ז וח"ח סי' צ"ב), וכן עציץ העשוי מעץ, נחשב כעציץ שאינו נקוב (לדעת ר"ת גיטין ז', דינו כנקוב, וכן מפי המשל"מ ה' ביכורים סי' ב' הל' ט', בדעת הרמב"ם. אולם הרא"ש בפירושו למשנה ערלה פ"א מ"ב והטור יו"ד סי' רצ"ד כתבו שדינו כאינו נקוב, וכן הכריע ה"חזו"א איש"י דיני ערלה אות ל"ב לקולא, ספר "משפטי ארץ" פ"ז).

אולם אם זה עשוי מחרס, אפילו סתום, נחשב שגדל בעציץ נקוב (זה כשיטת רש"י גיטין ז', ור"ת חולק עליו שם, ובשו"ע או"ח סי' של"ו ס"ה, חשב לשתי הדעות כמש"כ הגר"א שם, והובא בשע"צ ס"ק ל"ז, ועי' רמ"א חו"מ סי' ר"ב סעיף י"ב), וכן אם עשוי משקית פלסטק, ויש בו צמח שהשורשים יכולים לנקב אותה נחשב שגדלים בעציץ נקוב (ספר "משפטי ארץ" פרק ז', עי' **חזו"א** סכ"ב ס"ק א', ועיין "דרך אמונה" פ"א ס"ק נ"ו).

אולם אם הצמחים הם חד שנתיים או אפילו צמחים רב שנתיים שגבעולם דק ורך ונראים כירק, נחשב שגדלים בעציץ שאינו נקוב גם אם הוא עשוי מחרס (**חזו"א** סי' כ"ב ס"ק א' שכל דבר אפשר להקל בזה).

עציצים ואדניות שאינם מיטלטלים

◀ אדניות הבנויות בקרקע או בקירות בנין שאי אפשר לטלטלן, או גג בית שהונח בו עפר ושתלו בו צמחים, ה"ה כמחוברים לקרקע, וכל הצומח בהן כצומח בקרקע למרות שאינם נקובים (תש"י הרא"ש כלל ב' סי' ד' שדינה כשדה לחיוב תרומות ומעשרות וערלה, וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' רצ"ד כ"ו, הובא במג"א א' ש"ל יו"ד, ספר "משפטי ארץ" פרק ז'). וזהו רק לענין העפר שנמצא על הגג או בתוך האדנית שהדרך לזרוע בהם, אבל עפר הנמצא תחת מרצפות הבית אין דינו כשדה, שאין דרך לזרוע בו, ולכן כל מה שדנו בעציצים המונחים על רצפת הבית אם דינם כנקובים הוא רק משום שחוששים שהם יונקים מקרקע עולם.

יניקה דרך הנוף

◀ הרוצה שיחשב הצמח גדל בעציץ שאינו נקוב, צריך שהניתוק מהקרקע יהיה בין שורשי הצמח לקרקע, וגם בין נוף הצמח לקרקע. ואם נוף הצמח מתפשט אל מחוץ לעציץ ומקביל ע"ג הקרקע, דינו כצמח הגדל בקרקע (מס' עוקצין פ"ב מ"ט, "משנה למלך" ה' ביכורים פ"ב הל' ט', "אגלי טל" מ' קוצר ס"ג, וספר "טל אורות" מלאכת קוצר, **חזו"א** סי' כ"ב ס"ק א'), ויש סוברים בקומה עליונה מרוצפת, אפשר להקל אף בענף הבולט מחוץ לעציץ ("דגל ירושלים" פרק י"ב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל).

הצמדת דבר החוץ לעציץ

◀ ראוי להיזהר שלא יהיה מרחק רב בין הדבר המפסיק לתחתית העציץ (מכיון שהיניקה יכולה להיות גם באלכסון לתוך הקרקע, וכמש"כ לעיל), אבל כשנותן דבר המפסיק בין הנוף לקרקע, לא צריך להיות צמוד אליו (דלגבי הנוף לא חוששים ליניקה מהצד, כמבואר ב**חזו"א** ערלה סי' א' ס"ק ט"ז אות ב').

עציץ שנשבר

◀ עציץ שנשבר בבית ושרשי הצמח מחוברים עדיין לאדמה שבעציץ, מותר להעבירם לעציץ אחר ("שמ"ט קרקעות" בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל). וכן צמח הגדל בבית בכלי מים, ונשבר הכלי, מותר להעבירו לכלי אחר, אף אם הצמח מונח על הרצפה (שם).

לפתוח חלון

◀ אסור לפתוח חלון כנגד עציץ שמונח בבית כדי שגיע אוויר או שמש אל הצמח אם מכוון לכך, אלא אם כן יש חשש שבלי זה ימות הצמח, אז מותר משום פסידא כמו כל המלאכות דרבנן שמותרים במקום פסידא ("חוט שני" שם).

ואם החלון פתוח, יכול להשאירו כך לתועלת הצמחים, כיון שאינו עושה מעשה לתועלת הצמח (שם).

צמחי מים

◀ עציץ שיש בו רק מים, דינו כעציץ שיש בו אדמה, לכן אין לגדל גרעין אבוקדו וכדומה, אלא כשיש בו כל התנאים הנ"ל (כך מוסרים בשם **החזו"א**, ומה שהתיר **החזו"א** גידולי מים היה על סמך עציץ שאינו נקוב בתוך הבית, ספר "משפטי ארץ" סוף פרק ז', שו"ת מהרי"ל ד"סקין סי' כ"ז ס"א).

פרחים במים

◀ מותר לשים פרחים (שאינן בהם איסור ספיחין), בתוך כלי שאינו נקוב עם מים, אע"פ שעיינו יפתחו הניצנים ("דרך אמונה" פרק ד' ס"ק י"ז).

קניית צמחים

◀ אסור לקנות עציץ עם צמח נוי שנשתל בשביעית באיסור, ואף אסור לקבלו במתנה (וכדין הנוטע בשביעית יעקור, "ציון ההלכה" ס"ק קי"ב), אולם צמח שנשתל באיסור בעציץ שאינו נקוב אין צריך לעקרו, ואין בו דין נעבד ("משפטי ארץ" פרק ז' סעיף ט"ו, בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

ספיחין בעציץ

◀ ספיחין שעלו בעציץ שאינו נקוב אין בהם איסור ספיחין ("דרך אמונה" פרק ד' ס"ק י"ז בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, ו"חוט שני" פ"ד ססק"ה), ויש סוברים אף הגדל בעציץ נקוב אין בו איסור ספיחין (הגר"ש ז' איוערבך זצ"ל במכתב בסוף "משפטי ארץ" עמ' 24).

ניקוי עלי העציץ

◀ **שאלה:** עציץ הנמצא בבית, האם מותר בשביעית לנקות את העלים מהאבק שעליהם, כדי שיראו ימים ונקיים?
תשובה: אם נעשה הניקוי ע"י סמרטוט יבש, בודאי מותר, היות שאין זה מוסיף בגידולו כלל. אבל לנקות ע"י סמרטוט רטוב, יש לבדוק אם זה מוסיף לגידולו, ואז אין לעשות כן (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

זרוע להתלמד

◀ הזרוע להתלמד אסור מן התורה ולוקה משום "שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע" (ויקרא י"ט, י"ט), כאשר זרוע, ואפילו אם דעתו לעוקרם קודם שיעשו פרי ("חזו"א איש"י סי' כ' ס"ק ה'). ולכן אסור להזגים בשביעית לתלמידות בשיעור: הטבע זריעה בתוך כלי שיש בו אדמה, וכן אסור לעשות ניסיונות של זריעה, וכן אסור לזרוע אפילו להתלמד בעציץ שאינו נקוב המלא עפר.
אפשר שזבל דק שמצמיח דינו נמי כעפר ואסור ("חוט שני" פ"א ס"ק כ"ב).

מדיני העבודות האסורות בשביעית

החזרת עפר ע"ג צינור

◀ **שאלה:** החליפו צינור ביוב בחצר, האם מותר להחזיר את העפר מעליו, או שמא זה נחשב כחרישה בשביעית שמייפה את הקרקע ומכניח לזריעה?

תשובה: עצם החזרת הקרקע לשם, בודאי מותר כיון שהוא דרך בנייה, ורואים שכוונתו לכסות הבור, אבל לא יישרו עד הסוף שיהיה ממש יפה כאשר החצר.

פיזור אדמה בחצר

◀ **שאלה:** בגמר הבניה, הקבלן רוצה לתקן את נזקי החצר, האם מותר לפזר עפר בלי לזרוע בו כלום, רק כדי ליפות את החצר?

תשובה: אסור בשביעית לפזר אדמה הראויה לזריעה על הקרקע, דכל מה שעושה בקרקע כדי להכין אותה לזריעה או להועיל לצמיחה, הוי בכלל חורש. ובשבת בכה"ג חייב משום חורש, וכמו שאסור לרכך את הקרקע משום חורש כך אסור להניח אדמה. ולכן אלו הבונים דירות ועושים סביב הבית מקום הראוי לגינה, אסור להם לפזר או להניח שם אדמה בשביעית, אלא יניח שם חצץ או חול שאינו ראוי לזריעה (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל, "חוט שני" פרק א' הל' ג' עמוד 50).

גיזום שיח בשנה השביעית

◀ **שאלה:** האם בשנה השביעית מותר לבקש מהגנן לגזום שיח שגדל ומפריע לאנשים בהליכה בשביל או על המדרכה?

תשובה: מכיון שכל כוונתו היא כדי שלא יפריע להליכה, אין שום איסור לגזום אותו, אלא לכתחילה מבקשים מאדם פשוט (ולא מגנן), שאז לא יגזום בדרך מקצועית (שהגנן מכוון גם לצורך המשך הגדילה באופן נאות), אבל אם קשה לו לגזום בעצמו יוכל לבקש מהגנן לגזמו שלא בצורה מקצועית, ואפילו אם עושה ע"י כלי חשמלי המיועד לגיזום, מותר.

(ובגדר כירתו מוכיח עליו שכולם מבינים שכוונתו משום שלא יפריע, והא דכתבו בתוספות סנהדרין כ"ו ד"ה לעקל, שעשה דברים שהוא קשה לקרקע, וכבר ביאר ה"חזו"א איש"י שהוא לאו דוקא, והעיקר שמוכח שאין כוונתו להשביח, **הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

גיזום לסכך

◀ אם צריך ענפים לצורך סכך או הסקה, וכן הרוצה לכרות ענפים המפריעים למעבר הולכי דרכים, ואינו מתכוון לתועלת העץ, רצוי שיכרות את הענפים בשינוי ניכר מצורת הגיזום הרגילה, כגון להשאיר זיזים ארוכים או כל שינוי אחר.

גיזום ענפי אילן בשמיטה לצורך עירוב

◀ **שאלה:** ענף של אילן פירות הנכנס לתוך צורת הפתח של העירוב, האם מותר לגזום אותו לצורך כשרות העירוב?

תשובה: כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל, פרק ב' הל' י"ז) כשמתחיל לעשות פרי לא יקוץ אילנו בשביעית, משום שמפסיד פירות שביעית, שנאמר (ויקרא כ"ה, ו'): "לֹא־תִקְצֹא" ולא להפסד, ומאימתי אין קוצצין וכו', הגפנים משגרתו, עי' "דרך אמונה" (שם) שהוא משיעשו בהם גרעינים, שהוא שיעור בוסר, עי' שם.

ולפי"ז אם לא היתה שנה שביעית היה מותר להוריד ענפי פירות במקום הפסד, אבל בזה שהיא שנה שביעית אסור להפסיד בידיים פירות שביעית.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

הדרך להתעלות בעבודת ה' - גדלות האדם

מי שאינו מתבייש מנפשו אין לנפשו ערך בעיניו, על כן האיש העובד ישתדל תמיד להשיג ערכו וערך הצדיקים והחסידים ומעלתם וכו' ויבין וישייל וידע כי יוכל להשיג מעלתם וחשיבותם וחיבתם וכו' כי הקב"ה אינו מבקש מבני אדם כי אם לפי כוחם" וכו'.

להתנהג בהנהגות מרוממות

וחלק מעניין זה הוא גם להתנהג באופן מכובד שיתאים לחשיבות העצומה שיש בו. ידועים דברי רמב"ן בתחילת פרשת קדושים שכתב שאסור לאדם להיות נבל ברשות התורה, ועליו לפרוש מכל התאוות והמידות הרעות, אך שם הוסיף וכתב עוד: "...באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית, אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס בכלל זאת הצוואה הנקיית בידיו וגופו" וכו'. ומתבאר בדבריו שבמצוות 'והייתם קדושים' נכללת גם הנקיית בידיו ובגופו, שעל האדם לשמור את עצמו לנקות גם את חיצוניותו, ללכת עם בגדים נקיים שהולמים אדם מכובד ולא זול. כי רק כאשר האדם יילך בצורה מכובדת, אז הוא יוכל לשמור על הרגשת הנכבדות שתשמור עליו לעלות ולא להפך.

וכך הוא גם לצד השני, אם האדם מתנהג חלילה בצורה גסה שאינה ראויה לבני תורה ולאנשים מכובדים מן השורה, אולי הוא אינו עובר בכך על איסור, אך הוא משריש בנפשו שפלות ונמיכות רוח שעלולות לגרום לו לרדת עד פי שאול. אם הוא ירגיש זול, אדם שאינו מכובד ולא בר מעלה, לא יהיה שום מעצור שישמור עליו לעשות דברים מגונים שלא תואמים את רמתו. עד כדי כך, שברמב"ם בהלכות עדות (פי"א ה"ה) פסק על פי דברי הגמ' בקידושין שיש 'בזויין' הפסולים לעדות מדבריהם, והם "האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם וכגון אלו שהולכין ערומים בשוק בעת שהן עוסקין במלאכה מנוולת וכיוצא באלו שאין מקפידין על הבושת, שכל אלו חשובין ככלל ואין מקפידין על עדות שקר".

ומבואר דבר נורא, שהאדם האוכל בשוק פסול לעדות מפני שהוא נחשב לכלב, ולא מפני שכלב פסול לעדות אלא מפני שהוא חשוד על שקר, הואיל ואינו מקפיד על הבושת. ומפורש לנו שההתנהגות הגסה והשפלה משרישה בלב האדם המתנהג בה שפלות אמיתית, וכמו שיסד החינוך (מצוה ז') שהפעולות החיצוניות מעוררות את הפנימיות, וכאשר האדם נהיה שפל הוא יכול להגיע עד לידי עדות שקר.

ואף בדרך ההשפעה על האדם, אם האדם ייחשב חשוב ומוערך בעיני עצמו, נוכל להשפיע עליו לתקן את דרכיו ולעלות, אך אם הוא ייחשב אדם פחות ומזולזל הוא יוכל להגיע לכל העבירות האמורות בתורה. כך מבואר בגמ' בסנהדרין (כט), שכאשר באים להשפיע על העדים שלא לשקר בעדותם יש טענות רבות שניתן לומר להם מדוע לא כדאי להם הדבר, אולם על כולם יש פירכא מדוע העדים לא ישתכנעו מהם, ומסקנת הגמ' היא שאומרים להם 'סהדי שקרי' אוגרייהו זילי, אם תשקרו תחשבו מזולזלים אף כלפי מי ששכר אתכם, ואף אחד לא יעריך אתכם על שקרכם. טענה זו היא שאמורה לשכנע את העדים. ובגמ' ברכות (כח:) בירך רבי יוחנן את תלמידיו שיהא מורא שמיים עליהם כמורא בשר ודם, וכפי המב' שם בגמ' שמורא בשר ודם הוא הדבר שמשכנע את האדם יותר מכל, כאשר הוא מפחד שסביבתו לא תעריך אותו ולא תתייחס אליו כאדם בעל מעלה.

הטעם שהלבנת פנים חשיבא כרציחה

ובענין זה שמעתי מהגה"צ רבי דן סגל שליט"א, שמשום כך חמורה כל כך הלבנת פנים כמו רציחה, כי כל מהות האדם היא המעלה שבקרב, ורק כאשר הוא מכיר בה וחי אותה הוא יכול להחשב כאדם. אם הוא לא יכיר במעלה שבו הוא ייחשב כבהמה, רק הגוף שלו ישלוט ולחשיבות העליונה שיש בו לא יהיה מעמד. וממילא לכן כאשר האדם

פרק א' משנה ד'. "יהי ביתך בית ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם".

בביאור כוונת המשנה 'יהי ביתך בית ועד לחכמים' כתב רבינו יונה: "רצונו לומר בית שיתקבצו לשם החכמים כאשר יצטרכו לדבר זה עם זה, ואין זה אלא בבית אדם גדול וחשוב, שאם בבית אדם פחות כאשר יאמרו לחכם ללכת שמה שמה לא ירצה, כי הוא נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' לא יכבד".

הצורך להיות בגדלות האדם

ומבואר בדברי רבינו יונה שכל המעלה בעשיית הבית ועד לחכמים היא לא בבית דוקא, אלא בעשיית האדם את עצמו אדם גדול וחשוב, שאז ממילא כתוצאה מכך יתקבצו לביתו החכמים כאשר ירצו לדבר זה עם זה. אך אם כן צריך ביאור למה דיבר התנא רק על הבית, ולא אמר לנו במפורש שהאדם צריך לעשות את עצמו אדם חשוב, הרי רק זו היא המעלה, ומה שהבית יהיה בית לחכמים הוא מידי דממילא.

ובכלל יש לנו להבין מהי המעלה הזו להיות 'אדם גדול וחשוב'. הלא תכלית האדם בימי חייו היא רק לעשות את רצון בוראו ותו לא, להיות תלמיד חכם, ירא שמיים, מדקדק במצוות ובעל מידות טובות, ומנין שבנוסף לכל הוא צריך להיות גם 'אדם חשוב', ומה מעלה יש בזה.

אולם צריכים לדעת שאולי ה'חשיבות' אינה מצוה בתורה ואין חיוב מפורש על האדם להתנהג בה, אך זהו צורך בסיסי ומוכרח כדי לעלות ולהתעלות בעבודת ה' ובקיום המצוות. בלי גדלות האדם קשה מאד לגבור על היצה"ר ועל תאוות העוה"ז. רק כאשר האדם מרגיש 'חשוב', נכבד ומרומם, אז הוא ימנע מעשיית עבירות. כי כאשר האדם מכיר בגודל רום ערכו ויודע מה רבה מעלתו, ממילא הוא ימנע מעשיית מעשים מגונים שאינם מתאימים לו, וישאף ללכת בדרכי ישרים ולעשות מעשים טובים. מה שאין כן אם הוא מרגיש חסר חשיבות, שפל ערך ונחות דרגה, מהר מאד הוא ימצא את עצמו נופל בכישלונות נמוכים, באין תחושה פנימית שתעצור ותמנע אותו ותמנע מלרדת לאותם מקומות.

גדלות האדם היא ההפך מגאווה

וכמובן שאין לזה שום קשר למידת הגאווה, אדרבה, בדרך כלל הבעלי גאווה הם אלו שאין להם גדלות האדם, ולכן הם מנסים להחשיב את עצמם יותר מחביריהם, אך מבפנים הם שבורים ורוצצים על כל טיפת כבוד שלא קיבלו במקום וכדו', אך מי שיש לו 'גדלות' ונכבדות עצמית אמיתית, ויודע ערך עצמו - הוא לא מחפש שאחרים יכבדו אותו, אין לו צורך בכבוד חיצוני, הוא יודע מהי מעלתו ואינו 'מחשב' על חבריו. אנשים אלו בד"כ ליצה"ר הרבה יותר קשה להתעסק איתם, משום שהם מרוממים, הם גדולים, ומשום כך הם לא מתפתים לכל הצעה טפשית שמציעות התאוות של העוה"ז. הם שולטים בעצמם. לכן כ"כ חשוב שיהיה לכ"א גדלות האדם אמיתית.

וכן מפורש ברבינו יונה בתחילת ספרו שערי העבודה: "הפתח הראשון הוא שידע האיש העובד ערך עצמו ויכיר מעלתו ומעלת אבותיו וגדולתם וחשיבותם אצל השי"ת, וישתדל ויתחזק תמיד להעמיד עצמו במעלה ההיא ולהתנהג בה תמיד, בכל יום ויום יוסיף אומץ לקנות מעלות וכו', ויצא לו מזה כי כאשר יתאוה תאוה ויעלה בלבבו גאווה לעשות דבר שאינו הגון יבוש מעצמו ויבוש מאבותיו, וישיב לנפשו ויאמר אדם גדול וחשוב כמוני היום שיש בי כמה מעלות טובות ורמות ונישאות, ושאיני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקים ולאבותי כל הימים. ואם חלילה וחס לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו נקל יהיה בעיניו ללכת בדרכיו הפריצים להגלות נגלות כאחד הנבלים למלאות תאוותו בחיקו, כאשר אמר המשל - כל

מלבין את פני חבירו הוא נחשב כרוצחו ממש, כי בעלבון שהוא מעליבו הוא מסיר ממנו את תחושת החשיבות וההכרה בגדולת עצמו, ובזה הוא לוקח ממנו את מעלת ה'אדם' שבו ומשאיר אצלו רק את הגוף, בלי מעלת הנשמה.

והנה ברש"י פרשת וישב מבואר שיוסף ניצל מן החטא באשת פוטיפר כאשר העמיד לנגדו את דמות דיוקנו של אביו, ולכא' הדבר צריך מובן מה בכלל הוצרך לכך יוסף ולמה הדבר עזר לו, שהרי יוסף ודאי התכוון לשם שמיים במעשהו, קל וחומר מאשת פוטיפר, ואם חלילה לא התכוון לשם שמיים מה הועילה לו דמות הדיוקן. וביאר בזה הגאון רבי אברהם יפהן זצ"ל, שלעיתים היצר מטעה את האדם מה ראוי ומה נכון, והדרך היחידה להינצל ממלכתעות היצר היא להעמיד למול עיניו אדם גדול ולחשוב מה הוא היה עושה במקרה שכזה. כאשר האדם רואה את האדם הגדול ומדמיון אותו נקלע לכזה מקרה, הוא יידע נאמנה מה אותו אדם היה עושה וכך הוא יוכל לעשות את אותו הדבר. וכך היה אצל יוסף, הוא רצה לבחון את עצמו מה הדבר הנכון, ולכן הוא העמיד את דמותו של יעקב לנגדו, וממילא נס ויצא החוצה.

אף אני בהרבה מקרים של ספיקות ולבטים מה הכשר ומה הישר, מה לעשות ומה לא, הייתי מעמיד למול עיני את דמותו של מו"ר המשגיח הגר"י לינשטיין זצ"ל, וכך ידעתי בוודאות מה הוא היה עושה וממה הוא היה נמנע, ובעקבותיו אעשה כן גם אני. וממילא כאשר נקלעים לפתחו של האדם כל מיני הנהגות מהנהגות שונות, שאין בהם איסור מפורש אך יתכן ואינם ראויים, הוא יוכל להעלות בדמיונו דמות של אדם נעלה ומכובד ולחשוב האם גם הוא היה מתנהג בצורה שכזו, וכך מאליו להנצל מההנהגות נכונות שאינן הולמות צורה של אדם מרומם. גם בחורים צעירים יכולים להתבונן בצורות רבות של צרכי הגוף מהי הצורה הנכונה לעשותם, ואיזה אופן שבהם הוא זול ומזולזל, אם רק ידמינו מול עיניהם את מי שעומד על גביהם, האם גם הוא היה מתנהג באותה צורה.

צורת הקבלה מרב לתלמיד

בהמשך דברי המשנה נאמר: "והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם". וכתב רבינו יונה "והוי שותה בצמא את דבריהם. מי שהוא שבע מדברי תורה ואין חפצו בהן אפי' אומרים לו מרגליות בתורה תבוס אותם נפשו, והרעב מהם ומתאוה לשמעם אפי' אומר לו **דבר בלא טעם ימתק בפיו וישמח בו, שהוא יודע שהוא אמת אחר שרבו אמרו**".

ויסוד גדול מתבאר לנו מדברי רבינו יונה אגב אורחא, שהרעב לדברי תורה ימתקו בפיו דברי רבו הואיל "שהוא יודע שהוא אמת אחר שרבו אמרו". דהיינו שהתלמיד צריך להכיר במעלת רבו ולהאמין במה שהוא אומר לו, ולדעת נאמנה שאם רבו אומר אז כך היא האמת.

תופעה מצויה היא אצל צעירים, שחושבים את עצמם לחכמי הרזים אשר אין חכמים מהם, וכאשר הם שומעים סברות מרבותיהם נוטים לזלזל בהם ולא להעמיק ולהבין את הדברים, עד שלעיתים אף בלי קושיא מסויימת או קושי בהבנה "הדברים נראים להם עקומים"...

מכיוון שהם חושבים עצמם לחכמים יותר מהרב. אך לכשנתבונן בדבר נבחין שדבר פלא הוא זה, וכי מפני מה התלמיד חושב את עצמו לחכם גדול עד כדי כך, אם משום שלמד משך כמה שנים והבין כמה סברות פה ושם - הרי רבו עשה את אותו הדבר וביתר שאת במשך שנים רבות הרבה יותר, כשנוסף לכל הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין. ברור שכל המחשבות כגון אלו נובעות מחוסר התבוננות ותו לא, ואם התלמיד רק ינסה להקשיב ולהבין את דברי רבו הוא יוכל להתעלות בהבנתו פי כמה וכמה, מה שאין כן להפך.

וזכורני מימי נעורי משיבת פוניבז', שלמדתי בש"א אצל הגרב"ד פוברסקי (הוא היה אז אברך צעיר), והיתה לי מחברת. בחצי הראשון של המחברת היה כתוב את מה שאמרו בשיעור, ובחצי השני היה כתוב מה אני חשבת ולמה בשיעור אמרו לא ככה. ומה שלא הבנתי למה אמרו לא כך הלכתי לשאול. כך היתה האוירה אז בישיבה וזה היה המצב, וזאת אותם שיעורים ששמענו לא היינו שומעים עוד שיעורים אחרים, וזה היה כל מה שעסקנו בו בלימוד העיון. וכך גם היה בשיעורים הכלליים מהגר"ש רוזנבסקי זצ"ל, כל הישיבה היתה דנה בכל מה שאמר, וכולם ניסו להבין מה בדיוק אמר ולמה התכוון - למה אמר כך ולמה לא אמר אחרת, עד שעוד כמה ימים אחר כך כולם היו עוסקים במה ששמעו בשיעור כללי.

והדבר היה פשוט וברור שזוהי הצורה לגדול בהבנת התורה, להשתדל בכל היכולת להבין את כוונת הרב ומה השתנה בין מה שאמר למה שאני הצעיר חושב, וכך לפתח את ההבנה על פי הבנת הרב, אשר גדולה הרבה יותר מההבנת התלמיד. התלמיד צריך לנסות להבין את הדברים מעצמו, וכך הוא יוכל לפתח את הבנתו שלו, אך הדרך לזה צריכה להיות על ידי השמיעה מהרב, שיכוון אותו בדרך הנכונה. בשביל זה יש קודם כל להתבונן ולהכיר במעלתו של הרב וכמה הפרש יש בין הרב לבין התלמיד, וכך להתעלות בדרכי ההבנה על פי ההבנה שאלה הוא זכה.

אברכי הכוללים - 'שבט לוי' של זמננו

שפורק מצוואתו את העול ויושב ולומד בהתמדה ועובד את בוראו כראוי אזי הקב"ה אחראי שלא יחסר לו כלום, וכמבואר בדברי הרמב"ם. מי שמכיר בעלי בתים שעמלים יום ולילה לפרנסתם - יודע כמה טירדות יש, כמה צער ומכאובים, ויש שפושטים רגל ואז כל חייהם נהיים קשים ונוראים, הסיפורים מפורסמים. אברך שמחליט שהוא יושב ולומד, הוא 'שבט לוי' של דורנו והקב"ה דואג לו ומפרנס אותו, אין לזה הסבר אחר.

לפני כמה שנים היה איזה בחור, בחור טוב, אבל אמא שלו רצתה שהוא ילך ללמוד איזשהו מקצוע כדי שיהיה לו ממה להתפרנס בחיים. הנער לא הסכים בשום אופן, והדברים הגיעו לפתח. קראתי לאמו ואמרתי לה: הרי אם הוא ילך ללמוד מקצוע, יתכן שיצליח ויתכן שלא. אולי יהיה לו כסף, ואולי לא. לקנות דירה מסתבר שלא יוכל. אבל אם הוא ילך ללמוד בישיבה - **אני מבטיח שהקב"ה ידאג לפרנסתו ברווח, ואפילו דירה הוא יקבל!** (ידעתי שהוא בחור מיוחד שישקיע מאד). האם שמעה והסכימה לבנה ללכת לישיבה.

לפני כמה חודשים, הזמינו אותי לחתונתו של אותו בחור. לפני שהלכתי ביררתי על מצבו, ואמרו לי שאכן הוא קיבל דירה מהשווער, ולא דירה בעפולה אלא דירה בבני ברק... כשהגעתי לחתונה האמא אמרה לי: רק מהאירוסין התחלתי להאמין שצדקת!...

כל אחד צריך להחזיר לעצמו, אפשר לצאת לעבוד, לחוש בתחושה קשה של חוסר שמחה וחוסר סיפוק, ואחרי הכל להיות טרוד יומם וליל בכסף וכסף וכסף, והראש מלא בהפרעות ובצער מהבוקר עד הלילה. אך אפשר ללכת ללמוד, ולקבל החלטה ששקועים רק בתורה. מי שזוכה לכך **מלבד מה שהועה"ב שמחה לו הוא יעץ לא ראתה אלקים זולתך, מלבד זאת חייו מלאים בשמחה**, ובלא טרדות מיותרות על ימין ועל שמאל. מי שיחליט בצורה נחושה שהתורה היא העסק היחיד - אני ערב לו ששום דבר אחר לא יטריד אותו.

הרמב"ם (בסוף הל' שמיטה ויובל) כתב וז"ל: "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללויים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" עכ"ל, שכיון שהטעם שקיבלו הכהנים מתנות כהונה הוא משום שלמדו תורה כל השנה ולא עסקו בפרנסתם - אם כן כל אדם מישראל שיפרוק מצוואתו כל החשבונות הרבים אשר ביקשו בני אדם ויעמוד לפני ה' לשרתו, ללמוד תורה כל היום ולעשות את התורה לעיסוקו היחיד, אזי יתן לו ה' מנת חלקו 'לעולם ולעולמי עולמים', דהיינו שלא רק בעולם הזה לא יחסר לו מאומה אלא גם לעתיד לבוא יזכה להיות בנחלת הקב"ה.

הרי לנו הבטחה - 'צ'ק פתוח' מהרמב"ם, שמי שפורק מעליו עול החשבונות הרבים ויושב לעבוד את עבודת בוראו כל היום בלימוד התורה, לא יחסר לו כלום, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

לא צריך להיות בעל דרגה כדי להאמין בזה, כל אחד שיתבונן מעט יראה במוחש איך מתקיימים בימינו דברי הרמב"ם. הרי לא כל הדורות זכו למה שזכינו אנו, עשרות אלפי אברכים שיושבים ולומדים מבוקר עד לילה, ומי שילך לשאול אותם: **איך אתם חיים?** לא יקבל תשובה. אין לזה הסבר טבעי, זהו נס מופלא שאין בו טבע כלל, החזו"א אמר שזהו ה'נס נגלה' של דורנו, (הרי לפעמים גם יש הוצאות מיוחדות שיכולות לעלות אלפי שקלים, כגון טיפול שיניים וכדו'). ולא רק שמצליחים לחיות בצורה שפוייה בד"כ, אלא שלכל אחד יש עשרה ילדים בלי עין רעה ומחתנים את כולם, זר לא יבין זאת. מהיכן בא הכסף? אני עצמי ג"כ לא אספר לכם איך חיתנתי את ילדיי, לא בגלל שזה סוד, אלא באמת איני יודע הסבר טבעי לענין. **כי באמת מי**

יֵאֵר בְּזֵרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון גליון 73 – לך לך תשפ"ב

(לך לך יג, ז)

ובפרש"י לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ורעים בהמתם בשדות אחרים ורועי אברהם מוכיחים אותם על הגזל והם אומרים נתנה הארץ לאברהם ולו אין יורש ולוט יורשו. והטענה ע"ז והכנעני אז בארץ. הנה הקשה כבר השפ"ח הרי איזו טענה זו שהם יורשים את אברהם הרי אברהם עוד חי וא"כ איך יורשים את אברהם.

ואשר נראה בזה דהנה ההקדמה לריב בין אברהם ללוט כתיב וגם ללוט ההולך את אברהם היה צאן ובקר ואהלים ונראה טענת לוט שלא הירושה היא יורשת הארץ מאברהם אלא כל הברכה שהקב"ה ברך את אברהם בלך לך מעיקרא שייכת ללוט ההולך את אברהם וא"כ ירש את הבטחת הקב"ה לאברהם וחשב שזכה בזה שהלך עם אברהם ולפ"ז מיושב שלוט יורש וצ"ב הרי היו עוד יורשים חוץ מלוטו בנים להרן אכן כמשנ"ב טענת ירושה היה רק ללוט, וא"כ מובן שלוט חשב שא"כ כבר מיד מגיע לו א"י שהיה הבטחה מהקב"ה.

ומובן שאברהם אומר ללוט הלא אנשים אחים ופרש"י דומים בקלסתר פנים שאם נדמה לך שאתה יורש דין לך לך א"כ כבר אתה לא בא מכוחי הפרד מעלי ובחז"ל בזה חתם אברהם אבינו שאין לישראל עמוני ומואבי שאינם תחת ישראל רק הולכים בשוה.

(לך לך יד, כ)

ובפרש"י ויתן לו אברהם מעשר מכל אשר לו לפי שהיה כהן. והנה צ"ב שנתן לו מעשר ממון מכל כיון שהיה כהן הרי אין דין מעשר ממון לכהן. ואפשר שכאן הכונה כהן משיח ה' והיינו כעין בני תורה ישיבת שם ועבר וזהו שנותן אברהם להחזקת תורה מעשר כספים.

והנה תרח שאין לו כל הבטחה לא על בנים ולא על ממון ולא על שם טוב יוצא ללכת לארץ ישראל מה מניע את תרח ללכת לארץ ישראל משיב על כך הספורנו - ידע תרח שארץ ישראל קדושה מכל הארצות ובה ישיג עליה רוחנית רואים שבגלל עוז רוחו של תרח לעלות עליה רוחנית מסכים הוא להקריב את כל הטוב ומנעמי העולם הזה. רבה התמיה מהו הניסיון הגדול לאברהם שמצווה לעלות לארץ ישראל ששם מובטח לו כל הטוב והשפע בבנים ממון ושם, לעומת תרח שגם הוא הולך ללא שום הבטחה.

והתשובה לכך אצל תרח כתוב ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו תרנה וישבו בה בכח ההתלהבות של תרח הוא מקריב את רכושו ושמו אבל לא היה בה די כדי להגיע לארץ ישראל ויבואו חרנה וישבו שם. לעומת זאת אברהם שמחליט לצאת לדרך סוף המעשה במחשבה תחילה בחשבון מדוקדק על כל האפשרויות כאשר הוא יוצא לקיים רצון ה' ואז בשלמות המעשה מתחילה ועד הסוף ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנעלן באותה התלהבות ובאותה הרגשה יוצאים לדרך ובאותה התלהבות ובאותה הרגשה מגיעים לארץ ישראל תוכן פנימי אמיתי נר תמיד אשר לא יכבה. [נזר התורה שם - בית אבי מאמר נר תמיד וראה עוד להלן פר' תצוה]

(לך לך יב, ב)

ובפרש"י "דבר אחר ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם, ואברכך זהו שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה שמך זהו שאומרים אלקי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמין ולא בהם".

שמעתי בשם מרן הגאון רבי שמעון שקופ זצ"ל דהנה תקופות שונות היו בכלל ישראל ויש תקופה הנקראת תקופת החתימה שבזמן עיקבתא דמשיחא יהיה חושך גדול ברוחניות ומאידך תהיה תופעה פלאית שיהיו אנשים רחוקים דורות מהיהדות ובכ"ז חוזרים בתשובה האבות היה להם מי לראות ולהתחנך, אבל אברהם לא היה לו ממי לראות וזהו שאומרים בך חותמין כמוך ואפי' שלא יהיה להם ממי לראות יכירו מעצמן את הבורא עולם. ולא שיהיו רק כיצחק ויעקב שנולדו כבר בבית של אבות הק'.

(לך לך יב, ב)

מקשה המושב זקנים על מה שדרשו חז"ל ואגדלה שמך וגו' זהו שאומר אלקי אברהם ואלקי יצחק וכו' והקשה איך מבקשים בזכות האבות הרי זכות אבות תמה ותיירץ שע"י תפילה לא תמה וצריך באור תרצו שאם תמה ואיננה במה ע"י תפילה תהיה, ואם הכונה שקיימת רק לא בשיעור שיכול לעזור בלי תפילה כך היה צ"ל אכן קשה הלשון תמה. אכן נראה בהכרח שע"י תפילה הוא מהלך אחר דהיינו שבלא תפילה זכות האבות צריכה להגיע אלינו וזה תמה אבל ע"י תפילה מגיע אל האבות מתקשר לאבות וא"כ ודאי שלהם יש זכויות. וביותר היינו שלהם הרי יש זכויות רק לתת לאחרים תמה אבל ע"י תפילה נכנסו בתוך הקיום ובזכות של האבות עצמם ובה לא תמה ולא יתום.

הפס' אומר דרשני וכי אפשר לבא לארץ כנען אם לא יוצאים ללכת אליה. ולמה כפל הדברים גם ויצאו וגם ויבואו.

ולבאר הדברים בסוף פרשת נח כתוב ויקח תרח את אברהם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברהם אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבואו עד חרן וישבו שם (בראשית יא, לא) מוצאים אנו שגם תרח אבי אברהם יוצא ללכת לבנ"י כמו שהולך אברהם.

כשמתבוננים במעשה הזה של תרח שעוקר מביתו ללכת לארץ ישראל רואים כמה אדם גדול הוא היה, ואיך מסר נפשו למען רוחניות כי אצל אברהם ההליכה מביתו לארץ כנען זהו אחד מעשר הנסיונות שהתנסה בהם הקשה מבקש ממנו ללכת לארץ כנען שהיתה שוממה באותו זמן ומבטיח לו ששם יברכהו בממון ובשם ואעפ"כ ללכת למקום בלתי נודע לעזוב את המשפחה את ארץ המולדת זהו נסיון גדול כי האדם קשור למקום הולדתו וקשה לו במאד המעבר.

"ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע והנה בן ביתי יורש אותי" ומקשה האוה"ח מהו שאמר אברהם שאין לו זרע, הרי בפרשה הקודמת מצינו שאמר הקב"ה לאברהם "והיה זרעך כעפר הארץ" הרי ריבה זרעו בלא גבול ובלא מספר, א"כ מהי התלוונה והבקשה שאין לו זרע עוד הוסיף להקשות, מהו הן לי לא נתת מהו לי שמשמע שבאופן מיוחד שנוגע אליו אין זרע, ועוד הקשה מהו סוף בקשתו ובן בתי יורש אותי מאי נפק"מ מי היורש עיקר הטענה שאין לו זרע.

ותרץ האוה"ח, שודאי ברכו ה' לאברהם בבנים בלא מספר, אבל המשילם הקב"ה לעפר, ועפר היינו פחותים, אנשים ארציים גשמיים, כרוח הבהמה היורדת היא לארץ, א"כ אברהם מרגיש שהבטחת ה' יתברך אליו לרבות זרעו, אינו לי רבוי כאלו בנים, אין נותן כלום לאברהם, אין מספר זרע שאין בהם ובין בהמה כלום לאברהם, וממשיך דרכו הוא אליעזר, הוא היורש הרוחני של אברהם, וע"ז אומר לו ה' יתברך, צא החוצה וספור את הכוכבים אם תוכל לספור, כה יהיה זרעך כבר לא בנים המשולים לעפר, אלא כוכבים, כצדיקים המשולים לכוכבים דכתיב "ומצדיקי הרבים ככוכבים לעד".

אכן עדיין אינו מספיק, שא"כ צריך באור שבתחילה אמר לו הקב"ה כעפר, ואח"כ כוכבים, וכי השתנה ההבטחה, אכן רמז לנו כבר האוה"ח, ודאי כל אדם נולד כעפר רק ע"י עמל ויגיעה, יעלה ויגיע עד שמי רום להאיר את העולם ככוכבים לעד.

ובאמת אחר ההבטחה שיהו כוכבים כבר גם הבטחה כעפר הוא מעלה, האפשרות לעלות ולגדול, וכן הביא שביעקב ברכו כעפר הארץ, ולא התלונן כאברהם, שכיון שכבר הובטח שיגיע לשמי רום, א"כ האדם נולד לעמל מעפר, אבל יעלה מעלה מעלה, להאיר על הארץ, כמו שמצינו בחז"ל עשרה שמות לאדם איש אנוש וכו' חשוב שבכולם אדם שהוא אדמה, וכן אדמה לעליון, חשוב שבכולם העפר, וגם האפשרות לעלות ולגדול עד להיות בשמי רום אדמה לעליון.

והנה הדרך לעליה, מעפר עד לכוכבים לעד, רמזו האוה"ח בפרשה, והאריך במקומות אחרים שהוא רק ע"י התורה, והביא ממדרש על הפסוק "זרעך כעפר", מה עפר אינו מתברך אלא במים אף ישראל, ואין מים אלא תורה, כך נמשלו ישראל בכל מקום לעפר ולאדמה, ולעלות ולגדול ע"י מים שהם התורה, זו הדרך היחידה לעליה לצמוח ולצאת מהעפר.

וכן הביא בחז"ל שישאל נמשלו לעפר ושאר אומות לברזל נחושת וכד', שישאל בלא תלמוד תורה גרועים שבאומות, פחותים אך יש להם דרך לעלות שיש בהם העפר להצמיח, מה שאין בברזל שבו כבר מונח חומר גלם לעשות כלים, אבל כח גדילה וצמיחה אין בברזל ולכן נמשלו אומות העולם, בברזל ונחושת יש בהם כבר את כוחם אבל לא יגדלו יותר. וכן לעתיד לבוא, לקום בתחיית המתים רק ע"י תורה, יזכו לקום מעפר, שרק ת"ת הוא המקום מעפר כי טל אורות טלך, הוא הד"ת שהם יהו טל חיים לע"ל שרק ע"י ת"ת מתעלה האדם מעפר לעלות ולתעלות.

ועיין בנפשה"ח בשער ד' כתב שהבדל מהותי בין תלמוד תורה לשאר מצוות, שתורה מגדלת האדם ומרוממת, אבל שאר מצוות רק משפרות את האדם, אבל לא מגדלות את האדם (תורה מאכט גרעסער מצות מאכט בענטער) והוכיח כן ממה שמצינו רק בתלמוד תורה כל המלמד את בן חברו תורה כאילו ילדו, וזה מצינו רק בתורה ולא במצות, והטעם שבתורה שגדל האדם א"כ נהיה כבירה חדשה, יצירה חדשה, א"כ נחשב כאילו ילדו, אבל במצות הוא רק משפר את הקיים, בזה אין את הדין של כאילו ילדו, רק תורה שמגדלת ומוציאה מעפר עד כוכבי השמים.

ב[התבאר שלעלות מעפר להאיר ככוכבי השמים, הוא רק ע"י התורה שמגדלת ומרוממת את האדם.

ונראה עוד הבדל גדול בין מספר בני ישראל כעפר או ככוכבים, שבעפר אין שיכות למספר, רק רבוי אבל בלא מספר, אבל כוכבים כל יסודם הוא מונה מספר לכוכבים, כל אחד עולם שלם לעצמו ממרחק נראה כריבוי אבל כל אחד שמו עליו. ובפרש"י בתחילת חומש שמות, "ואלה שמות בני ישראל", אע"פ שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים שמוציאים ומכניסים במספר ובשמותם, שנאמר "המוציא במספר צבאם לכולם שמות יקרא".

ומבואר ברש"י כמשנ"ב, שבזה שנמשלו לכוכבים א"כ בעי כבר מספר שמוציאים ומכניסים במספר, והגדר בזה דהנה כמשנ"ב נמשלו לכוכבים הוא בתלמוד תורה, וע"י ת"ת כל איש מישראל הוא עולם בפני עצמו, אינו דומה תורת הרע"א לנתיבות וכד', כל אדם ותורתו, ותן חלקינו בתורתך. כל אחד וחלקו אבל בשאר מצות הוא רק ריבוי, ולכן רק ע"י תורה נמשלו לכוכבים, להיות כל אחד מישראל כאדם לעצמו ונמנה לעצמו.

ועיין באו"ש בפ"ה מברכות ה"ב, בהטעם שמאה נשי כתרי גברי, ודין הנשים שחייבות בזיומן הוא רק אם מזמנים בשנים, אבל אם צריך שלשה, נשים פטורות, ועמד בזה אמאי נשי רק כתרי ולא כשלשה, ובאר שנשים שאין בהם למוד תורה הוי רק דין מעט ורבים, אבל במקום שצריך מספר מנין או ג' לזיומן, בזה נשים אין בהם מספר, רק רבים ולא מספר, והיינו כמשנ"ב שענין המספר שכל אחד מישראל, הוא ע"י שלומד תורה, ותורתו אינה כתורת אחר בזה נמנה לעצמו, מה שאין כן בנשים שאין בהם תורה כל דינים רק כרבים.

הנה בח"ח עה"ת הביא הפסוק בתהילים: "מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא" וביאר הכונה למלך שיש לו צבא רב, אומר המלך את מספר חייליו הרבים, אבל אצל הקב"ה מונה מספר לכוכבים כמה חילים רבים יש לו, אבל אח"כ מונה כל אחד בשמו, לא רק כמספר כולל אלא כל אחד שם לעצמו, עולם לעצמו, ואע"פ שמנה מספר כללי, ואעפ"כ כל אחד כוכב ושם לעצמו, עולם לעצמו, והיינו מה שכתב רש"י מונה ישראל ככוכבים בשמותן, היינו בשם כל אחד ואחד וכמשנ"ב ששם יש לכל אחד רק ע"י ת"ת כל אחד נבדל לעצמו ושם לעצמו.

בחלומות יוסף, החלום הראשון אלומות שמשותחים לאלומות, ובחלום השני אחד עשר כוכבים שמשותחים לו, ועין בביה"ל עה"ת, שעמד בכמה וכמה הבדלים בין החלומות שבחלום הראשון משותחים לאלומות, ובחלום השני משותחים לו, בחלום הראשון וישנאו אותו, בשני ויקנאו בו, ובאר הביה"ל, שהחלום הראשון מורה על הצלחת יוסף בעושר ונכסים, והוא יפרנס את אחיו, ולכן בזה יש שנאה שהוא יפרנסם, ומשותחים לאלומות, היינו לכספו ולא לעצמו, אכן החלום השני היה עניני רוחניות, יוסף תלמיד אביו וכל תורתו מאביו, בזה הוי קנאה, שקנאת סופרים תרבה חכמה, בזה משותחים לי לעצמות שרוחניות הוא עצמותו של האדם.

והנה הביא שני הבדלים בין החלום הראשון לשני, לענין שנאה וקנאה, ומשותחים לאלומות או לי, אכן עוד הבדל גדול מצינו שבחלום הראשון, לא מוזכר מספר רק אלומות בשדה, אכן כוכבים כבר הזכיר אחד עשר כוכבים מספר ולא סתם כוכבים, אכן לפמשנ"ב מבואר היטב לפי דברי הביה"ל שבחלום הראשון שהיה עניני צדקה וחסד, בזה אין מספר רק רבים ויחידים, אבל בחלום השני שהיה לענין ת"ת, בזה כבר מנה מספר לכוכבים, כל אחד מהשבים עולם וכוכב לעצמו, וכולם משותחים לי, בתורה כל אחד עולם לעצמו.

אומרים בשם הפני מנחם שמה הברכה שמברכים בשלום זכר, ואמר 'בורא נפשות רבות' ברכה על ליד הנפשות.

החסידיים מספרים על בעל הדברי חיים מצאנז' שהיה לו ענין מיוחד ללכת לשלום זכר, ופי"א בלילה חורפי הלך לשלום זכר רחוק מאוד בקצה העיר, והבעל הבית שהיה איש פשוט לא הבין, ושאל האם הרבה אוהב כל כך ארבעס אני יביא לו את זהביתה ולא צריך לטרוח כל כך.

וסיפרו על רבי יונה ארנטרוי זצ"ל שפי"א היה שולם זכר בליל שבת חורפי והוא התאמץ להגיע. והסביר שחשב שכיון שיורד גשם אף אחד לא יבוא, ולכן התאמץ הוא להגיע.

מספרים על הרב מטשביץ שלא הלך לשלום זכר, ופעם שאלו אותו הרי אבא שלו כן היה הולך ולמה הוא לא הולך. ואמר הרי למה באים לשלום זכר מבואר בפי"ז לנחם את התינוק ששכח תלמודו, וכיצד מנחים אותו כשראים אחד כמו אבא ליש הוא ת"ח מופלג אז מבינים שגם אם הוא שכח תלמודו הוא יכול להשלים את זה, אבל אם אני יבוא אמר בענותנותו זה לא ינחם אותו כי רואה שעדיין נשארת ע"ה. [והעולם אומר שהניחום לתינוק שרואה גם אנשים גדולים שלא לומדים, ויושבים וסתם מדברים].

כשנפטרה הרבנית קרלינסקי ע"ה הגיע מרן הגרי"ש אלישיב לנחם, ושאלו אותו האם יש ענין לנחם אחד את השני, האם יש קיום מצוה באח שמנחם את אחיו, ואמר שכן, ואז שאלו אותו שיש לאחד מהם שלום זכר לבנו בשבת, האם מותר לומר לו מזל טוב, ואמר להם כבר שאלתם אותי את זה, והתפלאו. והסביר להם הרי המזל טוב בשלום זכר הוא לנחם את אבי התינוק, וא"כ אם יש ענין לנחם אחד את השני יש ענין לנחם גם אבי התינוק.

העובר במעי אמו נר דלוק מראשותיו רואה מסוף העולם ועד סופו ולומד כל התורה. והנה ביציאתו מלאך סוטר ושוכח כל התורה כולה אכן לא הוזכר מה עם הנר ומה עם רואה מסוף העולם ואמר הרבי מסטמר אם אין תורה אין נר ואין רואה מסוף העולם.

ונראה ע"פ הזוה"ק שהבאנו שאדם מתנענע בתפילה כיון שאיתא נר ה' נשמת אדם ונר מצוה ותורה אור וא"כ שכיון שלומד אדם תורה נדלק הנר. ודרך הנר להתנענע והנה נר דלוק בעובר והטעם בגלל תורה תורה אור וא"כ מובן שהנר נכבה. וכן רואה מסוף העולם איתא בחז"ל שהאור הראשון שהיו רואים בו מסוף העולם ועד סופו נבנה בתורה.

חשיבות מיוחדת מצינו לברית שע"י מתקיימים שמים וארץ כמו שדרשו חז"ל אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, ובגמ' י"ג בריתות נאמרו בברית יותר מכל המצוות כולם.

הנה בגמ' בנדרים הגוים נקראים ערלים ע"ש הערלה שמאוסה היא העורלה שהגויים נקראים על שמה וישראל נקראים מולים ע"ש המילה השם ושייך לישראל הוא מולים החפצא של השם לעכו"ם ערלים (ובפשטות זהו שנינו בגוף ובזה מובדלים ישראל מעכו"ם וי"ל).

הנה בחז"ל הובא ברש"י שישמעאל מתפאר כלפי יצחק אני גדול ממך שאני מלתי בן י"ג ואתה בן שמונה ימים, אכן לכאורה טענה צודקת מצות מילה באדם גדול תוך מסירות חשיבות מיוחדת, אכן הנה במדרש תנחומא תצוה ילמדנו קטן למתי נימול לשמונה ומה הטעם ביצחק. הנה רבותא מיוחדת וטעם לשמונה כדי לעשות כיצחק הרי מעלה גדולה היא בנימול לשמונה יותר מנימול ליי"ג וצריך ביאור הטעם הרי ליי"ג גדול מקטן הנימול.

אכן בהמשך המדרש תנחומא מצינו את התשובה וממשיך שם המדרש ואע"פ שאין לך חביב לאב יותר מבנו הרי הוא מלו ושופך דמיו ואל עוד אלא עושה סעודה ושמחה ואם אין לו ממשכן מנכסיו ועושה שמחה.

מבואר המשך הדברים ששמחת האב ומסייג שלוקח את האהבה ונותנה לה' ושמח זהו העיקר המצוה הסעודה והשמחה הם כחלק ממצות מילה להראות שהקשר לבנו הוא בשמחת המצות בזה הוא משחק אליו בזה ממשך את דרכי האב וכח הבן מכח האב. המשך הדורות ע"י שמחת המצוה. וא"כ מילה מעלה דוקא בקטן וע"י מעשה האב בבנו וימל אברהם את יצחק בנו מאב לבן ובזה נקבע יצחק כזרעו וממשיכו של אברהם.

ובמדרש תנחומא בחי' שרה "זרע יעבדנו יסופר לה' לדור", זרע יעבדנו הוא מילה שאדם עושה עבודה בבנו כהקדמה ועבודה ואזי יסופר לה' לדור, אזי אפשר למנותו לדור, ומסיים אין אדם נקרא דור עד שהוא מהול, המשך הדורות רציפות הדורות הוא ע"י המילה ושמחת האב במילה כך הוא ההמשך קודם מילה הוא בנו אבל לא המשך הדורות. המילה מראה דור חדש הקשור לה' ותורתו.

כשנתקל אדם הראשון איתא בחז"ל אמר עד אימתי לא תיתן הארץ פריה וקוץ ודרדר יצמחו א"ל הקב"ה עד שיולד לך בן מהול עד נח, והבאור דורו של אדם הראשון קולל אימתי הוא דור חדש כשיולד ילד מהול מלידת נח, שאזי הוא דור חדש לא דורו של אדם רק דורו של נח שלא בכלל הקללה.

ולכן מובן בריאת העולם לא תהו בראה המשך הדורות אבל דורות השייכים לה', ורק ע"י המילה המקשרת דור לדור, הקטן נכנס בבריתו של אברהם מתקשר מדור לדור עד אברהם אבינו שיטרד המילה קשר ורציפות הדורות מדור דור.

ולכן ישראל נקראים ע"ש המילה ועכו"ם ערלים ישראל הם רצף דורות יש להם ספר יוחסין לא כעכו"ם שרצו מתנות כישראל ואמר להם ה' איה ספר יחוסיתן כך רצף הדורות הוא השם של ישראל מדור דור אבל עכו"ם כל דור לעצמו, אין חיים לעכו"ם רק לירושה לא לדור ודור נספר תהילתך.

מספר חמי רבי יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל: לאחר גמר מלחמת העולם הראשונה, שב אבא לישיבת סלבדוקה, ואז שידך אותו הגאון הצדיק ר' אליעזר מסלנט עם אמי. הרב הצדיק ר' אליעזר נשאר כל ימי חייו ידיד נפש של אבי. כאשר אבא ביקר בארץ בשנת תש"ח, ראשית ביקש לפגוש את הרב הצדיק הפרוש ר' אליעזר מסלנט. ר' אליעזר נהג לאכול רק לחם יבש שהשרה במים, וכך היה אוכל, כדי לא להנות מעולם הזה. הוא הציע לאבא לסעוד עמו את ארוחת הצהרים - לחם יבש עם אשכולית. הצדיק אמר לאבא: "זה מה שיש לי".

לאחר מכן, לקחו רבי אליעזר ל"חזון איש". הוא תיאר בפני "החזון איש" את גדלותו של אבא. "החזון איש" שאל את אבא אם הוא רוצה להתייעץ עמו, ואבא ענה שהוא בא לקבל את פני רבן של ישראל, ואחר כך אבא ביקש ברכה בעבורי, על שנכנסתי ללמוד בישיבת חברון.

"החזון איש" ענה לאבא: "כל אלו הנערים והבחורים שניצלו מהגיהנום הנורא ונכנסו ללמוד בישיבות, הם מעל כל ברכה. רואים בחוש את סיעתא דשמיא עליהם. נפתחים להם מעייני החכמה". וכך נפרד אבא מגאון הדור.

לאחר שהתארסתי דברו בישיבה שהישוב החדש 'נשבר' והם כבר לוקחים בן תורה שרוצה להמשיך ללמוד. בהמשך, כל בנות הכיתה של אשתי התחתנו רק עם בני תורה שהלכו ללמוד בכולל. נכנסתי למרן 'החזון-איש' להתברך מפיו לפני החתונה, וכששמע על כך, התבטא באידיש על חותני הצדיק רבי ישראל זכריה שטרן זצ"ל במילים אלו. "א פייערדיקר ייד" (יהודי של אש), מתוך הערכה על כך שחותני היה בין הראשונים שלקחו חתן בן תורה העתיד להמשיך בלימוד.

בפרדס חנה היה קיים בית ספר משותף לחרדים ולמרשיעי ברית זה היה באותו מבנה אך הלימודים נערכו כמובן בנפרד בזכות כך נמנע חילול שבת בכל פרדס חנה זאת בזכות הבנה שהושגה בין הצדדים כשהגיעו פליטים חרדים לאחר המלחמה הם רצו לפתוח ת"ת הפרדת המוסדות היתה עלולה לגרום לחילול שבת ח"ו בעיירה. הרב צבי מלצר ז"ל התלבט והחליט לשאול את מרן החזו"א. החזו"א האזין לדברים אך סרב להכריע בשאלה ולא ענה, ובעקבות כך עבר רבי צבי מלצר לרחובות.

שמעתי מהגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א בשם החזו"א שכשאדם נכנס לסכנה כמו לחורבה וניצל הוא איבד את כל זכויותיו אך אם הסכנה באה מאיליה וניצל לא איבד את זכויותיו

שמעתי מהגר"ש ברזס זצ"ל שלמדתי איתו יחד בכולל חזון איש, שפעם עקב טרדות מרובות לא הספיק לטבול בערב יו"ט ובא לפני החזו"א ושאלו אם יכול לטבול ביו"ט מחמת חיוב אדם לטהר עצמו ברגל, ולא התיר לו החזו"א לטבול ביו"ט. (א"ה בזמנו פרסמתי דבר זה בספר אחד ושם כתבתי שר' שאול שכח לטבול, וסבא בעדינותו העיר איך אפשר לכתוב על גאון כמותו של ר' שאול שהוא שכח לטבול, רק תכתוב שעקב טרדות חזד לא הספיק לטבול, ודי בזה להבין גודל רוממות כבוד התורה)

שמעתי מהגאון הצדיק רבי שאול ברזס זצ"ל, בשם מרן 'החזון איש', שבליטא רב של בית כנסת מזקני הדור, היה גדול בתורה כל-כך, עד שבדורנו היה נחשב בוודאי בין גדולי הדור.

לאחר חתונתו של חמי למד בכולל תורת ארץ ישראל ובכולל בישיבת סלבדוקה, והיה שם מהאריות שבחבורה, עד שהגיע ללמוד בכולל חזון איש ושם למד בהתמדה גדולה עם גדולי הת"ח שהיו שם. שם קיבל מבני החבורה דקדוקי הלכות וזהירות בהלכה, וכל ימיו נזהר בחששות רחוקות, ולכן מנע עצמו ממאכלים ומדברים שיש בהם צד איסור.

גם כשנכנס לנהל את הטחנת קמח במקביל היה מגיע אחה"צ ללמוד בכולל חזון איש בהתמדה גדולה ובפרט בימי שבת קודש היה לומד שעות ארוכות בהיכל הכולל.

סיפרה הסבתא, שסבא מעולם לא לקח מילגה מהכולל, והתפרנס בכל התקופות רק ממה שקיבל מחמיו ע"ה כי לא רצה להנאות מכתרה של תורה.

סיפר לי הגאון רבי נחום ויספיש שליט"א שבימי בחרותו היה שבת קיצית חמה מאוד, והיה קשה ללמוד בישיבה, הלך לכולל חזון איש שוחשב שאולי שם יש יותר אויר, והוא הגיע לשם וראה מעט אנשים וראה את סבא יושב ועמל כולו נוטף זיעה ולומד בהתמדה דף אחר דף בחום הנורא שהיה אז, והדבר חקוק לו עשרות שנים, לראות השגות של אדם שכביכול עובד לפרנסתו ועמל בתורה בכל כוחו.

סבא סיפר שהיה תקופה בכולל חזון איש שרצו שארבע גבירים כל אחד יחזיק שבוע בחודש, הרב בדניקט סבא שטרן הרב שכטר ועוד א'. אבל היו שהתנגדו להעמיד כך את הכולל ולכן זה ירד מהפרק.

אח"כ הרבה שנים היה סבא זצ"ל הגבאי בכולל חזון איש בשמחת תורה, והיה מקפץ ומרקד לכבודה של תורה. ובקולו הגדול היה מתחיל ומסיים את השירים. וכשיצא סבא לעבוד בטחנת קמח, ניגש לגבאי הרה"צ ר' יצחק שילנזון זצ"ל ואמר לו שכבר לא ראוי שהוא ימשיך בזה שהרי הוא כבר לו אברך בכולל כל היום [רק חצי יום] ואמר לו ר' יצחק שעדיין אתה יותר בן תורה מהרבה אברכים כאן בכולל.

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

שהפרחים אסורים משום איסור 'שומר' שנחלקו בזה הראשונים, ובירושלים נהגו בזה כאיסור גמור. אמנם בשם החזון איש כתב בדרך אמונה (ד, ציוני ההלכה קפז) להתיר לצורך.

אכן ביאר רבינו זצ"ל כי דווקא לצורך אכילה התיר החזון איש, משא"כ מטרת יופי לא נידונה כצורך, ולכן אף לדעת החזון איש אסור להשתמש בהם כיון שלא הפקירם. אך אם אין בהם קדושת שביעית לא חייב להפקיר ולא נאסרו ועל כן מעיקר הדין אפשר להתיר ולקנותם.

ג) אמנם החמור מכל שהקונה ממושתלות אלו מחזק ידי עוברי עברה כשרואים שומר מצוות הרוכש מהם בלא שאכפת לו שנעשה איסור במשתלות אלו. אך אם קיבלם במתנה וכיו"ב מותר להשתמש בהם ולקשט בהם את שולחנם.

הרחת עלי נענע והדסים

שאלה האם מותר להריח בשמים בהבדלה מעלי נענע הראויים למאכל או מהדסים שלא נשמרו בשביעית.

תשובה אסור להריח מעלי הנענע, אך מותר מההדסים.

יסוד הדברים בירושלמי (שביעית א, ז) ישנו ספק שלא נפשט לגבי צמחים העומדים להריח בהם אם נוהגת בהם קדושת שמיטה, ומספק יש להחמיר (דרך אמונה ז, קכז בשם רוב האחרונים). על כן אין לקנותם בחנות פרחים שאינה נושאת תעודת כשרות בשביעית. שהרי אסור לסחור בהם, ולא לשלם דמיהם למי שחשוד שלא ינהג בדמיהם בקדושת שביעית.

דין הנענע כירק שהולכים אחר לקיטה ועל כן חייב בעל השדה להפקירם תיכף לאחר ראש השנה למרות שגדלו בששית. ואם לא הפקירם אסור להריח בהם משום 'שומר'. בירושלים נהגו בשמור ונעבד כדבר האסור מעיקר הדין. אף ביאר מרן הגר"ש אלישיב כי כל מה שלהוראת החזון איש יש מקום להקל בשמור, זהו רק לצורך אכילה אך לא לצורך נוי וריח כנ"ל.

ואם התחילו לצמוח אחר ראש השנה אסור להריח בהם אף אם לא נעשה בהם שום מלאכת איסור, משום איסור ספיחין שאסרו חכמים אף את השימוש בהם (חזון איש שביעית יג, טז בסופו).

ואילו דין ההדסים כאילן שהולכים אחר הנטע, ולכן לעת עתה אין בהם קדושת שביעית כיון

השותפים מאליהם ולדבריו הרי כשיפקיר חלקו בגינה המשותפת יוכו בזה שאר השכנים ואם בעתיד יבנו בגינה בניה משותפת (תמ"א וכיו"ב) לא תהיה לו זכות שהרי זכו השכנים בחלקו.

אמנם שמעתי מרבינו שלדינא אין הלכה כדבריו וכל עוד לא עשה השותף השני קנין בחלק המופקר לא זכה בו, וכל הרוצה יכול לזכות בו.

אכן אף לחוששים לדבריו, יעשה שיור בהפקר ויאמר שמפקיר חלקו בשדה רק לכל מי שיעשה מעשה קניין, לא למי שבא לזכות מאליו. ואין בזה חסרון בהפקר, שהרי הפקיר לכל הבא לזכות. וכשם שלב"ש הפקר לעניים ולא לעשירים הוי הפקר, ולרבי יוחנן הפקר לישראל ולא לנכרי הוי הפקר הרי שכשמשיר בהפקר אין בזה חסרון בהפקר. ואף שאין הלכה כמותם ולא הוי הפקר עד שיפקיר לכל, לעניים ולעשירים לישראל ולנכרי, משא"כ כאן הרי מפקיר לכל, שהרי כל אחד יכול לעשות מעשה קניין ולזכות.

פרחים ללא כשרות

שאלה האם יש להקפיד לרכוש פרחי נוי עם תעודת כשרות, או שאין בעיה כיון שלא משתמש בפרחים ממש, אלא רק מביט בהם ונהנה מיופיים.

תשובה מעיקר הדין בפרחי נוי אין קדושת שביעית (מרן הגר"ש אלישיב) משום ש"אין הנאתו וביעורן שווה" (סוכה מ, א), ולכן אין בעיה בקניית הפרחים הללו. אמנם היו פעמים שחשש להחמיר ולנהוג בהם בקדושת שביעית משום שהשימוש בהם הוא ההנאה מיופיים, וכיון שבמשך הזמן הפרח מתייבש ומתכלה, נמצא שהנאתם וביעורם שווה. וכיון שיש בהם קדושת שביעית אסור לסחור בהם וצריך לסדר בהם אוצר בית דין.

יש להוסיף:

א) פרחים שניטעו בשמיטה חייב לעקורם כמבואר ברמב"ם (שמיטה ויובל א, יב) "אילן שנטעו בשביעית יעקור" ובכלל זה שלא ליהנות ממנו כל עיקר, ולכן אין ליהנות מפרחים שניטעו בשביעית (מרן הגר"ש אלישיב).

ב) בתקופה זו של תחילת שנת השמיטה עדיין אין בחנויות פרחים שניטעו בשביעית, אך פרחים רבים מגיעים לחנויות ממושתלות בהם לא שומרים שביעית, לאחר שנעשו בהם מלאכות האסורות. וכמובן שבעל המשתלה לא הפקירם. ותלוי בהנ"ל שאם יש בהם קדושת שביעית הרי

הלכות שביעית

הפקר חצר בבניין משותף

שאלה מתגורר בבניין עם שכנים שאינם שומרי שביעית העושים מלאכות האסורות בשמיטה בגינה המשותפת. מה יעשה?

תשובה הגר בבית משותף עם שכנים גויים או יהודים מחללי שבת ר"ל ובשבת השכנים עולים ויורדים במעלית, מדליקים אור בחדר מדרגות או עובדים בגינה המשותפת וכיו"ב, אין איסור על השכן השומר שבת. משום שאין אדם מצווה בשבת אלא שלא יעשה הוא מלאכה אך אינו מצווה על שביטת כליו ולא על שביטת קרקעותיו (שבת ח"י, א).

בשביעית נאמר "ושבתה הארץ" ונחלקו הראשונים האם אדם מצווה על שביטת שדהו אע"פ שהוא אינו עושה המלאכה וזה בעל כרחו, ובדרך אמונה (שמיטה א, א) הביא כל הדעות בזה. ומעתה המתגורר בבניין עם גויים או שכנים שאינם שומרי שביעית המבקשים לעשות מלאכות האסורות בשמיטה בגינה המשותפת, וכמו כן המשכיר בית עם גינה לגוי או למי שאינו שומר שביעית הרי שלדעת הראשונים שמצווה על שביטת שדהו, חייב למונע מהם כדי שלא יעבור על חיוב שביטת שדהו. ואם אין מסכימים לשמוע בקולו כתב רבינו מרן הגר"ש"א "שיעשה כל טעדי לפרק את השותפות עם היהודים הנ"ל ויקח לו את חלקו ועי"ז לא יגרם שהיהודים יעבדו בשביעית בחלק שלו ואף גם יעבור על שביטת שדהו בשביעית. אך במקרה ואין בידו או שאינו רוצה לפרק השותפות הרי בודאי שהדרך המוציאתו מידי עברה היא לכל הפחות להפקיר את חלקו. ובה יצא עכ"פ בדיעבד מאיסור שביטת שדהו".

ומדמה זאת להלכה הפסוקה בשו"ע (או"ח רמה, ג') כשהשאל או השכיר בהמתו לנכרי והתנה עמו להחזירה לו קודם השבת, ועיכבה הנכרי בעל כרחו "פקידנה כדי שינצל מאיסור דאורייתא של שביטת בהמתו". וכך בשמיטה יפקיר את חלקו בחצר כדי שלא לעבור באיסור שביטת שדהו. ויפקיר בפני שלשה מאוהביו שידוע בהם שלא יבואו לזכות בה.

והנה יש לחוששים להפקיר חלקם בחצר המשותפת משום שכתב השער המשפט (ריש סי' ערה) ששותף המפקיר חלקו זוכים בו שאר

הלכה למעשה

ריבוי קדישים

לאחר עלינו לשבח, ייתכן ואין זה משום ריבוי בקדישים אלא כמנהג עדות המזרח שאין אומרים קדיש לאחר עלינו (צינוי הלכה - אבלות תקס).

בירך בתחנה ומומשיך באוטובוס

שאלה בירך על מאכל ביושבו בתחנת האוטובוס. האם צריך לחזור ולברך משום שינוי מקום כשעלה לאוטובוס.

תשובה אינו מברך שוב ככל הולכי דרכים (מ"ב קעח, מב). וכעין שכתב באגרות משה (אורח חיים ב, נז) "כשהתחיל לאכול המיני מתיקה כשעדיין הוצרך להיות בביתו איזה זמן, וחשב שגם אחר כך כשילך יאכל בדרכו. אך כשהתחיל לאכול בביתו תוך כדי שמכין את עצמו לילך לעסקיו, נראה שאף שהוא עדיין בביתו נחשב כמו שהוא בדרך". ופשוט שהוא הדין להיפך כשהחל לאכול תוך כוונה לסיים אכילתו בבית שאינו חוזר ומברך.

שאלה האם יש להימנע מאמירת שני קדיש יתום בתחילת תפילת שחרית, אחר אמירת הקרבנות ואחר 'מוזמור שיר' (נוסח אשכנז), משום "מרבח בקדישים".

תשובה אף שכתב המשנה ברורה (נה, ג) כאשר טוב למעט בברכות, כך טוב למעט בקדישים. ועיין באחרונים שקראו תגר כשנאספים עשרה בני אדם ואומרים כמה קדישים על פסוקי תורה או משנה או גמרא, אך קדיש זה נתקן על סדר התפילה אחר אמירת הקרבנות ולא נחשב כאמירה 'שלא לצורך', ויש לומר בקול משנת 'דבי חנניא בן עקשיא' בכדי שיהא נחשב כלימוד ברבים.

אף רבינו נהג בימי הזיכרון להוריו לומר קדיש זה, ואף הקדיש שאחר עלינו, שיר של יום וכו'. ומה שהובא במעשה רב (נג) שהגר"א לא אמר קדיש

שהתחילו לצמוח קודם שביעית ומותר להריח. אמנם בהמשך השנה יהיה אסור להריח בהדסים שחנטו בשביעית הואיל ויש בהם קדושת שביעית וצריך להפקידם ואם לא הפקידם יכנס לאיסור 'שמור'. וכל שכן בהדסים שניטעו לאחר ראש השנה של שביעית כדין אילן שניטעו בשביעית שדינו ייעקר. וה"ה לכל אדם אסור ליהנות ממנו.

...

השכרת דירה לנכרי בארץ ישראל

שאלה האם מותר להשכיר דירה לאינו יהודי בארץ ישראל.

תשובה מותר להשכיר דירה לנכרי משום שאין איסור לא תחנם בהשכרת דירה אלא רק במכירתה. כמבואר בשלחן ערוך (יורה דעה קנא, ח) "אין מוכרים להם בתים ושדות בארץ ישראל אבל משכירים להם".

החסידי' מעולם ועד עולם על דלא

מזלא טבא

וגדיא יאה

נשגר בזאת קמיה

מורינו ורבינו עטרת ראשנו

מאלפנו דעה, בינה, עצה ותושייה

מועמינו בדרך האמת להורות הלכה

מאיר דרכנו בחשכת נבכי התקופה

הגאון הגדול רבי **בן ציון הכהן קוק שליט"א**

ועמו מנב"ת הרבנית תל"ט"א

בשמחת אירוסים בתם בילא דחל תחי'

עם החתן המופלג בתורה ויר"ש

יהודה הכהן רפפורט שליט"א

מבחידי ישיבת 'חברון - כנסת ישראל'

בן הרב משה הכהן רפפורט שליט"א - פתח תקוה

בשעה טובה ומוצלחת למזל טוב

יהי רצון מלפני אדון כל

שיזכו להקים בית נאמן בישראל

לתפארת שבט הכהנים המיוחסים

וימשיכו העדרים לשנות מבארו של

הכהן הגדול מאחיו

ובביתו יישמע תדיר קול ששון וקול שמחה

המברכים מעומקא דליבא

רבנן ותלמידיהון

נשורר שירים ובזמירות נריע על כוס יין מלא, ברכות מקרב ליבנו נשמיע, מלוא הטנא נעמים איחולינו, לראש כבוד מעלת תפארתנו גברא רבא יקירא מוספרא דעמיה, מורה נבוכים ומאיר על פני הארץ באור תורתו ורוח מידותיו. מתהלך בתמימות ועובד את קונו באמת. מרבה כבוד התורה וכבוד שמיים, וממשיך בגאון ועוז את תפארת בית אביו. ליבו ער וקשוב לצרת אחיו. ועומד לימין מוסדנו הק' ועצה ותושיה. מנוט אח דרכינו בפסיקה ברורה ובהוראה בהירה, מאזין לשוועת אחינו בניי המצפים לישועה להיפקד בזשי"ק.

מורינו ורבינו הגאון הגדול

רבי **בן ציון הכהן קוק שליט"א**

חבר וועדת ההלכה של ארגון 'בוני עולם' בארה"ק

לרגל שמחה ליבו כבוא בתו הכלה המהוללה חת"י בקשרי שידוכין עב"ג החתן המופלג יהודה הכהן רפפורט נ"ו בשעט"מ

יהא דעווא מן קדם אבוהון דבשמיא שיהא הקשר בר קיימא ותזכו להכניסם לחיבה בשעה טובה ומוצלחת, מתוך בריאות איתנה והרווחה גדולה, לגלגל על ידם עוד שנים רבות וכות קיום העולם ממש לשם שמים בשמחה ובטוב לבב. להשפיע אוהליכם אך טוב וחסד כל ימי חייכם עדי תנובון בשיבה דשנים ורעננים במנוחת הנפש ושלווה הגוף עד ביאת גוא"צ אמן

בעזרת וברכת

ארגון **בוני עולם ישראל**

הקריכל

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גלין מס' 25

פרשת לך תשפ"ב

האמונה הפשוטה - כחומה בצורה

א) הנה בכל יום בסיס פסוקי דזמרא אומרים "ויברך דוד", ובתוך זה השבחים שאמר נחמיה (בפרק ט') על כל ההיקף של הבריאה, ומתחיל - "אתה הוא ה' לבדך" השי"ת הוא הסיבה היחידה לכל הבריאה, "אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם" כל גרמי השמים הכוכבים והמולות, והעולמות עליונים של מלאכים ושרפים, וכן "הארץ וכל אשר עליה" כל בריאת הארץ, "הימים וכל אשר בהם" אלפי סוגי דגים שנמצאים בהם, "ואתה מחיה את כלם" בכל רגע ורגע, "וצבא השמים לך משתחיים" משום שהם מכירים ויודעים ברוב גדולך באמת.

והנה אח"כ ממשיכים ואומרים: "אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברהם והוצאתו מאר כשדים ושמת שמו אברהם ומצאת את לבבו נאמן לפניך", והיינו שכאן כתוב בשביל מי נברא כל הבריאה העצומה הזו - הכל בשביל אברהם, כמו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", אומרים חז"ל (ב"ר יב"ט) בבריאה באברהם בזכותו של אברהם. ושם איתא דר' עזריה דרש מהפסוק הזה "אתה הוא ה' לבדך אתה עשית וגו' וכל אשר בהם", כל האונקים הזה בשביל מה, בשביל "אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברהם".

והדבר מפליא ודורש התבוננות, איך זה שבשביל אדם אחד נברא כל העולם הגדול הזה?

ב) כדי לעמוד על מצב התקופה ההיא, נראה מה שכתב הרמב"ם (תהלים הל' ע"ז): "בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה, ובעברה עצת חכמי אותו הדור", אנוש היה נכד של אדם הראשון, ועל אף שאדם הראשון עדיין היה חי בעולם, מסתובב ומעיד בעצמו על הבורא ית', אבל אנוש כבר נהיה "חכם יותר", וכמו שכתוב הרמב"ם שאנוש עצמו היה מן הטועים. ומבאר הרמב"ם מה היתה טעותם: "...אמר: הואיל והאל ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם, ונתנם במרום וחלק להם כבוד, והם שמיים המשמשים לפניו, ראויים הם לשבחם ולפארה ולחלק להם כבוד. וזה הוא רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבודו, וכמו שהמלך רוצה לכבד עבדיו והעומדים לפניו, וזה הוא כבודו של מלך". [לנו זה נראה מוזר, אבל צריך לדעת שדור אנוש היו אנשים גדולים שהבינו את גודל משמשי השי"ת, ובכלל, כל ענין היצר של ע"ז שהיה פעם לא היה סתם יצירה תאוונה, אלא זה היה יצירה שכלי, שאפי' אנשים חכמים ונבונים נמשכו אחריו עפ"י דעתם].

"וכן היה העולם מתגלגל והולך עד שנולד עמודו של עולם שהוא אברהם אבינו. כיון שנמלא איתן זה התחיל לשוטט בדעתו, והוא קטן, ולחשוב ביום ובלילה. והיה תמה איך אפשר שיהיה הגלגל הזה נהוג תמיד ולא יזיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, לפי שא"א שייסבב את עצמו. ולא היה לו לא למלד ולא מודיע דבר, אלא מושקע באור כשדים בין עובדי ע"ז הטפשים, וכו' עד שהשיג דרך האמת".

"כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה. ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלה העולם, וכו' ע"ש באורך.

ג) והנה מורי ורבי ב"אבי עזר" (הל' תשובה פ"ה הל' ה') הביא דברי המדרש רבה בתחילת פרשתנו: "אמר ר' יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר: תאמר שהבירה זו בלא מנהיג. הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו: אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג. הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם".

והקשה ע"ז, דהלא לכאורה אין דומה המשל למשל, דבמשל ע"ז שהציץ בעל הבירה ממילא נתברר לשואל מי הוא בעל הבירה. אבל במשל מה שייך לומר "הציץ עליו הקב"ה" הלא "לא יראני האדם וחי", א"כ מה התברר לו עכשיו יותר מקודם לכן?

אלא שכמו שבמשל ע"ז שההלך שאל את השאלה הציץ עליו בעל הבירה והגיע ע"כ להכרה ברורה בבעל הבירה, כך בדיוק אצל אברהם אבינו ע"ז השאלה נתברר לו מיהו בעל העולם, כיון שע"ז השאלה הגיע להכרה ברורה שיש מנהיג לבירה, שקודם ששאל עדיין לא היתה להכרה ברורה אלא סתם ידיעה בעלמא, אבל ע"ז השאלה המחייבת הזו, נתברר לו בהכרה ברורה שיש בעל לבירה ואין אפשרות אחרת, וזהו בדיוק הבחינה ש"הציץ עליו הקב"ה", שמראה שהגיע להכרה ברורה ע"ז ששאל.

וזהו היסוד לאמונה הברורה, שרק ע"ז התבוננות של "מי ברא אלה" מגיעים להכרה ברורה, והשאלה עצמה היא התשובה, שכיון ששואלים "מי בעל הבירה", מגיעים לתשובה ברורה שבאמת אין שייכות ואפשרות אחרת, אלא ע"כ שהשי"ת הוא בעל הבירה.

וכשהשאלה של האי ידיעה מתחזקת, כלפי זה מתחזקת האמונה. שכל שמתבוננים יותר בבריאה כך מתפלאים יותר וכל שמתפלאים יותר כך מתחזקת האמונה ב"אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים שמי השמים וכל הארץ וכל אשר עליה וגו'", משום שאין אפשרות אחרת, וזהו בחינת "הציץ עליו בעל הבירה", שמגיעים להכרה ברורה שאין עוד מלבדו. וזה דבר נפלא למכין.

ד) אך נא יצאנו בפנינו קושיה חזקה, ומה הדבר המיוחד שהיה באברהם, שרואים שכל ענין אמונה ה' מתיישב דווקא לאברהם דהוא אבי אמונתנו, וקשה וכי אברהם אבינו באמת היה חד בדרא? הלא הרמב"ם בעצמו קודם לכן אמר שבתוך כל עובדי ע"ז, היו יחידים שהכירו את ה' והם: חנוך, מתושלח, נח, שם ועבר. והלא אברהם אבינו היה בזמן נח, שם ועבר. א"כ איך זה שרק הוא זה שהיה צריך לפרסם את שם ה' בעולם, מדוע נח, שם ועבר, לא מחו בעובדי ע"ז? וכי לא ידעו כולם שהעולם נחרב במבול כיון שלא שמעו בקול ה'? איך יתכן שאברהם יצב יחידי במדבר?

ויותר קשה לפי מה שכתב הרמב"ם ב"מורה נבוכים" וכן כתוב ב"ספר הישר", שגם חנוך, מתושלח, נח, שם ועבר, היו נביאים ומלמדים את העם אמונת ה', א"כ כיצד לא שומעים עליהם כלום? רק אברהם פתאום מודיע לעם את אמונת ה'?

אלא נתבונן במדרש נוסף (ב"ר מג, ז') "ויברכוהו יואמר, ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ". ופשוטו הפסוק הוא כתרוממו וכמו שפרש"י, שהקב"ה נקרא "קונה שמים וארץ" ידכין שהוא ברא אותם ממילא הם קנינו. אך המדרש מקשה "ממי קטן?" דע"כ לשון "קונה" פירשו שזה קנין שקונה ממישהו, א"כ ממי כביכול קונה הקב"ה את השמים והארץ.

מתוך המדרש שעי' שאברהם עשה את כל מה שעשה עם האש"ל שפרסם לכל מי שבא את שם ה', "אמר לו הקב"ה: אני לא היה שמי ניכר לבריות, והכרת אותי בבריותי, מצלה אני עליך כאלו אתה שותף עמי בבריותי של עולם, ודא הוא דכתיב 'קונה שמים וארץ'".

ויוצא פה דבר נפלא, שהקב"ה נקרא "קונה שמים וארץ" מחמת אברהם. באמת גם קודם אברהם היו השמיים והארץ קנינו של הקב"ה, רק עכשיו ע"י אברהם הוחזקו כמו שנתחדש הקנין וקיבל צורה חדשה, כיון שער עכשיו לא היה מי שיכיר בכך שהקב"ה הוא קונה שמים וארץ, וע"י שאברהם אבינו לימד את באי עולם שחל מהשי"ת בזה נחשב שחידש קנינו של הקב"ה על שמים וארץ, ולכן נחשב שכביכול הקב"ה קונה את השמים וארץ מאברהם, ואברהם נעשה שותף להקב"ה בבריותיו של עולם.

וה ביאור דברי המדרש שהבאנו לעיל שכל העולם הוא בשביל אברהם אבינו, ושאלנו מדוע רק הוא זכה לכך, אבל כאן רואים את התשובה, שהיתה לו דרך מיוחדת, שלא היתה אצל חנוך, ומתושלח, ונח, ושם ועבר, והוא מה שעבד לפסעם את שם ה' בכל העולם.

ו[ובני עזר, בהקדם דברי הרמב"ן בריש בראשית שמביא את דברי חז"ל שלא היה צריך להתחיל את התורה אלא ממצוה ראשונה שנצטוו ישראל שהיא קידוש החודש, ומקשה הרמב"ן, דלכאורה הוא צורך גדול להתחיל את התורה מבראשית ברא אלקים, כי הוא שורש האמונה ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון והוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל. ובמחקר ע"י הרמב"ן, שיכון שמעשה בראשית סוד עמוק הוא ולא יודע על בוריו לאי מה הקבלה עד משה רבינו מפי הגבורה, ויודעיו חייבים להסתייר לכן אומרים חז"ל שלא היה צריך להתחיל את התורה מבראשית ברא, אלא מהמצוה שנצטוו ישראל. ע"ש.]

ורואים כאן שמצד אחד ענין האמונה הוא דבר פשוט וברור לכל בר דעת, וכמו שהמשיגה צ"ל היה אומר שצריך להיות משונע בשביל לחשוב שהעולם נברא מעצמו. אך יחד עם זאת כמה שם כ"ז כפשוט, בכל זאת כשמתבוננים בבריאה במעשה בראשית רואים כמה לא מבניים, וכמה הדברים עמוקים [וכמו ששמעתע על כך הגדרה אברהם שיהאן רמב"ן, שזה כמו שנאמר על חיות הקודש של חנוך שחנך את אברהם, שרגע אחד מקישיש ואומרים: מלאך לא ראה אברהם כבודו - שדושי שיש בורא עולם והוא נמצא בכל הבריאה, אך מיד שואלים "איה מקום כבודו", ואומרים "ברוך כבוד ה' ממקומו", אבל מ"מ אעפ"כ "ברוך כבוד ה' ממקומו" מהיכן שחנך]. וע"י אומרים חז"ל (בתנחומא, יא) עה"פ "צפון לישירי תושיה מגן להוליך תום" שעד שאברהם אבינו היתה התורה צפונה ע"י הקב"ה, עד שבא אברהם וקיימו. דהיינו שאברהם אבינו הראה לבאי עולם כמה אמונה זה דבר פשוט, הוא עולם שכולם יחושו אי שכל דבר של מהרשב"ע. כל הבריאה זעזועת - יש בורא לעולם. אברהם אבינו עשה את זה לכ"כ אחד אחר לא אה אחד לא לעמוד כנגדו. שלל פשוט לא א"ל להתחנך, ומי שמחנכה ע"י רואי שהוא משונע.

אבל אצל חנוך, מתושלח, נח, ושם ועבר, זה היה אחרת. הם לא יצאו להכריז אמונה בעולם. הם יישבו בבתי מדרשות שלהם, בכל מיני מערות עמוקות [וכמו שכתבו שיעקב אבינו כשברח מעניש, חלך ונטמן במערת שם ועבר, ששם היה המקום הכי מוסתר מעיניו, באיזה מקום נידח], ושם לימדו את מי שבא ללמוד את כל הנעקת שבעמשה בראשית וענין האמונה הנשגב. וזה היה בחינת "צפון לישירי תושיה" שהתורה היתה צפונה, ויודעה רק לאנשים מיוחדים, לא מפורסמת ברחובות. אבל אברהם אבינו הלך והפך את הכל. הוא הראה לכולם מה אמונה עם עמוק של "צפון לישירי תושיה" דבר פשוט בתכלית הפשטות, עד שכולם חשבו שבאמת זה כך.

ומזה יוצא לנו דבר נפלא במש"כ "אל עליון קונה שמים וארץ" וכן אומרים בתפילת שמו"ע "אל עליון וקונה הכל", דמציא אחד הקב"ה הוא אל עליון, בלתי ניתן לתפיסה כלל. אבל הוא גופא "קונה שמים וארץ" דכמה שהוא נשגב מבינתנו, מ"מ פשוט לנו בתכלית שהוא "קונה שמים וארץ קונה הכל".

ואת זה גילה אברהם אבינו לבאי עולם, כמש"כ הרמב"ם: שהיה מהלך ברחובות וקורא ומקבץ את העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר "קונה שם ששם ה' אל עולם" - שאברהם אבינו הראה לכולם כמה פשוט הוא הענין של "קונה שמים וארץ". וז"ל פלג אברהם אבינו ע"י הכנסת אורחים, ע"י האש"ל. וכולם הרגישו שחייבים לו הכרת הטוב, ואז הוא הראה להם למי באמת חייבים הכרת הטוב - למי שכל רגע נותן לנו לנשום, לאכול, לשתות, להנות מהעולם הזה. כמה הכרת הטוב מגיע על ע"י. והדברים הפשוטים האלו חדרו אצלם עמוק בלבבות, עד שנצטרפו אליהם אלפים ורבבות. ולכן זכה שהקב"ה עשהו שותף לבראיתו של עולם, כיון שהוא פרידם שמו והיכירו לבאי עולם. ובענין זה של אמונה צריך להתבונן בעם שנוגע לנו, דבר מאוד חשוב.

ז[סיפר לי פעם בר אחד. שניגש אליו יהודי אחד בשאלה בעניני שידוך, והרב משתדל לעזור לו ולפתור את ספיקותיו, ובתוך כדי שיחה אומר לו הרב, להוי ידוע לך שכתוב במדרש עה"פ "מה' אשה לאיש" שזיווגו של אדם בא מהקב"ה, ומבואר בחז"ל (מ"ק יח): שבענין זה של אישה לאיש יש השגחה פרטית מיוחדת. מיד אומר אותו אברך: ודאי שהכל מהקב"ה, הלא הבעש"ט אמר שאפי' עלה קטן לא נופל סתם כך. הכל מכוון בדיוק ע"י הקב"ה. אבל אצלי זה סיפור אחר, שהיה הוא כך וכך, ומצד שני יש שיקול כזה וכו' וכו'.

וזה בעצם משל עד עצמנו. רגע אחד מאמינים שהכל משמים. וברגע שני מתחילים עם פוליטיקה ופרשנויות ומשם דבר והיפוכו! להסביר לזכור את תנחומא חזקיה? אדם דבר והיפוכו!

חייבים לדעת שהאמונה זה לא חד צדדי, אמונה זה לא רק קטנה לומר שהכל משמים. אמונה צריך להיות בכל רגע ורגע, בכל מצב בחיים צריך לנשום אמונה. לדעת שבכל מצב, בכל מה שקורא בחיים, יש מסובב חסיבות שמנהל את העולם כרצונו. להרגיש שבאמת אני בעצם לא עושה כלום לבד, רק הכל משמים, ואם הכל משמים אז רק לשם צריך לפנות כל הזמן, ולא למקומות אחרים.

אשרי הגבר החי שם ה' אמונה אל ראה חסידו ונשטן כדב - כך בכל מצב בחיים, צריך להבין ולהרגיש שמה שעושים השתדלות זה ס"ה פרעון חוב מצדו, דאדם לעמל יולד ושוש דבר לא זן אם אהרל לא יעשה כלום, אבל אחרי הכל ולמרות הכל צריך לידע בבירור מוחלט, שהאדם לא יכול לפעול כלום מכוחו, רק בבורא ית' נותן לו את הכח לפעול, וכך זה בכל התחומים.

וזהו שכתוב "ויקרא שם בשם ה' אל עולם", שהוא הקרה את שם ה' בפי כל, עד שברחו היו כולם מברכים וחיים אמונה, משום שהוא עשה להם את זה כ"כ פשוט, עד שזה נהפך אצלם, לשגרת חיים, בכל דבר היו אמונה, כמו איר, כמו שנשמים איר כל הזמן כך עשה אברהם אבינו שישמו אמונה כל הזמן. אוליכל אמונה, שותים אמונה, נשמים אמונה!

ח[ובזה נבוא לעזר מדרש (ב"ר ל"ט ג'): "ד' בריכה פתח אחות לנו קטנה ושושים אין לה וגו'", אחות לנו קטנה זה אברהם שביא את כל באי העולם" - שאברהם אבינו לימד את כל העולם אפסית האלילים וגדול הש"ת, ולימדם להידיבק בהש"ת... קטנה - שעד שהוא קטן היה מסגל מצוות ומעשים טובים. ושושים אין לה - לא הניקוהו לא למצוות ולא למעשים טובים". וממשיך המדרש: "מה נעשה לאחותינו ביום שידור בה" - ביום שגור עליו מרוד לידך לתוך כבשן האש, אם חומה היא - אם מעמיד דברים כחומה נבנה עליה" (ויתר כסף אלו הם שיעורא מיתית אכזרית והכתוב "כנפי יונה נחפה בכסף"). ואם דלת היא - אם דל במצות ובמעשים טובים נגזר עליה לוח אור, מה הצורה הוא אינה אלא לשעה, כך אין אני מתקיים עליו אלא לשעה".

כתוב בחסיד יעב"ץ, שבזמן גירוש ספרד היו כאלו שנקראו "אנוסים" שהיו שומרים תו"מ בסתר, וכפלי חוץ חי כגויים גמורים. וזו היתה גבורה נוראה. אבל לעומת זאת היתה גבורה יותר גדולה של אלו שהפכו לספרד וזהם ויצאו חסרי כל מהמדינה שהשקיעו בה הם ואבותם את כל כוחם והונם. ויצאו לגלות קשה ואכזרית ומתו ברעב ובצמא וחתם בעל ספרינוטו בא שפארו מיתית אכזרית "י"ש, זו היתה גבורה יותר גדולה.

אומר החסיד יעב"ץ, מי הם אלו שלא יכלו לעמוד בגבורה הגדולה הזו? החכמים והפילוסופים! הם עם כל אמונתם החזקה, לא היו מסוגלים להפקיר את כבודם ורכושם הרב. זה משום שהיו חכמים גדולים. אבל היהודים הפשוטים שלא היו עם אמונה של פילוסופיה, אלא אמונה פשוטה בלי שום חקירות, הם אלו שלא היה אכפת להם לזרוק הכל מאחרי גוון, והעיקר לא לכפור ח"י בבורא עולם, אפי' כלפי חוץ.

זה מה שממשיך מדרש ואומר. שאברהם אבינו אמר להקב"ה: "ירבון העולמים" "אני חומה" - מעמיד אני דברי", כמו החומה הזו שהיא עומדת בפני מלחמות, כך אברהם אבינו עומד בכל מצב מוכן למסור עצמו לקידוש שמו ית'. לא מתחיל לדעות חיצוניות, לדעת הקהל הלועז, רק כל כולו מלא חוסן נפשי, ואז זוכה שהש"ת יהיה שרוי עמו תמיד. זהו הכח של אברהם אבינו ואת זה הנחיל לנו, שכמו שכשש חומה א"ל לעבור ולחזור שום דבר דרכה, כך אנו נעמוד כמו חומה ולא ניתן לשום השקפה זרה להיכנס. ולכן נקרא אברהם אבינו "איתן" מ"ש (תהלים פט) "משכיל לאיתן האדורח" (ועי' ב"ב טו), וכו' בלשון הרמב"ם (בהל' ע"ז) "כיון שנגמל איתן זה", דאברהם אבינו קיבל תואר זה "איתן", ע"י האיתנות העצומה שהיה לו מול כל העולם.

עם הלקח החשוב הזה אנו צריכים לצאת עם הפרש חז, פרשה נפלאה שמלמדת אותנו מה זה אמונה, מהו הכח של אמונה - שעל ידה החזיקו יהודים מעמד בכל הדורות ומסרו נפשם עליה, וגם בדורינו אנו, ומה רב שכרה...

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לחצונית ונאמרה להפצת המגילת דברים פלום < חיפוש וסוד > ישיבת קהילות יעקב < סטנוגרית > עליו חזרי לבי
אז נאמרה חידעה ב"מ בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, א ב"מיל 6880427, email: 6880427@gmail.com
למיתות העירות והאורות בכל נשוא הגליון. וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מדיניו של"ם א. ניתן ליצור קשר באנוסים הנ"ל
— כל שיעורי רבנים של"ם א ב"מ בית המדרש נפש החיים: 077-26-111-78 —

פרשת לך לך תשפ"ב

מישפטי התורה

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

בס"ד

שרה אמנו

א. "שרה חיה בשלימות את שנות חייה שקצבו לה"

כתוב בתחילת הפרשה (כג, א) "ויהיו חיי שרה" וגו' וכתב האור החיים הקדוש: פירוש, שהשלימה שנות חייה שקצבו לה. אלא שהבשורה על עקידת יצחק היתה הסיבה שמחמתה מתה, ע"כ.

כלומר, האוה"ח מסביר את מה שמובא במדרשי חז"ל (מדרש תנחומא פ' וירא כ"ג, ופרקי דר"א ל"ב, ועוד) ששרה מתה כיון ששמעה באופן פתאומי מהמלאך המסית על עקידת יצחק, והצער הפתאומי גרם למותה. שאין הכוונה ששרה נפטרה קודם השלמת הימים שנקצבו לחייה, אלא היא השלימה את כל ימיה ושנותיה, ורק במקום שתמות באותו היום למשל ע"י דום לב בעת שנתה, סובב הקב"ה שזה יקרה ע"י הבשורה של עקידת יצחק.

אלא שלכאורה קשה על דבריו מהמדרש רבה (בראשית מה, ה) שם כתוב, שבגלל שאמרה לאברהם (טז, ה) "ישפוט ה' ביני ובינך" כלומר, שמסרה דינה לשמים שידונו ביניהם, לפיכך לא זכתה לאריכות שנים כמו אברהם, ונפטרה שלושים ושמונה שנים לפניו. א"כ מוכח, ששרה לא השלימה שנותיה ונפטרה לפני הזמן? אמנם התירוץ על זה הוא, שודאי צודקים דברי האוה"ח ששרה אכן השלימה את ימיה, אלא שמחמת גדולתה המיוחדת וכפי שיבואר בס"ד להלן בהרחבה, רצה הקב"ה להוסיף לה לפנים משורת הדין שנים נוספות שתחיה בהם עם אברהם, וזה לא יצא לפועל בגלל שביקשה להישפט בשמים במידת הדין כשאמרה: "ישפוט ה' ביני ובינך" ולא פנתה לבית דינו של שם, וע"פ מידת הדין אי אפשר להוסיף לאדם שנים מעבר למה שנקצבו לו בשעת לידתו.

ב. שרה אמנו לא חטאה כלל כל ימי חייה

כתוב במד"ר בתחילת פ' חיי שרה (נח, א) על הפסוק בתהילים (לז, יח) "יודע ה' ימי תמימים - ונחלתם לעולם תהיה" כשם שהם תמימים - כך שנותיהם תמימים. ע"כ. כלומר, הפסוק נדרש שם על שרה אמנו שהיתה בת ק-כתב כ לחטא, וכפי' רש"י שם, מה בת כ לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק בלא חטא. דבר אחר - זו שרה שתמימה במעשיה כמו עגל תמים כלומר, מושלם בלי כל מום ע"כ.

נמצאנו למדים מחז"ל, ששרה אמנו בכל ימי חייה לא חטאה כלל, ונפטרה בשלימות גמורה כמו עגל תמים שמוקרב לקרבן, שהוא שלם בלי שום פגם וחסרון. ולפי"ז הביאור בהנהגתה עם הגר (טז, ה) הוא - שודאי שנהגה שרה באופן המותר לה ע"פ הלכה כמבואר ברמב"ם (פ"ב מרוצח ה' יב - יד) שמותר לאדם גם לכתחילה להכות את עבדו הכנעני במקל וברצועה וע"ש. והוסיף על כך הרמב"ם בסוף הל' עבדים (פ"ט, ח) שמותר לעבוד עמו גם בעבודת פרך וע"ש. ולכן אמר המלאך להגר לאחר שברחה משרה "שובי אל [שרה] גבירתך - והתעני תחת ידיה" כלומר, ע"פ ההלכה שרה עינתה אותך כדין, ולכן אין לך שום היתר לברוח מהשעבוד שלך אליה. ויעויין בדברי הרמב"ן

שם (טז, ו), ולפי"ז כוונתו לומר שע"פ מידת חסידות היתה צריכה שרה הצדיקה להתנהג עם הגר לפנים משורת הדין. אלא ששרה הבינה, שביחס להגר שהיתה כפויית טובה, והוציאה עליה דיבה רעה ושם רע לפני הנשים כמבואר ברש"י שם (טז, ד) - אסור להתנהג עמה לפנים משורת הדין. עכ"פ למסקנה, כתוב בחז"ל ששרה לא חטאה כלל כל ימי חייה.

ג. למה הוצרך אברהם לקבור את חוה בשנית?

ונביא לכך ראייה נוספת מדברי הזוהר הקדוש פ' חיי שרה (דף קכח): שהקשה שתי קושיות על מה שכתוב בפ' חיי שרה (כג, ט) "ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו". א - מהי כוונת התורה במילים "אחרי כן", אחרי מה? ב - מה נלמד מהכתוב: "את - שרה אשתו", הרי המילה - את, באה תמיד לרבות, ומה התרבה כאן? ותיירץ על כך רשב"י, שבשעה שנכנס אברהם למערת המכפלה לקבור את שרה, קמו מקברם אדם וחוה ולא הסכימו שיקברו שם את שרה, מאחר וטענו, שעד עכשיו היתה להם בושה גדולה לפני הקב"ה בגלל חטאם שאכלו מעץ הדעת, וכעת מחמת שרה תיגרם להם בושה נוספת. כי שרה היתה שלמה במעשיה ולא חטאה כלל בכל ימי חייה, והגיעה לשלימות הגמורה. ולולא חטאם ועונש המיתה שבא לעולם בגללם - שרה לא היתה מתה. לפיכך הם לא מוכנים לסבול את הבושה הגדולה משרה אם תקבר לידם. והשיב להם אברהם, שהוא יתפלל עבורם לפני הקב"ה שלא יגרם להם בושה מחמת שרה. ואכן אדם הראשון התפייס וחזר מעצמו לקברו, אבל חוה לא הסכימה להתפייס בגלל בושתה הגדולה משרה, עד שפייס אותה אברהם, שבזכות ששרה תקבר שם - גם לה יהיה טוב, וזה יעזור לתיקון חטאה. ולכן כתוב: ואחרי כן, קבר אברהם - את - שרה אשתו, כלומר, אחרי המשא ומתן שהיה לאברהם עם אדם וחוה, הוא קבר תחילה את חוה דהיינו - החזירה לקברה, ואח"כ קבר את שרה אשתו, ע"כ.

ד. נשמת חוה באה לעולם בגופן של שרה ורבקה, ותוקנה על ידן.

לאור האמור יובנו יותר דברי הספר מגלה עמוקות בפרשתנו שכתב - שחוה התגלגלה בשרה אמנו, והיא בשלימות מעשיה אכן תיקנה חלק גדול מחטאי חוה, ואת שאר חטאי חוה - תיקנה רבקה אמנו שהיתה משורש נשמת שרה, וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

ה. מעת ירידת אברהם ושרה למצרים, נעשה אברהם טפל ביחס לגדלותה של שרה

כתוב בפרשה (יב, ג) שאברהם אמר לשרה כשירדו למצרים "אמרי נא אחותי את, למען יטב לי - בעבורך, וחייתה נפשי - בגללך. ובמד"ר שם (מ, ד) אמר רב פנחס בשם ר' אבון, אברהם היה בתחילה עיקר כלפי שרה, אלא מכיון שעשה את עצמו טפל לשרה, לפיכך מכאן ואילך עד סוף ימיהם - נעשה אברהם טפל לשרה. ולכן כתוב בהמשך (פסוק טז) "ולאברהם היטיב - בעבורה" ע"כ. כלומר, לא רק בנבואה היה אברהם טפל לשרה, אלא גם בדברים נוספים. ולכן אמר הקב"ה לאברהם בפ' וירא (כא, יב) "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" כלומר, לא רק בנידון ישמעאל, אלא בכל דבר. וכן כתוב במד"ר (מז, ג) א"ר אחא: בעלה [פי' אברהם] התעטר בה, והיא לא התעטרה

בבעלה. ורבנן אומרים, בכל מקום האיש גוזר, אבל כאן כתוב (כא, יב) "כל אשר תאמר אליך שרה - שמע בקולה".

כלומר, גם הקב"ה הורה לאברהם, שמכאן ואילך שרה גדולה ממך ואתה טפל לה, ולכן עליך לשמוע לה לכל מה שתאמר אליך בכל דבר וענין.

והנה למרות שאין לנו שום מושג, ואפילו הקלוש ביותר בגדלותם של האבות והאמהות הקדושים, אבל לימדו אותנו חז"ל, שהקב"ה אמר לאברהם ששרה הגיעה לגדלות מופלגת כל כך של דרגת אדם וחיה לפני החטא. ולכן שכלה, הבנתה, וכח הנבואה שלה לראות כל מה שיקרה עד סוף ימי העולם הוא באופן המושלם ביותר. ולכן כל מה שתאמר אליך - כך היא גם החכמה האלוקית שבה אני מנהיג את העולם, וזהו רצוני שכך תעשה.

ו. לא דיבר הקב"ה עם אשה - אלא עם שרה בלבד

כתוב בירושלמי סוטה (פ"ז, א) ובמד"ר (בראשית כ, 1) אמר רבי יוחנן בשם ר' אלעזר בן רשב"י, לא מצאנו שדיבר הקב"ה עם אשה - אלא עם שרה בלבד. וכל הדיבורים האחרים שכתוב בתנ"ך, כמו הדיבור עם חוה או עם שאר הנביאות נעשו ע"י מלאך בלבד. כלומר, שרה אמנו היתה היחידה מכל נשות ישראל שזכתה שהקב"ה עצמו ידבר עמה כמבואר בפסוק בפ' וירא (יח, טו).

ולפי"ז מובן מה שכתוב בזוהר הקדוש פ' חיי שרה (דף קכה.) שמיתת שרה אמנו לא היתה ע"י מלאך המוות אלא ע"י השכינה הקדושה. ודבר זה רמזו במילים "ותמת שרה - בקרית ארבע" שהמילים "קרית ארבע" רומזים לשכינה הקדושה. וע"ש בזוהר שמיתתה היתה בדרגת גילוי שכינה גבוהה יותר ממיתתו של אברהם אבינו.

ז. אהלה של שרה - התקדש כקדושת המשכן

לאור האמור נבין מעט מה שכתב רש"י בפ' חיי שרה (כד, טו) ומקורו מהמדרש רבה שם (ס, טז) שכל זמן ששרה היתה בחיים - היה ענן קשור על האהל. כלומר, ענן הכוונה - השכינה הקדושה. כמו שראו אברהם ויצחק על הר המוריה בעת העקידה כמבואר בפרקי דר"א (לא), ובמד"ר (נו, א) וע"ש ברש"י. דהיינו, השכינה הקדושה לא זזה מהאהל של שרה כל ימיה, וממילא גם שרה היתה דבוקה בשכינה ללא הפסקה בכל רגע משנות חייה.

וכך גם דייק בזוהר הקדוש פ' חיי שרה (דף קלג.) ממה שכתוב (כד, טז) "ויביאה יצחק [פ' את רבקה] - האהלה - שרה אמו" ולמה לא כתוב לאהלה שרה אמו בלי האות ה? אלא שהאות ה רומזת לשכינה הקדושה כמו האות ה האחרונה שבשם הויה הקדוש. והתורה רומזת לנו שאהל שרה - היה משכן תמידי לשכינה, ולכן שכן עליו הענן, כשם שהיה ענן ה' על המשכן בקביעות. והוסיף על כך בספר ישמח משה, שלכן גם הנר דלק באהל שרה מערב שבת לע"ש ולא כבה כנאמר שם ברש"י, כי גם במשכן הנר המערבי היה דולק כל הזמן ולא כבה.

ח. למה לא חשש אברהם שהמצרים יפגעו בשרה, ולחיינו הוא חשש?

ונוסיף לכך את דברי הזוהר הקדוש בפרשתנו (פא:.) ביחס לדברי אברהם לשרה בירידתם למצרים "הנה נא ידעתי" וז"ל: לפי שראה אברהם שהשכינה שורה על שרה כל הזמן גם ביציאתה מביתה והליכתה למצרים, לכן היה אברהם בטוח שלא יאונה לשרה כל רע, כי היא היתה שמורה ע"י השכינה כל הזמן. אבל עליו - לא שרתה השכינה [עכ"פ לא באופן תמידי] ולכן פחד על חייו, ומסיבה זו אמר

לה - להגיד שהיא אחותו כדי שלא יהרגו אותו, ע"כ. ועל פי דברי הזוהר, נבין יותר למה מעת ירידתם למצרים נעשה אברהם טפל לשרה, מאחר ואברהם ראה שהשכינה שורה על שרה לא רק בביתה אלא כל הזמן, ובכל מקום שהיא נמצאת, בעוד שלגבי אין המצב כך. לכן הבין אברהם, שמעתה הוא טפל לשרה לדרגתה הרוחנית, והקב"ה הסכים עמו. ולפיכך הורה לאברהם, שכל מה שתאמר לך שרה בכל דבר וענין תשמע לה, כי דיבורה - זהו רצון הקב"ה, מאחר ושרה הגיעה למציאות שכל מהותה ושכלה דבוק בשכינה, וכן הפוך, שהשכינה דבוקה בה, ולכן היא לא יכולה לומר דבר שאינו רצון ה'.

ט. למה שרה עשתה לעצמה בגדי כהונה?

כתוב במדרש תנחומא פ' חיי שרה (ד) שאברהם הספיד את שרה לפי פסוקי המזמור "אשת חיל" שבמשלי (פ' לא). ועל הפסוק "מרבדים - עשתה לה" אמר - אלו בגדי כהונה שעשתה עבורה. וכלשון הפסוק - עשתה לה כלומר - עבורה ולא עבור אברהם. ולכאורה צריך להבין, למה שרה עשתה אותם, הרי אין עבודת כהונה בנשים שנאמר "אמור אל הכהנים בני אהרן" - ולא בנות אהרן?

אמנם כמדומה שהביאור לכך לאור מה שהתבאר לעיל הוא, מכיון שהשכינה הקדושה שרתה באופן קבוע הן על שרה והן על האהל שלה וכדברי הזוהר הקדוש, ורש"י בפ' חיי שרה (כד, טז), נמצא שחל על אהל שרה - קדושת המשכן, שרק מי שהוא כהן יוכל להיכנס לשם. לפיכך אע"פ שודאי שלא היתה שרה כהן בפועל, ולא הקריבה שום קרבן, כי נשים אינן כשרות לעבודת כהונה, אולם היא הגיעה בקדושתה העצמית לדרגת כהונה, ואוהלה התקדש בקדושת המשכן, ושרתה עליו השכינה בקביעות. ולכן עשתה לעצמה בגדי כהונה, כי רק עם לבוש כזה מותר להיות בשטח המשכן, אפילו לכהן שאינו מקריב קרבן. ולפיכך אסור היה לאף אחד שלא הגיע לקדושה כזאת להיכנס לאהל שרה, כשם שהיה אסור לאדם זר שאינו כהן להיכנס למשכן או לביהמ"ק, אפילו אם היה מגיע לידיעת התורה, הבנתה, ויראת שמים כמו אהרן הכהן.

ואולי כדי שלא יהיה חשש של איסור "לא ילבש" יתכן שתפרה אותם באופן שלא יהיה ניכר כבגד של איש בלבד, וצ"ע בפרט הזה. עכ"פ במדרש כתוב, שאברהם העיד שתפרה לעצמה בגדי כהונה.

י. למה לא נכנסו המלאך ואברהם לאהל שרה?

לאור האמור מובן בס"ד מה שכתוב בתחילת פ' וירא (ח, י) "ושרה שומעת פתח האהל - והוא אחריו" ופ' רש"י - הפתח היה אחר המלאך ע"כ. כלומר, אפילו המלאך שבא לבשר לשרה על הולדת הבן, היה נחשב כאדם זר. ולכן היה אסור לו להיכנס לאהל שרה כיון שהשכינה היתה שם. והסיבה שלא נכנס לאוהלה, איננה רק בגלל חשש של יחוד, מאחר ולטעם הזה היה יכול להיכנס יחד עם אברהם או להשאיר את פתח האהל פתוח לרוחה וכו', אלא ע"כ הסיבה לכך היא, כי אסור היה גם למלאך להיכנס למשכן ה' ללא רשות מהקב"ה.

וניתן גם להביא ראיה לכך מדברי הזוהר הקדוש בפ' וירא (דף קג.) שכתב שם: שכוונת הפסוק "והוא אחריו" - זה כלפי אברהם אבינו שישב מאחורי השכינה, שלא כמו שרה ששמעה את קול השכינה שדיברה אליה ע"כ. כלומר, אפילו אברהם אבינו לא יכל להיכנס סתם לאהל שרה, בגלל שהשכינה שרתה שם והיה למקום הזה קדושת משכן ה', ולכן ישב מחוץ לפתח האהל. ולפי"ז אם מבעלה הקדוש של שרה נמנע מלהיכנס לאהל שרה, ואפילו לצורך בשורה משמחת,

כ"ש שהמלאך שהיה קטן מהם, ולא קיבל רשות מפורשת מהקב"ה לכך, ודאי שלא יוכל להיכנס לאהל שרה.

ולפי"ז נבין בס"ד למה לא האמינה שרה לבשורת הבן ששמעה מהמלאך. מאחר ובירושלמי סוטה (פ"א, א) כתוב כאמור לעיל, ששרה קיבלה את נבואתה מהקב"ה ולא ממלאך, נמצא שדרגתה היתה גבוהה ממנו, ומאחר והקב"ה לא אמר לה בנבואה את הבשורה הזאת - לכן לא האמינה לו. ונוסיף לכך את דברי הספורנו שם (יח, יב) שפירש, ששרה ידעה ששינוי הטבע כמו להשיב את גופה לימי הבחורות לאחר שכבר הזקינה, אין נביא או מלאך יכולים לעשות זאת, ורק הקב"ה יכול לשנות את הטבע. לפיכך אם הקב"ה רוצה לשנות לה את הטבע, שיאמר לה זאת ישירות, ומאחר ולא נאמר לה נבואה כזאת, דברי המלאך לא היו חשובים בעיניה מאומה.

יא. מהיכן קיבלו אברהם ושרה את האות ה שהתווסף לשם, ולצורך מה?

והנה לאור מה שלמדנו מדברי חז"ל עד כה על גדולתה של שרה אמנו, ננסה בס"ד להבין דברים נוספים שכתובים בחז"ל. כתוב במד"ר (מז, א) וז"ל: אמר רב יהושע בן קרח, האות יו"ד שנטל הקב"ה משרי נחלקה לשתיים, חציו - לשרה, וחציו - לאברהם, כלומר, האות יו"ד מספרה - עשר, חילקה הקב"ה לשתי אותיות - ה, משום שמספר כל אחת מהן - חמש. והורה ה' לאברהם (יז, טו) שמעתה אשתו תיקרא - שרה במקום שרי, והוא ייקרא - אברהם עם תוספת האות - ה לשמו. וביאורם של הדברים הינו, שכדי שיהיה יכולת לאברהם לשנות את המזל עמו נולד, ויוכל להוליד בן, הוא זקוק לקבל משרה חלק מאותיות שמה. שכידוע השם הוא מהות האדם, ולכן האות ה שהיתה עד כה מחצית מהאות יו"ד מהשם שרי, ושהתקדשה בקדושתה הגדולה של שרה, רק עם הכח הזה כשיתווסף מעתה לאברהם, בעזרתו ישתנה מזלו ויוכל להוליד בן. ודבר זה כלול גם בדברי הקב"ה לאברהם בפסוק (יז, טז) "וגם נתתי - ממנה לך - בן". כלומר, הבן שיוולד - זה ממנה ממש, כי רק בגלל שיתווסף לך חלק משמה הקדוש, תוכל ללדת בן. ולכן כתוב בילקוט שמעוני (רמז ע"ג), וברש"י (טו, ה) אברם - אינו מוליד בן, אברהם - מוליד בן ע"כ.

יב. מהיכן לקח משה רבינו את האות יו"ד שהוסיף ליהושע, ולצורך מה עשה זאת?

והנה ממשיך שם המדרש וז"ל: אמר רבי שמעון בן יוחאי, יו"ד שנטל הקב"ה משרי היה טס לפני כסאו של הקב"ה ואמר לפניו, רבונו של עולם, בשביל שאני קטנה שבאותיות הוצאת אותי משרה הצדקת? אמר לה הקב"ה: לשעבר היית משמה של נקבה ובסופן של אותיות, עכשיו אני נותנך בשמו של זכר, ובראשן של אותיות שנאמר (במדבר יג, טז) "ויקרא משה להושע בן נון - יהושע". ע"כ. וננסה להבין יותר לעומק את דברי רשב"י.

כתוב בגמ' סוטה (לד:), וברש"י בבמדבר (יג, טז) שמשם רבינו ידע מנבואת אלדד ומידד כפי שכתוב שם ברש"י (במדבר יא, כח) שהתנבאו, שמשם מת ויהושע מכניס את בני ישראל לארץ כלומר, שיהושע יהיה המנהיג שירש אותו. ומאחר וראה משה ברוח קודשו שהמרגלים יוציאו דיבה רעה על ארץ ישראל, לפיכך ביקש רחמים והתפלל לקב"ה, שיושיע את יהושע ויתן לו כח לעמוד מול כל המרגלים הרעים, כמבואר בגמ' שם, וברש"י בבמדבר (יג, טז). וידע משה שמול עוצמה כזאת של עשרת המרגלים שיסיתו את יהושע, תפילתו לבד לא תעזור, ולכן כתוספת לתפילתו, הוא היה זקוק לקחת

את האות יו"ד שהיתה בשמה הקדוש של שרה שנקראת בעבר - שרי, והתקדשה בקדושה כל כך גדולה, ולהוסיפה לשמו של יהושע, שרק אם יוסיף אותה לשמו ועוד בתחילת שמו, כדי שבאופן הזה יכלול שמו גם את רוב האותיות של שם הוי"ה הקדוש, אז ביחד עם כוחה של שרה שהתבאר לעיל שיכול לשנות את הטבע והמזל, כמו שהיה אצל אברהם, באופן הזה יינתן ליהושע עוצמה גדולה במיוחד, שעמה יוכל לעמוד מול דברי הדיבה והשקר של המרגלים. ובדברים אלו ניחם הקב"ה את האות יו"ד.

יג. למה לא הוסיף משה לכלב בן יפונה אות לשינוי שמו, ומה עשה כלב במקום זה?

ולפי"ז מבואר למה משה רבינו לא התפלל על כלב בן יפונה, שלא יפתו אותו המרגלים. כי כאמור, תפילת משה לבדה לא יכלה לעזור מול עוצמתם של עשרת המרגלים, ואות נוספת מיותרת משמה של שרה - לא היה למשה. ולהוסיף סתם אות מקרית לשמו, במקרה דנן - אין בכך שום תועלת, כי צריך את עוצמת קדושת שרה, שגלומה באות שבשמה כדי לנצח את הסתת עשרת המרגלים, ולכן לא התפלל עבורו משה, כי ידע שתפילתו לבדה לא תוכל לעזור לו.

אמנם מאחר וכלב בן יפונה הבין היטב את הסכנה שלפניו ואת שיקולי משה, לכן אמר רבא בגמ' שם בסוטה (לד:) שהלך כלב מעצמו רק למערת המכפלה שבחברון ולא להר המוריה, למרות שבו היתה עקידת יצחק, והשתטח על קברי האבות והאמהות שקבורים שם, והתפלל להקב"ה, וביקש גם מהם שיבקשו עליו רחמים מהקב"ה שינצל מעצת המרגלים. מאחר והבין משה, שרק עם תפילות האבות וזכויותיהם הרבות, ושכלל זה כלול גם זכותה של שרה אמנו שקבורה שם, הכל ביחד יכול לעזור לו להינצל מעצת עשרת המרגלים. ואכן כך קרה בפועל, ובזכות תפילת האבות והאמהות עבורו ניצל גם כלב מדיבת המרגלים.

יד. כוחה של שרה הועיל לדורות

והנה ממשיך שם המד"ר (מז, א) בדברי הפיוס של הקב"ה לאות יו"ד וז"ל: אמר רב מנא, לשעבר היית שרי לעצמך, ועכשיו ששמך השתנה, תהי - שרה לכל באי העולם, ע"כ. כלומר, רב מנא לימד אותנו, שאע"פ ששרה גיירה נשים רבות גם כשמה היה שרי, ולצורך זה היא לא היתה זקוקה לשינוי השם שרה, אלא שמעתה ואילך כוחה של שרה יעמוד לכלל ישראל לעולם, ובכל הדורות, וכפי שנוכיח מעט להלן מדברי חז"ל.

כתוב במד"ר בראשית פ' חיי שרה (נח, ג) רבי עקיבא היה יושב ודורש, והציבור התנמנם, וביקש לעוררם ואמר: מה ראתה אסתר המלכה שתמלך על מאה עשרים ושבע מדינות? אלא שתבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחייתה מאה ועשרים ושבע שנה, ותמלך על מאה עשרים ושבע מדינות ע"כ. ולכאורה, מה הקשר והדמיון בין הדברים? אלא שחידש רבי עקיבא, שבזכות ששרה אמנו השלימה באופן המעולה ביותר כל יום משנות חייה, לפיכך לקח הקב"ה את הזכויות הרבות שישנן בשנים אלו, והשתמש בהן לצורך ישועה והצלה של כלל ישראל. והוא נתן זכויות אלו לאסתר המלכה שהיתה נביאה וצדיקה גדולה, כדי שתהנה מעמלה של שרה, ותזכה למלך על מאה ועשרים ושבע מדינות, ותשתמש עם זכויותיה של שרה להצלת כלל ישראל מגזרותיו של המן הרשע. ובזכות הישועה הזאת הסכימו כלל ישראל שבאותו הדור לקבל את התורה שבע"פ מאהבה. וכמו כן מחמת מלכות אסתר עם אחשוורוש, נולד מהם דריוש השני, שנתן רשות לבנות את בית המקדש השני.

שיחה מהגאון הגדול רבי דוד אברהם שליט"א • פרשת לך לך התשפ"ב

בס"ד

ויבא הפליט

פתאום שוכחים שהאיש הזה הוא ענק – פיזית – בכל קנה מידה, שוכחים שהוא היחידי מכל העולם ששרד את המהפכה, שוכחים גם שהוא מלך. במקום זאת זוכרים לו רק שהוא אהב עוגות

בגין כך להינצל מן המבול. האמנם צדיק היה ונבדל מיתר רשעי הדור ההוא, ואין התורה מיידעת אותנו מכך?

הלא הגם שנעשה בעוג, היה גדול יותר מיושבי התיבה. הללו האחרונים שהו בתוך מקום מוגן, הגם פחות נגלה בהם. הם גם טרחו בקיומו של עולם והאכלת בעלי החיים, יש הצדקה מובנת יותר לקיומם.

אבל עוג? בתוך המים הרותחים שהה, רק את חוטמו שירבב לתיבה והצליח לשמר את חיותו, ולמרות זאת ניצל, בנם גדול ומהרהר. אפשר והוא האיש הכי מרכזי בכל פרשת המבול.

ואיננו שומעים שום פרט אודותיו.

מי אתה עוג?

שינוי השם

שמו של עוג נכתר לראשו בשם 'הפליט'. בכל מקום שפנה והלך, זכרו לו את השנה ההיא ואת הצלתו ממי המבול. כבר שכחו את שמו המקורי והתואר 'הפליט' נחבש לראשו בכל הזדמנות.

ואז באה עוגה שפגש באקראי, ושינתה את שמו.

עוגות מצות

כי השם 'פליט' לא החזיק הרבה זמן, היה מאורע טראומתי יותר מאותה הצלה שבגינה נקרא 'פליט', יותר מהמבול הנורא שבלבל את כל העולם, משהו משמעותי יותר בחיי הענק הזה, והמאורע הזה שינה את שמו.

העוגות.

העוגות שאברהם אפה בערב פסח, בדיוק בזמן שבא הפליט וסיפר לו כי נשבה אחיו, היה עסוק אברהם באפיית מצות. עודו מכנס את ילדי ביתו למלחמה כנגד ארבעת המלכים, זכר להעניק למודיע את מנתו, מצות אפויות מערב פסח.

אברהם שומע על לוט בן אחיו שנפל בשבי, מפי 'הפליט'.

התורה לא מוסיפה פרט המלמד מי הוא אותו 'פליט' ומהיכן נפל. אולם מרבתינו למדנו שהיה זה עוג שפלט מדור המבול (רש"י בראשית יד, ג). ובכן 'ויבא הפליט' בפרשתנו, הוא עוג מלך הבשן.

עד המקרא הזה, סבורים היינו לומר כי רק נח ובני ביתו שרדו את המבול בתיבה, והנה לנו אורח נוסף שנשען על הגנת התיבה, עוג מלך הבשן.

הסיפור שלו הוא פלא. אדם ענק מימדים אשר מיטה רגילה אינה יכולה לעמוד בפני גופו העצום. מיטת הברזל שכן הצליחה לשמש אותו, הוצבה לראווה כאות פלא במוזיאון של רבת עמון. ההשגחה העליונה מועידה אותו להינצל מן המבול, למרות התנאים הקשים לארח אדם כמותו במשך יותר משנה, מתאימים חור שיוכל לגשום דרכו אוויר כפי מידותיו בתקופה הזו, והוא ניצל ומאריך ימים עוד עשרות דורות.

מי אתה, עוג?

ההצלה שלו לא מובנת. את נח הכרנו, גם אם לא את כל שש מאות שנותיו עד שהחל המבול, אבל במאה ועשרים שנה האחרונות ידענו שהתמסר לבניית התיבה, כנגד לעג השאננים.

ידענו גם שבגיל ארבע מאות ושמונים, זכה לנבואה מאת הבורא ובה נאמר לו ש'אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה'.

ראינו איך הקיף הקדוש ברוך הוא את תיבתו בדוכים ואריות לשמרו מפריצי דורו, וידענו על הבריתות והשבועות שקיבל שלא ירקב המזון בתיבה ואודות הקשת בענן.

ובכן, ידענו כי נח איש המעלה הוא וראוי להצלה.

אולם עוג? איננו יודעים מה עבר בימי חייו ובמה עבד את הקדוש ברוך הוא, איננו יודעים מה היו מעלותיו שזכה

נכתב ונערך ע"י הרב אביאל חיים חורי שליט"א

בכל ענייני הגיליון – 054-854-4298 לקבלת השיחה בדוא"ל:

אהה, עוגות מצות! המצות הללו הקסימו את חושיו של הפליט, התעוררה בו תשוקה עזה לאכול עוד ועוד מאותן עוגות והיו הבריות משחקות על הענק שלא שולט בתחושותיו, ושם בדיוק השתנה כינויו 'עוג' (בראשית רבה מב, ח).

שמו נגלה

אילו היו נותנים בידינו לכנות את שם האיש, מסתבר שהיינו קוראים אותו בשם 'הענק', כי זה הדבר הכולט בו ביותר. מלומדים יותר יכנו אותו על שם האיש היחידי ששרד את המבול מחוץ לתיבה.

והרי זה היה גם רצונו של האיש. כל מלכי ארץ רוצים להמביע את חותמם על הבריות, להשאיר אחריהם שם ושארית. יבנו ערי פאר ושכיות חמדה, יותירו ארמונות מסוגננים שיזכירו את שמם לכל עובר ושב, לשם הממרה הזו של הנצחת השם, שיעבדו המלכים מאות אלפי בני אדם עבור מה בכך, העיקר שאנשים ישיחו בהשתאות בשמם.

היקף השיקולים של מלך הוא כביר, כדי לכתוב את חללה של רשות לא יספיקו דיו העשוי מכל הימים וקולמוסים מכל האגמים (שבת יא.).

את כל השיקולים האלה דחפה עוגה. השיקול של העוגה גבר על כל הנתונים האחרים. כבר אינו נחשב פליט, כבר לא מדברים עליו שהוא ענק בסדר גודל נדיר, אין עניין לאנשים בזה שהוא מהמבוגרים ביותר בעולם ששרד את המבול.

אפילו את המלוכה שלו, שכחו.

שמו הפך להיות 'זה שאהב את העוגות של אברהם'.

לא שינו שמם ולשונם

אופיים של עם ישראל, בתקופה שיצאו משעבוד טיט ולבנים, הוגדר על ידי רבותינו: 'שלא שינו שמם, שלא שינו לשונם ושלא שינו לבושם' (במדבר רבה יג, ט).

שמות של בני אדם, נגזרים ממונחים ומטבעות לשון שרווחו ביניהם. אדם דובר סינית, לא יקרא את בנו בשם יפני או מצרי. מה זה אפוא דרשת חז"ל שישאל לא שינו שמם וגם לא שינו לשונם, האין זה אותו דבר ובכלל מאתיים מנה?!

ומסתבר שרבותינו לא מדברים על שם טכני. שם האדם אינו מספר סידורי ואינו רק סימן זיהוי, אלא גילוי

תוכן פנימי. כי למרות מאות שנות עבדות, נותרו ישראל זכים. והראיה – תוך שבוע מצאתם מארץ הטומאה, כבר עמדו על הים והפשוטות שבהם ראו מראות אלוקים, מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי במראות הנבואה. שלא שינו שמם!

סגולה שלא ישכחו שמו ליום הדין

זו הסגולה הנודעת המובאת בסידורים בשם השל"ה, לומר קודם יהיו לרצון האחרון, פסוק המתחיל באות כשמו ומסיים באות כשמו. והיא סגולה שלא ישכח האדם את שמו ליום הדין.

ומעודנו תמהנו היכן נבחן אדם על שמו ביום הדין. אין זו שאלה אם נשאת ונתת כאמונה, אין זו שאלה האם ציפית לישועה. אין זו אלא – לכאורה – שאלה טכנית, מה שמך. ובכלל, למה שהרשע ישכח את שמו באותו יום איום?!

ובנראה שאין הכוונה לאותו שם טכני, שם זיהוי. כל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו, והשם יורה על המהות. בעלמא דקשוט אדם יעמוד למבחן האם מילא את ייעודו, האם היה מוצדק לשלוח אותו לעולם הזה.

רגע לפני שיהודי מסיים את התפילה הוא זוכר לערוך את הפסוק, הפסוק שבו שמו משובץ מתחילה ועד סוף. הוא נמצא והוא נוכח, שלוש פעמים ביום יזכר שבסוף יצטרך להסביר על כל מעשיו בעולם הזה.

כי השם, מלמד ומגלה את מה שהאדם מגלם.

ושמו של הענק, הזקן מדור הנפילים, ששרד תלאות שלא יאומנו, שהקים ממלכה ועמד בראשה, נזכר לדורות על שם העוגה שכל כך אהב. מכל חייו הסוערים נותרה רק עוגה. שאברהם אפה.

ואתה, בן אדם, מה שמך?

נתרם ע"י
הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

נתרם ע"י
הרה"ג מש"ד שליט"א
אשדוד

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בענין בהלכה באגדה ובמוסר

עורך: הרב שלמה רוזנשטיין

נושא השבוע:
זמן עשיית ברית מילה
המקור בפרשה:
בעצם היום הזה (יז כו),
בחצי היום (פרד"א פכ"ט,
ועי' רד"ל שם).

פרשת לך לך

עקרי הענין

זמן עשיית ברית מילה
בעצם היום הזה (יז כו),

א מילת אברהם בעיצומו של יום. בפסוק בפרשתנו "בעצם היום הזה נמול אברהם (יז, כו)", והנה בפרקי דר"א פכ"ט [הובא בבלי תוס' וברבינו בחי' כאן] איתא: ולא עוד אלא בעשור לחדש ביום הכפורים נמול, כתיב בכפורים כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, וכאן הוא אומ' בעצם היום הזה נמול אברהם, הוי יודע כי ביום הזה יכפר הכפורים נמול אברהם אבינו, ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם מילתו של אברהם אבינו ומכפר על עונותיהם של ישראל, שני כי ביום הזה יכפר עליכם, עכ"ל. ויש מי ששאל למה אין אנו מזכירים זכות מילת אברהם בכל תפילות יוה"כ. כמו שמזכירים זכות העקידה. ובספר בתורת המנחה [לתלמיד הרשב"א] דרוש ח' שם: ויצוהו למול בו סמוך לשקיעת החמה בשעת נעילה וחתמו לחיים לו ולכל בני ביתו, וזהו שאנו אומרים ועל בריתך שחתמת בבשרנו, וחתמנו לחיים, וחתום לחיים כל בני בריתך שאנו אומרים בתפילת נעילה הוא רמז לזה, עכ"ל. והנה אברהם אבינו מדוע לא נזדרז למול בבוקר, עיין בספר זית רענן שכתב מצד שרצה לפרסם לכולם והיה עניין מיוחד. (וראה עוד להלן אות ג' בסוף מש"כ בזה הגר"מ שטרנבוך שליט"א).

ב מעלת הזריזין למול מוקדם. בגמ' פסחים דף ד' ע"א, וכי תימא: זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא! דכתיב: וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא: כל היום כולו כשר למילה, אלא שזריזין מקדימין למצות. שנאמר וישכם אברהם בבקר. וכתב בספר מעשה רוקח (סימן רי"ג) ביום שמיני של מילה משכימין להתפלל בב"ה משום דכתיב וישכם אברהם בבוקר זריזין מקדימין למצוה ומלבישין הנער בבגדים טובים כתונת בד וסרבל ונושאים אותו לב"ה. ונראה דעד חצות מקיים את מעלת הזריזין, ראה בשו"ת שבות יעקב [ח"א סי' ל'] כתב בפשטות דעד חצות מקיימים מצות זריזין, והביא את דבריו בפתחי תשובה [יו"ד סי' רס"ב ס"ק ב'] עיין שם. ועי' בשערי תשובה [סי' תקפ"ד ס"ק ד'] ובמטה אפרים שם [אלף למטה ס"ק ד'] שהביאו דברי השבות יעקב להלכה עיין שם.

הרב מאיר שולביץ

ג זריזין מקדימין וברוב עם מה עדיף כתב בספר תשובות והנהגות כרך ג סימן רצט, לגבי זריזין וברוב עם מה עדיף? ובמילה גופא נאמר "וישכם אברהם בבוקר" וחייבין להזדרז, ומהספרדים שמלין רק סמוך לערב שאז ציבור מגיע, אבל גמרא מפורשת שזריזין מקדימין עדיף ממצות ברוב עם בר"ה לב: ע"ש, ובספר "צמח צדק" על משניות דעתו שמעיקר מצות מילה שתהא בשמחה וכדרשת חז"ל שליחודים אורה ושמחה וששון ויקר זהו מילה, (במגילה טז ב) וכן בשבת (ק"ל א) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, ובחסרון ציבור אין לו שמחה ולכן שרי כמו בת"ב שדוחין עד אחר הקינות שאין למול כשבעער. ועוד הוסיף שם: ושמעתי בשם גדול אחד זצ"ל (חשק שלמה) שדחה הראייה מר"ה, דהתם רק ספק אולי במוסף יתוסף ציבור, אבל בודאי ברוב עם הדרת מלך שרי, ומביא שהסכים לו הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל בוילנא, אבל האדמו"ר מגור רבי ישראל אלתר זצוק"ל פירש שזה סברת משה רבינו שדחה המילה עד בואו למצרים, שאז יקיים ברוב עם, אבל מן השמים ראה שזריזין עדיף ולכן נענש, וכן לדידן לדבריו מצוה לזרז במילה. וכוונתו נראה דאף שמשא רבינו רצה לדחות כמה ימים וחמור טפי, הלא לדעת הרבה מגדולי האחרונים כל איחור במילה שלא בזמנה הוא רק חסרון בזריזין, והטעם שמשא רבינו נתעכב הוא מפני שרצה למולו במצרים ברוב עם לקדש השם, שהם לא מלך במצרים רק שבט לוי בריתם יצצרו גם במצרים, וכן משה רבינו רצה להוכיח להם שמל בלי פחד, אבל זריזין במילה מקורו מאברהם אבינו וחיובו חמיר, וע"ז דן האדמו"ר זצ"ל דכ"ש זריזין לעומת ברוב עם לחוד ראוי לזרז ולא להניחו לצהרים שיהא ברוב עם טפי. ועיין עוד בדברינו ב"טעם ודעת" בפרשת לך לך דמה שאברהם אבינו מל "בעצם היום" ולא בנץ החמה משום זריזין, היינו כיון שיש ענין מיוחד במילה בציבור שיש בזה קידוש השם שמקריב מדם בנו לאלוקינו ית"ש, ועדיף מזריזין, ומכאן הסמך לאלו שמאחרין בשביל שיהא ברוב עם (שאי אפשר להם ברוב עם בשחרית), ונהרא נהרא ופשטיה.

ד זריזין וביטול תורה. בספר אילת השחר (שבת דף קלא עמוד ב) למרן הגרא"ל ש"ש זצ"ל העיר והנה לפי המבואר שמילה בבוקר של שמיני עצמו יש בו רק ענין זריזות, יש לדון דאולי במקום חשש ביטול תורה לקרואים אל הברית עדיף לוותר על זריזין מקדימין ולערוך הברית מאוחר יותר כדי שלא יהא ביטול תורה וצ"ע.

ה זמן המצוה מילה מעלות השחר. כתב בספר חכמת אדם שער רינה וישועה כלל קמט סעיף א ב, אין מלין עד שתנץ החמה ביום שמיני ללידתו ומשעלה עמוד השחר יצא בדיעבד וכל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצוות ומלין מיד בבוקר ואפילו מי לה שלא בזמנה אינה

משולחן גבוה

מין ראש הישיבה

הגר"ח קנייבסקי שליט"א

להמתין לסנדק חשוב

שאלה: האם מותר לאחר ברית מילה לשעות אחה"צ כדי לזכות שהסנדק יהיה גדול הדור, [או שיקיימו הברית בשעות הבוקר והסנדק יהיה אדם פשוט]. תשובה: זריזין מקדימין. (שערי שיח)

למה אברהם נימול בחצות ולא הקדים

בפרקי דר"א פכ"ט א', רבן גמליאל אומר שלח וקרא לשם בן נח ומל את בשר ערלתו ובשר ערלת וישמעאל בנו, שנא' בעצם היום הזה נימול אברהם וישמעאל בנו, מהו בעצם היום הזה בגבורת השמש בחצי היום וכו', וצ"ע מדוע לא מל א"א כבר בבוקר וכדאי' בגמ' פסחים ד' ע"א דזריזין מקדימין למצות. תשובה: המתין עד ששם יבא. [ויש להביא מש"כ רבינו שליט"א בטעמא דקרא בפרשתנו וז"ל, י"ל הטעם שקרא לשם בן נח משום דקיי"ל בע"ז כ"ז א' המול ימול, דדוקא המהול יכול לימול אבל ערל לא יכול למול, ולכן לא יכל א"א למול את עצמו (ומ"ד בב"ד שא"א מל את עצמו, ס"ל כר' יהודא שם דגוי כשר למול ולא קיי"ל כן. ומ"ש בע"ז י' ב' נפל על רישא דערלת' וקטעה ע"ש, בהגהות פור"י בסוף המסכת) לכן קרא לשם בן נח שאמרו באדר"י פ"ב שנוול מהול, ולכן הוא היה יכול למולו (ומכאן משמע שנוול מהול יכול למול וצ"ע), עכ"ד.]

(חידושי מרן הגר"ח קנייבסקי - בראשית)

מילה ביום ולא בלילה

בשבת (קל"ב א') יליף מפסוק (בראשית י"ז ו"ב) וכן שמונת ימים ימול, ביום ולא בלילה. וקשה איך משמע ביום, הרי "בן שמונה ימים" כתיב, ובגמרא השמונה ימים הרי לילה הוא. וי"ל להגמרא נתקשתה הרי "בן שמונה ימים" משמע ימים מלאים, שאחר שמונת ימים מלאים מלים אותן, והרי הדין אינו כן, דכתיב וביום השמיני ימול, וע"כ דלא בא ללמד על גיל הקטן שימול בן שמונה ימים אלא על זמן המילה שיהא בימים ולא בלילות.

(שיח הפסח)

כשהברית אחר מנחה

שאלה: כשיש תינוק למול אחר מנחה, וא"א למולו קודם, כגון שהיה חולה וצריך להמתין ז' ימים מחליו, האם אומרים תחנון בשחרית כיון שאז אינו זמן המילה, או לא.

תשובה: אומרים.

שאלה: מש"כ לי כגת"ר שכשיש תינוק למול אחר מנחה וא"א למולו קודם שהיה חולה וצריך להמתין ז' ימים מחליו, דאומרים תחנון בשחרית, האם זה גם כשאחד מבעלי הברית מתפלל שם שחרית, או רק לענין כשמתפללים במקום הברית.

תשובה: יתכן אפי' כשמתפללין.

(שיח התורה - ב')

אלא ביום דוקא שנאמר (ויקרא י"ב, ג') וביום השמיני ביום ולא בלילה ואם עבר ומל בלילה או שמל בתוך ח' צריך לחזור להטיף ממנו דם ברית אלא שלא יטיף בשבת דיש אומרים דמילתו כשירה (סימן רס"ב סעיף א' ש"ך וט"ז) ומשהגיע זמנו אסור לדחות המילה ועובר בכל יום ואפילו היה חולה כיון שנתרפא כדאיתא בסימן הסמוך חייב למולו ואסור לדחותו אפילו יום אחד (סימן רס"א סעיף א'): ועיין בשבט הלוי ח"ה סי' קמ"ז ה' דהמהרש"ל בים של שלמה יבמות פ"ח סי' ו' כתב דלצורך גדול יכול למול מעה"ש, וכ"כ בפרישה סי' רס"ב דלצורך מותר לכתחילה וברש"ש במגילה דף כ' ע"א ר"ל דנה"ח דמתניתין היינו האיר המזרח ועי' בביאור הלכה סי' פ"ט ד"ה ואם שכ' דבכל הני דכשר בדיעבד לאחר עה"ש אם עשה קודם שהאיר המזרח יחזור ויעשה לאחר שהאיר המזרח ואם יהיה מקרה שא"א למול במשך היום רק אחרי עה"ש אפילו קודם שהאיר המזרח פשיטא דנימטי שיבבא מכשורא להתיר אפילו לכתחילה ועי"ע בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' א' בתשובה להגאון אדרת ז"ל ועי"ש ובשבה"ל ח"ה סי' רי"ד א' במוהלים שנוסעים למול ברוסיה וא"א להשאר שם אלא זמן מועט ויש הרבה שצריכים למולם ואין זמן לכולם אם מותר להתחיל למול מעה"ש דאם לא ימולו ישארו ערלים חודשים ושנים ואולי עד יום מותם וכל' דבנידון זה פשיטא דמותר ומה שוב להמתין עד אחר שהאיר המזרח דאז יצא כל ספק מלבו וגם לחשוש לסוברים וכן שיטת הגר"א באו"ח סי' פ"ט דדיעבד דמועיל אחר עה"ש הוא רק אחר שהאיר המזרח ע"ש בביאור הלכה.

ו' למול בבין השמשות בשעת הדחק. אם נתעכבה המילה ביום השמיני עד השקיעה אין למולו בבין השמשות. ראה בפ"ת סי' רס"ב סק"ג הביא משו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סו"ס ל"ה דהיכא שלא מלו ביום השמיני עד בין השמשות מחמת אונס או עצלות עדיף למולו בבין השמשות שהוא ספק שמיני ספק תשיעי מלמולו שלא בזמנו בודאי יום, מטעם ס"ס דשמא הוא ואת"ל שהוא לילה דילמא כמ"ד בגמרא דמילה שלא בזמנה מותר למול בלילה. אמנם האחרונים פליגי עליו דאין לצרף דיעה בגמ' שלא הובאה להלכה ועיין בשבט הלוי ח"ה סי' רי"ד ב' דרוב העולם קבלו לחוש עכ"פ להחמיר כהגאונים וא"כ משקעה"ח להגאונים יש לחוש שלא למול' ועיין בפ"ת רס"ב סק"ד בשם שאגת אריה סי' נ"ג נ"ד דמל בלילה לא קיים המצוה אפילו בדיעבד וע"ש באות ג' ובאופן שאם לא ימולו עכשיו אפילו בלילה ישאר ערל כל ימיו מוטב שיעשה המילה בלילה ולא יקיים המצוה כהלכה אבל לא ישאר ערל עכ"פ מיהו אם אין נפק"מ רק על איזה זמן אפילו זמן רב כשלא ימול בלילה צ"ע למעשה אם להתיר הסרת ערלה בלילה.

צריך עיון

הרב מרדכי קרליבך

היאך איחר אברהם אבינו את מילתו עד חצות היום

בפרקי דר"א [פכ"ט] ובילקוט [רמז פ'] ובמדרש [שמות פ"ח] איתא שאברהם נימול בעצם היום בגבורת השמש בחצי היום בעשור לחודש ביום הכיפורים, וזוהי כוונת הכתוב 'בעצם היום הזה נימול אברהם' בעיצומו של יום בגבורת השמש, ובזית רענ [לבעל המג"א] הקשה דהא קי"ל זריזין מקדימין למצוה, דהיינו מצפרא כדאי' בפסחים [דף ד.]. במעשה דאברהם, ותירץ שעשה בכוונה לפרסם נגד בני דורו, עכ"ל המג"א.

ומדברי המג"א לכאורה מבואר שמותר לאחר ברית מילה כדי לקיימה ברוב עם, ולכן היה אברהם מאחר מילתו עד חצות היום כדי לקיימה בהידור בפרסום נגד בני דורו, שיש בזה מילתא של הדרת מלך.

ברם בשדי חמד [מערכת ז' כלל ג' ח"ב ע' 152] כתב וז"ל, צר לי על מנהג איזה אנשים במקומות אלו שמאחרים המילה עד קרוב לחצי היום, וזמנין אישתיה עד אחר חצות עד שיתקבצו המזדמנים, ואין להם על מה שיסמוכו [לדחות המילה עד לאחר חצות] כדי שתעשה המצוה ברוב עם, דהא מוכרח מהשי"ס [בר"ה דף לב:] דאין דלחות הא דזריזין מקדימין משום ברב עם [ולכן אומרים הלל בשחרית ולא במוסף], עכ"ד.

ומקורו בברכי יוסף [או"ח סי' א' סק"ז] דזריזין מקדימין עדיף ממעלת רוב עם, וכמפורש כן בר"ה [דף לב:] דתנן העובר לפני התיבה בראש השנה השני [בעל מוסף] מתקיע, ובשעת הלל [בימים טובים] הראשון [בעל שחרית] מקרא את ההלל, ושם אמרו, מאי שנא הלל דבראשון [בשחרית] משום דזריזין מקדימין למצוה, תקיעה נמי נעביד בראשון משום דזריזין וכו', אמר רבי יוחנן בשעת השמד [שלא תקעו בשחרית].

ומעתה שוב תמוה היאך איחר אברהם אבינו את מילתו עד חצות כדי לפרסם הענין אצל בני דורו, והרי זריזין מקדימין למצוות קודם למעלת ברוב עם הדרת מלך, וצ"ע.

ובתרומת הדשן [ס'י ל"ה] כתב שהרואה לבנה בחידושה בימי החול, ראוי להמתין לברך במוצ"ש כשהוא מבושם ובכלים נאים, דהידור מצוה דוחה דינא דשיהויי מצוה לא משהינן, ואם יש לחוש שמא תתבטל המצוה לא ישהה, וראה לכל זה מיבמות [דף לט.], דמצוה בגדול לייבם, ואם אין הגדול לפנינו ממתנים לו עד שיבוא, אך אם הוא במדינת הים לא משהינן המצוה, והוא לפי שיש לחוש שמא תתבטל המצוה, עכ"ד.

ראשי הישיבות

הגאון רבי אברהם ארלנגר זצ"ל מראשי ישיבת קול תורה

בגדרי זריזין מקדימין במילה

א] בגמ' בשבועות דף י"ז ע"ב, זר שהפך בצינורא חייב מיתה וכו', דאי לא הפך בהו מיעכלי בתרתי שעי, והשתא מיעכלי בחד שעתא, והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא. וצ"ב, הא אינו מוסיף כלום בעבודה, כיון דבלאו איהו נמי הוה מתעכיל, ואין כאן שום תוספת בעבודה עצמה, רק קדימת הזמן של אותה עבודה, ובמה הוה עבודה.

והנראה בביאור הענין עפ"י משנ"ת בברכת אברהם על מסכת פסחים (ד' ע"א) שחקרנו אם ענין זריזים מקדימין הוא מעלה בגברא, היינו דזו מדה טובה באדם הנוהג בזריזות, או דגם בעצם המצוה יש מעלה במה שמקדים קיומה.

והוכחנו שם מתוס' שבת (ק"ל ע"א ד"ה ר"א) שכתבו דמותר בשבת להביא איזמל של מילה דרך רשות הרבים, גם אם אפשר להביאו דרך גנין וחצרות שאין בה מלאכה דאורייתא, דמ"מ שרי להביאו דרך רה"ד ולעשות מלאכה דאורייתא כדי למהר המילה, ובע"כ דנחשב מעלה במצות מילה מה שמקיים אותה יותר מוקדם, ומשום דענין זריזות הוא חלק מגוף המצוה, [וכ"כ תוס' בעירובין (ק"ג ע"ב ד"ה מה) המצויין בנה"ש בשבת], ואין זה רק מצוה בעלמא להיות זריז, שהרי מעלה בעלמא אינה דוחה שבת, רק מצות מילה דוחה, ובע"כ מבואר מזה דהזריזות שייכא לעצם מצות מילה, וגם הידור במצות מילה דוחה שבת, וכדמצינו בציצין שאין מעכבין את המילה [מילה פ"ב ה"ו] שכל זמן שלא פירש חוזר עליהם, [ומבואר בחדושי מרן רי"ז הלוי בהל' חנוכה].

ולפ"ז גם הסוגיא בשבועות מבוארת ומסייעת ליסוד זה, דעצם הזריזות בקיום המצוה, להקדימה בזמן, זה חלק מהמצוה, ולכן שפיר נחשב זה לעבודה, וכל זמן שלא נתעכל ולא נגמרה המצוה, שייך להוסיף בה מעלת הזריזות והוה בכלל עבודה, ולכן זר חייב מיתה על זה, ודוק היטב.

ובזה מבואר גם, מה דלכאורה צ"ע בעיקר מקור דזריזין מקדימין מוישכם אברהם בבוקר (פסחים ד' ע"א) דמיירי בעקידה, והא כל רגע שיצחק אבינו חי, היה ראוי להשאירו ולא להקריבו עד זמן שמוכרח, וא"כ למה השכים אברהם ולא חס על חי' שעה של בנו, באופן שלא יעבור על הציצוי גם אם אינו מוזר עצמו להשכמה. ולפי המבואר דזה חלק מהמצוה עצמה והידור בגוף המצוה, א"כ כשם שלעצם ההקרבה אין לחוס על פיקוח נפש של יצחק, כי בהכי חייביה רחמנא, וזו מצוותו, וזה כולו קרבן, ה"ה בהידורו וקיומו לכתחילה בזריזות שפיר ראוי להשכים.

ובזה מבואר למה לא הביאו מקור לדין זריזין מקדימין למצוות, מהמבואר בפר' לך לך (י"ז כ"ו) לפי המבואר ברמב"ן שם שהיה זריזות גדולה למילה, וכן מהפסוק שם (י"ז ח') ואל הבקר רץ וגו' וימהר לעשות אותו, ועע"ש (כ"א י"ד) וישכם לשלוח הגר וישמעאל, וע' מסילת ישרים פ"ו שצדיקים כל מעשיהם במהירות. ולפי דבריו יל"פ, דהמקור הוא דוקא מהעקידה, דכאן מבואר היסוד דזריזות גם חלק מגוף המצוה, ולכן מביאים מקור רק מזה דכולל יותר משאר מקורות, ודו"ק.

ב] והנה בפתחי תשובה (יו"ד רס"ב ב') הביא משו"ת שבות יעקב, שיש למחות בחזנים שמאריכין בשבת ויו"ט עד אחר חצות, כשיש שם מילה, שמבטלין מצות זריזין, ושעמתי שיש שרוצים עפ"י זה לומר, שעד חצות מקרי עדיין זריזין מקדימין.

ואין זה נראה כלל, והרי אבינו אברהם נאמר בו וישכם אברהם בבקר, ומזה ילפינן ענין זריזין מקדימין בפסחים (ד' ע"א), ופרש"י שהקדים קודם נץ החמה. ועי"ע בברכ"א עמ"ס שבועות י"ז ע"ב בענין הקדמה וזריזות במצות, שהוכחנו מתוס' בשבת (ק"ל ע"א ד"ה הא) שכל שעה שמקדים מפי וכל רגע נחשב למעלה של זריזות. ובתוס' בב"ב (ה' ע"ב ד"ה כי) כתבו על בכור דמצוה ליתן מיד, וגו' מראה שבכל מצב ענין הזריזות לקיים בהקדם היותר אפשרי.

והרמב"ם (מילה פ"א ה"ח) כתב לגבי מילה, דמצוה להקדים בתחילת היום שזריזים מקדימין למצוות, והטור (יו"ד רס"ב) שזריזים מקדימין מיד בבוקר, ולא מצוה בראשונים זה לחצות. וגם מה שחשבות יעקב הוכיז חצות, אינו סותר זה כלל, אלא שהחזנים הפליגו עד כדי אחר חצות וזה ביטול בידיים על ענין הזריזות, שמצד זריזות ראוי להקדים כמה שאפשר, ואע"פ שח"ו שלא לחטוף בתפלה יותר מן הראוי והעוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל הארכת החזנים אינה מצוה, ומפריזים בזה.

[[]ברכת אברהם שבועות ומגילה[]]

מילה שלא בזמנה

נתרפא ביום חמישי

תינוק שחלה ונתרפא ביום חמישי, דעת התשכ"ז להמתין לא למולו ביום שישי אלא למולו ביום ראשון משום שהתינוק מצטער בשבת. וראה בשו"ת זכרון יוסף יו"ד סי' כ"ד. והש"ך בסו"ס רס"ו הקצה על התשכ"ז וכתב למוול ביום שישי והדיון בזה הוא לעניין הלכה שאין מפליגים בספינה. ומנהג הספרדים בזה למוול ביום ראשון. מה שאני מסתפק בזה, מה הדין כאשר יש צורך גדול למוול ביום שישי והוא שעת הדחק. האם אפשר לסמוך על מה שכתב הרש"א שצמקום צער גדול או צורך גדול אפשר לסמוך על דעת יחיד ולמוול ביום שישי.

תענית אסתר

רבים שואלים אם למוול בבוקר כדון זריזין מקדימין למצוות או למוול בצהריים ואז המילה תהיה ברוב עס. ובדר"כ נוקטים שזריזין עדיף על ברוב עס ויש המוילין אפילו לפני תפילת שחרית. אכן יש לצדד כי אם הדבר נוגע לכבוד הבריות שיבואו קרובי משפחה נכבדים ורצונם בזה, לעשות את הברית בצהריים כדי לכבדם. והנה נסתפקתי לעניין ברית החלה בתענית אסתר, אם יש היתר לדחותה לסוף התענית שאז הקרובים יהיו במילה ומיד לאחריה בסעודת המצוות שנסיום הצום. האם אריך למעיבד הכי לדחות את המילה כ"כ ובפרט שדוחה אותה עד כדי כך שזמא יתבטל המעשה.

כרת באונס

מעשה באחד שדחה את עניין הברית עוד ועוד עד לרגע האחרון כמעט סמוך לשקיעה. ואז נהיה עניין של בהלה ה' ישמרנו, לפי שגפיל טיל ל"ע על אותו מקום וברחו כולם וגם המוהל ברח עמהם. והתבטל עניין הברית. והיה אזי הכן בצער על שאיכור כרת זה לידו שהרי כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות מילה כן וראה בהשגת הראב"ד כל יום עובר באיכור כרת. והיה נראה לצדד בזה על פי מה שכתב הקצות בס' נ"ה להביא בשם קדמונים שמי שהשאיר דבר לזמן האחרון ובסוף היה אונס ולא עשאו, נחשב דבר זה לאונס ביום האחרון והוא אונס ואין עוון על אותו איש. ודע כי עניין זה של אונס ביום האחרון במחלוקת שני וכמו שמוציא הרמ"א בהלכות נדרים סי' רל"ב.

רעק"א

דעת המג"א סי' רפ"ב והגאון רעק"א כי גם בכהן קטן יש דין "וקדשתו". ולאלה שנהגים להעלות לתורה קטנים, יקדימו להעלות כהן קטן מדין זה. ולפי זה מוהל שיש לפניו שני תינוקות למוול, אם אחד מהם בא קודם ודאי ימול אותו ראשון לפי שכבר התעסק עמו מצווה. אבל אם שניהם לפניו, ימול את הכהן קודם מדין "וקדשתו" לטוב מנה יפה ראשון. וגם יש וקדשתו לזרז עניין של אזי הקטן שהוא כהן. ברם, אם המוהל הוא אזי הכן עצמו לכאורה יש מקום לומר שימול את בנו קודם כי שלו קודם לשל אחרים.

פורקי עול

מי שקרוביו רעים ויבואו לברית בשבת ובוודאי שאסור לו להזמין להכשילם, אבל הם יבואו מאליהם ואין לו עצה להמלט מזה ואף אם יעשה את הברית בנך החמה, יבואו בהמוניהם ברכבים ובעגלות בעיצומו של יום השבת. האם ידחה את הברית או שמיא להעיטהו לרצו ולא יפסידו הוא ובנו מצווה יקרה זו לעשותה במועד בגלל קרוביו הרשעים. ואשר נראה לצדד בזה כי אמנם נכון כי הוא ובנו קודמים לכולם ולא שייך בזה מה שאמר אליהו "קחו לכם הפר האחד כי אתם הרבים" מ"מ כיוון שהוא חילול ה' שקרוביו נוסעים בפרהסיא ומקריים את האמצטי. משום כך יש לדעתי לדחות את הברית ולעשותה בזמן שאין בו חילול ה' כלל.

'זמן עשיית ברית מילה'

המשנה במגילה מונה מצוות רבות ש'כל היום כשר' לעשותם ומסיימת: 'זה הכלל דבר שמצוותו ביום כשר כל היום'. השו"ע כותב: 'וכל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצווה ומלין בבוקר'.

ה'ערוך השולחן' מביא את מקור השו"ע מהגמ' בפסחים 'כל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצוות שנאמר בעקדה וישכם אברהם בבקר' ותמיהה שם 'ודע דבמשנה דמגילה שם דחשיב כל מצוות פריטיות שכשרים כל היום ולא חשיב מילה בהדיהו'.

'ונראה לי' כותב ה'ערוך השולחן' 'דבכוונה שבקה התנא דודאי גם במילה כן הוא אלא שבשאר מצוות אין קפידה כל כך אם נאחר מעט אף שבוודאי מצווה להקדים אבל במילה שהוא חותם ברית קודש ובה נכנס לקדושה יש קפידה גדולה שלא לאחר'.

'ויהי אברם בן תשעים ותשע שנים' הקב"ה מתגלה אל אברם ואומר לו: 'התהלך לפני והיה תמים' מפרש רש"י התהלך לפני כתרוממו פלח קדמי הדבק בעבודתי 'והיה תמים' ולפי מדרשו התהלך לפני במצוות מילה'.

הקב"ה מבטיחו כי על ידי מצוות המילה 'ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך וגו' מפרש רש"י ברית של אהבה וברית הארץ להורישך על ידי מצוה זו. ירושת ארץ ישראל תהיה על ידי מצוות מילה.

'ונתתי לך ולזרעך אחריו...את כל ארץ כנען לאחוזת עולם' מפרש רש"י: 'ושם אהיה לכם לאלוקים' כופלת התורה 'זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם...המול לכם כל זכר'. קיומה של ברית מילה מביאה לקיומה של ברית הארץ.

אברהם אבינו ממחר לעשות רצון קונו 'ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילדי ביתו...וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה' מפרש רש"י: 'בו ביום שנצטוו' מוסיף השפתי חכמים: 'כאשר דיבר איתו אז מייד קיים ועשה המצווה'. 'בעצם היום הזה' באותו היום 'נימול אברהם וישמעאל בנו' שניהם נימולו באותו היום 'שמלאו לאברהם צ"ט שנה ולישמעאל י"ג שנה'.

התאור 'בעצם היום הזה' נמצא בפרשת המועדות, באמור, בציווי על חג השבועות 'הקרבנתם מנחה חדשה' 'הקרבנתם על הלחם שבעת כבשים תמימים' 'והניף הכהן אותם על לחם הבכורים' 'וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם'.

בהמשך, בציווי על יום הכיפורים גם מוזכר 'בעצם היום הזה' 'מקרא קדש יהיה לכם ועיניתם את נפשתיכם' 'וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה'. 'וכל הנפש אשר תעשה מלאכה בעצם היום הזה והאבדת'.

הרמב"ן שם כותב: 'והנה לא הזכיר 'בעצם היום הזה' בשבת ולא במועדים. רק בחג השבועות וביום הכפורים. וכן באיסור החדש אמר 'עד עצם היום הזה'. וכתב הרמב"ן בטעם הדבר 'כי גוף היום' של חג השבועות 'הוא קדוש ואסור בעשיית מלאכה ואיננו תלוי בעומר ולא בקורבנות'.

וכך גם לגבי יום הכיפורים, היות 'ובפרשת אחרי מות תלה עוד הכפרה בקורבנות ובשעיר המשתלח מפני כן הוצרך 'לומר וכל מלאכה לא תעשו בגוף היום הזה כי יום כפורים הוא בגופו לכפר עליכם מלבד כפרת הקורבנות'.

יסוד חדש בקשר בין יום הכיפורים למצוות מילה מלמדנו ה'פרקי דרבי אליעזר' שכתב: 'רבן גמליאל אומר שלח וקרא לשם בן נח ומל את בשר ערלתו ובשר ערלת ישמעאל בנו שנאמר כי בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו'. 'מה הוא בעצם היום הזה בגבורת השמש בחצי היום'.

ולא עוד אתיא 'עצם' 'עצם' מיום הכפורים מה להלן 'כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא שביום הכפורים נמול אברהם ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברית של מילה של אברהם אבינו, ומכפר על כל עונותינו' שנאמר 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם'.

נמצאנו למדים כי ההדגשה 'בעצם היום הזה' מחברת לנו את ברית הארץ ארץ ישראל, את ברית מילה, את שבועות זמן מתן תורתנו ואת יום הכיפורים שבו ניתנו לוחות אחרונות ואת יציאת מצרים שבה נאמר: 'כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים'.

על כך נצטוונו להודות 'בכל יום ובכל עת ובכל שעה' לבורא עולם: 'על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ועל שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועל בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו'.

מילה שלא בזמנה

מילה שלא בזמנה בשבת

נפסק בשו"ע יור"ד סימן רס"ו סעיף ב' - מילה דוחה יו"ט ושבת בזמנה אבל שלא בזמנה אינה דוחה. והסיבה שמילה בזמנה דוחה שבת מובא בגמ' שבת דף קל"ב היות וכתוב "וביום השמיני ימול" דורשים ביום ואפילו בשבת א"כ זה דווקא כשהוא ביום השמיני ואז דוחה שבת, ודוקא מילה עצמה אבל הטפת דם ברית אפילו חל יום השמיני בשבת אין דוחה השבת ומטיפין דם אחר השבת (עי' ש"ך סימן רס"ב סק"ב), ויש לדון לגבי מילה שלא בזמנה שעשאה בשבת האם צריך להטיף דם ברית היות ומעשה המילה היה בשבת וזה לא זמנו א"כ לא הועילה המילה.

והנה בדבר זה נסתפק הגרע"א בתשובות סימן קע"ד ודן מכמה טעמים: א. מצד הדין כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וא"כ לא קיים מצות מילה. ב. מצד הדין דמצוה הבאה בעבירה. ואז לפי"ז יצטרכו לעשות הטפת דם ברית כשכל מלשב"ז בשבת. והעלה (שם) דהיות אם שוחט בשבת אין אומרים אי עביד לא מהני כיון שההיתר שחל ע"י השחיטה אינו תלוי באיסור וגם אם נאמר דלא מועיל לא מבטל האיסור שהרי גם נתירה אסור בשבת, משא"כ במילה העבירה תלויה במצוה שהרי מילה הוא מקלקל בחבורה ומעיקר הדין הרי זה פטור אלא שמילה כמצוותה הוי תיקון גברא ועל כן חייב ולכן אם נאמר דלא מהני אין תיקון ואין מלאכה ולא עבר על איסור ובכה"ג אומרים אי עביד לא מהני. וא"כ יוצא לדעת רעק"א במילה שלא בזמנה בשבת לא קיים המצוה א"כ צריך להטיף דם ברית כדי לקיים את המצוה וכן כתב בשו"ת בנין ציון ח"א סימן כ"ז לגבי תינוק שחולה ונותנין לו ז' ימי הבראה אם עברו ומלו באותו זמן נחשב כמילה תוך זמנה ולא יצא ידי חובת מילה, ומכיון שלחוב הפוסקים מי שנימול תוך שמונה צריך להטיף דם ברית א"כ ה"ה בנ"ד שמילה לא היה בזמן הראוי צריך להטיף דם ברית לקיום המצוה. (עי' שו"ת מהר"י אסאד או"ח סימן ק"ד יור"ד סימן רמ"ט). בפתחי תשובה יור"ד סימן רס"ו סק"א כתב דלפי סברת רעק"א בנולד מהול דאין צריך אלא הטפת דם ברית ואין הטפה זו דוחה שבת אם עבר והטיף בשבת אפשר דלא יועיל ויש לחזור להטיף ביום חול.

האור שמח על הרמב"ם הלכות מילה פרק א' ה"ז כתב ג"כ שצריך להטיף דם ברית, אולם למעשה נהגו שלא להטיף דם ברית וכמסקנת הפתחי תשובה רס"ו סק"א דכיון דכבר יצא ידי חובת המצוה כדמוכח בגמ' שבת דף קל"ז ע"א נחשב כעשה מצוה. וכן פסק להלכה בשו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן צ' (עי' שו"ת עונג יום טוב סימן מ"א ובשו"ת אבני נזר יור"ד סימן שכ"ו שו"ת שאגת אריה סימנים נ"ב ונ"ג ובשו"ת מהר"ם שיק יור"ד סימן ר"מ ובספר חכמת אדם כלל קמ"ט ס"ב).

מילה שלא בזמנה ביום חמישי

הב"י יור"ד סימן רס"ב מביא מש"כ בשו"ת תשב"ץ חלק א' סימן ר"א דאין למול מילה שלא בזמנה או מילת גרים ביום חמישי דנמצא דיום שלישי למילתו יחול בשבת ובדאי שיצטרכו לחלל עליו שבת ונמצא שהמהול גורם לחילול שבת, והוא עפ"י דברי הגמ' בשבת י"ט דאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם השבת, וכתב הרז"ה טעם האיסור משום שודאי יביא לידי חילול שבת משום סכנה וא"כ כשנכנס לספינה הוא כמתנה שיחללו עליו השבת (עי' בשו"ע או"ח סימן רמ"ח), ולכן ה"ה דאין למול מילה שלא בזמנה ביום ה' לפי שיחול יום ג' למילתו בשבת ויצטרכו לחלל עליו את השבת. וכתב הש"ך בסימן רס"ו סקי"ח דמדברי התשב"ץ משמע שלא אסר אלא ביום ה' ולא ביום ו' דעיקר הסכנה הוא ביום ג' למילה וזהו שאמרו במשנה שבת דף פ"ו - מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים" (בראשית ל"ב) היינו שביום השלישי כואבים ביותר, אולם מדברי הט"ז יור"ד סימן רס"ב סק"ג משמע דגם ביום שלישי אסור למולו לפי שעד שלשה ימים התינוק מצטער ואסור לגרום צער בשבת ולפי"ז כתב דכש"כ למול מילה כזו ביום שיש צער יותר בשבת, אולם מדברי הש"ך הנ"ל משמע דלא אסר אלא ביום ה' ולא ביום, ובס' הברית סימן רס"ו אות נ"ט מביא דבשו"ת תשב"ץ כתב במפורש בטעם כדי שלא יחול יום ג' למילה בשבת ויצטרכו לחלל עליו שבת (עי' הגהות רעק"א סימן רס"ב ובערוך השלחן (שם) סקי"ב).

אולם הרבה פוסקים כתבו דאין לחוש לדברי התשב"ץ וכן דעת הש"ך יור"ד סימן רס"ו סק"י ו"ח ובנקודת הכסף יור"ד סימן רס"ב ומג"א סימן של"א סק"ט שו"ת נודע ביהודה תנינא יור"ד סימן קס"ו ואליה רבה סימן של"א סק"י והחכם צבי בהוספות סימן ט' אות י"ד, והוא דמה דאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם השבת היינו דווקא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר כמבוא בשו"ע או"ח סימן רמ"ח, וא"כ ה"ה במילה אין לך מצוה גדולה ממנה, וכן מעיר בשו"ת מים עמוקים (הראנ"ח ח"ב

סימן ל"ט). ומוסיף עוד טעם להיתר דכיון שהתינוק ראוי למילה אסור להשהותו ולדעת הראב"ד עובר בכל יום על איסור כרת כשמשהה את המילה (עי' שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סימן צ"ה ובשו"ת חתם סופר יור"ד סימן רנ"ב שו"ת מהרש"ם ח"ה סימן ז' ושו"ת מחזה אברהם (מבראדי) סימן כ"ד). ולמעשה מנהג רוב המקומות שמלין מילה שלא בזמנה גם ביום ה', וכ"כ במשנ"ב סימן רמ"ח סק"ג. יש שכתבו שיש לחלק בין סוגי מילה שלא בזמנה, דתינוק שנתרפא אין מלין אותו ביום חמישי אבל מילה שנדחתה מחמת שנולד בבין השמשות של יום רביעי מלין גם ביום חמישי נחשב כמילה בזמנה ומלין בו ביום, וכך מובא בס' ראשון לציון מבעל אוהה"ק בסוף הספר בחידושו להלכות מילה וכך כתבו בס' תפארת למשה יור"ד סימן רס"ו ובשו"ת רבי ידידיה טיאה וויל סימן ס"ב.

צריך עיון

המשך

הרי מבואר מדברי התרומת הדשן דמותר לבטל מעלת זריזין משום הידור מצוה, ולכאורה כמ"כ נימא דמאחר שיש הידור מצוה וכבודה במה שהיא נעשית ברוב עם, ממילא מותר לבטל את ענין זריזות מקדימין, אמנם הא מיהת מפורש בסוגיא דר"ה שם דמעלת זריזין קודם למעלת ברוב עם, וע"כ דרוב עם אינו הידור כל כך בעצם המצוה, ובה שוב הדרין דמה שאמרו בש"ס דזריזין קודם למעלת ברוב עם וצ"ע. ג. ואפשר, דמה שרצה אברהם למול בפרסום אינו רק מפני כבוד המצוה שתהא נעשית ברוב עם, אלא הוא מפני קידוש השם הגדול והנכבד ולפרסם שמו בקרב כל יושבי תבל, כמו שהאריך הר"מ [פ"א ע"ז ה"ג] בכל מעשיו של אברהם אבינו שהיה מקבץ העם והיה קורא בשם ה' א"ל עולם, ועבור זה י"ל דמותר אף להמתין עד חצות היום, אכן עדיין י"ל דאין זה קיום בגוף מעשה המילה עצמה אלא מצוה אחרת היא, וצ"ע. ונראה ליישב עפ"י דהלבוש דבדין זריזין מקדימין הוא למול עד חצות, וז"ל הלבוש [או"ח סי' תקפ"ד ס"ד], מלין בראש השנה אחר שקראו בתורה, ואין ממתינין עד יציאתם מבית הכנסת כמו בשאר שבתות וימים טובים, מפני שבראש השנה מאריכין הרבה בבית הכנסת ויבואו לפעמים להתעכב עד אחר חצות היום, וצריכין למול קודם חצות משום זריזין מקדימין למצות, עכ"ל, והאריך בזה בשבות יעקב [ח"א סי' ל']..

ולדבריהם, מה שאמרו ברה"ה שם דמעיקר הדין לתקוע בשחרית מדין זריזין צ"ל דהתקיעות במסוף בסדר התפילה מתקיימות לאחר חצות, כפי שנהוג כאן בכל תפוצות ישראל, אבל לפני חצות אין דין זריזין מקדימין. והנה לשון הר"מ [פ"א מילה ה"ח] מצוה להקדים לעשות המילה בתחילת היום שזריזין מקדימין למצות, ע"כ, ויש לפרש דהיינו כדברי הלבוש דעד חצות מתקיים דין זריזין, ותחילת היום היינו החלק הראשון של היום, שכן היום מתחלק לב' עונות, א. בוקר. ב. צהריים, והמצוה למול בעונה ראשונה ביום, אולם הטור [סי' רס"ב] כתב דזריזין מקדימין למול מיד בבוקר, משמע דפליג על הר"מ, וס"ל דכל שמדורז בבוקר עדיף.

מעתה יש ליישב מעשה דאברהם, דהנה יל"ע האם דין זריזין הוא זה לא לאחר עד לאחר חצות, ואם עושה את המילה בדיוק בחצות שפיר דמי, ואף אם גמרה אחר חצות, מאחר שדין זריזין הוא זה לא לאחר חצות, ומעתה י"ל דמאחר דאברהם מל בחצות היום שפיר דמי, אך באמת נראה דעיקר הדין הוא שתתקיים המילה בעונה המוקדמת, דהיינו שיגמור המילה עד חצות, שכן דין זריזות מחייב בעונה ראשונה.

ויעוין לקמן ? שהארכתי לדון, דאף דמעלת זריזין קודם למעלת ברוב עם, וכמש"נ דרוב עם אינו מעלה בעצם המצוה לדחות דין זריזין, מ"מ במילה שאני, דכל מילה הנעשית בפני יותר אנשים הרי שיש בזה קיום גדול יותר בעצם המילה עצמה, והוא עפ"י מה שיבואר לז' דבמצות 'כריתת ברית' דמילה אזי 'העומדים שם' הרי הם חלק ממקיימי הברית, ונמצא שהברית עצמה נעשית בפני יותר מקיימי דבר.

הלא מעתה נראה, דאף דמעלת רוב עם במצות הלל או במצות תקיעת שופר אין בכחה לדחות מעלת זריזין מקדימין למצוות, היינו משום דהם אין זה מעלה בעצם המצוה עצמה, כי אם שיש בזה הדרך מלך, והדרת מלך מצוה אחרת היא, אכן רוב עם בברית מילה הוה מעלה בעצם כריתת הברית, ובהו הדרין לדברי התרומת הדשן הנ"ל דכל שממתין לקיום של הידור מצוה הרי זה דוחה אף מעלת זריזין מקדימין.

ואמנם יש בזה קצת לימוד זכות על אלו המאחרים את המילה אחר חצות משום ברוב עם, אך במעשה דאברהם עדיין צ"ע, שכן מלשון המג"א נראה שהיה זה רק פרסום גדול, ולא שעשה המילה בפניהם. ויעוין לקמן בהלכות זריזין ורוב עם איזה מהם עדיף.

הנושאים הבאים

יורא- המתנה בין בשר לחלב, ויקח חמאה וחלב וכו' (יח ח), פס"ר פסקה כה.
חיי שרה- זמן תפלת מנחה, ויצא יצחק לשווח בשדה לפנות ערב (כד סג),

ברכות כו ב.

תולדות- הפסקה

ויצא- דין קדימה בעידוכים, לא יעשה כן במקומו (כט כו) תוס' קידושין נב א.

הפרשה המחנה

פניו חינוך פרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

נח גליון 76

הציווי שמצטווה אברהם אבינו בפרשתנו הוא "לך לך", הוא הציווי שניתן לאבי האומה ולכל זרעו הבא אחריו אשר כולל את מהותו של היהודי בכל חייו.

אל תעמוד במקום אחד, לך לך, תמיד במצב של תנועה, במצב של התקדמות, בצעידה מתמדת אל עבר התכלית שלך, היעוד שלך, המקום הראוי לך, היה מי שאתה ומה שאתה אמור לעשות עלי אדמות, לא להעביר את זמנך לבטלה בחוסר מעש ותכלית. לא להיות מרוצה או מאושר ממצב סטטי הווה וקיים.

ההליכה התמידית, כרוכה גם באומץ רב, להתנתק מעולמות שונים שאתה אולי מצוי בהם, הארץ שבה אתה חי משפיעה עליך וההתנתקות ממנה קשה מכיוון שכל האווירה שאתה חי בה היא שונה, סביבך כולם נוהגים אחרת, ומולדתך, ולאחר מכן בית אביך הם גורמים משפיעים.

לך לך, תתקדם, אל תעצור, אם תתקדם יהיה לך טוב, תהיה לך ברכה. לא להתקדם זו קלה, להתקדם זו ברכה.

לכל אדם יש את מרחב הנוחות שלו, נוח לו בקרב המשפחה, נוח לו סביב המקום שבו הוא גדל ובו הוא נמצא, קשה להתאמץ ולצאת ממרחב החיים והשיגרה ולהתאמץ ולעשות שינוי. כאן בדיוק נדרשת הנחישות לצעוד ולהתקדם ללא הפסקה, לעשות לעיתים שינויים, לצאת מהמרחב הנוח – כדי לעשות שינוי שהוא טוב עבור האדם.

זה ניסיון.

בדיוק כמו הניסיון שהיה לאברהם אבינו.

כי בצידו של השינוי יש הבטחה שהכל יהיה טוב יותר, אך לעיתים הטוב הזה אינו נראה באופן מידי אלא לאחר זמן.

אברהם אבינו – אומרים פרשני התורה, לאחר ההבטחה הגדולה על הברכה הצפויה בעקבות יציאתו מהארץ, הגיע למצבים של רעב ומחזור בארץ המובטחת – במקום שפע וברכה. אך במבט קדימה לאורך זמן ולטווח הארוך, הוא הקים את העם היהודי וראה את הברכה מתממשת בזרעו אחריו – והאמין בד' ויחשבה לו צדקה.

^ ^ ^

לך לך מארץך

תלמידיו של אברהם אבינו

בעולם המוחצן שבו אנו חיים, אנו פוגשים מעשים שיש אנשים שעושים לצורך התמונה בלבד, הרובד העמוק יותר הוא אלו שעושים מעשים לצורך קיום המעשה גרידא. אך מה עומד מאחורי המעשה, האם רק הרצון לעשות את אותו מעשה בחיצוניות וברדידות שאין מאחוריה כלום?

בעולם התקשורתי העכשווי, אין גבול לתחתית ולשפל שאליו אפשר להגיע בהצגת 'דמות מושלמת' של אנשים ריקים ופוחזים, תוך יצירת מצג שווא של שלימות שאין מאחוריה ולא כלום.

וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם לֵךְ לָךְ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה

מעשה אבות סימן לבנים

את כלל המסרים החינוכיים העולים מתוך ספרי בראשית ושמות ומתארים את חיי אבותינו, את הקמת הדורות ואת הליכתם אחר ציווי ד' וירידה לפרטי פרטים של התנהגויות ומעשים, סיפורי הנהגתם ודברים שאמרו, ראוי לפתוח בדבריו של הרמב"ן בפרשה זו, המהווים נר לרגלי כל פרשני התורה ובעלי המוסר לאורך כל הדורות.

כי מעשה אבות סימן לבנים, ותיאור התורה את המקרים והעובדות, המעשים והדיבורים, נועד להעניק לנו את המבט על התנהלות חיינו, ללמד לקח ומוסר, להדריך ולנווט, להביט אל הדברים פנימה וללמוד בעיון רב ובכל 70 הפנים שבהם נדרשת התורה.

"אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו (תנחומא ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים.

ולכן יאריכו הכתובים בסיפור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת. וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו.

ודע כי כל גזירת עידן כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים, ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות.....

ולפיכך החזיק הקב"ה את אברהם בארץ, ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו, והבן זה. ואני מתחיל לפרש הענינים בפרט בפסוקים בעזרת השם."

^ ^ ^

לך לך מארץך

אל תעמוד – תתקדם

הציווי הראשון שנאמר לאברהם אבינו בראשית פרשתנו "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך... ואעשך לגוי גדול", הוא אחד מעשרה ניסיונות שהתנסה בהם אברהם אבינו.

רבות התמיהות והשאלות ורבים הביאורים ההסברים על פסוקים אלו ומהות הציווי שנצטווה אברהם אבינו.

כיצד יתכן שמדובר בניסיון – בעוד שבתוך הציווי טמונה ברכה גדולה ואעשך לגוי גדול ואברכה מברכך וגו', מה ניסיון יש בציווי ד' שיש מאחוריו הבטחה לברכה כה גדולה.

עוד תמוה סדר הדברים, לך לך מארצך ממולדתך ובית אביך, שהלא סדר היציאה היא הפוכה כי קודם יוצא האדם מביתו ובית אביו ולאחר מכן יוצא ממקום הולדתו ולבסוף יוצא מארצו.

בניסיונות והמעשים שעשה אברהם אבינו. תכונות אלו אינם מעשים חיצוניים, כי אם יסוד ומהות האדם, כאשר נרכשות מידות ותכונות אלו, הן מלוות את האדם לכל אורך חייו בכל מקרה ובכל מאורע, הן הופכות להיות האישיות של האדם.

זה הוא תלמידו של אברהם אבינו.

^ ^ ^

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סֶדֶם אֶל אַבְרָם תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קִזּוּ לָהּ.

מושחת נשאר מושחת

מעניין מאד, מלך סדום – ראש הממלכה המושחתת ביותר מבחינת גזל וחמס, תאוות בצע ושחיתות מוסרית בכל הנוגע לרכושו של האחר. סדום.

הוא, לפתע הופך לנדיב יוצר מגדר הרגיל ונותן לאברהם אבינו את כל הרכוש ומבקש את הנפש?

על פי דברי המלבי"ם אנו למדים מכך על אופיה של השחיתות, במקרה דנן, אברהם אבינו הוא זה שהגיע לו לקבל את הנפש. מלך סדום המושחת נשאר מושחת, נכון שכסף זה הדבר שמעניין אותו ביותר, אבל במקרה דנן שלאברהם מגיע לקבל את הנפש, הוא דווקא רוצה את מה שלא מגיע לו – את הנפש.

מושחת נשאר מושחת בכל מקרה. הוא רוצה את מה שלא מגיע לו.

ואלו דברי המלבי"ם: "וכבר המליצו חז"ל ענין זה במ"ש האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית ויא"ז מדת סדום, ופרשתי בס' ארצות השלום שיצויר באם איש אחד הציל את של חברו מן הנהר ומן הלסטים, שמן הדין יכול לומר לעצמי הצלתי, ואם הוא אומר שלך שלך ואינו רוצה לקחתו ומשיבו לחברו זה מדה טובה, וזה היה מדתו של אברהם שהחזיר את השלל למלך סדום, אבל אם חברו טוען ששייבהו לידו נאמר שנוהג כמדת מלך סדום שבקש מאברהם תן לי הנפש, מה שבאמת היה מגיע לאברהם, כי הבעלים כבר נתיאשו ממנו."

ועוד אנו למדים, שלאורך כל הדורות, יהיו אלו שירצו לתת לנו את כל הכסף שבעולם, העיקר שניתן להם את הנפש.

זה מה שמבקשת סדום מאברהם אבינו ומורעו עד סוף כל הדורות.

בל נשכח לעולם, שמקורה של בקשה זו היא זו מלך סדום.

^ ^ ^

בְּלִעְדֵּי רֶק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְזֻלָּתָהּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עֵנֶר אֲשֶׁכֶּל וּמִמָּוֶה הֵם יִקְחוּ וְזֻלָּתָם

חומרות – לא על חשבון אחרים

החפץ חיים מלמדינו בינה והנהגה.

אברהם אבינו מוותר על חלקו לגמרי ואומר הרימותי ידי לא-ל עליון אם אקח מחוט ועד שרוך נעל. אולם מיד לאחר מכן הוא מתקן ואומר שענר אשכול וממרא כן יקבלו את חלקם.

כי אברהם החמיר לעצמו לא ליהנות מהכסף. אבל – אומר החפץ חיים – את החומרא שהנהיג על עצמו אברהם הוא לא עושה על חשבון אחרים – הם יקחו את חלקם!

מספרים על אדמו"ר אחד שראה פעם את חסידיו כולם בתפילת שחרית כשהם עטופים בטלית שיש בה חור מול התפילין של ראש והתפילין יוצאים ומבצבצים מהחור שבטלית.

מה קרה? שאל בפליאה האדמו"ר. ונדהם מתשובת חסידיו שהם ראו שכך היא טליתו של האדמו"ר וחשבו שכך הוא המנהג וכך ראוי לעשות.

הטלית שלראשי כנראה בלטה מחיכוך עם התפילין ולא שמתי ליבי לכך ונוצר חור בטלית – אמר האדמו"ר, מדוע אתם מחקים מעשים חיצוניים ללא שתבדקו וללא שתבינו מה עומד מאחוריהם והאם בכלל עומד דבר מה מאחוריהם.

המשנה באבות אומרת, עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום. השלום ועמד בכולם, להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו עליו השלום.

רובם של עשרת הניסיונות שהתנסה בהם אברהם אבינו מוזכרים בפרשתינו.

הרמב"ן מציין שמעלתו של אברהם אבינו – לא בכך שהוא קיים את כל התורה כולה, כי היו גם אחרים שהייתה מעלתם בקיום כל התורה כולה, אלא מעלתו הגדולה של אברהם הייתה בכך שעמד בניסיונות אלו שבזה הודיע כמה חיבתו לפני המקום.

המאור עיניים בפרשת וארא מביא, שכמו אברהם אבינו התנסה ב10 ניסיונות, כך כל אחד ואחד מישראל מתנסה בעשרה ניסיונות במהלך ימי חייו, כי כל חיי היהודי מלאים ורצופים בניסיונות כדי להודיע חיבתו לפני המקום

עוד אומרת המשנה שם באבות "כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו."

ותמה הנתיבות שלום, שלכאורה היה ראוי לומר שכל מי שעומד בעשרה ניסיונות הרי הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, או כל מי שיש בו את המעלה הגדולה של אברהם אבינו בהכנסת אורחים וכדו' שהם מהדברים שאנו יודעים שאברהם אבינו השתבח בהם. ובפרט עשר הניסיונות שבהם השתבח בחיבתו לפני המקום.

אלא, שלושת התכונות הללו המוזכרות של אברהם אבינו – עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, הם אלו שהביאו את אברהם אבינו לכל מעלותיו האחרות.

העמידה בניסיונות, הכוח לעמוד בהם פעם אחר פעם ולהוכיח את הנאמנות המוחלטת לדבר ד', היא תוצאה של תכונות נפש שהטביע אברהם אבינו בעמל רב בעצמו, להיות בעל רוח נמוכה ונפש שפלה ועין טובה.

תכונות מיוחדות אלו הם הבסיס להיות אדם, לעמוד בניסיונות, לראות את העולם במבט הנכון ולהיות נכון להתמודד עם כל מכשול וכל משימה שהטיל עליו הקב"ה, גם כאשר בצידה היה ניסיון גדול וקשה.

גם מידת החסד של אברהם היא תולדה של אותן תכונות מיוחדות עליהם יגע בעמל רב.

כדי להיות מתלמידי אברהם אבינו – אין די בחיקוי מעשים גרידא או בעמידה בניסיונות רק כדי להוכיח את היכולת לעמוד בהם, כי אם לרכוש את התכונות האמיתיות בנפש האדם שהם שורש העמידה

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

לך לך תשפ"ב ❖ גליון תמ"ט

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ותן טל ומטר

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' קי"ז סעי' ד') דבלא שאל "ותן טל ומטר" בימות הגשמים חוזר. ואם מסופק אם אמר, הנה בכל ל' יום הראשונים חוזר כיון דהרגיל לשונו לומר רק ותן ברכה.

והנה אמרינן (משנה ברורה סי' קי"ד ס"ק ל"ח) דאפילו אם חשב בתחילת התפילה בלחש לומר טל ומטר לברכה, מכל מקום אם מיד לאחר התפילה נסתפק אם זכר, חוזר.

וכמו כן אפילו כשנסתפק זמן מופלג לאחר התפילה, מכל מקום אם לא הזכיר לעצמו בעת ההתחלה, חוזר.

אך אם היה תרתי לטיבותא, גם הזכיר לעצמו לומר ההזכרה בתוך התפילה, וגם נפל הספק בלבו רק כשעבר זמן מופלג, בזה אמרינן דחזקתו שאמר.

[ויש לעיין מהו בשמע שאחר הזכיר, האם דמי למוזכיר לעצמו, דאולי צריך שיזכיר את עצמו, ולולא שידעתי מד ערכי שאין בינת אדם לי, היה נראה לי דזה דמי להזכיר לעצמו].

מסופק אם הזכיר לעצמו

מעשה יש לעיין היכא דמסופק אם הזכיר לעצמו, וכגון שיש לו סיבה להסתפק אם הזכיר לעצמו, ונמצא לאחר זמן מופלג.

והנה מספק ודאי חייב להתפלל וכדין ספק התפלל. אך הנידון אם חוזר להתפלל בתורת ודאי, או דילמא רק בתורת ספק וצריך להתנות בנדבה.

א. נפקא מינה בשבת דליכא נדבה

הנה נפקא מינה בכגון במנחה בערב שבת ועבר זמן מופלג ונמצא עכשיו בשבת, ומסופק אם הזכיר לעצמו, דאם נאמר דחייב בתורת ודאי, אם כן יתפלל מעריב של שבת שנים, אבל אם חייב רק בתורת ספק, אם כן בשבת שאין נדבה לא יתפלל שנית.

ב. אם ברור לו

הנה מסברא נראה דבכהאי גוונא לא חשיבא בתורת ודאי שלא אמר, דינא דהרגל הלשון רק כשאין לו ספק מסיבה אחרת שביטל את הרגל הלשון.

אך לשון המשנה ברורה (סי' קי"ד ס"ק ל"ח) דבאופן שאמר שלא כהוגן, מכל מקום "אם ברור לו" שהיה בדעתו לזכור מעין המאורע בתוך התפלה ולאחר זמן מופלג נפל ספק בלבו אם זכר בתפלה או לא אין צריך לחזור. משמע מלשונו דדוקא "בברור לו" אין צריך לחזור.

אך יש לדחות דכונתו דאם ברור לו יצא בתורת ודאי, ובאינו ברור אכתי ספיקא הוי, או דבא לאפוקי היכא דאין לו סיבה להסתפק.

ג. מסופק אם אמר צ' פעמים

הנה כתב מהר"ם מרוטנברג (מובא בשולחן ערוך סי' קי"ד סעי' ט"ו) דאם אומר צ' פעמים בבת אחת "כל מיני תבואתו לטובה ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה" מהני. כמו דאמרינן (בבא קמא כ"ד א') ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן.

במשנה ברורה (שם ס"ק מ"א) דלכתחילה יאמר מאה פעמים

ואחד.

מעשה יש לעיין מהו במסופק אם אמר כהמנין הנחוש. ויש קצת לחלק דבכהאי גוונא נעמיד לשונו על חזקה שלא נשתנה, משא"כ בספק הזכיר לעצמו. אבל חילוק זה צריך ראיה.

ד. פיסקא דדרך אמונה

הנה חזינן באשי ישראל (פרק כ"ג סוף הערה קל"א) בשם הגאון דרך אמונה דבמסופק אם התפלל צ' פעמים או לא, דינו כספק ויחזור ויתפלל בתורת נדבה.

אם כן הוא הדין בגוונא שכתבנו אליבא דמהר"ם מרוטנברג. ואם כן לענ"ד הוא הדין בספק אם הזכיר לעצמו בתחילת התפילה ונמצא עכשיו בזמן מופלג דאמרינן דהיא ספק תפילה.

וכן יהא לענ"ד בהזכיר לעצמו ומסופק אם הוא עכשיו בזמן סמוך או זמן מופלג.

שכח לומר ותן טל ומטר

הנה קיימא לן בשולחן ערוך (סי' קי"ז סעי' ד') דאם לא אמר ותן טל ומטר לברכה בימות הגשמים, מחזירין אותו. ויש לדון בזה בכמה אופנים:

א. לאחר ברכת השנים

הנה היכא דשכח טל ומטר, אם עדיין בברכת השנים, יאמר ותן טל ומטר באמצע הברכה, ואם כבר התחיל לסיים ואמר ברוך אתה ה', יגמור וישאל בשומע תפילה.

הנה שמעתי דבלוח ארץ ישראל איתא דיאמר לאחר חתימת ברכת השנים לפני ברכת תקע בשופר.

אמנם הרי כתב במשנה ברורה (סי' קי"ז ס"ק ט"ו, סי' קי"ד ס"ק ל"ב, וביאור הלכה שם ד"ה בלא) דהאי דינא דראבי"ה דמוזכיר לאחר הברכה, אינו מוכרע, ואם כן צריך עיון בהאי פיסקא, דלכאורה עדיף שיאמר בשומע תפילה.

אלא נימא דיאמר גם לאחר ברכת השנים וגם בשומע תפילה, דלראבי"ה עדיפא לאחר ברכת השנים מכיון דברכת השנים הוא עיקר מקומו, ולחולקים על ראבי"ה הרי אומר גם בשומע תפילה.

ובדעת המשנה ברורה (שם) יש לבאר, דלא יאמר פעמיים, דלהחולקים על הראבי"ה לא עשה כלום, אם כן נמצא דדיבר בחנם באמצע שמונה עשרה.

ב. יסיים למדני חוקיד

הנה אמרינן (שולחן ערוך סי' קי"ז סעי' ה') דאם שכח בברכת השנים, ונזכר קודם שומע תפלה, אין מחזירין אותו, ושואל בשומע תפלה.

ואם נזכר רק לאחר שסיים שומע תפלה, קודם שהתחיל רצה, אומר "ותן טל ומטר" בין שומע תפילה לרצה. וזהו שיטת ראבי"ה.

דיחזור לברכת השנים כיון דהוה עיקר מקומו.

ו. שכח שנית בברכת השנים

הנה באמר רצה וחזר לברכת השנים, ושכח שנית בברכת השנים, וגמר הברכה והמשיך בברכה שאחר כך, מה יעשה, האם ימשיך כדרכו לשומע תפילה, או דילמא ידלג לשומע תפילה, או דילמא יחזור לברכת השנים.

ונראה דימשיך כדרכו לשומע תפילה. דהנה לומר דיחזור לברכת השנים, צריך עיון דאף אם הוה קנסא לא שייך לקנוס טפי ממה ששכח בפעם הראשונה.

ולומר לדלג לשומע תפילה כיון דכבר אמר, יש לומר דלא יעשה כן, דהוה כחזור לאחר רצה לשומע תפילה דזה לא עבדינן, ואע"ג דהכא גרע מגוונא דדינו לחזור לברכת השנים ולומר שם, דהרי הכא בלאו הכי יגיד בשומע תפילה אם כן למה יחזור שנית על הברכות באמצע.

אך מכל מקום יש לומר דעדיפא שיאמר בשומע תפילה על ידי תפילה כדרכו מאשר שיחזור לשומע תפילה מרצה. ואכתי צריך עיון קצת.

ז. שכח טל ומטר במנחה ביום ששי

כתב בישועות יעקב (סוף סי' קי"ז) מי שבמנחה ביום ששי אמר ותן ברכה במקום ותן טל ומטר לברכה, ונזכר רק בשבת, דתליא בדין מי ששכח יעלה ויבא במנחה בראש חודש ובלילה כבר אינו ראש חודש, דאמרינן התם (ש"ע סי' ק"ח סעי' י"א) דיתנה בנדבה ובשבת לא שייך זה. ולכאורה יש לומר שיכוון במגן אבות בחזרת הש"ץ. והנה זה נמי צריך לומר בשכח יעלה ויבא במנחה בראש חודש ביום ששי. וצריך עיון דלא הזכירו הפוסקים.

ח. שכח במוצאי שבת

יש לעיין במוצאי שבת ושכח "ותן טל ומטר לברכה" דחזור, אם אומר אתה חוננתנו.

א. האם הוה כמאן דצלי

הנה נראה דתליא בפלוגתא גור אריה יהודה (הקדמון או"ח סי' י"ז, מובא בדעת תורה סי' קי"ד סעי' ו') כנגד מטה אפרים (סי' תקפ"ב סעי' כ"א, הובא בדעת תורה שם) וספר החיים (למהרש"ק סי' ק"ח סעי' י"א, הובא שם) בהיו שתי אזכרות מעכבות ופעם אחת שכח אחת ופעם אחת שכח שניה, אם צריך להתפלל בשלישית, כגון בראש חודש שחל בשבת, ושכח להזכיר שבת ואמר יעלה ויבא, ואחר כך חזר להתפלל שנית והזכיר להיפוך רק שבת ולא יעלה ויבא,

דעת גור אריה יהודה דאין צריך להתפלל שלישית, דחשיבא תפילה אלא דחסר אזכרה, ואם כן מצרפינן ב' התפילות, משא"כ דעת מטה אפרים וספר החיים דחשבינן ליה כלא צלי נמצא דשניהם אינם תפילה, וצריך להתפלל שלישית, והוה כוונא דהתפלל שמונה עשרה ושכח ברכה אחת וחזר להתפלל שנית ושכח ברכה אחרת.

ובמנחת יצחק (ח"י סי' מ') כתב דיתפלל שלישית ויתנה בנדבה. אך יש לעיין מהו כשאי אפשר בנדבה כגון בשבת ויום טוב.

ב. תליא נמי אם יכול לברך ברוך שאמר וישתבח

והנה תליא נמי בהא דקיימא לן דלאחר שמונה עשרה אין לומר ברוך שאמר וישתבח, מהו בשכח יעלה ויבא בראש חודש אם יוכל לומר ברוך שאמר וישתבח.

ג. יאמר מספק

ונראה פשוט דבנידון דידן יאמר אתה חוננתנו דאף אם נימא דהוי ספיקא יאמר מספק.

ט. קודם ז' חשון

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' קי"ז סעי' א') דבתפילת מעריב בז' חשון בארץ ישראל, ובחוץ לארץ בתפילת מעריב ביום ס' אחר תקופת תשרי, מתחילין לומר "ותן טל ומטר לברכה" בברכת השנים. ויש לעיין אם קודם ז' חשון בארץ ישראל אמר "ותן טל

ואם נזכר לאחר שאמר ברוך אתה ה', כתב במשנה ברורה

(סי' קי"ז ס"ק י"ט, וציין לביאור הלכה סי' קי"ד סעי' ו' ד"ה בלא) דיסיים למדני חוקיד, ואחר כך יאמר ותן טל ומטר כי אתה שומע וכו', מכיון דינא דראבי"ה שמזכיר בין הברכות אינו מוכרע.

הנה העירו דגם אם דינא דהראבי"ה היה מוכרע, מכל מקום שפיר דמי לסיים למדני חוקיד בברכת שומע תפילה, דלמדני חוקיד הוי בקשה דשייך בשומע תפילה.

אך חזינן (א"ה). עיין שולחן ערוך תקס"ה סעי' ב', ומשנה ברורה שם ס"ק ו' שציין לסי' רצ"ד סעי' ד', וכתב שם במשנה ברורה ס"ק ז' דאינו מסיים למדני חוקיד דבלא אמר עננו בשומע תפילה וכבר אמר ברוך אתה ה', חותם שומע תפילה, אבל אינו מסיים למדני חוקיד, חזינן דלא חשבינן לה כבקשה מעין ברכת שומע תפילה.

ג. שכח גם יעלה ויבא

הנה בפסקא הנ"ל דהמשנה ברורה דלא יאמר ותן טל ומטר בין הברכות, אלא יסיים למדני חוקיד, מפאת דדינא דראבי"ה אינו מוכרע.

העירו דאם שכח בשומע תפילה טל ומטר עד שגמר הברכה, דאומר בין שומע תפילה לרצה, ואחר כך ברצה שכח יעלה ויבא, ואמר ברוך אתה ה', בזה לא יאמר למדני חוקיד אלא יסיים הברכה, כיון דבלאו הכי צריך לסמוך על הראבי"ה.

ונראה דהוא דין אמת, אע"ג דתליא בפלוגתא גור אריה יהודה ושאר פוסקים שהבאנו לעיל, דהרי סברא הנ"ל היינו דוקא אם נימא דבשכח הזכרה הוה כמאן דלא צלי ולא חשיב תפילה, ואם כן בלאו הכי כדי שהאי תפילה יחשב תפילה בעינן למימר כראבי"ה, ואם כן יכול לסמוך על הראבי"ה גם פעם שניה, אמנם אם נימא כגור אריה יהודה דגם בלא הזכרה הוה כמאן צלי, ואם כן ליכא סברא הנ"ל, דגם בלא הראבי"ה חשיב תפילה רק חסר הזכרה.

ד. התחיל בחצי מילה

הנה אם סיים שומע תפילה, כבר אינו יכול לסיים למדני חוקיד, אלא יאמר ותן טל ומטר בין שומע תפילה ובין רצה.

ויש לדון אם אמר ברוך אתה ה' והתחיל לומר "שו" של שומע תפילה, האם אכתי יכול לסיים למדני חוקיד.

א. "מו" דמודים

הנה שמעתי מגאון אחד שליט"א כבעין זה, בשכח יעלה ויבא והתחיל מודים ואמר רק תיבת "מו", והסתפק אם הוה התחלה ויחזור לרצה, או לא הוה התחלה ויאמר במקומו יעלה ויבא. [והכריע דהוה התחלה, ויסיים "דים" ויחזור לרצה].

אך העירו דכיון דאומר על מנת להפסיק, כגון שאומר "מו" על מנת להפסיק, לא הוה התחלה טפי מתיבת "מו". ואינה הערה מוכרחת.

תו העירו דיסיים במילה אחרת, כגון מוחק, ולא הוה התחלה. ויש לומר כיון דאמר "מו" דשייך למודים לא שייך להטותה למשהו אחרת.

ב. "חו" דחונן

הנה כעין זה יש לדון באמר בשבת בברכה רביעית אתה "חו" אם צריך לגמור. והתם כיון דהוה ספק (א"ה). עיין ביאור הלכה סי' רס"ח סעי' ג') יש לעיין אם יגמור מספק או יפסיק מספק.

ג. לא הוה התחלה

שוב העירוני דבאחרות חיים (ספינקא, סי' רס"ח ס"ק ד') כתב דבאופן הנ"ל דאתה "חו" לא חשיבא התחלה והוי כאומר רק אתה. ואם כן הכי נמי לכל הני נידונים.

ה. חזר לשומע תפילה

ואם התחיל רצה חזר לברכת השנים. ואם סיים התפילה חזר לראש.

ויש לעיין מהו אם חזר לשומע תפילה. ויש לומר דבדיעבד שפיר דמי.

דהרי איכא קמאי דסברי דלכתחילה חזר לשומע תפילה. ויש לומר דגם לדידן דינא הכי, דרק לכתחילה אמרינן ליה

י. שאל מטר לפני הזמן מתפלל

שנית

הנה הבאנו שבשערי תשובה (סי' ק"ח ס"ק י"ז) **מביא בשם שלמי ציבור** (להגאון מהר"י אלגאזי בעל ארעא דרבנן, שלמי יחיד סי' ד' אות ט') **במי שבתפילת במנחה ביום האחרון שלפני יום שאלת מטר, טעה ואמר ותן טל ומטר לברכה, יחזור ויתפלל מנחה, ואם לא התפלל מנחה שנית, יתפלל מעריב שנים ויתנה בנדבה.**

א. תליא בשיטת תוספות דליכא תשלומין

הנה כתב בשלמי ציבור, דאע"פ דאם נזכר ביום צריך לחזור ולהתפלל, מכל מקום בלילה אינו מתפלל תשלומין אלא רק בתנאי דנדבה, דהרי חייב לשיטת תוספות בברכות (כ"ו ב' ד"ה טעה) דבטעה ולא הזכיר יעלה ויבא במנחה של ראש חודש דצריך להתפלל שנית, ונזכר רק בלילה שהוא מוצאי ראש חודש, לא יתפלל מעריב שנים, דהרי במעריב לא יזכיר יעלה ויבא ואם כן אינו מרויח בהתשלומין.

[אמנם חכמי פרויניצ"א (מובא ברא"ש ברכות פ"ד סי' ב', ובתלמודי רבינו יונה ברכות י"ח א' בדפי הרי"ף) פליגי דבאמת מתפלל שנים, דהמנחה הוה כמאן דלא צלי וחייב להתפלל פעמיים מעריב אע"פ דבמעריב אינו יכול להשלים היעלה ויבא].

מעתה לשיטת תוספות הכי נמי בנידון דידן, מכיון שבלילה מתחילין להזכיר ותן טל ומטר, אם כן אינו מרויח בהתשלומין.

ב. הטעם דתוספות משום דכמאן דצלי

הנה בגור אריה יהודה (הקדמון או"ח סי' י"ז, מובא בדעת תורה סי' קי"ד סעי' ו') פירש דברי התוספות הנ"ל דבשכח הזכרה הוה כמאן דצלי, [נהיינו דחשיב שמונה עשרה גם בלא ההזכרה רק מחוייב בהזכרה], ואם כן בזה החיוב תשלומין אינו אלא כדי להשלים ההזכרה, ואם אינו משלימו אין כאן תשלומין. ומוזה יליף מתוספות דמצרפינן ב' תפילות שבכל אחת הזכיר אזכרה אחת, כגון בראש חודש שחל בשבת, ושכח להזכיר שבת ואמר יעלה ויבא, ואחר כך חזר להתפלל שנית והזכיר להיפוך רק שבת ולא יעלה ויבא, אינו צריך להתפלל שלישית, דמצרפינן ב' התפילות, דגם בשכח הזכרה הוה כמאן דצלי וחשיב תפילה.

ג. להאמור הטעם שאינו מרויח

אמנם להאמור מהשלמי ציבור, הרי איירי תוספות גם באופן שאמר הזכרה שאינו נכון, ונמצא דחיובו לחזור אינו אלא לתקן עיקר השמונה עשרה שהיה עם הזכרה שאינה ראויה, ובכל זאת אמרינן בזה דברי התוספות דאין כאן תשלומין מכיון דמתפלל אותו שמונה עשרה בלילה.

ועל כרחך סברת התוספות אינו משום דכמאן דצלי, אלא הוא סברא לענין תשלומין, דהרי התפילת תשלומין שמתפלל השתא בלא יעלה ויבא, כבר אמר מקודם, ובכחאי גוונא לא תיקנו תשלומין. ואם כן הוא הדין התפילת תשלומין עם ותן טל ומטר לברכה, כבר אמר מקודם.

[א"ה. היינו דבאופן שאינו מרויח בתפילה השניה מה שקלקל בראשונה, בכחאי גוונא לא תיקנו תשלומין].

ד. התפלל מנחה של שבת ביום ששי

מעתה מי שטעה והתפלל ביום ששי במנחה אותה קדשת, ונזכר בליל שבת, אע"פ דהמנחה אינו מנחה כלל, מכל מקום לשיטת התוספות ליכא תשלומין, דהרי יתפלל אותו שמונה עשרה בתשלומין, וקיימא לן (שו"ע סי' ק"ח סעי' י"א) דחייב בתשלומין רק מספק, והיה צריך להתנות בנדבה ובשבת ליכא נדבה ואם כן לא יתפלל תשלומין כלל.

וכך מובאר בדעת תורה (למהרש"ם סי' ק"ח סעי' ט') דבכחאי גוונא דהתפלל מנחה של יום ששי תפילה של שבת, יהא תליא בפלוגתת תוספות וחכמי פרויניצא.

מעתה להדעת תורה יש לעיין טובא בדינא דגור אריה יהודה הנ"ל.

י"א. מנחה בו' חשון

עובדא הוה שביום ו' חשון לא התפלל מנחה בשוגג, והיה צריך להתפלל פעמיים מעריב, ובשניהם אמר ותן ברכה.

א. תשלומין אינה חמורה מהעיקר

הנה את המעריב ודאי חייב להתפלל שנית, ואת המנחה יצא, דהרי חזינן במשנה ברורה (סי' ק"ח ס"ק כ"ה) דאם לא התפלל מנחה ביום ששי והתפלל מעריב של שבת ותשלומי מנחה של חול יצא.

וכך כתב במשנה ברורה (שם ס"ק כ"ו) דאם לא התפלל מעריב

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לומר דאינו חוזר, דכיון דהארץ כבר צריכה לגשמים, אלא דלא אמרינן ותן טל ומטר כדי שיבואו אחרון מעולי הרגלים לנהר פרת, אם כן בדיעבד באמר אינו חוזר. אמנם לאידך גיסא יש לומר דחוזר, דהרי תיקנו חכמים שיאמר רק בו' חשון.

ב. אינו חוזר

הנה בספר אשי ישראל (פרק כ"ג סעי' מ"ה בהוצאה חדשה) מביא בשם תהלה לדוד (סי' קי"ז ס"ק א') וארחות חיים (ספינקא, שם ס"ק א') דבארץ ישראל אם שאל מטר מאסרו חג עד ז' חשון אינו חוזר.

תו מביא מגליון הגרע"א (או"ח סי' קי"ז סעי' ג') בשם תשובות מהר"ש (תורת חיים, ח"ג סי' ג') דגם בחוץ לארץ במקומות הצריכים לגשמים, אם שאל מטר לאחר החג אף אם קודם יום ס' דאחר התקופה, אינו חוזר. ומתפרש האי דינא דמהר"ש, או מפאת דסמכין על תשובות הרא"ש (כלל ד' סי' י') דבארצות שצריכין לגשמים בחשון היה ראוי שיהגו בזה כבני ארץ ישראל לשאול בו' חשון.

או דהרי חזינן (א"ה. עיין תשובות דברי יוסף, מהר"י שוורץ, סי' ד') דבארצות הסמוכות לארץ ישראל והאקלים שוה, נמי שואלים לכתחילה כבני ארץ ישראל. ואם כן הכי נמי בארצות הרחוקות לענין בדיעבד.

ג. בחזון איש מבוואר שחוזר

אך כתב באשי ישראל דמדברי החזון איש (המובא בדינים והנהגות פ"ד אות כ"ה) מבוואר לא כך, דהרי בעובדא שבארץ ישראל לאחר שמחת תורה קודם ז' חשון, אמר ותן ברכה כדינו, ולאחר מכן טעה וסבר שצריך לומר ותן טל ומטר לברכה, וחזר באמצע שמונה עשרה לברכת השנים ואמר ותן טל ומטר, ופסק החזון איש דצריך לחזור ולהתפלל. ומוזה משמע שמעכב בכחאי גוונא אפילו בדיעבד. [ויש כאן חידושה שהפעם הראשונה לא עלתה לו].

ד. לחלק בין ארץ ישראל לבין חוץ לארץ

הנה יש לדון לחלק דגם מהר"ש יודה לדברי החזון איש, דבשלמא לענין חוץ לארץ שמתחילים מיום ס' לתקופה משום דאז הוא זמן הגשמים, אם כן במקומות הצריכים גשמים קודם ליום ס', אם שואל אינו חוזר, אמנם לענין ארץ ישראל דמתחילין לשאול מז' חשון, דאע"פ דמהחג הוה זמן גשמים מכל מקום לא שואלין עד ז' חשון מחמת עולי רגלים, אם כן נימא דהוה תקנה גמורה וגם אם צריכים גשמים אינו חוזר. ואתי שפיר פסק החזון איש הנ"ל גם לתשובות מהר"ש.

ה. ארצות הסמוכות לארץ ישראל

אמנם יש להוכיח לא כך, דהרי יש לדון לדעת החזון איש הנ"ל דלפני ז' חשון גם בדיעבד לא עלתה לו, מהו בארצות הסמוכות לארץ ישראל הצריכות גשם.

והנה מדחזינן (א"ה. דברי יוסף הנ"ל) דתיקנו בארצות הסמוכות רק מז' חשון, שמעינן דזמן דז' חשון היינו לא רק בארץ ישראל מחמת עולי רגלים אלא גם מחוץ לארץ ישראל. ואם כן פיסקא דהחזון איש לענין זמן דז' חשון, היינו לא רק בארץ ישראל אלא גם בחוץ לארץ ישראל. נמצא דדברי החזון איש דלא כמהר"ש.

והשתא מתשובות מהר"ש הנ"ל שמכלות החג אינו חוזר, אם כן לכאורה גם בארץ ישראל נמי.

ונפקא מינה נמי להרא"ש בארצות הצריכות גשם ורחוקות מארץ ישראל קודם ז' חשון.

[אמנם דנו דאולי רק סמוכות לארץ ישראל, ואם כן אין ראייה ממהר"ש].

ו. הוכחה משערי תשובה

הנה העירו לדייק מדברי השערי תשובה (סי' ק"ח ס"ק י"ז) בשם שלמי ציבור (להגאון מהר"י אלגאזי בעל ארעא דרבנן, שלמי יחיד סי' ד' אות ט') במי שבתפילת במנחה ביום האחרון שלפני יום שאלת מטר, אמר ותן טל ומטר לברכה, יחזור ויתפלל, ואם לא התפלל שנית חייב בתשלומין ויתנה בנדבה. אם כן חזינן לכאורה דחוזר ודלא כתהלה לדוד וסייעתו. אך קאמרי דיש לדחות דנימא דאיירי בחוץ לארץ ובמנחה שקודם ששים יום לתקופה ובמקומות שאינם צריכים גשם עד ס' לתקופה.

בראש חודש ובשחרית בתשלומין לא אמר יעלה ויבא יצא.

חזינן דתפילת תשלומין אינה חמורה משל עיקר התפילה. אם כן בנידון דידן נמי אע"ג דלא אמר טל ומטר בתשלומין יצא.

ב. תשלומין בלא עיקר

אך עדיין יש לדון כיון דאת המעריב לא יצא דצריך לחזור, אם כן הוה ליה תפילת תשלומין בלא העיקר.

אך חזינן במשנה ברורה (סי' ק"ח ס"ק ט') דאם בתפילת החובה שחך דבר אף שמעב וצריך להתפלל שנית, מכל מקום יצא ידי חובת תשלומין, דמכל מקום בעת שהתפלל השניה לתשלומין חשיבא לאחר התפילה. ואם כן נמצא דבנידון דידן יצא ידי תשלומין.

ג. סימן קללה

אלא יש לעיין מהו בשכח שחרית ביום ראשון של פסח והתפלל פעמיים מנחה ואמר בתשלומין משיב הרוח ומוריד הגשם, דדילמא בכהאי גוונא גרע דזה סימן קללה.

ועדיין יש לומר דמהני דלא עדיפא מהתפילה הראשונה. וצריך עיון [שוב ראיתי שגוונא דא מפורש להדיא במשנה ברורה סי' ק"ח ס"ק ל"ו].

י"ב. האומרים בימות הגשמים "ברכנו"

הנה יש לעיין להאומרים (מנהג עדות המזרח) נוסח אחר דברכת השנים בימות החמה ובימות הגשמים, דבימות החמה אומרים "ברכנו וכו', ובימות הגשמים אומרים "ברך עלינו וכו', והנה זוכר שאמר ברכ עלינו, אבל אינו זוכר אם אמר "ותן ברכה" או "ותן טל ומטר לברכה".

א. ספק השקול

הנה נהי דבהאי ברכה אין חזקת הרגל שאמר ותן ברכה, אך גם כן אין חזקת הרגל שאמר ותן טל ומטר לברכה, אם כן נימא דהוה ספק

השקול ויחזור ויתפלל ויתנה בנדבה כמו כל ספק התפלל.

ב. איזה חג אמר

אך יש לומר דדמי למי שאמר יעלה ויבא בפסח ואינו זוכר אם אמר של פסח או סוכות, דבפשוטו שפיר דמי. [א"ה. והיינו דלענין התוספת של הזכרת שם החג, בזה אמרינן דמסתבר שאמר כדינו, והכי נמי נימא לענין הזכרה דותן טל ומטר].

ג. רגילות משנה שעברה

תו יש לומר דמצרפינן טל ומטר לברכה של החורף של השנה שעברה כיון דלא נשתנה אע"פ שלא הוה רצופים, דהרי חזינן דאע"פ שיש שבתות באמצע מכל מקום ממשכת החזקה. ולא ברירא לי כל האמור. אך מכל מקום לכאורה הדין ברור דשפיר דמי.

י"ג. שליח ציבור מתרגל בפחות ימים

הנה בהא דקיימא לן דלאחר שלשים יום בחזקת שהזכיר ותן טל ומטר לברכה, ראיתי שכתבו לדון היכא דהיה שליח ציבור ונמצא בכל יום התפלל חמש פעמים "ותן טל ומטר לברכה" אם מחמת זה סגי בפחות מל' יום.

ודנו (א"ה. עיין בתשובות יד הלוי סי' ב') דאינו כן מפאת דאינו דומה מתפלל לעצמו בלחש דאינו מדקדק כולי האי למי שמתפלל בציבור דרמי אנפשיה טפי.

אמנם לענין יש לומר דמכל מקום מהני, דהא חזינן דבאמר בבית אחת מהני וכפיסקא דמהר"ם מרוטנברג, והתם רמי אנפשיה ומכל מקום מהני למיעבד הרגל הלשון. ואם כן הכי נמי דכוותה.

[א"ה. עיין מאמר מרדכי (סי' קי"ד ס"ק ט"ו) שלמי ציבור (דף קכ"א ע"ד, מובא בכף החיים סי' קי"ד אות נ"א) וחד"א (קשר גדול סי' י"ד ס"ק י"ח) שבאמת מבואר כהנ"ל דמהני, ושליח ציבור מתרגל בפחות ימים].

ענינים שונים

כרפס ולברך בורא נפשות, דלהצד דמרור אינו מחמת הסעודה, אם כן הבורא פרי האדמה של הכרפת פוטרת המרור, ואם כן ברכת המזון שלאחר המרור פוטרת גם הכרפס, ולכן אכלינן כרפס פחות מכזית].

מעתה חזינן מהרשב"א דמברך בורא נפשות לאחר המרור, ורק אחר כך מברך ברכת המזון לאחר המצה, חזינן דמקדמינן בורא נפשות לברכת המזון.

ויש לומר דהרשב"א איירי דוקא משום שלא גמר סעודתו ואם כן לית ליה אכתי חיוב דברכת המזון משא"כ בנידון דידן.

ג. מעין שלש לפני בורא נפשות

אמנם יש להוכיח שיקדים ברכת המזון, דהרי חזינן (ביאור הלכה סי' ר"ב סעי' י"א ד"ה ברכה) דמצדד בפרי מגדים דמעין שלש קודם לבורא נפשות, ולא אמרינן דיקדים בורא נפשות שהוא תדיר.

וכן חזינן בברכת שלפניה, הברכה החשוב קודמת אע"פ דשהכל תדיר טפי.

ואם כן נילף דבנידון דידן תחילה יברך ברכת המזון ואחר כך בורא נפשות, ושאיני הך דרשב"א משום דטרם גמר סעודתו.

ד. מברך מיד בורא נפשות

הנה עכ"פ יש ללמוד מדברי הרשב"א, באכל פת הבאה בכיסנין ושהכל, דצריך לברך מעין שלש ובורא נפשות, וגמר כבר לאכול את שהכל, ורוצה להמשיך המזונות, יברך עכשיו בורא נפשות, וכשיגמר המזונות יברך מעין ג', ולא ימתין עד שיגמור לאכול המזונות כדי שיוכל לברך קודם מעין שלש.

אך יש לומר דהנהגת הרשב"א לאו חיובא קאמר לברך בורא נפשות מיד, ואם כן יעשה מה שירצה. וצריך עיון.

ה. שמא ישכח

אמנם העירוני דבכף החיים כתב דיקדים בורא נפשות לברכת המזון משום דשמא ישכח לברך בורא נפשות.

ובאמת אזיל לשיטתו (סי' ז' ס"ק א') דגם אשר יצר מקדמינן לברכת המזון משום שמא ישכח לברך אשר יצר.

בורא נפשות וברכת המזון

הנה יש לעיין במי שאכל קודם הסעודה ולא בירך בורא נפשות, שנסתפק שמא יביאו לו מאכל לקינוח סעודה, ואז ברכת המזון פוטרתו כיון דברכה ראשונה פוטרת הקינוח, ואחר כך ראה שלא הביאו קינוח, ואם כן לפניו ברכת המזון ובורא נפשות, מה קודם.

א. תדיר דרבנן ואינו תדיר דאורייתא

הנה לחד גיסא יש להקדים בורא נפשות מכיון דתדירה. [ותליא במציאות]. אך לאידך גיסא יש להקדים ברכת המזון שהוא דאורייתא. והנה נסתפק הגרע"א (גליון שולחן ערוך סי' ז') במי שחייב לברך אשר יצר וברכת המזון, דברכת המזון קדים דהוה דאורייתא אע"פ שאינו תדיר, משא"כ אשר יצר הוה רק דרבנן אע"פ דתדיר.

אך בשאגת אריה (סי' כ"ב) פסיקא ליה דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, אף היכא דהתדיר דרבנן והאינו תדיר דאורייתא. וטעמא דמילתא, ביאר בשאגת אריה דהרי אין איסור להקדים דבר הרשות למצוה, ואם כן ממה נפשך, אי אזלת בתר הדאורייתא, הא אין כאן מצוה דלעומת הדאורייתא המצוה דרבנן אינו מצוה, ואי אזלת בתר הדרבנן, הא תרוייהו מצוות ואית לן למיזל בתר התדיר. [ועיין בדברי מלכיאל (ח"א סימן ט"ו) באורך בהאי דינא].

ואם כן לפי השאגת אריה נימא שיקדים בורא נפשות לברכת המזון.

ב. מברך בורא נפשות ורק אחר כך ברכת המזון

תו יש לדון שיקדים בורא נפשות, דהנה כתב בתשובות הרשב"א (ח"א סי' ע"ב, וסי' רמ"א, ובמיוחסת לרמב"ן סי' ר"א) דהיה אוכל כרפס כזית, ומברך בורא פרי האדמה על הכרפס ומכוין בהברכה להוציא המרור, ולאחר המרור היה מברך בורא נפשות ופוטרת שניהם.

והנה הרשב"א סובר דאע"ג דבורא פרי האדמה דהכרפס פוטרת המרור, מכל מקום ברכת המזון דהמרור אינה עולה על הכרפס.

[ואנן קיימא לן דלא כן, דמכוין דהכרפס פוטרת המרור בברכה ראשונה, אם כן הברכת המזון דלאחר המרור יפטור הכרפס, כמבואר בתהלה לדוד (סי' קע"ד אות י') ובמשנה ברורה (סי' קע"ו ס"ק ב'). ומשום הכי אגן לא עבדינן הכי לאכול כזית

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 295
תשרי תשפ"ב

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

ועמוד ישר תחת החוט, ויתחיל בתוך ג' טפחים לקרקע. בחג עברנו לראות את העירוב, וראינו שהשתמש בעמוד עם חקיקה, וקשר את החוט בתוך החקיקה, באופן שההוראה בעירובים השכונתיים שלא להכשיר בצורה כזו, כי המשנ"ב נוקט להחמיר בה. על דבר זה לא חשבנו לומר לו, כמו עוד כמה הלכות שהיו יכולים לקרות בשינוי כלשהו.

לעומת זאת ביקרנו בערב שבת חוה"מ בעירוב של חצר באזור אחר, ושם ג"כ השתמשו בעמודים כאלה, אך שם עשו לכך פתרון להכשירו גם לדעת המשנ"ב, ע"י שתקעו דיבל [וה"ה מסמר] באמצע החקיקה, וקשרו את החוט לדיבל בגובה בחלקו העליון, באופן שהחוט נמצא מעל סוף ראש העמוד, ובאופן זה כשר גם לדעת המשנ"ב.

התקנת העירוב ב"גינת המאה", ותמיכה בעירוב השכונה

לפני החג עבדו במוקד העירוב גם בהתקנת עירובים חדשים, ואחד מהם הוקם ב"גינת המאה" הוותיקה בבני ברק ברחוב הרב מלצר, שכעת חודשה ע"י העיריה, ואנשי החצרות הסמוכות, שרבים מהם נמנים על הציבור היקר שאינו מטלטל בעירוב השכונתי, התארגנו לעשות עירוב לכל הבנינים המקיפים אותה, על מנת שיוכלו בשבת לרדת עם הילדים לגינה, ופנו למוקד העירוב לערוך תכנית ולבצע את ההתקנה בצורה המקצועית והטובה. יש לציין שלא בכל מקום נכון לעשות עירוב קטן סביב לכל קבוצת בנינים, אדרבה ראוי לחזק את העירוב השכונתי שיוכל להדר ולעמוד ברמה גבוהה ויציבה, במקום שכל אחד ידאג לעצמו לעירוב קטן, שברוב המקרים הוא מתיאש ממנו כעבור איזה זמן, וגם עושה אותו מקרשים שלא מחזיקים מעמד לאורך זמן, ורוב המשתמשים מטלטלים גם מחוץ לדבר הקטן שעשה. המטרה בעירובים הקטנים הם כאשר יש בהם הבדל הלכתי משמעותי, כגון כאשר בשכונה יש מחללי שבת שלא שכרו כולם ובעירוב הקטן כולם שומרי שבת, או כאשר בעירוב השכונתי יש רחובות שיש בהם דין רשות הרבים לכמה פוסקים [שהרחובות רחבים ט"ז אמה, ורק אין בהם שישים ריבוא, שראוי להחמיר ולא לטלטל בהם], ובעירוב הקטן אין חשש זה, [כגון שמדובר בחצרות וגינה שאין בעירוב רחוב רחב ט"ז אמה, או שהמקום סגור מג' רוחות במחיצות ולא בצוה"פ]. ובכל אופן חשוב לתמוך ולסייע ולבקש שיחזקו וישפרו את העירוב השכונתי המורחב, שהוא משמש את רוב הציבור שאינו מסתפק בטלטול לחצר הסמוכה, [וגם בני אותן משפחות המהדרות, משתמשים בדרך כלל בעירוב של כלל השכונה]. וזה בכלל צרכי העירייה שכולם חייבים בו, וכמו שפסק השו"ע בהלכות שכנים (ח"מ סי' קס"ב).

עירוב בבנין עם קומת עמודים, ודין פי תקרה

בגינה זו היה קושי לעשות עירוב, כיון שמדובר בבנינים ישנים מהתקופה שהיו בונים על קומת עמודים, כלומר שאין דירות ואין קירות בקומת קרקע, אלא תחתית הבנין פתוח מכל הכיוונים. כמו כן החצרות אינן גדרות, אלא יש רק מעט צמחיה קטועה שאי אפשר לסמוך עליה לעירוב כלל, [והיא רק יכולה להפריע כשהיא מחיצה תחת צורת הפתח]. וכן הגדרות החדשות שעשו לגינה נמוכות, ואינו בשיעור י' טפחים. לכן היה צורך לעשות את היקף העירוב על ידי הרבה צורות הפתח קטנות מבנין לבנין, ואף תחת הבנינים כיון שהם פתוחים מכמה צדדים. [ולא עשו היקף של עמודי עירוב סביב כל הבנינים, כי אין מקום שאפשר להעמידם כדן, וגם שאינם מועילים לדעת הרמב"ם המובא בס"י ש"ס ס"י].

צוה"פ בקומת עמודים, ולא פי תקרה במנוול

והנה היו כמה שהעירו מדוע צריך לעשות תחת הבנינים צורת הפתח, הרי אפשר לומר דין "פי תקרה יורד וסותם", ונחשב שיש מחיצה בסוף התקרה. והנה באמת הדבר נכון, אלא שיש בו הרבה נזקים, עד כדי שאנו נמנעים מלהשתמש בו בעירובים הגדולים. הדבר הראשון שאין אמרים פי תקרה

הידושים רבים בבדיקת הסוכות ובמענה לשאלות

בפתיחת השנה החדשה, נישא תפילת הדרך, לכל השנה המעוברת, שה' יצליח דרכנו ומעשינו, לזכות את הרבים בלימוד ההלכה, ובעשייתה כראוי, וזהירות ושמירה מלעבור על כל פרטיה. שיהיה סייעתא דשמיא בהוצאת העלונים והספרים והחיבורים החדשים בעז"ה, ובשיעורים שהיו בכל המקומות, ובמענה נכון ומהיר לכל אחד, שנזכה לכוין לאמיתה של תורה, ולא יצא שום טעות ושום מכושול ח"ו.

בחודש תשרי עסקנו הרבה בכשרות הסוכות, הן במסגרת השיעורים, והן במענה ההלכתי בקו הסוכות ובקו של מוקד העירוב, וכן בבדיקת סוכות בפועל. הלכות סוכה הגיעו למערכת זו של העירובים, מפני שהרבה הלכות של מחיצות של סוכה, נלמדים מהלכות עירובין, כגון שיעורי עומד מרובה על הפרוץ, גדר צורת הפתח, דיני מחיצה המתנדנדת ברוח, ועוד [ויש גם דברים שונים כמ"ש בגלינות הקודמים]. וכן מדידת שיעור החלק הנפסל מהגגונים והמזגנים של השכנים שבולטים מעל שטח הסוכה, ובדיקתם נעשית בעזרת המכשיר המיוחד לבדיקת חוטי העירוב.

בעקבות השאלות הרבות היו הרבה הלכות שהתחדשו ושאלות חדשות שהתעוררו, חלקם הובאו במסגרת השיעורים, וכן ערכנו גליון מיוחד הכולל שמונה מקרים שיש לדון בכשרות שיעור המחיצות וחבורם, [גליון זה נשלח למנויים במייל ולא הודפס]. בימי חול המועד התקיימו בס"ד שיעורים במקומות שונים, והציבור ביקש להודות מאוד על הבהירות וההסבר המיוחד בביאור ההלכות בצורה מעשית, כפי שהורגלו בהלכות עירובין בס"ד.

עשיית עירוב לחצר במיוחד לחג הסוכות

בחג הסוכות יש גם ביקוש גדול להלכות עירובין, בחג זה יש הרבה אנשים שעושים עירוב לחצר, כדי לטלטל מהבית לסוכה בצורה כשרה ומהודרת בפרט שרבים מקפידים כל השנה שלא לטלטל אף בעירוב שבשכונתם, מחמת המחלוקת הידועה בדין רשות הרבים ברחובות שלנו (משנ"ב סי' שמ"ה ס"ק כ"א), או מחמת מחללי שבת שגרים בשכונה ולא שכרו מהם בצורה טובה, וכן מחמת שאר בעיות המתחדשות בכל מקום לפי מצבו. ובחג הסוכות כאשר הסוכה בחצר, אי אפשר שלא לטלטל את המאכלים לסעודה, תינוקות, ושאר חפצים הנדרשים לקיום המצוה. ולכן אפשר לראות בחצרות שיש מגוון עירובים יפים עם רעיונות נחמדים, כל אחד כפי כשרונותיו לבנות ולאחר עירוב כהלכה. אך מתוך הדברים מוצאים גם מקומות שלא נעשו כראוי, ועלינו ללמוד מהדברים כיצד להזהר ולהימנע מהם. לפעמים שואל בעל החצר מראש מה הוא צריך לדעת כדי לעשות כדן, והתשובה אינה קצרה, יש הרבה הלכות בכל דבר, ובעיקר זה תלוי מאוד מה הוא החפץ שיחבר להשתמש בו, ומה המקום שירצה להעמיד אותו, לכל פרט יש את ההלכות שלו, ואי אפשר לחשוב מראש איזה פרטים יהיו נוגעים לו. רק אחרי שיעשה, יהיה ניתן לבדוק את מה שעשה ולהגיד מה נוגע לו, אבל מראש קשה לחשוב על כל הבעית שאדם שאינו יודע יכול לעשות.

קרב של סוכה שהחוט בתוך החקיקה שבראשו

נביא כאן דוגמה להלכה מסוימת שאינה שכיחה כל כך, אבל בחג זה היינו בשני מקומות שהשתמשו במצב הזה, אחד עשה טוב והשני לא. המשנ"ב (סי' ש"ס"ב ס"ק ס"ד) כותב לגבי הדין שצורת הפתח שהחוט אינו מעל העמודים, פסולה. אם הקנה שלמעלה [החוט] תחוב בין קנה לקנה, שחקק קצת בקנים [בעמודים] כדרך שעושים האומנים [כמו בראש עמודי פרגולה]. והעמודים עודפים למעלה מעל החוט שמונח ביניהם, מסתפק הפמ"ג ומצדד להחמיר. והחזו"א סובר להתיר. והנה בדרך כלל לא שכיח שיש בראש העמוד חקיקה כמו של עמודי פרגולה, אבל בחג הסוכות בעירובים הפרטיים מצוי שמשתמשים בקרטי סוכה ישנים, שיש בראשם חקיקה כזו כדרך האומנים, ולפי האמור אם מניח את החוט בתוך החקיקה, הרי לדעת הפמ"ג והמשנ"ב יש להחמיר שמצב כזה אינו נקרא מעל העמוד.

לפני החג קרא לנו אברך ת"ח ושאל איך לעשות עירוב לחצר שלו, בדקנו ואמרנו לו שיעשה צורת הפתח במקום אחד והשאר יהיה טוב. אמר האברך שהוא יעשה עם שני לייסטים מקרשי הסוכות, ושאל שהוא יודע את עיקרי הדברים, א"כ מה עוד צריך לשים לב במקרה זה. אמרנו לו שקשה לדעת באיזה קרב ישתמש ומה ההלכות שלו, אבל להקפיד שיהיה ממש על גבי,

במקום מפולש, שפתוח משני צדדים זה כנגד זה, אלא רק כאשר סגור עם מחיצה משני צדדים כצורת ר' (רמ"א סי' ס"א) (ב) לכן בשכונה זו שהבנינים על עמודים ופתוחים משני כיוונים, אין אומרים בזה דין פי תקרה.

הראות בטיחות לעירוב שלא להשתמש בהלכות שאין ידועות

אמנם באופן שעושים בצד אחד צורת הפתח, נחשב כסגור במחיצה, ואז אומרים פי תקרה ברוח הרביעית לבד, וזה לא נקרא מפולש, [כן מבואר מדברי הרשב"א המובא בבה"ל שם], ולפי"ז אם בכל המקומות עושים צורת הפתח, אפשר שבמקום אחד יהיה רק פי תקרה ללא צורת הפתח. בעריכת התכנית הגיע ת"ח לבדוק אותה, וטען שאפשר לחסוך במקום אחד על פי החשבון הזה. אך מתוך הנסיון אנו מלמדים בעירובים של מוקד העירוב שלא לחסוך בדברים אלו, ונכון להשלים צורת הפתח בכל המקומות, ויש לזה כמה טעמים. אחד מהטעמים הוא, שאנשים יודעים להבחין בצורת הפתח, ושמים לב אם היא מתקלקלת, אם החוט נקרע או שהלחי נפל, משא"כ אם סומכים על פי תקרה, יכול להשתנת באופן הפוסל, ולא ישימו לב כלל. כגון אם ירחיבו את הדירה שמעל ויעשו מרפסת שכוללת, ואז התקרה שכוללת פתוחה משלש צדדים, שאין בה דין פי תקרה כמבואר ברמ"א שם וכן אם יעשו גגון קטן שממשיך את התקרה, ואין אומרים בסופו דין פי תקרה, מהטעם הנ"ל וגם מפני שהוא משופע (משנ"ב ובה"ל ס"ס שמי"). וכן ייתכן סיבות נוספות שישתנה הדין, לכן לא ראוי לעשות עירוב בצורה כזו.

במשך השנים ראינו הרבה מקרים שאנשים סיפרו שלפני כמה שנים הביאו ת"ח שאמר להם שמותר לטלטל בחצר הבנין, והם לא יודעים להסביר על סמך מה, ובינתיים שינו את הגדרות ואת החניות, והם ממשיכים לסמוך שמותר לטלטל. והסיבה לכך, כי אינם יודעים לשים לב לשינוי בדברים שאינם מכירים אותם. לכן כדי להימנע ממצבים אלו, צריך שיהיה עירוב ברוח, לעשות צורת הפתח במקומות הפתוחים, ולהשלים גדרות במקומות החסרים, בצורה שיודעים לשמור ולפקח עליו. וזה נוגע גם להסתמכות על עומד מרובה על הפרוץ, וכן גוד אסיק, ועוד, שרק אם יש אחראי שמכיר את ההלכות ויודע להבחין במציאות המשתנית, אז יש אפשרות שהוא יסמוך על דינים אלו, ולא כשעושים עירוב לאחרים שאינם מתמצאים בנושא. הדבר הזה הוא כמו הוראות בטיחות שקיימות בכל דבר, למניעת מכשול בהלכה.

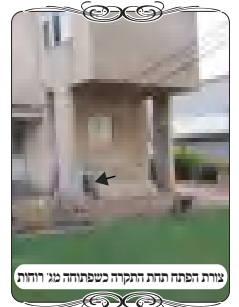
דיני פי תקרה כשמעמיד עמוד תחת תקרה או מרפסת

בעבודת העירוב היה צריך שימת לב להרבה הלכות, למרות שזה נראה פשוט למתוח חוט מבנין לבנין ולהעמיד לחיים תחתיו, בכל זאת בכל לחי היתה התלבטות מהו המקום המתאים, ובאיזה צורה לחברו. ולאחר החג עשינו סיור שלם לאברכים שלומדים כעת בשיעורים, ללמוד את כל החשבונות ההלכתיים והפרקטיים שהיו בהקמת עירוב זה. היו מקומות שהיה גדר או צמח גבוה באמצע החצר, והיה צריך להזיז את צורת הפתח שלא תעבור עליו. ובמקומות שהגדר פחות מכשיר, מותר שצוה"פ תעבור מעליה. וכן היו מקומות שהעמדנו לגזום את העץ לצורך הקמת העירוב בצורה הטובה. כמו כן במקומות שיש מרפסת בקומה שניה, וכאשר מחברים את הלחי לבנין יוצר שיש תקרה מעל הלחי [שהוא העמוד], יש לחשוש לחומרא שמדין פי תקרה נחשב כרשות בפני עצמה, והרי זה כמו שהעמיד את העמוד בתוך חצר מוקפת מחיצות, שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שלא עשה כלום. ואע"פ שאין כאן מחיצות ממש, מ"מ הוראת גדולי הפוסקים שגם מחיצה דינית מחלקת לענין זה, [מלבד עומד מרובה שכתב החזו"א שאינו מחלק את צוה"פ].

לימוד הלכות העירוב בשטח לקבוצת השיעורים

אמנם באופן שהתקרה שמעל העמוד פתוחה מג' רוחות, הוראת הרבנים שמותר להעמיד את העמוד או הלחי תחתיה, כיון שבאופן זה ק"ל שאין אומרים דין פי תקרה יורד וסותם, [דלא כשיטת רש"י], ואפילו להקל ניתן לסמוך על כך, לכן כאשר רק המרפסת בולטת מקו הבנין, אפשר להצמיד את החוט והלחי מתחתיה, משא"כ כאשר הבנין מתרחב בצד אחד, ויש מחיצה למטה משתי רוחות, אין להעמיד את צורת הפתח באופן שהעמוד או הלחי תחת התקרה. [אא"כ כל הפתח תחת התקרה, שאז אין חילוק רשות באמצע הפתח.

צורת הפתח תחת התקרה כשפתוחה מג' רוחות

הרחקת הלחי מהקיר שלא יהיה תחת הבורג

עוד הלכה שנוגעת מאוד בעשיית צורת הפתח עם חוט המחובר לקיר, שרגילים לחבר בורג עם לולאה, כדי שיהיה קל לקשור את החוט וגם להחליפו בעת הצורך, והלולאה בולטת מהקיר כארבעה סנטימטרים, יוצא א"כ שהחוט מתחיל רק ממנה והלאה, ואם מצמידים לחי לקיר שעובי הלחי הוא 2-3 ס"מ, הרי אינו תחת החוט, אלא תחת הלולאה. ואין לומר שהלולאה היא המשך של המשקוף, דהיינו המשך לחוט, כמבואר בחכמת שלמה (בגליון השר"ע סי' שס"ג

סס"ו) שהטבעת שהחוט קשור בה אינה המשך של החבל, והלחי צריך להיות רחוק מהקיר כדי שיהיה תחת החוט ממש. מבחינה פרקטית כאשר צריך שהלחי יהיה רחוק מהקיר, הוא דורש צורת חיבור יותר מורכבת ולפעמים הוא פחות יציב, מאשר לחי שמוצמד כולו לקיר.

יש פתרונות נוספים למקרים אלו. יש אפשרות לעקם את הלולאה לאחר שהברגו אותה, שתהיה צמודה כמעט עד הקיר, [ולא לסגור אותה, אלא לכופף אותה לצד]. כמו כן יש מקומות שמקום הצוה"פ היא בסביבו שבקיר, ואז אפשר לחבר את הלולאה אחרי הסיבוב, והלחי צמוד לקיר אך בולט לצד. ובכמה מקומות השתמשנו בפתרון זה, אך יש בו חיסרון גדול שהלחי בולט מהקיר ויכולים להתקע בו וגם להפילו. אל שהיה צורך אחר להרחיק את צורת הפתח מחמת עמודי בנין שהיו באמצע ואכמ"ל.

סוכה שנבנתה תחת החוט של העירוב

דבר נוסף שהיה נוגע בעירוב הקטן הזה, והוא היה גם בהרבה עירובים בחודש זה, שבנו סוכה תחת החוט של העירוב. במצב כזה יוצא שיש רשות נפרדת תחת החוט, וגם אם היא אינה מקיפה את העמוד והלחי, מ"מ נוקטים לדינא שהיא מחלקת את הפתח ופוסלת את העירוב. אמנם יש כלל שדבר זמני אינו פוסל את העירוב, כגון מכונית שעומדת כל השבת תחת החוט, וכן פח ירוק או פח צפרדע שעומד תחת החוט, אע"פ שהם רשות היחיד בפני עצמה, אינם פוסלים את העירוב, [ע"פ המבואר בחזו"א ס"ס ע"א], והטעם משום שישוד הפסול הוא כי הדבר מחלק את מקום

לחי על חוט סוכה שנבנתה תחת החוט

הפתח לשני מקומות, ובכל מקום יש רק חצי פתח, אבל מכונית ופח וכל חפץ, אינו מחלק את המקום, אלא נמצא בתוך המקום, והמקום הוא אחד. לפ"ז הרי גם הסוכה היא דבר זמני לעשרה ימים או מעט יותר. מ"מ רבני זמנינו מצדדים להחמיר יותר בסוכה שהוא דבר הבנוי על הקרקע, ואינו מיטלטל, לכן יותר נראה לומר שהוא מחלק את המקום לשניים, והסוכה פוסלת את העירוב. הפתרון במקרים אלו, להעמיד לחיים על דפנות הסוכה מבחוץ, ואז הפתח מסתים לפני הסוכה, ומתחיל שוב פתח לאחר הסוכה, והסוכה שבאמצע מחברת בין שני הפתחים ע"י הדפנות שהם מחיצה. [ויש לשים לב שהסכך לא יבלוט מחוץ לסוכה מעל הלחי, כדי שלא יהא גג המפסיק בי הלחי לחוט].

שאלה חדשה בסוכת נחלים שדפנותיה מבד

בשנה זו הגיעה אלינו שאלה חדשה, מאחד האברכים שלמדו במסגרת השיעורים ונהיה אחראי על העירוב בשכונת מגוריו, ובערב החג גילה שאדם העמיד סוכת נחלים מבד תחת חוט העירוב, והתקשר לשאול האם בסוכה כזו שאפשר להריה ולהזיז אותה שלימה, נוכל להתיר מהסברה שהיא דבר זמני שאינו מחלק את המקום כמו מכונית. אמרנו לו שיש בזה סברה, אך יתכן שבכל זאת נחשב כמבנה ולא ככלי המיטלטל. הפנינו את השאלה אל הגאון ר"מ לובין שליט"א, והוא הורה שכדאי להחמיר. [יש להוסיף לתועלת העוסקים, שבסוכה זו היתה לו בעיה לחבר לחי מבחוץ, כי המחיצה היא רק בד. ואמנם בהרבה סוכות יש ברזל באמצע או כמה פסי רוחב, אבל כאשר הם בתוך הסוכה והבד מבחוץ, אין אפשרות לחבר להם מבחוץ. הוא חזר אל מוקד העירוב ושאל הפעם מה הפתרון הפרקטי לחבר לחי. אמרנו לו שיקח קרש דק [לייסט] באורך שני מטרים [כגובה הסוכה], ויחבר אותו עם אזיקונים לברזל שלמטה מתחת הבד, ולברזל שלמעלה מעל הבד, ועליו יצמיד את הלחי. וכך הוא עשה.

לחי על הסוכה מבד, עם פתרון הלייסט

עוד יש לציין שבמקרה שהמחיצה של הסוכה מבד, הרי היא מתנדנדת ברוח, ואין לה דין מחיצה. ואע"פ שבעל הסוכה מיקל לשבת בסוכה זו, אבל לצורך העירוב כדי לחבר בין שני הפתחים שמשני צידי הסוכה, אינו יכולים לסמוך על הבד למחיצה. אמנם כידוע יש מחלוקת בשיעור הנדנוד הפוסל לדעת המשנ"ב, וגם דעת החזו"א שאם קשור למטה ואינו מתרומם הרי הוא כשר למחיצה, אך למעשה התקבל שלא לסמוך על מחיצות הבד ועושים להם ברזלים או רצועות שהיה מחיצה ע"י לבד, וא"כ בסוכה שאין בה אלא בד, יהיה פירצה לעירוב בחלק של הסוכה. ויש לעיין אם אפשר לומר בזה ממה נפשך, שאם הבד כשר למחיצה, יש לחיים לפניו והוא מחיצה ביניהם, ואם אין לסוכת בד דין מחיצה הרי אינה פוסלת את הפתח. ואע"פ שהעמיד לחיים המסיימים את הפתח, מ"מ שמא גם ע"ז אפשר לומר שאם הסוכה אינה מחיצה כשרה, לא יהיו הלחים כצוה"פ נפרדת אלא כקנה בעלמא. ועיין בזה.

לאור הביקוש לפתיחת מסלולים נוספים לשיעורי העירובין למעשה, ייפתחו בעז"ה מחזוריים חדשים לקראת זמן חורף הבע"ט במהדורה מחודשת!

פרטים נוספים בעז"ה בגליון הבא. להרשמה 055-678-3323

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

כמה דברים. כשהגיע לנושא של פקוח נפש, שאל מה הכוונה. וכשאמרו לו בשם רבינו זצ"ל, שאל אם רבינו אמר במוחלט או שהסתפק. למעשה הורה הרב אלישיב שכיון שרבינו לא אמר לעשות כך אלא רק דן בדבר, אין לעשות תקנה מספק. וזה עפ"י תשובת הריב"ש שאין לעשות תקנה מספק. ועל כן שינה את הנוסח שבמקרה כזה יוכל לדבר בדיעת ראש הכולל ושהיה ליה לא ברבים כמו שנכתב במכתב שכתבו. והיה אז הדבר לאות שמרן הרב אלישיב מכריע על פי דעת רבינו. שאם אמר במוחלט יש לתקן וכיון שאמר בדרך אפשר אין לתקן מספק. עכ"פ כל הנוכחים באותו מעמד נוכחו עד כמה רבינו עומד על המשמר, שמירת צביון בתי המדרשות והכוללים והעמדת תלמידי חכמים.

*****

וברצונו להביא דברי חיזוק בענין שמירת 'קדושת בתי מקדש מעט' מאת מו"ר הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, מתוך דרשת שבת תשובה תשפ"ב: ...קדושת בית הכנסת. צריך לחזק ההרגשה ש'בבית ה' נהלך ברגש', אנו מתפללים על בנין בית המקדש, אבל איך יבנה ביהמ"ק אם מזלזלים בקדושת ביהמ"ק? לא יתכן שבאים לביהמ"ק ומספרים שם את כל הנעשה בעולם. ולפני שנה וחצי בתחילת הקורונה נסגרו בתי הכנסת, ואח"כ היה חיזוק עצום בשמירת 'קדושת בתי הכנסת'. ובמשך הדורות היו הוכחות גדולות שהרבה נסים נתרחשו בזכות שמירת קדושת בית הכנסת, ובודאי זו זכות עצומה לכל מי שמתחזק ומחזק בזה אחרים.

בירורי הלכה

ביהמ"ד נחשב ביתו.

ג. מקום שאומרים שם שיעורים קבועים כגון חדר שיעורים הוי ביהמ"ד. קפנדריא: בשו"ע סעי' ה', היו לביהמ"ד שני פתחים לא יכנס בפתח זה לעשותו דרך לצאת בפתח השני לקצר דרכו. א. מקום שא"א להגיע אליו אלא דרך בית המדרש ליכא הך חומרא דקפנדריא אלא דמ"מ י"ל דהנכנס לצרכו צריך ללמוד מעט. ב. אם נכנס לביהמ"ד לקחת ספר, י"ל דהוי כצורך מצוה דמותר לעשותו קפנדריא כמבואר ברמב"ם ועיין ביה"ל. ג. אם נכנס ללמוד בביהמ"ד וחדר המעילים ממוקם פנימי לביהמ"ד, מותר לו להניח מעילו קודם שילמד ולא חשיב קפנדריא כיון דמטרתו שיוכל ללמוד ללא הכבדת המעיל. ד. ביהמ"ד שעשו אותו באופן זמני, בביה"ל (סעי' י"א ד"ה להשתמש) כתב שבתוך הזמן תשמישין כאכילה ושתייה מותר לעשות בהם, אבל חשבונות וכ"ש שחוק והיתול אין לעשות בהם, ע"ש. ודין קפנדריא לא נזכר, והגאב"ד דפוניבז' זצ"ל חשש בזה לאיסור. (והיה זה בזמן המלחמה בשנת תש"ח שהשיבה למדה בפרדס (ברמן) והתפללו בבית הארזיה, והיו עוברים דרך בית הארזיה למקום הלימוד).

עליה שע"ג בית הכנסת: השו"ע סי' קנ"א ס"ב כתב, יש ליהדר מלהשתמש בעליה שע"ג ביהמ"ד תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם. ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. וברמ"א, וכל זה דוקא בביהמ"ד קבוע שנבנה מתחילה לכך, אבל בית שיחודו לאחר שנבנה לביהמ"ד מותר לשכב עליו. ובט"ז כתב, ונראה דכ"ש אם בשעה שנבנה ביהמ"ד נבנה בית דירה למעלה ממנו דשרי לדור שם דזה בודאי לא הוקדש כלל למעלה, אבל תשמיש של בזיון מאוד נראה דבכל גוונא אסור כגון עכו"ם או טנוף דהא בסי' נ"ה אמרינן דאלו מפסיקין לענין צירוף לענות אמן אע"ג דאין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים כ"ש כאן דדבר מאוס יפסיק את התפילה של ביהמ"ד לעלות למעלה לשמים ע"כ אין לעשות כלל ביהמ"ד אם יש למעלה ממנו דבר מאוס וכו' ואני בילדותי הייתי גר בק"ק קראקא עם בני ביתי בבית מדרשי שהיה למעלה מביהמ"ד ונענשתי הרבה במיתת בניי ותליתי בזה. ובמג"א ע"ד הרמ"א שכתב שבית שיחודו לאחר שנבנה לביהמ"ד מותר לשכב עליו, כתב המג"א ומ"מ שומר נפשו ירחק מזה.

עם סיום ימי בין הזמנים והתחלת זמן חורף הבעל"ט ברצונו להביא דברי חיזוק בענין ההימנעות מהחזקת מכשיר הפלאפון בבית המדרש, ממרן פוסק הדור הגאון רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוק"ל אשר חל ב'אסרו חג סוכות' יום פטירתו, הדברים נאמרו ע"י הגאון רבי אשר ברסליוער ראש כולל הר"ן ב"ב בהספד אשר נשא על מרן זצוק"ל, ונכתבו בספר 'וימת עבד ה' המלוקט בו הספדים על מרן זצוק"ל, ועומד לצאת לאור בעוד ימים ספורים וז"ל:

זכיתי לראות את גדולי העולם עד כמה חדרו על 'פלאפונים בכוללים', כשהתקנות יצאו משלושת הרועים, מרן רבינו, ומרן הגרמ"ל שטינמן והגרמ"י לפקוביץ זכר צדיקים לברכה.

בשנת תשס"ג התכנסו גדולי ישראל יחד עם ראשי כוללים בבני ברק ע"מ לבצר את היכלי התורה ולתקן תקנות בענין השימוש בטלפונים ניידים בזמן הסדרים. ההתכנסות התקיימה בראשות גדולי ישראל, ורבינו נשא דברים והפתיע את הנוכחים כשאמר בתוך דבריו שיתכן שיש למנוע מלהגיע עם טלפון נייד גם במצב של פקוח נפש, ובמצבים כאלו יתכן שעדיף שהאברך ישאר בבית ולא יפרוץ את התקנה הנצרכת כל כך. בדבריו אלו חידד רבינו את חשיבות ההתכנסות והפעילות בעניין, שבזמן שנמצאים ב'כולל' לפרוש מהעולם במידה מסויימת, להיות 'בבית המדרש' כמסמרות נטועים. מכתב התקנות נשלח בהוראת מרנן למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל וזכיתי להיות בחדרו הקדוש. הרב אלישיב עבר בעיון רב על התקנות ותיקן ושינה

מפסקי מרן פוסק הדור הגאון רבי שמריהו יוסף נסים קרליץ זצוק"ל, ע"פ ספר 'חוט שני'

גובה בית הכנסת: איתא בתוספתא דאין בונין ביהמ"ד אלא בגובהה של עיר שנא' 'בראש הומיות תקרא'. ובגמ' בשבת י"א איתא כל עיר שגגותיה גבוהין מביהמ"ד לסוף חרבה שנא' 'לרומם את בית אלקינו' ולהעמיד את חורבותיו.

א. ביהמ"ד צריך להיות גבוה משאר בתים, ומבואר דלאו דווקא הבנין עצמו יהיה גבוה אלא אפילו אם הוא בנוי במקום גבוה.

ב. סגי במה שקצה העליון של הבנין גבוה, וכגון מעקה של הגג שהוא צורה של חלק מן הבנין הוא יהיה גבוה משאר הבתים. [ושאלנו למו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: מה הדין במעקה העשוי מסורגים שאין ניכר כלפי חוץ אלא ע"י התבוננות? ומו"ר השיב: דווקא אם ניכר שהוא חלק מהבנין].

ג. היחס של גובה ביהמ"ד לשאר הבתים היינו מקום השימוש שבבתים שלא יהיה גבוה מבנין ביה"מ, וע"כ מגדלים שאין משתמשים שם וכן גגות הבתים לא איכפת לן שיהיו גבוהים מביהמ"ד, ומזה נלמד שאין להשתמש בגג ביהמ"ד (ועיין עוד לקמן).

אכילה ושתייה לתלמידי חכמים: דעת המחבר בסי' קנ"א ס"א, דלת"ח הותר אכילה ושתייה בביהמ"ד ובביהמ"ד מדוחק (דהיינו שהיה מקום דחוק לתלמידים, משנ"ב), ודעת הרמ"א דבביהמ"ד אפילו שלא מדוחק שרי, ודעת המג"א דלת"ח זהו תמיד דחק דאם יצטרך לילך לביתו לאכול ולשתות יתבטל מתלמודו. ובמשנ"ב ובשעה"צ כתב להקל כדעת הרמ"א ובצירוף דעת המג"א ע"ש.

א. אין להקל לת"ח שיחה בטילה בביהמ"ד (וכמבואר במשנ"ב קנ"א סק"ו) ואם צריך את חבריו לדבר רשות צריך לצאת לחוץ, אבל מותר לדבר לצורך מצווה כגון שמותר ללווה לפרוע חובו דהרי מקיים מצוות פריעת חוב. וכן מותר ליתן צדקה לעניים, אבל לעניים עצמם יש מקום לדון מה ההיתר לאסוף כסף בביהמ"ד, ולמעשה בוודאי א"א למונעם. [הוספת מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: ועיין ר"ן במגילה כח, ועיין עוד גמ' סוכה נא: במעשה דאלכסנדריא של מצרים].

ב. לדעת הרמ"א שמותר לת"ח לאכול בביהמ"ד (דחשיב כביתו) היינו אם לומד בביהמ"ד בקביעות (ולא רק בארעי), ומסתברא דה"ה אם לומד בכמה בתי מדרשות כולם נקראים ביתו, אבל אם לומד בביתו יתכן דאין

בהן נר שהוא לצורך גדול ואפשר ג"כ שדעת ב"ד מתנה בכך וכן בכל הדברים שנהגו להקל בדברים כאלו והוא מהאי טעמא.
א. הקורא עיתון או דברי חול בביהכ"נ מלבד מה שעובר על עצם כבוד בית הכנסת, אם קורא לאור שבביהכ"נ הו"ל משתמש באור נר ביהכ"נ לצורך חול.
ב. מה שמאיר מחוץ לביהכ"נ אם אינו ניכר שמשתמש לאור ביהכ"נ לא הוי לזול ושרי.
ג. נרות ופנסים שונים המיוצרים עבור בתי אלילים, מ"מ הרי לא נשתמשו בהם הגויים ע"כ מותר להשתמש בהם.

חיזוקים בבתי הכנסת

לביהכ"נ עם פלאפון פועל ואפילו לא לדבר עימו דברי תורה. בליל ש"ק פ' במדבר תש"פ בו נפתחו שערי בית הכנסת, אחרי כמעט חודשיים של סגירה נשמעה שיחתו של המרא דאתרא שליט"א בביהכ"נ, בו הבהיר כי 'מורא מקדש' הוא תנאי להשראת השכינה וכפי שמצינו במתן תורה 'ויהי קולות וברקים... וקול שופר חזק מאוד ויחד כל העם' כי בלא יראה אין השראת השכינה ולכן נצרך שבכל כניסה לביהכ"נ תהיה ההרגשה של יראה בבית אלקים, והוסיף כי אף שההתחזקות היא של כלל הציבור, אך הדבר תלוי בכל יחיד ויחיד, שכל יחיד שמתחזק מחזק גם את כל סובביו וח"ו להיפך, וכמו כן הוצבו מודעות עם דברי חיזוק בביהכ"נ בעניין שמירת קדושת ביהכ"נ. ובס"ד מאז ועד יום הזה חיזוק שמירת קדושת בית הכנסת נשמר ביתר שאת ונרגשת האוירה המרוממת בבית הכנסת. יה"ר שיזכו מתפללי ביהכ"נ זה ומתפללי שאר בתי כנסיות להתחזק הלאה בשמירת קדושת בתי מקדש מעט.

סיפור השבוע

להם 'יעמוד' הם לא מזדרזים, זה לא נכון, כשקוראים לעלות לתורה צריך לרוץ מיד. סיפר לי הרב אליהו שלזינגר רבה של גילה, שבילדותו היה מתפלל עם אביו בביהכ"נ 'הליגמן', וזה נחרט לו ההנהגה הזאת של כבוד התורה, איך שאבא היה רץ לעלות לתורה, וכך הוא הנהיג בביהמ"ד שלו.

• להגיע לבית הכנסת מוקדם - הכנה לתפילה

סיפר נכדו הרה"ג רבי יעקב ישראל קרליץ שליט"א, הוא תמיד הקפיד בכל תפילה לבוא לבית הכנסת כמה דקות קודם, לפחות עשר דקות רבע שעה ולפעמים אפילו יותר, כדי להתכונן לתפילה, והוא היה יושב במקום שלו ומתכונן לתפילה, בינתיים הוא היה מוציא מהארון שלידי כרך מהטור והיה לומד עד שמגיע הזמן של התפילה. לפעמים כשכבר היה יותר סמוך לתפילה הוא לא היה מוציא ספר מהארון, הייתי שואל אותו להביא איזה ספר בינתיים, הוא היה מצביע לי על הסיפור ואומר לי אני מתכונן לתפילה, לפעמים הוא היה לומד בהלכות שכתובות בסיפור, אבל רוב הפעמים היו רואים אותו מרוכז ומתכונן לתפילה, וכמוכן שהתפילה היתה בהתאם, הקריאת שמע שלו, כמו שכולם מספרים, שזה היה ממש מעמד של קבלת עול מלכות שמים. אני זוכר פעם אחת שהוא התעכב לפני שהוא יצא מהבית, זה היה כבר עשר דקות לפני מעריב, הוא עמד לצאת מהבית וראה את השעה, אז הוא אמר כבר איחרנו, שאלתי אותו שהרי הדרך לוקחת לכל היותר עשר דקות, אז אנחנו נספיק, הוא אמר לי צריך לבוא לתפילה לכל הפחות כמה דקות קודם, בסוף היה שם אחד מבני הבית שהציע שהוא יסיע אותו ברכב ואז זה יקצר את הזמן והוא יוכל לבוא כמה דקות קודם. וכך הווה. והוסיף לנו (לגיליונו) נכדו הגאון רבי נחום מאיר אוסטרין שליט"א, שהנהגה זו היתה קבועה אצלו תמיד, וזוכרו שבהיותו צעיר לימים שבת פעם עם סבו מרן זצוק"ל בשכונת מקור ברוך בירושלים, ומרן כדרכו קם מוקדם להתפלל תפילת שחרית כוונתיקין והוא הגיע עם סבו מוקדם מאוד לביהכ"נ כשהיה ריק מאדם. ובהזדמנות אחרת שמע מאחד השכנים מהבניינים הסמוכים לבית מרן זצוק"ל, שפעם אחת ראה את מרן בעוד ליל כשעה לפני תפילת שחרית הולך לבדו ברחוב, ניגש אליו ושאלו מה עושה הרב בכזאת שעה מוקדמת? ענה לו מרן, שהוא התעורר והוא מפחד לחזור לישן שמא לא יקום בזמן לתפילת שחרית ולכן החליט לילך לביהכ"נ מוקדם. והוסיף לנו נכדו שמרן זצוק"ל היה מאוד מקפיד על כבוד התפילה, והנהיג שהש"ץ יגש ל'עמוד' כבר החל מפסוקי דזמרה ולא רק בישתבח.

לעילוי נשמת מרן פוסק הדור הגאון רבי שמריהו יוסף נסים בן נחום מאיר קרליץ זצוק"ל

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

א. בית הכסא שמעל ביהכ"נ, בכדי שלא להשתמש בגג ביהכ"נ היה מקום לעשות שתי יציקות, אמנם לטענת הט"ז דדבר מאוס יפסיק את התפילה של ביהכ"נ לעלות למעלה לשמים אפשר דאין מועיל בב' יציקות.
ב. מקום שמשתמשים מע"ג ארון הקודש אפשר דמהני לעשות גג כפול עם חלל ביניהם כדי שלא להשתמש בגג ארוה"ק ואין צריך שתי יציקות אלא גג כפול ולמעשה צ"ע.

תאורת בית הכנסת: השו"ע בסי' קנ"ד סייד כתב אין מדליקין נר של הדיוט מנר של ביהכ"נ ויש מי שאומר דהנ"מ בעוד שדולקין למצוותן אבל כשצריך לכבותן מותר. וברמ"א, מיהו לא נהגו ליזהר בכך ומדליקין

בית הכנסת צא"י, רמת אהרן ב"ב

בית הכנסת זה זכה שמרן זצוק"ל כיהן בו כרב, ולהבחל"ח כיום מכהן מו"ר הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א.

ימים ספורים אחר סגירת בית הכנסת בחודש ניסן בשנה שעברה, התנוססה מודעה על דלת בית הכנסת הסגורה **'תקנת בית הכנסת אין להיכנס לבית הכנסת עם פלאפון אלא כשהוא במצב מנותק לחלוטין'**, ובעוד בתי הכנסת סגורים נמסרה שיחה דרך הטלפון לבני הקהילה מאת המרא דאתרא מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א בקול משתנק על שמהשמים הגענו למצב שאין לנו את הזכות להיכנס לבתי הכנסיות ובתי המדרשות ולקדש שמו בעולם, ואם חו"ל אומרים ידו גשמים בחג דומה כמי ששפך לו קיתון על פניו, ק"ו כשאנו נמצאים במצב שכביכול הקב"ה אינו רוצה שנכנס ונקדש שמו בעולם, והכריז שהקבלה הראשונה לפני שחוזרים לביהכ"נ היא להשתדל מאוד להקפיד על כבוד ביהכ"נ ושלא להיכנס

הנהגות ממרן פוסק הדור בענין כבוד בית הכנסת ובית המדרש וצורת התפילה, מאת הספר **'וימת עבד ה'** שמלוקט בו הספדים על מרן זצוק"ל העומד לצאת לאור בעוד ימים ספורים.

• כיצד מחנכים ילדים בכבוד בית הכנסת

סיפר בנו הגאון רבי אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א, רב ביהכ"נ 'הליגמן' ב"ב. שכשהייתי ילד שוחחי עם חבריי בזמן התפילה, אחרי התפילה אמר לי רבינו, אל תבוא לבית הכנסת במשך חודש, אתה עדיין מדי קטן ולא יודע להתנהג כראוי. כך חנך רבינו באופן חיובי בלי לפגוע, וגם לתת את האתגר לרצות להיות גדול.

• כיצד צריך לקבוע זמני תפילות בבית הכנסת

סיפר מו"ר חתנא דבי נשיאה הגרמ"מ לובין שליט"א. ידוע שיש מחלוקת איך להכריע במחלוקת הגר"א והמג"א לגבי סוף זמן קריאת שמע, בספר חזו"א מצד כהגר"א ולא הכריע, אמנם יש שמועות שגם למעשה היקל בזה, שנתן שבחורים ימשיכו לישון עד זמן הגר"א. מו"ח זצ"ל מאד חרה לו דבר זה, לא יתכן שתהיה הנהגה של בן תורה לכתחילה כסוף זמן ק"ש של הגר"א - אף אם כך הדין. ואצלו בבית הכנסת לא נתן שיהיה מנין בזמן ק"ש הגר"א, כי היה ברור לו שהנהגה של בן תורה לא יתכן שתהיה באופן שלפי המג"א עובר בדאורייתא בכל יום. ובפרט שזה קובע את כל צורת הנהגת היום של האדם שצריכה להתחיל עם מה שכתב ברמ"א 'שויתי ה' לנגדי תמיד' ואילו ללכת לישון מתוך ידיעה שהולך לקום בזמן ק"ש המאוחר זה מטביע חותם לא ראוי על האדם. האמת נשארה אמת, לא התפעל מהטענה שהחזו"א עשה מעשה אחרת, [ואדרבה: אתה רוצה להיות כמו החזו"א?! תקום להתפלל כוונתיקין כמו שהחזו"א היה קם!].

• כיצד צריך להיראות 'כולל'

סיפר הגאון רבי נחום משה גוטנטיג שליט"א אב"ד בד"ץ ב"ב, כאשר בנו את כולל חזו"א היה ויכוח גדול כי הנדבנים רצו לעשות את זה יותר יפה, הוא התנגד הוא אמר שתלמיד חכם לא יכול להתרגל לחיים כאלה, בית כנסת כן אפשר לעשות יותר יפה, אבל כולל לא! כי תלמיד חכם צריך לדעת להסתפק במועט.

• עליה לתורה

סיפר בנו הגאון רבי אברהם ישעיהו קרליץ שליט"א, ההנהגה שלו שאני זוכר מאז שהייתי ילד וכך היה תמיד, כשהיו קוראים לו לעלות לתורה הוא היה רץ לבימה, כיון שכתוב שצריך לרוץ זה כבוד התורה, יש כאלה שקוראים

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

חוקר וכו'. ולא יתפלל לא במקום שיש לו דבר המבטל כוונתו ולא בשעה המבטלת כוונתו וכו' ע"כ. **ומובן מאליו, שמי שיש אצלו מכשירים הנ"ל בעת התפילה, ומצללים וכו' שלא יכול לכוין בתפלתו, ואפילו בזמן שאינו מופרע מהם, הרי דעתו עליהם, שמא בכל רגע יצלצלו אליו.**

וראה בשו"ע סי' צ"ו ס"א, שאסור לאחוז בידו בעת התפילה לא תפילין, ולא ספר, ולא מעות וכו' מפני שלבו עליהם שלא יפלו ויטרד ותבטל כוונתו. והמשנ"ב הביא מהפמ"ג, שגם בעת אמירת ק"ש ופסוקי דזמרא אסור. **וכמו כן המכשירים הנ"ל, מבטלים כוונתו. ולפי"ז אפילו המכשיר החדש שאינו מצלצל רק רוטט, גם זה אסור, דעכ"פ מפריע לו לכוונת התפילה.**

[ג] ונוסף לכל הנ"ל, **הרי מכשירים אלה מפריעים למתפללים האחרים, שמסיח את דעתם ע"י הצלילים והזמזומים בשעת התפילה.** והרי קי"ל (בסי' ק"ב ס"ד) שאסור לעבור כנגד המתפלל בתוך ארבע אמותיו, וכתבו האחרונים שאחד מהטעמים הוא שמבטל כוונת המתפלל. **ומכשירים אלה מבטלים את הכוונה הרבה יותר מלעבור כנגדו. וכן בבית המדרש, הצלצולים גורמים הפרעה וחוסר ריכוז מחשבה בלימוד.** והרי של בית רבן גמליאל לא היו אומרים "מרפא" [לבריאות] בבית המדרש משום ביטול בית המדרש (ברכות נ"ג.), ונפסק להלכה בשו"ע (יו"ד סי' רס"ו ס"ז). וק"ו לא להפריע ללימוד ע"י הפעלת מכשירים אלה. ואפילו אם יצא מה'בית מדרש' כשמקבל את הצלצול כדי לדבר בחוץ, אבל גם הצלצול לבד מפריע. **ודבר זה מזיק לרבים ומונע אותם מקיום מצוה, שהוא הראשון מהכ"ד דברים המעכבים את התשובה, שמנה הרמב"ם רפ"ד מה' תשובה.**

בהמשך לשבוע שעבר בענין ה'פלאפון' בביהמ"ד ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק בעניין **הימנעות הפעלת פלאפון בבית המדרש מאת הגאון רבי יהודה טשזנר שליט"א אב"ד אופקים בספרו 'שערי תורת הבית' וז"ל:**
בתקופה האחרונה מרבים להשתמש בטלפון סלולרי [פלאפון] או באיתורית, המצלצל או רוטט, **וכתבו פוסקי זמננו שאין להיכנס בהם לבית הכנסת או לבית המדרש כשהם מופעלים, וכ"ש שלא לדבר בהם בתוך הבית המדרש.** וזה מכמה טעמים: [א] זלזול בכבוד המקום הקדוש. [ב] ביטול כוונת התפילה לעצמו. [ג] הפרעה לאחרים.

[א] איתא בשו"ע או"ח (סי' קנ"א ס"א וס"ט): בתי כנסיות ובתי מדרשות נוהגים בהם כבוד, ואין נוהגים בהם קלות ראש ושיחה בטילה וכו' ע"כ. **ובודאי אין זה כבודם של בתי כנסיות ובתי מדרשות שעושים מהם מוקד לטלפונים.** והרי מי שמקבל ראיון אצל המלך או אפילו אצל אדם חשוב, בודאי מכבה את הטלפון או את האיתורית אשר בכיסו לפני שנכנס לדבר עם האדם הנכבד, כל שכן שחייב לכבותו בהיכנסו לבית כנסת או לבית מדרש. [ב] וזה לשון הטור ריש סי' צ"ח: המתפלל צריך שיכוין לבו שנא' 'תכין לבם תקשיב אזנך', פירוש שיכוין פירוש המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו שנאמר שוית'ה' לנגדי תמיד, ויעיר כוונתו ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו. ויחשוב כי אילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ולמחר בקבר היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל ישל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שצריך לכוין את מחשבתו, כי לפניו המחשבה כדיבור כי כל מחשבות הוא

בירורי הלכה

שלמה ח"ב סימן ד' אות יט' ובאילת השחר ב"ב ג: (והוסיף לבאר לדעת המג"א דס"ל דרך אחרי שסתרו פקע הקדושה וכותב דנצטרך לומר דעם הסתירה פקע הקדושה) אבל נשאר בצ"ע היאך מותר לסתור ע"מ לבנות במקום אחר דהא אין הסתירה צורך הבנין ע"ש באורך. ובמנחת שלמה מביא ד"א דאין לסתור אא"כ זהו צורך הבנין החדש כדוגמת שמאפיל על החלונות או שצריכים את המקום בשביל לעשות מדרגות, וכותב דטוב לומר כשמתחילים לבנות את ביהכ"נ החדש שהקדושה של הביהכ"נ הישן תפקע לביהכ"נ החדש.

האם מותר לסתור ביהכ"נ כשיש בית הכנסת נוסף בעיר

הרא"ש (ב"ב סי' ד') כותב, דמרימר ומר זוטרא דסתרי בי קייטא בסיתווא ולהיפך סברי דטעמא משום צילותא ולכן כיון שהיה להם מקום אחר להתפלל סתרו את הביהכ"נ השני בשביל לתקנו, ואילו רבינא ורב אשי ס"ל משום פשיעותא ולכן דנו עד כמה איכא למיחש לפשיעותא, והלכתא כוותייהו דגם בדאיכא דוכתא לצלויי איכא למיחש לפשיעותא. ובב"י ובחידושי המהר"ם בב"ב למדו ברא"ש דגם בדאיכא ביהכ"נ נוסף אסור לסתור לטעמא דפשיעותא. וכך ג"כ כתב בעליות דרבינו יונה, י"מ דאיכא בי כנישתא לצלויי ואפ"ה משום פשיעותא איכא דכיון דיש שם שני בתי כנסיות אין לפשוט באחד מהם, ולפ"ז לא קיימ"ל כמרימר ומר זוטרא דבנו בי קיטא בסיתווא דהא איכא למיחש לפשיעותא אע"ג דאיכא בי כנישתא אחרית, וקיימ"ל כמד"א משום פשיעותא וכו'.

אמנם הרשב"א והר"ן והנמק"י כותבים דגם מרימר ומר זוטרא סברי משום פשיעותא, ופשיעותא היינו דמתרשלי בבניה (ולא כמו שפרש"י שפשיעותא היינו שלא יבנו כלל), ולכן כיון שהיה להם ביהכ"נ אחר הותר להם לסתור כיון שאין חשש שישהו את בנית ביהכ"נ החדש כ"כ הרבה זמן. וכך ג"כ כתב בהגהת תוס' (ב"ב ג:) בחד תירוצא דמפרש כיצד היה מותר למרימר ומר זוטרא לסתור ביהכ"נ דכיון דאיכא ביהכ"נ אחר אין לחוש אם לא יבנו זאת ולכן הגמ' אמרה דאיכא בינייהו דאיכא דוכתא לצלויי, דאי איכא ביהכ"נ אחר מותר לכו"ע לסתור. וכן באגודה כתב,

בענין סתירת ובניית בית הכנסת

כתב המרדכי פרק בני העיר (והובא ברמ"א סי' קנ"ב), בית הכנסת נקרא מקדש מעט ולכן אסור לנתוץ דבר מביהכ"נ, ואם נתץ ע"מ לבנות שרי דההיא נתיצה בנין מקרי. ובמשנ"ב (קנ"ב סק"א) כתב, דהוי כנותץ אבן מההיכל דאסור משום 'את מזבחתי תתנוצץ וגו' לא תעשו כן לה' אלקיכם'. הגמ' בב"ב ג: אומרת, א"ר חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית, איכא דאמרי משום פשיעותא [רש"י: דילמא מתרמי אונס ולא בנו אחרית] ואד"א משום צלויי [רש"י: כל זמן הבנין] מאי בינייהו, איכא בינייהו דאיכא (בי כנישתא אחרית) [דוכתא לצלויי]. מרימר ומר זוטרא בנו בי קייטא בסיתווא וסתרי ובנו בי סיתווא בקייטא. א"ל רבינא לרב אשי גבו זוזי ומחתי מאי א"ל דילמא מתרמי להו פדיון שבויים ויהיבי להו שרגי לבני והדרי הדורי ומחתי כשורי מאי א"ל זימנין דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהיבי להו, א"ה אפילו בנו נמי, א"ל דירתיה דאיניש לא מזבני.

והראשונים (הר"ף במגילה כו: והרמב"ם פי"א מתפילה והרא"ש והטור ורבינו ירוחם) נקטו להלכה כטעמא דפשיעותא דכ"ס לרבינא ורב אשי, ובב"י כותב דכך ג"כ משמע דסברה הגמ' במגילה כו: שהגמ' אומרת, רמי בר חמא הוה קא בני ההיא בי כנישתא הוה ההיא כנישתא עתיקא הוה בעי למסתריה ולאתויי ליבני וכשורי מינה ועילוי להתם יתיב וקא מיבעיא ליה הא דרב חסדא דא"ר חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרית התם משום פשיעותא כי האי גוונא מאי אתא לקמיה דרב פפא ואסר ליה לקמיה דרב הונא ואסר ליה. ועל כרחק איירי בדאיכא להו דוכתא לצלויי דאל"ה היה לרמי בר אבא לחשוש לזה, וכיון שבכל זאת ר"פ אסר משמע דס"ל דעיקר טעמא משום פשיעותא. וכ"פ בשו"ע סי' קנ"ב, אין סותרין ביהכ"נ כדי לבנות ביה"נ אחר שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר אלא בונים האחר תחילה ואח"כ סותרים הישן.

ובהבנת הדבר שמותר לסתור ביהכ"נ ע"מ לבנות ביהכ"נ אחר במקום אחר, ביאר החת"ס (ח"א) דהקדושה פוקעת ועוברת למקום החדש וכ"כ במנחת

זאת מהגהת אשרי שכתב, וכן אסור ליקח אבנים מביהכ"נ הישנה כדי לבנות בחדשה כי ליכא דוכתא לצלויי, משמע בדאיכא דוכתא לצלויי שרי. ובמג"א פליג ומוכיח דבכל גונא איכא למיחש לפשיעותא ע"ש וכותב דלכן הרמ"א כשהעתיק את דברי האשר"י הוא השמיט את המילים 'כי ליכא דוכתא לצלויי' כיון דאנן קיימ"ל כמד"א משום פשיעותא וחיישינן בכל גוונא.

להרוס מחיצה אחת בכדי להרחיב

ברא"ש (שם) כתב, והנ"מ דלא חזא ביה תיוהא אבל היכא דחזא ביה תיוהא סתרי ובני וכן כל בנין שא"א לבנותו בלא סתירה כגון להרחיב את הבנין. אמנם הרמב"ם פ"א מתפילה ה"ב כותב, אין סותרין ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר במקומו או במקום אחר אבל בונין האחר ואח"כ סותרין זה שמא יארע להם אונס ולא יבנו, אפילו כותל אחד ממנו בונה חדש בצד הישן ואח"כ סותר הישן, וכ"כ רבינו ירוחם (נתיב ג' ח"ח) וכן להרחיבו אפילו גבו מעות וכו' ואפילו יש להם מקום להתפלל, וכדבריהם פסק הרמ"א.

ובביה"ל כותב דלולא דמסתפינא אמירא דחילוף שורות ישנם בדברי רי"ו וצריך לגרוס אחרת וא"כ יהיה דבריו כדברי הרא"ש רבו. ואפשר דל"פ הרמב"ם והרא"ש דהרמב"ם איירי בדאפשר בלא ההרחבה והרא"ש איירי בגוונא שביהכ"נ לא מכיל את כל המתפללים דבכה"ג שרי דהוי כדחזא ביה תיוהא.

חזו בה תיוהא

ובגמ"ב ב"ב ג: ולא אמרן אלא דלא חזי בה תיוהא אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני כי הא דרב אשי חזא בה תיוהא בכנישתא דמתא מחסיא סתריה ועייל לפורייה להתם ולא אפקיה עד דמתקן ליה שפכי. ולחד תירוצא בגמ' זהו הסיבה שאסביה בבא בן בוטא עצה להורדוס למיסתר ביהמ"ק כיון דתיוהא חזא ביה.

ובשו"ע ס' קנ"ב כתב, אבל אם חרבו יסודותיו או נטו כתליו ליפול סותרים אותו מיד ומתחילין לבנות במהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה וישאר חרב. ובב"ח ובמג"א כתבו, דנלמד מדמצינו ברב אשי.

ובמשנ"ב (סק"ט) מביא מהא"ר דה"ה אם אם גזרה מלכות שלא יתפללו שוב באותו ביהכ"נ. ומביא מהט"ז מעשה בעיר אחת שהיו היהודים דרין חוץ לחומה וארע הענין שנתישבו בתוך החומה והיתה הביהכ"נ לבדו חוץ לחומה, ואמרתי אין לך תיוהא גדולה מזו והתרת לסתור אותה כדי לבנותה תוך החומה ויתחילו לבנות בביהכ"נ החדשה ויטלו אח"כ האבנים מן הישנה ויבנו תוך החומה מהם. [נכתב ע"י י. ס. כולל 'נחלת משה'] והוסיף מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: שבענין לפתוח חלונות מביהכ"נ לעז"נ, החכמת אדם כלל פ"ו נקט לאסור כיון דאין בעז"נ קדושת ביהכ"נ, ודלא כפמ"ג דנקט דיש קדושה אמנם פחותה מביהכ"נ, והנ"מ בעז"נ שלא משמש כביהכ"נ וכביהמ"ד דא"כ יש לזה שם ביהכ"נ וביהמ"ד.

קוראים כותבים - חיוקים בבתי הכנסת

הינו מגדלור לכל האברכים הצעירים ולכלל תושבי המקום. כשנחנך המקום תיקן הרב שליט"א כמה תקנות למען כבוד ביהכ"נ והתפילה, וזו אחת מהתקנות, וכ"כ תיקן הרב שליט"א שהקבלת שבת' יהיה ברוב עם ובצורה מכובדת ומרוממת.

ישר כח על הגליון החשוב שלכם מידי שבוע המחזק את ענין 'שמירת קדושת בית הכנסת' ויה"ר שנזכה כולנו להתחזק בענין חשוב זה. א.ב.י. פרדס כץ, ב"ב

סיפור השבוע

בשמוע המשכיר את דבריו, לא ענה כלום, ותכף ומיד פנה ורץ לבית המדרש, ופתח את ארון הקדש, והתחיל להתוודות: רבונו של עולם הריני מתחרט על כך שלא שמרתי את הבטחתי כדבעי, והתחלתי שוב לדבר בשעת התפלה, אבל מעכשיו אני מבטיחך באמת, שאני מקבל עלי שוב ביתר שאת וביתר שמירה, שלא אדבר עוד יותר בשעת התפלה בשום פנים ואופן, יהיה מה שיהיה אשמור את הבטחתי במלואה. ובס"ד הענינים הסתדרו עם השוכר ויותר לא חזר השוכר למשכיר עם שום תלונה, והשכירות המשיכה והתנהלה לה הלאה בבטחה. (כבוד בית ה')

דהיכא דאיכא ב' בתי כנסיות בעיר אחת מותר לסתור אחת עד שיבנה והא דקאמר דאיכא דוכתא לצלויי לא איירי בביהכ"נ. ולכאורה אפשר לומר דנידון זה תליא האם גורסים בגמ' 'דאיכא דוכתא לצלויי' או כמו שכתוב בסוגריים בגמ' 'דאיכא בי כנישתא אחריתי' שלפי גרסה זו משמע דגם בדאיכא ביהכ"נ אחר אסור לסתור, אמנם אין זה מוכח דהרי הרא"ש גרס דוכתא אחרתא' וככ"ז הב"י למד דכוונתו גם לביהכ"נ אחר, וגם אם גורסים בי כנישתא לצלויי אומר הט"ז דאפשר לבאר דהכוונה לביהכ"נ ארעאי ולא קבוע.

ובב"י למד דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור ורבינו ירוחם לא ס"ל כרשב"א וכהר"ן דאי איכא ביהכ"נ אחר דמותר לסתור. וכ"כ בחידושי המהר"ם לבב"ב בהבנת הרא"ש.

אמנם הט"ז כותב דגם שאר הראשונים מודים לר"ן ואע"ג שלא הזכירו בפירוש שמותר לסתור אי איכא ביהכ"נ אחר מ"מ נלמד ממה שכתבו דבנין האחרת תחילה ואח"כ סותרין וזוהי נלמד דאי איכא ביהכ"נ אחר כאילו בנו האחרת דמה הפרש יש ביניהם, וכך לומד ברמ"א ס' קנ"ג ס"ז דכתב ע"ד המחבר לגביי ביהכ"נ של בני הכפרים (או דכרכים דתלו בדעת היחיד) שמותר למכור, כתב, וכ"ז לא מיירי אלא כשיש להם ביהכ"נ אחרת אבל אם אין להם רק ביהכ"נ אחת אסור למכור דהא אפילו לסותרו אסור עד שיבנו אחרת. והט"ז הבין ברמ"א דביהכ"נ דכפרים מותר למכור ולסותרו אם יש להם ביהכ"נ אחר משא"כ בביהכ"נ דבני כרכים שאסור למכור ולסותרו כיון דרוצים בשניהם כשיש ריבוי עם ממקומות אחרים. והא"ר והגר"א למדו ג"כ כט"ז בהבנת הרמ"א וס"ל דבדאיכא ביהכ"נ אחר שרי לסתור.

אבל המג"א (סק"א) ס"ל דגם אם יש להם ביהכ"נ אחר אסור לסותרו. ובהבנת הרמ"א כתב המג"א (קנ"ג סקט"ז) דביהכ"נ דכפרים אם בונים עכשיו אחרת מותר למכור ולסותר את הראשון אבל כשיש להם מתחילה ב' בתי כנסת אסור למכור ולסותר אחד. ובביהכ"נ דבני כרכים אפילו בנו אחרת אסור למכור הראשון משום דאין בידן ליפקע קדושתן אבל לסתור שרי דבקדושתן קיימי והעצים והאבנים והקרקע ואסור להשמש בהם ולמכרם דשמא יש אחד בסוף העולם דלא ניח"ל שתפקע קדושתן. ובביאור הלכה מביא דהרבה אחרונים הקלו כט"ז והרבה החמירו כמג"א, וכותב דכיון דבסותר ע"מ לבנות לכו"ע אין איסור מדאורייתא כי אם שחכמים חששו שיפגעו ולא מצאנו בראשונים שכתבו להדיא לאסור ואדרבה מצאנו להרבה ראשונים שהקלו להדיא שוב אין להחמיר בזה, אך כ"ז דווקא אם בביהכ"נ הקבוע יש מקום לכולם ברווח להתפלל דאל"ה נראה דלכו"ע אסור.

בדאיכא דוכתא לצלויי אי שרי למסתור ביהכ"נ הישן כשעומד באמצע בנין ביהכ"נ החדש

כתב הב"ח דבדאיכא דוכתא לצלויי שרי למסתור את ביהכ"נ הישן כשעומד באמצע בנין ביהכ"נ החדש וליכא למיחש לפשיעותא, ומוכיח

בשבוע שעבר ראיתי שהבאתם בסוף הגליון שמרן פוסק הדור רבי ש. י. נסים קרליץ צוק"ל הקפיד שהש"ץ יגש לפני העמוד עוד מתחילת פסוקי דזמרה ולא רק ב'שתבח'.

רציתי לציין שתקנה זו תוקנה ג"כ בביהכ"נ שאני רגיל להתפלל, ביהכ"נ 'אילת השחר' רח' אושיסקין, פרדס כץ ב"ב, שבראשות הגאון רבי יואל מקלב שליט"א. הביהכ"נ נוסד לפני כשלוש שנים ובס"ד לפני כשנתיים נחנך הבנין החדש, בביהכ"נ מתפללים בו למעלה מ-200 אברכים, המקום

מעשה באיש אחד, שהיה לו בית שעבד להשכרה ובמשך שנה תמימה לא מצא שוכר. ובראותו גודל הפסדו, קיבל על עצמו להתחזק בכבוד ביהכ"נ והתפילה ושלא לדבר בשעת התפלה וקריאת התורה. והנה בס"ד כעבור שלשה ימים מקבלתו, מצא שוכר אשר הינו סוחר גדול, וסכמו יחד על סכום שכירות גבוה טבין ותקילין.

והנה כעבור תקופה קצרה, מעד המשכיר בקבלתו הטובה והתחיל שוב לדבר בשעת התפילה. והנה פתאום צץ לו השוכר, והתחיל להתלונן על גדל סכום השכירות שאינו כדאי לו, ושהוא מתחרט ואינו מסכים להמשיך את השכירות.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש"
על ספר בראשית

"תהא כאברהם" - תתעלם מהאב...

ונברכו בה כל משפחות האדמה (יב, ג)

פרש רש"י: "אדם אומר לבנו תהא כאברהם".

הדבר קשה, מנין לרש"י שהברכה "תהא כאברהם" היא דוקא מאב לבנו, היכן רמז הדבר בפסוק? אולי זו ברכה כללית שהבריות מברכות ומאחלות זו לזו?

מספר על גביר אחד שאמר לבנו: "בני יקירי, אני שקוע בעולם העסקים, ואין לי פנאי ללמוד תורה, אבל אתה נולדת עם 'כפית זהב בפה', אין לך דאגות פרנסה, תוכל לשקד על התורה ולגדל תלמיד חכם".

השיב הבן: "אבא, אני גדלתי בבית של 'ביוזנס', כל ימי חייטי באוירה של עסקים ומסחר. גם אני אמשיך ב'ביוזנס'. אבל אל דאגה, אני מקנה שבני כבר יקדיש את חייו לתורה ויצמח להיות גדול הדור הבא".

ומה למעשה? לימים הלך גם הנכד בדרכי האב ובדרכי הסב ונהיה איש עסקים גדול. את התקווה והאחולים להיות גדול הדור הבא הוא השאיר לדור שאחריו...

מספרים שפעם שאלו רב מפרסם: "אין צמחת להיות תלמיד חכם גדול?", אמר להם: "לפני שנים רבות, סבא רבא שלי אמר לעצמו: 'אני טרוד מאד בפרנסה, לא יצא ממני תלמיד חכם גדול, אבל את כל הכחות והתקוות והממון אשקיע בבני שהוא יצא תלמיד חכם'. אלא שגם הבן הלך בעקבות אביו, והשקיע את כל התקוות בבנו שלו, שהיה סבי, גם סבי הלך בעקבותיהם ותלה את כל התקוות בדור הבא - באבי.

לימים גם אבי תלה את כל התקוות בדור הבא - בי. כל דור תלה את התקוות בדור הבא, כל אב סמך על בנו. אמרתי לעצמי: מתי יגיע סוף סוף האדם שישים את התקוות שתולה בו הדור שלפניו, ואז החלשתי שזה יהיה אני".

לכן הברכה "תהא כאברהם" היא מאב לבנו. אומר האב לבנו: 'אני רוצה שתהיה כמו אברהם אבינו, ומדוע? כי אביו של אברהם היה תרח, ואברהם היה יכול לומר לעצמו: 'אני בן של תרח, אין סכוי בעולם שיצא ממני תלמיד חכם'...

אך לא! אברהם לא התחשב ברקע שלו, הוא לא עשה כל מיני חשבונות ושקולים, הוא פשוט ישב ולמד עד שנהיה אברהם אבינו.

*

אחד מגדולי ישראל בדורות הקודמים סבל הרבה מצער גדול בנים, חלק מבניו התרחקו מהדת, היה אדם, כנראה לא חכם במיוחד, שהעז לשאל אותו: "כבוד הרב, אומרים שהתפוח לא נופל רחוק מהעץ, לפמה אצל הרב התפוחים נפלו רחוק מאד מהעץ?".

השיב לו הרב: "כשיש רוחות עזות, הן מעיפות את הפרות הרחק מהעץ..."

אכן, בדורות ההם נשבו רוחות עזות של השכלה, קומוניזם, סוציאליזם וציונות, והן הפילו חללים רבים. במצב כזה הכל

משתבש. צריך הרבה סיעתא דשמיא שהרוחות לא יעיפו רחוק מדי את הפרות הנושרים מהעץ.

אך יש הסבר נוסף: ככל שהעץ גבוה - הפרי נופל למרחק... לעתים, כשהאב גדול מאד, הוא מציב רף גבוה, וקשה לו לזכות שהבנים יהיו גדולים בתורה כמותו.

א) (רבי חזקיהו יוסף סרלינשטיין שליט"א)

הנסיין הקשה של עקירת ההרגל

ויאמר ה' אל אברהם לך לה מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב, א)

הרמב"ן (פסוק יב) מלמד אותנו כלל חשוב מאד, וזה לשונו: "כל מה שארע לאבות - סימן לבנים, ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשב החושב בהם כאלו הם דברים מיתרים אין בהם תועלת. וכלם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות, יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו".

כל הספורים בחמש בראשית באים כאות וסימן מה יהיה אצל ה'בנים', אצלנו.

בפרשה זו כלולים למודים רבים, אך נגע בנקדה אחת. כשהתורה אומרת: "לך לה מארצך וממולדתך ומבית אביך", היא מדברת לא רק לאברהם אבינו, היא מדברת אלינו, אל כל אחד ואחד מאתנו.

התנאי הראשון של מי שרוצה להיות משיך לעם מקבלי התורה, בני אברהם יצחק ויעקב, הוא: "לך לה מארצך וממולדתך מבית אביך".

אדם סגל לעצמו כל מיני הרגלי חיים. הוא חי בהוי ובסגנון חיים מסוים, ופועל לפי תבניות שהרגל להן. במשך השנים רכש השקפה ומבט משלו על החיים ועל סביבתו הקרובה והרחוקה. כדי להכנס לעם היהודי, הדבר הראשון שצריך לעשות הוא - להתנתק לגמרי מכל ההרגלים, התבניות והתובנות שהיה מרגל להם עד עתה.

הקב"ה אומר לאברהם: כדי שתוכל להקים את השושלת של עם ישראל - "לך לה מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". עד שלא תתנתק נתוק מחלט מכל העבר שלך, ומכל מה שהוא כולל בתוכו - לא תוכל לצור שושלת חדשה, עם חדש.

ואם אברהם ירהר בלבו: איך אעשה זאת? הרי רכשתי לעצמי מעמד וכבוד, יש לי פרנסה מסדרת, יש לי מכרים וידידים, ומה יהיה עכשיו? הרי אני הולך 'בעינים עצומות', אין לי משג לאן, אין לי משג מה יהיה לי במקום החדש.

אומר לו הקב"ה: "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה". אל דאגה! מי ששומע לי - לא יפסיד. ברכה - רק מה, פרנסה - רק מה, כבוד וגדלה - רק מה. הכל מאת ה'!

רקון המזודה מהסמרטוטים - עבור התכשיטים

המגיד מדובנא זצ"ל מפרש את הענין, וכדרכו עושה זאת במשול: היה פעם יהודי עני מרוד, מטפל באשה וילדים. הוא היה מקבץ נדבות, יהודים רחמנים היו זורקים לו כמה פרוטות עלובות, אף הפרוטות הללו לא הספיקו כדי לכלכל את משפחתו הגדולה. יום אחד פנתה אליו אשתו ואמרה לו: "אישי היקר, הפרוטות שאתה מקבץ אינן מספיקות. ככה אי אפשר להמשיך! אין ברירה, סע לעיר הגדולה, תעבד שם כמה חודשים, ותחזור הביתה עם סכום כסף הגון". לא היתה לו ברירה. ארו מזודה קטנה, נפרד מבני משפחתו, ונסע לעיר הגדולה.

בדרך מהכפר הוא עבר דרך יער גדול, והלך בו במשך כמה שעות עד שהחשיך היום. מכל עבר החלו להשמע נהמות החיות. לבו הלם מפחד. הוא מצא איזה נקיק סלע ומהר להכנס לתוכו, בתקווה שחיות היער לא יבחינו בו. הוא תכנן לשהות בתוכו במשך הלילה, וכשיאיר היום ימשיך בדרך.

כשדחק את עצמו לתוך הנקיק, גרם לתוזה של אבן גדולה, ואז נפער לנגד עיניו פתח גדול. הוא גשש את דרכו בזהירות, ואז התגלתה מערה קטנה. נכנס פנימה אל תוך המערה, שדרה בה עלטה. הוא החזיר את האבן אל פתח המערה ונשכב לישן בבטחה.

אחרי כמה שעות הוא גלגל את האבן מפתח המערה לראות אם כבר האיר היום. קרני אור השמש חדרו פנימה והאירו את חלל המערה. ואז הוא נדהם לגלות בקצה המערה ערמות של שטרות כסף, וכמות גדולה של תכשיטים ויהלומים. חשב בלבו: כנראה זו מאורת שודדים שמשמשת להם מקום מחבוא לשללם.

הוא נכנס ללחץ. הרי השודדים עלולים לבוא בכל רגע. אם יתפסו אותו, יחרגו אותו וישליכו את בשרו מאכל לחיות היער.

רגע לפני שנמלט מן המקום שלח מבט אחרון לאוצר הגדול, ואז חשב בלבו: במקום שאצטרף להגיע לעיר הגדולה ולעמל קשה כדי לצבור כמה רובלים, הנה מן השמים זמנו לי את האוצר הבלום הזה. אסח אותו ואממה לשוב לביתי לשמח את אשתי.

אבל אז הוא נתקל בבקעה: היכן ישמין את האוצר? אמנם יש לו מזודה, אבל היא עמוסה בבגדים ובמטלטלין שלו, אין בה מקום פנוי להכניס סכה...

אבל הוא לא ותר בקלות. הוא דחס את כל התכולה שבמזודה, ויצר מרוח קטן. הוא דחס פנימה מעט תכשיטים, נעל את המזודה, ונמלט מן המקום.

מה נאמר על האיש הזה? איזה שוטה שבעולם! מה היה לך בתוך המזודה? כמה סמרטוטים וחפצים משמשים. היית יכול לותר עליהם, לרוקן את המזודה ולמלא אותה בשטרות כסף, תכשיטים ויהלומים. בשטר אחד מתוך כל האוצר היית יכול לקנות לך בגדים חדשים במקום הסמרטוטים שזרקת, ועם השלל הרב תוכל להתחיל לחיות חיים חדשים, חיי עשר ורוחה.

הנמשל: הקב"ה לא עומד עם אלה והולם בראשנו כתנאי לזכות בתורה. חלילה וחס! אדם שרוצה לקנות את קניני התורה - הדרך פתוחה לפניו. תורת ה' תמימה משיבת נפש, וכל הרוצה לטל - יבוא ויטל.

יהודי שרוצה לזכות לעולם הבא - ברוך הבא! הקב"ה מצפה ומחל שכל יהודי יגיע לשם ויזכה להצטרף לצדיקים הגדולים שישבים שם, עשרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.

אבל כדי לזכות בקניני התורה, כדי לזכות בחיי עולם הבא - התנאי הראשון הוא לרוקן את המזודה מכל הסמרטוטים שממלאים אותה. צריך להתנתק מן העבר, לנתק כל קשר עם הרגלי העבר, עם משגי העבר. לפנות את הלב ואת הנפש כדי למלא אותם בקנינים הרוחניים החדשים.

ה"חובות הלבבות" (פתיחה לשער האהבה) אומר: "כשם שלא ישכנו אש ומים בכלי אחד, כך לא ישכנו בלב המאמין אהבת ה' ואהבת עולם הזה כאחד". רצונך למלא את לבך באהבת ה'? קדם כל עליך לרוקן ממנו את כל האהבות האחרות, שלבך יהיה פנוי ויוכל לשמש כלי קבול לאהבת ה' יתברך.

(רבי יחיאל מאיר צוקר שליט"א)

משמעות הצפור שלא בתורה

קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגו' (טו, ט)

אברהם מבתר לשנים את בעלי החיים, אף את הצפור לא בתר. מהו הטעם לכך שאף הצפור לא בתר?

רש"י מפרש: רמז לו שישאל קימים לעולם. ובמדרש (בראשית רבה מז, י) דרשו חז"ל ש"הראה לו הקדוש ברוך הוא שמבדילים בעולת העוף ואין מבדילים בחטאת העוף". מבדילים פרושו שמנתקים את הראש מהגוף, ודבר זה נעשה דוקא בעולת עוף ולא בחטאת עוף. עלינו להבין מה משמעות הדברים.

רבי צבי הירש מייזליש זצ"ל, בעל מחבר ספר "שו"ת מקדשי השם", חבר ספר נוסף בשם "זר זהב", שבו כתב חדושים ורעיונות על סדר פרשיות התורה, תחת הרשם של קורות ימי עמנו בימי אימת השואה הנוראה.

ברוח זו מקשר הוא את סוף התורה "כל ישראל" לתחלת התורה "בראשית": באושיך, גם אנשים שהיו חלוניים לגמרי ורחוקים מאד משמירת מצוות, כשהלכו למשרפות, וכבר ידעו את משרת הליכתם, הודיעו כי על אף שאף שאת כל חיייהם היו כמו גוים, הם גאים למות כמו יהודים, וצחקו שמע ישראל. 'בראשית' - אותיות 'ברית אש', כאשר מגיעים לברית אש, כל ישראל זוכים להכנס בה!

כך באר גם בענין ברית בין הבתרים. במחנות ההשמדה נפר היה דבר פלא: נאסר על היהודים להתאסף, והיו מפרים את ההוראה, אלא שאם התאספו לשם "עולת העוף" - לשם עליה והתרוממות הרוח בלמוד תורה, קיום מצוות או תפלה - הרי שהיו הגרמנים ימ"ש "מבדילים", מענישים אותם על כך. אבל אם התאספו לשם "חטאת העוף" - לשם דברים בטלים, לא היו נענשים על ידי אותם צוררים. לאף אחד לא הפריע שצחקו והתבדחו או עשו חטאות ביחד...

בספרו "שו"ת מקדשי השם" הוא מוסיף לספר: במחנות העבודה, בשנות השואה האיומה, עמדנו פעמים בכל יום למקד, ואם היה חסר אחד לפי חשבונם, או שאחר אחד לבוא, או שלא הסיר את הכובע בזריזות ובכבוד - כתוצאה מכך עשו יסורים וצרות לכלנו במשך כמה שעות רצופות. כך היא דרכם של שונאי ישראל בגלות, שאם איש ישראל אחד עושה איזשהו חטא - מטילים את האשמה על הכלל. ואין מבדילים אותו לומר כי רק הוא, היחיד, חטא.

מה שאין כן אם המציא ימצא שאיש ישראל עשה איזשהו דבר טוב, המועיל לכל העולם, או אז אין מיחסים את מעשיו לכלל ישראל, רק מבדילים אותו מכלל ישראל ואומרים שזה היחיד עשה גדולות וטובות. וזהו הפרוש בדברי חז"ל: "הראה לו הקדוש ברוך הוא שמבדילים בעולת העוף ואין מבדילים בחטאת העוף", פרוש: כשישראל בכלל "עולה" - שראוי לעלות על ידי מעשיו, אז מבדילים אותו. אבל אם הוא בכלל "חטאת" - אז אין מבדילים אותו, אלא מיחסים את החטא לעם ישראל כולו.

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוך האור אברהם אבינו)

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים
רבי אריה שכטר זצוק"ל

פֶּרֶשֶׁת לָךְ לָךְ תִּשָּׁפ"ב

שְׁכָרְנוּ בְּזִכּוֹת עֲמִידַת אֲבוֹתֵינוּ בְּנִסְיוֹן

אבותינו עָבְרוּ נְסִיּוֹנוֹת רַבִּים. חֵלֶק מִן הַנְּסִיּוֹנוֹת הַלָּלוּ מְזַכְּרִים בַּתּוֹרָה, וְחֵלֶק לֹא הִזְכְּרוּ בַּתּוֹרָה. וְכַפִּי שְׂכוֹתָב ה' "אֹר הַחַיִּים" הַקָּדוֹשׁ, שֶׁלִּיצְחָק אָבִינוּ הָיוּ לֹא פָחוֹת נְסִיּוֹנוֹת מֵאֲבֵרָהּם וּמֵיַעֲקֹב, אֲלָא שֶׁהֵם אֵינֶם מְזַכְּרִים בַּתּוֹרָה.

חז"ל אומרים שָׁאֵנוּ חַיִּים בְּזִכּוֹת חֲסִדֵי אֲבוֹת. וּמִשּׁוּם כֵּן מְקַדִּימִים לְאַמִּירַת "וְזוֹכֵר חֲסִדֵי אֲבוֹת", אֶת הָאֲמִירָה: "אֲלֵקִינוּ וְאֵלֵקֵי אֲבוֹתֵינוּ", וּמִזִּכְרֵיהֶם אֶת מֵדֶת הַדִּין וְלֹא אֶת מֵדֶת הַרַחֲמִים. לְאַחֵר מִכֵּן אֵנוּ מוֹסִיפִים וּמְפַרְסְמִים אֶת הַנְּסִיּוֹנוֹת שֶׁעָשָׂה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. כִּמֹּה נְסִיּוֹנוֹת עָשָׂה לְאַבְרָהָם, כִּמֹּה לִיצְחָק וְכִמֹּה לַיַּעֲקֹב. "אֵלֵקֵי אֲבִירָהּם, אֵלֵקֵי יִצְחָק וְאֵלֵקֵי יַעֲקֹב... וְזוֹכֵר חֲסִדֵי אֲבוֹת".

אלו הקב"ה לא היה זוכר לנו את חסדי אבותינו, איך יכלנו להמשיך להתקדם?! איך יכלנו לעמוד בדור כמו שלנו, דור שבו באו המפשילים במטרה מזהרת להטות את עם ישראל מדרך התורה. ואכן הצליחו להעביר על דתם פתשעה מיליון מתוה שמונה עשר מיליון יהודים. איך יכלנו לעמוד בדור שבו קם בן גוריון והצהיר כי בעוד כמה שנים לא ישאר אף יהודי שומר מצוות בארץ ישראל!

אלא שכל אלו לא ידעו שעם הקב"ה לא מתחילים! צאצאיהם של כל אותם יהודים מארצות המזרח, שנסו לחלל אותם בארץ, חוזרים כיום בתשובה גם בהודו, גם בתאילנד ובכל קצות תבל.

הנסיון בדורנו

הדור שלנו הוא דור שבו נערך הברור הסופי מי רציני ומי לא. וככל הנראה משום כך מביא אותנו הקב"ה למצב של מסירות נפש. מקצצים לנו עד פת לחם ממש, במטרה לאלץ אותנו לצאת לעבד. במצב כזה נבחנת מסירות הנפש שלנו.

גדלתי בבית עשיר, אך בתקופה מסוימת בחיי, בהיותי בארצות הברית, הייתי שרוי בדחק כלכלי, ונאלצתי ללוות כסף לפרנסתי. כשפתיתי על כך למורי ורבי, רבי חיים גריינמן זצ"ל, הוא כתב לי בתשובה: "מעולם לא הרגשתי את נסיון העני, ולא הייתה לי הזדמנות ללמד תורה מתוך הדחק. לכן כל זמן שיש לי את ההזדמנות הזו שהיא מדרגה גדולה, עליך לנצל כל רגע ללמוד התורה, כי אולי עוד מעט לא תהיה לי הזדמנות כזו, משום שכבר לא יהיה לי דחק!"

זהו החנוך של אדם גדול, כיצד לקבל דברים באהבה, ולראות באופן חיובי כל דבר שעובר עלינו. כל הקשיים והגזרות הכלכליות, לא רק שלא יעצרו אותנו, אלא יוסיפו ויעצימו אותנו. בעת שנחתו הגזרות הכלכליות על עולם התורה, הגעתי לבקור חג אצל רבי חיים גריינמן זצ"ל ביחד עם רבי ברוך מרדכי אונחי שליט"א, ראש ישיבת "עטרת ישראל". במהלך הבקור שח רבי ברוך מרדכי: "אלול כמו שהיה השנה אינו נכור לי, לא רק בישיבתי

הטיל עליו הקב"ה נסיון כבד יותר, וכן הלאה על זו הדרך. וזאת כדי שיזכה בשכר על כל פרט ופרט בפני עצמו.

מלבד קשי הפרדה מהבית ועזיבת ארץ המולדת בדרך אל היעד הבלתי נודע, היה בנסיון קשי נוסף שהעצים את הנסיון. הצווי הזה הגיע לאברהם אבינו עוד בטרם נראה אליו הקב"ה כלל, שלא כשאר האבות והנביאים שה' דבר עמם רק אחר שנראה אליהם.

ואכן ה' "אור החיים" מבאר כי היו שני טעמים לכך שהקב"ה דבר אל אברהם בטרם נראה אליו. וזו לשונו: "טעם שדבר אליו ה' קדם הראות לו, מה שלא עשה כן בכל הנביאים, ב' טעמים בדבר. או להיות שהוא עליו השלום נשתדל בהכרת בוראו, מה שלא עשה אדם וזולתו, וכן ה' שנים הכיר את בוראו מעצמו בהתחכמו, לזה לא הצרך להגלות אליו, אלא אמר אליו דברותיו, וכבר הכיר אצלו המדבר".

אברהם אבינו היה היחיד בעולם שהבין לבדו שיש בורא לעולם. בשעה שכל העולם כלו נטה מדרך האמת, נגרר אחר דעות משבשות וסגד לאלילים, נותר אברהם איתן בדעתו, והיה היחיד שלא נכנע לשלטון הכפירה. ולכן הוא ידע מי המדבר אליו, הוא ידע שיש בורא לעולם. אברהם אבינו "הכיר את בוראו מעצמו בהתחכמו". הוא גלה את הבורא לא על פי סימן או רמז, אלא הכיר ממש מי המדבר אליו. ולכן הוא לא היה צריך שהקב"ה יראה אליו קדם שדבר עמו.

ממשיך ה' "אור החיים" ואומר: "או אפשר כי להיותו אדם ראשון בקדושה, אשר בעשרה דורות שקדמוהו לא היה אדם שהכיר אלקותו ודבר אותו אלקים, לזה נהג ה' עמו בסדר זה, שלא הראה שכינתו אליו עד שבחן אותו אם מקים גזרותיו. ולאחר שקים דבריו והלך לו מארצו וכו', אז נגלה אליו דכתיב: 'וירא ה' אל אברהם'. מה שאין כן שאר הנביאים, שכבר קדמה ונשתקע האמונה בלבים מאברהם והשרשו בקדושה, היה נגלה להם תחלה".

באור הדברים, שאכן דרגתו של אברהם אבינו הייתה גבוהה יותר מאחרים, שהרי הוא היה הראשון שהכיר את בוראו לאחר עשרה דורות של כופרים. ועל ידי זאת הוא עלה לדרגה בה נבחן בפעל על אמונתו. ורק לאחר שעמד בנסיון והלך מארצו בלא אמר ודברים, נראה אליו ה'.

יש פתגם האומר כי מ' וכו' היה אומר" ועד ' וכו' היה מונה" צריך לרע' שבע פעמים! הפתגם מבסס על סדר עבודת כהן גדול ביום הכפורים הנפתח ב' וכו' היה אומר", ומסתיים ב' וכו' היה מונה", כאשר ביניהם יש שבע קריעות והשתחויות. והפסוק הוא, שלעתיים מהעת בה האדם אומר ומבטיח לתת צדקה, ועד שהוא מונה ונותן את הכסף בפעל, יש לרע' בפניו שבע פעמים.

הבטחות הן כלום, העקר הוא המעשה! העמידה

אומרים כך, אלא בכל הישיבות חשו שהיה אלוהי עצום, ואנו מיחסים זאת לגזרות האחרונות".

לשמע הדברים נענה רבי חיים ואמר: "ואני חושב שזכינו לכך, משום שהצבור למד תורה מכסף נקי יותר. ולכן היתה בו סגולה גדולה!"

אנחנו הולכים ומתקדמים לכך, שכל הכסף שיחזיק את התורה, יהיה כסף נקי וטהור... ומה יחזיק אז את המדינה?!

נאמר בפסוק: "והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבתי אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחה ה' אלקיך שמה. ושבתי עד ה' אלקיך ושמועת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים ל, א-ב).

מקשה ה' "אור החיים" הקדוש, שהלא כדי לחזר בתשובה די לראות את הקללה ולהבין מה גרם החטא, לשם מה עלינו לראות גם את הברכה?

מבאר ה' "אור החיים" שעצם ראית ההבדל בין מי שמתנהג בדרך התורה למי שמתנהג בדרך אמות העולם, תגרם לעם ישראל לחזר בתשובה. כשיראו היכן יש שלום בית ואיפה יש חרבן בית, היכן יש ילדים פורחים, והיכן ילדים מתאבדים, היכן יש משפחות לתפארת, והיכן יש משפחות מפלגות, יבינו את הכח האדיר, העצום והחזק של צבור שומרי התורה והמצוות. כשיראו היכן מחלקות היולדות מלאות בלי עין הרע, היכן יש אנשים שאינם יכולים להוריד את השטרמיל במשך כל השבוע משום שהם הולכים משמחה לשמחה, אז יבינו וידעו כמה טוב לאדם שהולך בדרך ה' ומקיים את חקות התורה!

העקר הוא המעשה

ויאמר ה' אל אברהם לך לה מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב א)

כמה אוהב הקב"ה את אוהביו. גם כשהוא מביא על האדם נסיון, הוא מערב בכך את מדת הרחמים, כפי שמדק מלשון הצווי: "לך לה מארצך ממולדתך ומבית אביך", שהרי היציאה מארצך כרוכה בהכרח ביציאתך ממולדתך, וכן 'בית אביך' כלול ב'מולדתך', אבל בכל אופן חלק הקב"ה את הצווי לשלשה חלקים, כדי לזכות את אברהם.

וזה לשון ה' "אור החיים" הקדוש: "אכן הטעם הוא להיות כי ערך צער הפרדה, קטן הוא צער פרדתו מארצו מפרדת מולדתו, ופרדתו ממולדתו מפרדתו מבית אביו, לזה סדר ההדרגות ממטה למעלה ולטל שכר על כל פרט ופרט, כדרך אמרו: 'את בנה את יחידך אשר אהבת את יצחק', כי ה' ברוך הוא ישתדל להטיב לאוהביו".

כדי להמעיט מקשי הנסיון וכדי להגדיל שכרו של אברהם אבינו, נאמר לו הצווי בסדר הדרגות מהקל אל הכבד. ולאחר שקבל עליו לעמוד בנסיון הקל,

בנסיון היא האות לך שכן אתה אדם אמיתי. ומכאן אפשר להמשיך הלאה. ולכן רק לאחר שאברהם אבינו עמד בנסיון, והלך מארצו וממולדתו ומבית אביו, נגלה אליו בורא העולם. לעצמת זאת, שאר האבות והנביאים, שהאמונה השתרשה בלבם מאברהם שגלה ופרסם את ה' יתברך בכל העולם, זכו לך שהקב"ה נראה אליהם בתחלה, ורק לאחר מכן דבר עמם.

מוכן לכל, כי אדם שהשיג דרגות רוחניות בקרב סביבה מנוכרת לכל דבר שבקדשה, ודרגתו גבוהה עשרת מונים מאדם שהשיגו נרצחו בסביבה תומכת של תורה ויראת שמים. אברהם אבינו גדל אצל תרח, בבית מלא בעבודה זרה. והוא מעצמו למד, חקר וברר עד שהגיע לכל ההשגות. לפיכך דרגתו הייתה גבוהה מהנביאים שבאו אחריו, שכבר גדלו על ברקיו ועל ברפי יצחק ויעקב. זו דרגה שונה, ולפיכך ההנהגה עמהם הייתה שונה.

על פי זאת מבאר ה"אור החיים" את דברי חז"ל במדרש (בראשית רבה לט א): "ויאמר ה' אל אברהם לך מלאך וגו', רבי יצחק פתח: 'שמעי בת וראי והטי אונך ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק, משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת. אמר: 'תאמר שהבירה זו בלא מנהיג?' הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו: 'אני הוא בעל הבירה'. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר: 'תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג?' הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו: 'אני הוא בעל העולם'". דברי דוד המלך בפסוק: "שמעי בת וראי והטי אונך ושכחי עמך ובית אביך" (תהלים מה, יא), אמורים על אברהם אבינו, שקדם שמע את דבר ה', ורק לאחר מכן הקב"ה נראה אליו. ובין השמיעה לראיה היה הפסק זמן שבו עמד אברהם אבינו בנסיון ועצב את ארצו ואת מולדתו בצויה ה'.

בעבור אבותינו שבטחו בה

ויאמר ה' אל אברהם לך מלאך וגו' וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (יב, א)

אנו אומרים בתפלה: "בעבור אבותינו שבטחו בה". האבות הקדושים בטחו בקב"ה ועמדו בכל הנסיונות, כשהם סמוכים ובטוחים בו. הם לא שאלו שאלות, אלא קימו את רצון ה' בהזיות וילא פקפוק וערעור. וכמו שאמר יעקב אבינו: "האלקים הרעה אתי מעודי עד היום הזה" (בראשית מח, טו). ובאר ה"אור החיים" הקדוש וזו לשונו: "וכאן רמז זכותו על זה הדרך כי הוא יעקב היה מתהלך לרצונו יתברך כשהלפני רועה הרועה אותה". כמו שהיה סומך על הרועה ואינו שואל שאלות, כך האבות הקדושים בטחו בקב"ה ועשו את רצונו בלי שאלות. ובזכות בטחונם זה זוכים אנו עד היום לחיים המיוחדים של עם ישראל.

וכן אנחנו אומרים בתפלה: "אהבת עולם אהבתנו

ה' אלוקינו, חמלה גדולה ויתרה חמלת עלינו. אבינו מלכנו, בעבור אבותינו שבטחו בה".

מדוע זכינו לאהבת עולם? בזכות אבותינו שבטחו בה!

כל נסיון הוא התמודדות, זו מלחמה שצריך לנצח בה, זו מלחמה על החיים. אברהם אבינו עבר עשרה נסיונות ולא שאל שאלות. יצחק אבינו הלך להעקד על גבי המזבח עם אותה זריזות ואותה שמחה כמו אברהם, כפי שנאמר: "וילכו שניהם יחדיו" (בראשית כב, ו). חיייו של יעקב היו רצופי נסיונות אף הם. אף האבות הקדושים התמודדו עם כל הנסיונות מבלי שאמונתם בבורא יתברך תתערער כמלא הנימה.

אין אלו המשיגים שלנו בבטחון, אין אלו הנסיונות שאנו מכירים. הבה ונסה להכנס מעט למצבו של יעקב אבינו בעמדו מול עשו אחיו. יעקב חי במחצית אב גדול, יצחק אבינו גדול הדור, שהיה בעל רוח הקדש ובנוהא. אף כשיצחק עמד לתת את הברכות, הוא לא הבחין בכיכול בין עשו ויעקב ועמד למסור את הברכות לעשו רע המעללים במקום ליעקב הצדיק.

היתה זו שעת נסיון גדולה ליעקב. הוא היה יכול להסיק מכך כי אביו אינו באמת גדול הדור, שהרי מי אינו מבחין בין יעקב איש תם יושב אהלים לעשו איש ציד? אבל יעקב נשאר חזק באמונתו, והמשיך לדבק בדרך אבותיו ללא תהיות וללא פקפוקים.

לא נוכל למנות את כל הנסיונות שעברו על יעקב. די בעבודה שנאלץ לברר מביתו מאימת אחיו שבקש להרגו. יעקב ברח מעשו כשהוא לוקח אתו הון רב. ובמשך ארבע עשרה שנה הוא למד בישיבה, כשאף אחד אינו נוגע ברכוש הזה. אף ברגע שצא עם הרכוש, מייד פגע בו אליפז בנו של עשו כדי להרגו.

אליפז דבר אל יעקב ואמר לו: 'תשמע, דוד יעקב, אבא שלח אותי להרג אותך. ומטעם מצות כבוד אב אני מחיב לקיים את רצון אבי!'

יעקב היה גבור, ועצמתו הפיית היתה גדולה. הוא היה יכול להרים פקק מצלוחית אבן ענקית, שנדרשו עשרות רועים כדי להזיזה ממקומה. ולכן כאשר בא אליפז להרג אותו, הוא היה יכול לתת לטוף קטן ולהסיר את ראשו מעליו, ויותר אין אליפז, אין עמלק, אין אגג ואין המן. אבל יעקב במסירות נפש אינו עובר על ההלכה כחוט השערה. וההלכה אומרת: "הבא להרגך השכם להרגו", אבל אם הוא לא בא להרגך אסור לך להרגו. ולכן יעקב בודק אם ישנה אפשרות להסתדר עם אליפז באמצעות קמון, שהרי אם כן אין לו רשות להרגו. ולכן הוא שואל את אליפז האם אפשר להסתדר בעזרת כסף. וכיון ש"עני חשוב כמות", יחשב הדבר כאלו אליפז הרג אותו וקיים בכך את מצות אביו עשו.

טלפון אחד

וסדרות הספרים המבוקשות 'אריה שאג'
על פרשיות השבוע ומועדי השנה
מאוצרותיו של רבי אריה שכטר זצוק"ל
אצלך בבית!

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
עד הבית

ניתן להשיג את ספרי אריה שאג בחנויות יפה נוף
ובהפצת ספרים **י. בלוי** באתר bloy.co.il להזמנות במייל bloyseforim@gmail.com
מוקד ההזמנות בטלפון או בווצאפ 054-8564033 | בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

אליפז הציג את עצמו כמי שחרר למצות כבוד אב, אבל בפעל הוא היה רוצח וצבוע בדומה לאביו עשו אשר אמר: "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" (בראשית כז, מא). לכאורה היינו יכולים לחשב שעשו לא רצה לצער את יצחק, ולכן בקש להמתין שמינות בטרם יהרג את יעקב. אולם חז"ל מבארים במדרש (אסתר רבה ז, ט), שעשו לא אמר זאת מחמת דרך ארץ וכבוד אב, אלא מתוך מחשבה זרה לחלוטין. עשו בקש להרג את יעקב כדי שהירשה כלה תפל לידיו כפרי בשל כל שקוליו היו זרים לגמרי. הרי לנו שעמיתם של אבותינו בכל הנסיונות שעברו עליהם, נבעה מבטחון ומאמונה שלמה בבורא יתברך, כפי שאנו אומרים בברכת "אהבת עולם": "בעבור אבותינו שבטחו בה", בזכות הבטחון של האבות הקדושים, ה' יתברך אוהב אותנו לנצח נצחים.

ומה נתן הקב"ה לאבותינו בעקבות זאת?

"ותלמדם חקי חיים!" הקב"ה למד את אבותינו חקי חיים. ומה המשמעות של חקי חיים? כל התורה שזכינו לקבל מלאה בהוראות היצור איה לחיות חיים של אשר, כמאמר הפתוב: "ווצנונו ה' לעשות את כל החקים האלה... לטוב לנו כל הימים לחייתנו כהיום הזה" (דברים ו, כד). ועל אף שהיה רק לטובתנו, מאחר שאנו ממלאים בכך את רצון ה' יתברך, אנו מקבלים על כך שכר כחתימת הפתוב: "וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלוקינו כאשר צונו" (דברים ו, כה).

כיצד נראה עולם בו שאין יחס כן ואמתי. אין אמת, אין אמונה, אין שלום ואין שלום. אלו הם חקי מות. אף הקב"ה למד את עם ישראל חקי חיים! להיות רחמנים, בישים וגומלי חסדים. להכנס למצבו של הזולת, לעזר איש לרעהו ולאהב זה את זה. ולכל זאת זכינו בזכות אבותינו שעמדו בנסיונות בכל הדורות, בזכות האבות הקדושים. "וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם".

הבה נתבונן כמה מסכנים אלו שאינם חיים לפי הוראות היצור. ובפרט בעת בה ששית אלפי שנות קיים העולם קרבות לקצן. היום רואים בעליל כמה אמללים אלו שאין להם את הכונת התורה. כמה התאבדות, כמה גרושין, כמה סמים, כמה דברים נוראים שאי אפשר לפרט על הכתוב... אבל בסוף כלם יפירו וידעו כי רק מי שדבק בחקי התורה, יש לו חיים, ויש לו עולם הזה. ואלו לאחרים יש גיהנם כבר כאן בעולם הזה.

את זאת יפירו וידעו כל יושבי תבל. ואז כלם יכרעו ויפלו מתוך הבנה שרק דרך זו היא הדרך האמתית לחיות. ועל ידי כן יקבלו כלם את על מלכותו יתברך. או אז יתבאר שכל הדמיונות והנסיונות להתנהג בדרך אחרות, אינם מביאים אשר וחיים לעולם. ואז יתקיים מאמר הפתוב: "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט).

ניתן להשיג את ספרי אריה שאג בחנויות יפה נוף
ובהפצת ספרים **י. בלוי** באתר bloy.co.il להזמנות במייל bloyseforim@gmail.com
מוקד ההזמנות בטלפון או בווצאפ 054-8564033 | בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

תורתך שאלתי

עיון בפרשת לך לך בדרך שאלות ותשובות

בעלון זה מגוון שאלות ועליהן מקבץ תשובות מתוך הספר
'תורתך שאלתי', מבית אחת שאלתי

למה אמרת אחתי הוא... ועתה הנה אשתך
קח ולך" (יב, יט)

**מדוע אברהם לא ענה לפרעה על תוכחתו, כפי שענה
לאבימלך?**

- רמב"ן: אברהם פחד מפרעה (בניגוד לאבימלך), לאחר שזה הבין ששרה היא אשת אברהם ולא אחותו, וחשש שמא יהרוג אותו. מהפחד לא ענה לו.
- רבינו בחיי: פרעה הוכיח את אברהם ברצף. כשסיים תוכחתו לא המתין לתשובת אברהם, אלא אמר לו בפסקנות "ועתה הנה אשתך קח ולך". לאברהם לא היתה כלל הזדמנות להשיב לפרעה על תוכחתו.

"... בַּמָּה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָה" (טו, ח)

**כיצד יתכן שאברהם המאמין פקפק בהבטחת
הקב"ה?**

- תענית כז ע"ב: "אמר אברהם: שמא ישראל חוטאין לפניך, אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה? אמר ליה: לאו. אמר לפניו: ריבוננו של עולם, הודיעני במה אירשנה. אמר ליה: 'קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת...'".
- נדרים לב ע"א: "אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? ... שמואל אמר: מפני שהפריז על מידותיו של הקב"ה, שנאמר: 'בַּמָּה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָה'..."
- מדרש רבה (מד, יד): "רבי חייא ברבי חנינא אמר: לא כקורא תגר, אלא אמר לו: באיזו זכות? אמר ליה: בכפרות שאני נותן לפניך".

"אֲמַרִי נָא אֶחָתִי אֵת" (יב, יג)

האם שרה אכן אמרה זאת למצרים?

- רמב"ן: בפשטות משמע ששרה לא קיבלה עליה לומר שאברהם אחיה. כשנלקחה לבית פרעה לא שאלו אותה אם היא אשתו או לא, ועל כן לא אמרה על כך מאומה. לעומתה, אברהם אמר להם שהוא אחיה, לאחר שנלקחה לפרעה, ללא שנשאל על כך, כדי שייטיבו אותו בעת הרעב. ועל כך האשים אותו פרעה "למה לא הגדת לי כי אשתך הוא".
- מלבי"ם: שרה אמרה זאת למצרים, וזו כוונת התורה במילים 'עַל דְּבַר שָׂרָי' (לקמן פסוק יז).

"וְאַבְרָהָהּ מְבָרְכִיהָ וּמְקַלְלָהָ אָאֵר" (יב, ג)

**מדוע המברכים (מְבָרְכִיהָ) נכתבו ברבים, בעוד
המקללים (וּמְקַלְלָהָ) נכתבו ביחיד?**

- רד"ק: בקללה לא אמר בלשון רבים, משום שהם מעטים, בניגוד למברכיו, שיהיו רבים, כגון ענר, אשכול וממרא, בעלי בריתו ומבקשי טובתו.
- רבינו בחיי: 'וּמְקַלְלָהָ' בלשון יחיד, משום שמוסב רק על נמרוד, שרדף את אברהם משחר נעוריו.

"וְתֹאמַר שָׂרִי אֶל אַבְרָם חֲמָסִי עָלֶיךָ..." (טז, ה)

**מה היו טענות שרה כלפי אברהם, הלא היא נתנה לו
את שפחתה?**

- מדרש רבה (מה, ה): "חומסני אתה בדברים, למה? שאתה שומע בקלוני ושותק".
- אור החיים: שרה קבלה באזני אברהם שלמרות שנתנה לו את שפחתה, היא עדיין "בְּחִיקָךְ", אינך אדון שלה ובודאי שלא יכול לשחררה. ואכן השיב לה על כך אברהם באמרו "הֲנִיָּה שִׁפְחָתְךָ בִּידְךָ עָשִׂי לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ".

**"שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּדָרְלֶעֶמֶר וְשִׁלֵּשׁ
עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרְדּוּ" (יד, ד)**

כמה זמן נמשך המרד? ובאיזו שנה התרחש?

- מדרש רבה (מב, ו): "רבי יוסי אומר: שנים עשר ושלש עשרה, הרי עשרים וחמשה. אמר רבי שמעון בן גמליאל: כולהון שלש עשרה שנה היו, מה מקים רבי שמעון בן גמליאל 'וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה'? אלא בארבע עשר למרדן".
- רס"ג: בתחילת השנה ה - 13 מרדו בו. המרד נמשך שנה אחת בלבד.

"וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם... וְלוֹט עָמוּ" (יג, א)

**מדוע התורה ציינה שלוט עלה עם אברהם
לארץ כנען?**

- אברבנאל: לציין את שבחו של לוט, שהעדיף ללכת עם אברהם ולא רצה להיפרד ממנו, על אף שבמצרים היה שפע לעומת הרעב בארץ כנען.
- מלבי"ם: התורה רצתה לציין שלוט עלה עם אברהם, וכבר לא היה טפל אליו. בשלב זה גם הוא היה עשיר ולא היה סר עוד למשמעת אברהם.

תורתך שאלתי

עיון בפרשת לך בדרך שאלות ותשובות

בעלון זה מגוון שאלות ועליהן מקבץ תשובות מתוך הספר
'תורתך שאלתי', מבית אחת שאלתי

אחת שאלתי
למדתי בענייני ובהגותי

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יִלְדֶּת לָךְ
בֵּן..." (יז, ט)

מה ביאור המילה 'אבֹל' בפסוק זה?

- רד"ק: במובן של 'אלא', כלומר ישמעאל לא יהיה לבד, אלא (=אבֹל) גם שרה אשתך ילדת לך בן.
- רמב"ן: במובן של 'רק', (לשון מיעוט) כלומר רק הבן שעליו אני מבשר אותך, אשתך שרה תלד בן ובו תתקיים הברית עם הקב"ה.

"וַתַּעֲנֶה שָׂרָה וַתִּבְרַח מִפְּנֵיהָ" (טז, ו)

האם נהגה שרה כהוגן?

- רמב"ן: שרה חטאה בעיניו של הגר, ואברהם חטא שלא הוכיח אותה על כך.
- ריב"א: שרה עינתה אותה בהיתר, לאחר שהגר הקניטה אותה על שאין לה ילדים.

"... וַיֵּמַל אֶת בֶּשֶׂר עַרְלָתָם..." (יז, כג)

האם אברהם מל אותם לפני שמל עצמו או לאחר מכן?

- רד"ק: תחילה מל אברהם את כולם ורק לאחר מכן את עצמו, שכן אילו היה מל את עצמו תחילה, היה כוחו תשש ולא היה יכול למולם באותו יום.
- אור החיים: אברהם תחילה מל את עצמו ורק לאחר מכן מל את האחרים, שכן חז"ל לומדים מהפסוק "המול 'מול'", שמי שאינו יהודי (ואינו מהול כראוי) לא יכול למול.

תשובות נוספות לשאלות אלו
ניתן למצוא בספר

'תורתך שאלתי'

עם 'תורתך שאלתי' אין יותר שאלות

- במהלך קריאת התורה עולות לך שאלות שונות על הפרשה?
- שואף להעשיר את השיח התורני סביב שולחן השבת?
- מעוניין להכין שיעורים על פרשיות התורה בקלות וביעילות?

מה השאלה...

ספרי 'תורתך שאלתי' מכילים אלפי שאלות לפי סדר פסוקי התורה. על כל שאלה מובאות בקצרה, בתמציתיות ובבהירות מרבית התשובות והפירושים שנכתבו על ידי מפרשי התורה, החל ממדרשי חז"ל, ראשונים, אחרונים ועד גדולי ימינו.

- ✓ פריצת דרך בלימוד פרשת השבוע.
- ✓ מעשיר ומרומם את שולחן השבת.
- ✓ אינדקס יעיל ונוח למפרשי התורה.
- ✓ אפקטיבי להכנת שיעורים, דרשות ומאמרים.

רוצים להעשיר ולרומם את שולחן השבת שלכם?
סדרת 'תורתך שאלתי':
לימוד פרשיות התורה
בדרך שאלות ותשובות

3 כרכים ראשונים
על חומש בראשית
יצאו לאור!

פתאום
כולם
שו"ת פנים
בשולחן
השבת!

מחבר המכתב:

הרב חגי ולוסקי

מורה / מגיד שיעור / מרצה
תורתך שאלתי - כלי העזר שלך
להכנת שיעורים, דרשות ולימודים
מפאת מורכבות וזמן למפרשים
פריצת דרך בלימוד פרשיות התורה

הזמין עכשיו והמחיר בדרך אליכם:
וינכסו דאור: shaalfi.co.il
במייל: A22348577@gmail.com
בטלפון: 058-3213811

שיר סדרה פתוחה ונגינה
אחת שאלתי
למדתי בענייני ובהגותי

תורת השמיטה

אינו מתכוון וגרמא במלאכות בשביעית

מצוי ששופכים מים לחצר או לגינה בלא כוונה להשקאה, כגון ע"י מזגנים שצינור המים נשפך למקום שמגדלים עשבים או עצים, וכן גריפת מים משטיפת רצפות הבית וכיוצא"ב, לחור הניקוז שנשפך מחוץ לבית.

והנה במשניות פ"ד משביעית מתבאר גבי כמה מלאכות דמותרים כשאין מתכוון לתועלת המלאכה, כגון הא דתנן (מ"ו) המזנב בגפנים שחותך עצים מהגפן לצורך קורות, ואף שיתכן שהעץ ישביח ע"י זה, וכן (מ"א) מבואר שמותר לסקל שדה ואין מתכוון להשביח את השדה, אך ממילא השדה מושבחת, ובשבת יתכן דהוי מלאכה דאורייתא, אבל בשביעית כשכוונתו למטרה אחרת מבואר במשניות דאין בזה איסור, והנידון שם הוא רק משום מראית העין שיאמרו שמתכוון לתקן שדה דאז אסור, וכן לענין מזבל שדה (פ"ג) באופן שאין כוונתו לתקן את השדה אלא כדי לאסוף אה זבלו, מבואר שהתירו לו אם מוכח שאינו מתכוון לזבל את השדה, ואע"פ שמסתבר שהזבל מועיל לתקון השדה מ"מ מותר כיון שאינו מתכוון לכך.

נמצא דכדי להתיר את האיסור מלאכה בעינין שאין כוונתו לתקון השדה והעץ, ומשום מראית עין בעינין שיהא מוכח שאין כוונתו לתקן את השדה והעץ.

וברמב"ם (פ"א ה"ז) הביא דברי המשנה, בראשונה היו אומרים מלקט אדם עצים ואבנים ועשבים בתוך שדהו והוא שיטול הגס הגס כדי שלא יתכוון לנקות הארץ, אבל משדה חבירו נוטל בין דק ובין גס, משרבו עוברי עבירה שמתכוונים לנקות ואומרים הגס הגס אנו נוטלים, אסרו שיטול אדם כלום משדהו אלא מתוך שדה חבירו והוא שלא ילקט בטובה וכו', עכ"ל.

ומבואר דגם בראשונה שהיה מותר ליטול הגס הגס, אבל אם נוטל גם דק אסור, ואף שמטרתו לצורך האבנים מ"מ הרי לא ניכר זאת לבני אדם שמתכוון לתקן את השדה, ורק בשדה חבירו שאין לו תועלת בתיקון השדה, או באופן שנוטל הגס הגס שאין לו תועלת בתיקון השדה היה מותר, אך לבסוף גם זה אסור כל שאינו מוכח שאין מתכוון לתיקון השדה, ומשונה רק בשדה חבירו מותר.

ובהל"י כתב הרמב"ם היתה בהמתו עומדת בתוך שדהו מלקט ומביא לפניו שבהמתו מוכחת עליו, וכן אם היתה שם כירתו מלקט הכל ומדליק שכירתו מוכחת עליו, ע"כ. דהיינו שאם יש הוכחה שאין כוונתו לתיקון השדה מותר, ואפי' אם ההוכחה היא רק חיצונית כגון בהמתו וקדרתו ולא הוכחה בעצם הפעולה ג"כ מותר.

ולכאורה צריך ביאור דהרי בשביעית אין פטור של מלאכת מחשבת, כמבואר בתוס' (מו"ק י"ג א' ד"ה נטיבה) וא"כ כיון שבפועל מועיל לתיקון השדה ע"י הזיבול מאי מהני שמוכח שאין כוונתו לכך, וצ"ל דגדר איסור מלאכת שביעית היא כשמתכוון לעבוד את השדה ובה מראה בעלות על השדה, ולכן מלאכות שעושה אותם באופן שאינו מתכוון לכך וגם מוכח שאין כוונתו לכך אין בהם איסור בשביעית. ועיין חזו"א י"ט י"ד.

גריפת מים לצמחים בלא כוונה להשקאה

נמצא שגריפת מי שטיפה וכל כהאי גוונא באופן שמוכח שאין כוונתו להשקאה אף שעל ידי זה יצמחו אין בזה איסור, אבל באופן שהצינור מכוון כדי להצמיח ודאי יש לאסור, ואף שיתכן שאין זה מלאכה ממש אלא רק גרמא, אבל בשביעית יתכן שאף גרמא אסורה מצד שביתת הארץ, [ולדעות שאסור לזרוע אפי' בערב שביעית באופן שהקליטה תהיה בשביעית (עיין לעיל) א"כ כל שכן שגרמא אסור,

ואפי' לדעת החזו"א שמתיר קליטה בזמן הזה, אין ראייה להתיר גם גרמא, כיון דבקליטה הרי הפעולה בשישית, ומשא"כ בזה דהגרמא היא בשביעית]. ולכן אם מתכוון לכך ודאי שיש לאסור, ובאופן שאין מתכוון ואין חשש מראית עין מותר, והטעם כ"ל משום שמוכח שאין כוונתו להשקות מותר.

אבל באופן שניחא ליה בכך אע"פ שמוכח שאין כוונתו לתיקון השדה אסור.

ואולי מ"מ יש להדר להקפיד שלא יגיעו המים למקום שמגדל עשבים, ורק במקום שאין עשבים וגם הקרקע אינה עומדת לחרישה דאין כאן לא משום תולדת זורע ולא משום תולדת חורש, דזה ודאי מותר, וכן אומרים שבביתו של מרן החזו"א זל"ה היה ברז ניקוז שיוצא למקום שצומח צמחי בר ואמר לפני שביעית שישנו את מקום הניקוז, ויתכן דחשש בכל זאת למראית העין, והכל לפי הענין אם מוכח שאין כוונתו להשקאה.

סיכום הדינים=גריפת מים בשביעית גריפת מים בשביעית מותרת בתנאי שניכר מתוך מעשיו שאין כוונתו להשקאה, ויש מקום להדר שלא יבואו המים על העשבים,

תרו"מ ושביעית בתוך הבית

איתא בירושלמי בערלה (פ"א) שתרו"מ אינם נוהגות בתוך הבית דכתיב היוצא השדה שנה שנה, דרק גידולי שדה חייבים בתרו"מ, אבל גידולי בית אינם חייבים בתרו"מ, אך לגבי שביעית מסתפק הירושלמי כיון דמחד גיסא כתיב שדך לא תזרע ומשמע דווקא שדה, ומאידך כתיב ושבתה הארץ משמע גם בית, והירושלמי סליק בספיקא.

עציץ שאינו נקוב בתוך הבית לתרו"מ ושביעית

ברמב"ם לגבי תרו"מ כתב דאינם נוהגים מדאורייתא בתוך הבית, אך מדרבנן חייב בתרו"מ אף בתוך הבית, אולם הראב"ד משיג דלא מצינו שחייב בתרו"מ בתוך הבית גם מדרבנן. אבל בשביעית לא הזכיר הרמב"ם כלום לענין בית, ובפאת השולחן (הובא בחזו"א כ"ב סק"א) כתב דכיון ששביעית בזמן הזה דרבנן אפשר להקל מדין ספק דרבנן לקולא, אך החזו"א מעיר דכיון דשורש הספק הוא בכונת המקרא יתכן שבה לא אמרין ספק דרבנן לקולא, ולכן לא הביא זאת הרמב"ם, ומשו"ה סובר החזו"א דאי אפשר להקל בבית, אבל עציץ שאינו נקוב דאינו אלא דרבנן בזה אפשר לומר ספק דרבנן לקולא להקל בתוך הבית שלא נוהג בו שביעית ויהיה מותר לעשות מלאכות. וגם בזה החזו"א לא התיר זאת ברווחא אלא דאפשר לסמוך על ספק דרבנן בעציץ שאינו נקוב.

מלאכות במקום פסידא בבית בעציץ שאינו נקוב, וחיוב תרומות ומעשרות

נראה דמ"מ לענין שאר מלאכות במקום פסידא [שנחלקו הראשונים אם מותר שאר מלאכות במקום פסידא וכנ"ל], בעציץ שאינו נקוב בתוך הבית יש לסמוך על הפאת השולחן דספק דרבנן לקולא. ואף שהיה אפשר לומר דלהרמב"ם שנוהג תרו"מ בבית מדרבנן, הכא נמי שביעית אפי' אם מדאורייתא אינה נוהגת בבית אבל יתכן דמדרבנן נהגא כמו לענין תרו"מ, אך מ"מ אכתי יש לצרף דעת הראב"ד שגם מדרבנן לא נהגא [על הצד דמדאורייתא אין שביעית בתוך הבית],

ולמעשה מי שמיקל לענין מרור לגדל בעציץ שאינו נקוב בתוך הבית, לדעת הרמב"ם חייב בתרו"מ.

מה נחשב עציץ שאינו נקוב

לענין מה נחשב לעציץ שאינו נקוב, החזו"א (כ"ב א') מיקל לגבי שביעית שגם חרס או עץ שהמשני"ב בה' שבת (ס"ו של"ו) לא היקל בזה כיון דפלוגתא בראשונים היא, לענין שביעית יש להקל גם בחרס או עץ. והיינו לענין זרעים, אבל עציצים שהשתילים שלהם דינם כאילנות לא מיקרי אינו נקוב אם הם של חרס או עץ, אך מתכת ודאי חשיב אינו נקוב. הפסק ניילון, או פי וי סי, יש לחשבו כעציץ שאינו נקוב לענין זרעים, אך לא לענין אילנות.

ניקת הנוף

באופן שהנוף יוצא מחוץ לעציץ ורואה פני הקרקע אפילו אם במקום העפר אין ניקה לקרקע כיון שהעציץ אינו נקוב מבואר בתוס' דחשיב עציץ נקוב כיון שיונק מן הנוף. ולכן כדי שיחשב עציץ שאינו נקוב צריך שיהיה הפסק ניילון וכדו' מתחת לנוף דאז שפיר מיקרי עציץ שאינו נקוב.

שתילים שנקנו ממשלות בארץ ישראל

מאותן מקומות שלוקחים מהם שביעית כגון מהערבה במקום שאינו בחשש א"י, מכל מקום בדרך כלל במקומות אלו בתחילה קנו את השתילים ממשלות ואחר כך הם שתלו פעם נוספת, ויתכן שקנו את השתילים ממשלות בארץ, ומצד איסור ספיחי שביעית בשתילים אלו אין לחוש כיון שמבואר ברמב"ם (פ"ד ה"ו) דגידולי ספיחי שביעית אין בהם איסור ספיחין, אך יש לדון אם יש בהם איסור נעבד, ובאופן שגידלו בתחילה את השתילים בתוך הבית בעציץ שאינו נקוב ודאי אפשר להקל בזה, ולענין לסמוך על הפאת השולחן לחוד לקנות ירקות שגידלו בתוך הבית יתכן דאפשר להקל, אך מ"מ לכתחילה יש לזהר בזה.

דין חממות

חממות לא מיקרי בית אלא שדה לענין שביעית, כיון דבעינן בית גמור שאין דרך לזרוע בו, אבל חממות שדרך לזרוע בהם הרי שיש להם דין שדה. ואין להקל בזה אפילו בתורת סניף.

סיכום הדינים = בענין שביעית בתוך הבית

- א. עציץ נקוב בתוך הבית נוהג בו דיני שביעית [מספק].
- ב. ובעציץ שאינו נקוב בתוך הבית המיקל יש לו על מה לסמוך.
- ג. ובגידולי מים בתוך הבית כ"ש שהמיקל יש לו על מה לסמוך.
- ד. אך גידולי מים שלא בתוך הבית יש להחמיר.
- ה. חממות אין להם דין בית.
- ו. מרפסת פתוחה אין לה דין בית.

תורת הסת"ם

בגמ' (מנחות מב:) פליגי ת"ק ורשב"ג אי עיבוד תפילין צריך "לשמה", וקיימא לן דבעינן "לשמה". ובגמ' תלי לה בפלוגתא אי "הזמנה מילתא". ופרש"י דאי הזמנה מילתא צריך עיבוד לשמה ואי לאו מילתא א"צ לשמה. ולפי זה צ"ע דאנן קיי"ל דלאו מילתא ולפי זה א"צ עיבוד לשמה והא קיי"ל דצריך, ותוס' ושאר ראשונים פירשו להיפך דאי "הזמנה מילתא" א"צ לשמה, אבל כיון דהזמנה לאו מילתא צריך עיבוד לשמה, ונמצא דאף דהעיבוד אינו מיוחד ומקדש הדבר כיון דלאו מילתא מכל מקום סגי במה דנעשה לשם כך והיינו "לשמה". [צ"ב אי כל חלקי העיבוד צריך לשמה או דכמו שלמ"ד הזמנה מילתא היינו דצריך לקבוע הדבר שיהיה לכך הכי נמי למ"ד לאו מילתא צריך להגדיר אותו שיהיה לשמה אבל אח"כ כבר אין מעכב, כיון ד"הלשמה" הוא רק היכי תימצא להגדיר את הדבר].

יש לדון מהו "הלשמה" הנצרך בעשיית תשמישי קדושה ומצוה, דלכאורה העושה ציצית לשמה היינו לשם קיום מצות ציצית וכשעושה לשם תפילין לכאורה פירושו לשם קיום מצות תפילין. אלא דיש לדון במי שאינו יודע שיש מצוה להניח תפילין אי סגי שעושה לשם קדושת תפילין. הנה בראשונים איתא דס"ת צריך "לשמה" מקרא יכתבו לכם, ולכאורה אין נראה דרך אחד שכותב לשם מצות כתיבת תורה חשיב "לשמה", וביותר להרא"ש דנראה מרהיט דבריו דהאידינא כיון דאין לומדים מס"ת אין מצות כתיבת ס"ת אלא בספרים שלנו האם האידנא לא יהיה כתיבת הס"ת "לשמה", וכן רבים נוהגים שכותבין ס"ת והיינו כדי לקרוא ולא כדי לקיים מצות הכתיבה דשותפין הרי לא נפקי יד"ח במצות כתיבת ס"ת ולכאורה ראייה מזה דסגי שעושה ומכון לשם קדושת ס"ת אף בלא "כוונה לשם" חיוב המצוה. כמו כן בסת"ם דסגי במה שמכון

לקדושתן ומהני משום שהם דברים שבקדושה וא"צ בשביל לקיים מצותן [וראייה לזה מס"ת שבלה שאין עושים ממנו תפילין ומזוזות משום דאין מורידין, מבואר דאם מורידין שרי, והא אם ה"לשמה" מתיחד לקיום מצוה הא כתבה לשם מצות "כתבו לכם" ואיך יוכל לקיים בזה מצות תפילין ומזוזה שה"לשמה" שלהם אחר, אלא ודאי דסגי לשם קדושת ס"ת ובכלל מאתים מנה שיש בקדושת ס"ת קדושת תפילין ומזוזה].

לשמה - לשם מצוה

מעתה יש לדון לאידך גיסא כשעושה רק לשם מצוה ולא לשם קדושה האם חסר בלשמה, דדוקא בתשמישי קדושה סגי שמכון לשם הקדושה אבל "בתשמישי מצוה" ה"לשמה" היינו לשם מצוה. משום שאין קדושה בחפצא ולפי זה לכאורה סוכה לבי"ש דבעינן "לשמה" או לדידן דבעינן עשיית הציצית לשמה האם כשיעשה ציציות בשביל אשה חסר ב"לשמה" כיון דלא יוכל לקיים בזה המצוה. ולפי"ז יש לדון האם כשעשה לשם ציצית של אינו בר חיובא כגון עבור אשה האם לא הוי לשמה. ואי נימא הכי הוא הדין בעשה ציצית בשביל קטן דלא הוי "לשמה", כיון דאינו מחויב בזה. או נימא דה"לשמה" הנצרך הוא לשם קיום מצות ציצית בעלמא שחשב שאפשר לקיים בזה מצות ציצית, (וכיון דכדי לקיים בזה מצות ציצית צריך לשמה של ציצית מעשית, וכיון שרוצה שהאשה תקיים מצות ציצית והיא לא תקיים את המצוה אם לא תהיה ציצית כשרה דהיינו לשמה מעשי [דהאינו מצווה" שלה לא יכול לעשות שם ציצית על הציצית], שפיר דמי וחשיב "לשמה").

ונפק"מ בקטן דהמ"ב פשיטא ליה דקטן שעשה לעצמו ציצית שרי, והנידון הוא אי יכול להשתמש בזה אחר שהגדיל והטעם דפשיט"ל דכשהוא קטן יכול כיון דזהו חינוכו. ויש לדון מאי שנא משאר מצוות דמחנכים את הקטן לאכול מעושר ושחוט, ולא אמרינן ליה תשחוט ותעשר ותאכל, אלא צריך דוקא מדבר שגדול עישר ושחט. וכן קטן שיכתוב לעצמו תפילין לא אמרינן דאף שאינו בכתיבה מכל מקום כיון שחייב בחינוך יוכל לעשות תפילין שכשרות לו עצמו מדרבנן. וכן סוכה לדידן שצריך עכ"פ לשם "צל" יש לדון אם יכול לעשות סוכה לעצמו דסגי לדידיה בכי. וכן יש לדון בקטן שהגיע לחינוך של נט"י קודם גיל ו', להראשונים דס"ל דפחות מבן ו' אין לו כח גברא קשיא כנ"ל דאיך נוטל ידיים לעצמו.

והנה בשו"ע (יד, א) כתב ז"ל, ציצית שעשאן א"י פסול, דכתיב: דבר אל בני ישראל (במדבר טו, לח) לאפוקי א"י, והאשה כשרה לעשות. הגה: ויש מחמירים להצריך אנשים שיעשו אותן, וטוב לעשות כן לכתחלה, ע"כ. מבואר בשו"ע דמלבד הדין דבעינן לשמה יש דין נוסף דלעשות ציצית בעינן שיהיה בכלל ישנו בקשירה ולאפוקי גוי ואולי גם אשה. וכתב ע"ז בבה"ל ז"ל, ופשוט דהקטן לעצמו מותר להטיל ציצית לכוי"ע אם רק הגיע לחינוך שהוא מחויב מדרבנן במצות ציצית ומיקרי בר לבישה להוציא את עצמו בציציותיו ע"כ. והיינו דנקרא לגבי עצמו בר לבישה. ויש לדון אם לפי דבריו קטן יכול לעשות תפילין לעצמו דלגביה ידידיה חשיב בר כתיבה ואם יכתוב תפילין יהיו אלו תפילין הכשרים לקטני ישראל.

ומסיים הבה"ל ז"ל, ויותר נ"ל דאפילו אם כבר נעשה גדול בן י"ג שנה אין צריך להתיר ציציותיו דהרי כדעבד דמאי ובדיעבד אין לחוש להא דר"ת וכי"ז אם יודע בעצמו שהטילם אז לשמה, ע"כ. והיינו דכיון דלא חיישינן בדיעבד לר"ת דבעינן ישנו בקשירה, יכול הקטן להשתמש בהם אף בגדלות דמה שאין גדול יכול ללבוש זהו כיון שאין מאמינים לקטן שעשה "לשמה" אבל הקטן עצמו אם יודע שעשה "לשמה" שפיר יכול ללבושה אף בגדלות. אמנם להני"ל צ"ע הא הקטן עשאה "לשמה" לשם ציצית של קטן והא צריך לעשות לשם קיום מצות ציצית ולא עשאה אלא לשם מצות ציצית של קטן. ואמנם אם היה עושה זאת בכוונה גם עבור הזמן שיגדיל שפיר דמי אבל רהיט הלשון היא דעשאה לשם עצמו בקטנותו ודן מה יעשה כשהגדיל. וביותר צ"ע דבשלמא בעשה לשם אשה איכא למימר דכיון דרוצה שתקיים מצוה וכדי שיהיה מצוה צריך לעשותה "לשמה" והיינו לשמה של בר חיובא ולכן חשיב לשמה כמו שביארנו לעיל, אבל אחר שחידש הבה"ל דשייך לשמה של קטנים א"כ הקטן נתכוון לשם קיום המצוה דרבנן, ואמנם לר"ת קטן כאשה כיון דאינו בקשירה ואם עשה לקטן הוי כעשה לאשה וכנ"ל, אבל להחולקים צ"ב אמאי מהני ליה כשהגדיל.

[ובאמת קשה על הבה"ל מה ההכרח דאם הקטן מצווה מדרבנן בציצית יכול גם לעשות אותה הא ודאי דיש מקומות שיש בר חיובא ומצווה מדאורייתא, ואעפ"כ אינו יכול לעשות את זה, וכגון אשה דחייבת במצוה ואעפ"כ אינה יכולה לכתוב אותה. וכן איש ישראל חייב להביא קרבן אבל רק הכהן יכול להקריבו. והוא הדין דאיכא למימר דכתיבת התפילין ועשיית הציצית יכולים לעשות רק הראויים לכך].

**במלאות שנתיים ימים להסתלקותו
לשמי רום של מרן פוסק הדור
בעל "החוט שני" זצוק"ל
מובא כאן הספדו של חתנב"נ מורינו שליט"א
שנאמר בביהמ"ד תפארת בחורים**

על רב פפא לשיולי ביה. חזייה דחליש ליה עלמא, אמר להו: צביתו ליה זוודתא. לסוף איתפתח, הוה מיכסיף רב פפא למיחזייה. אמרו ליה: מאי חזית? אמר להו: אין, הכי הוה. ואמר להו הקדוש ברוך הוא: הואיל ולא מוקים במיליה-לא תקומו בהדיה, שנאמר נשא עון ועבר על פשע, למי נושא עון-לעובר פשע. ומפרש רש"י, **המעביר על מדותיו - שאינו מדקדק למדוד מדה למצעים אותו, ומניח מדותיו והולך לו. מעבירין לו על כל פשעיו - אין מדת הדין מדקדקת אחריהן, אלא מנחתן והולכת.**

ובגמרא בחגיגה (ד): מביאה כמה מעשים נוראים ומבואר שם שיש אופן שאדם נפטר ונחשב "נספה בלא משפט" ואת השנים שנחסרו ממנו מוסיפים ל "צורבא מרבנן דמעביר במיליה" מבואר בגמ' שהמעביר על מידותיו לא רק שמעבירין על פשעיו אלא אף מוסיפין לו שנים על חייו. ומי שהכיר את הרב זצ"ל ראה עד כמה היה בו מדת מעביר על מידותיו. ראו זאת בפרט בדני תורה כשהיו החייבים בדין מגדפים אותו והוא היה שותק ומקבל הכל באהבה.

ברור שאין זה דבר קל להעביר על מידותיו, אבל כל אחד נשלח לעולם לעבוד על תפקידו. פעם אחד אמר להרב: ... אבל מאד קשה לי. אמר לו הרב: נכון, אבל לא נשלחת לעולם לעשות רק דברים קלים!

איך מגיעים למעלות אלו? הרב זצ"ל כתב בגיל צעיר מאד מכתב הדרכה איך לגדול בתורה ויר"ש, הוא פתח את המכתב כמו כשכותבים חוזה לקניית נכס "יש להתנות בין שני הצדדים". כלומר, יש יצר טוב ויש יצר הרע וצריך לקבל על עצמו את הדברים שיכתוב להלן.

המכתב נדפס בספר חוט שני (חובות הלב עמ' סשה) עיין שם. אחד מהדברים שכתב הוא **"להשגיח על עצמו בשמירה מעולה שלא לדבר בשום אופן דברים בטלים קודם שיתחיל ללמוד"** ושמעתי שמונה בזה סוד גדול. כשאדם מתפלל שורה עליו רוח קדושה המסייעת אותו לעשות עוד מצוות, וכמו שכתוב ילכו מחיל אל חיל, ואם מתחיל ללמוד מיד אחר התפילה זוכה לבהירות בלימוד והכל מובן לו הרבה יותר. אבל היצר הרע שיודע דבר זה מפתה את האדם להתעסק מעט אחר התפילה ולדבר דברים אחרים ואז הרוח הקדושה עוזבת אותו. **וכל אחד יכול לבדוק ולראות דבר זה אצל עצמו שאם מיד אחרי התפילה יתחיל ללמוד, הלימוד יהיה הרבה יותר ברור ומובן.**

חז"ל אמרו השם אורחותיו בעוה"ז זוכה וראה בישועתו של הקב"ה. הדבר הראשון שבחור צעיר צריך לדעת זה - שימת לב! החיים מאד יקרים, ומי שרוצה לנצל אותם כמו שצריך יכול להגיע להרבה, ומי שאינו מנצל אלא נותן לזמן לעבור, אינו מגיע למה שצריך. **בכל ההנהגות שכתב שם אין דברים קשים כל הדברים הם דברים שאפשר ליישם ומי שיעשה כן יזכה להיות גדול בישראל.**

הרב זצ"ל כתב שם בצורה עדינה מאד "להזהר בעת אכילה שלא לאכול בדרך רעבתנותא" אדם יכול לאכול וצריך לאכול אבל לא לחטוף את האוכל בדרך רעבתנותא. הרמב"ם כתב שאדם צריך לעשות תשובה גם על רדיפת המאכלות. אדם שיש לו שימת לב להנהגה שלו יכול להמשיך לגדול הלאה והלאה.

הדברים הללו ראינו אצל רבינו הגדול, ללמוד תורה ויר"ש ולהיות מעביר על מידותיו, דברים אלו הם הדברים הנדרשים אצל כל יהודי, ואמנם יראת שמים זה לא מילתא זוטרתא אף שאצל משה רבינו זה היה מילתא זוטרתא-אבל אדם מחויב לעמוד להתקדם בזה.

"דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים" משמים מראים לנו את זה בטכנולוגיה של היום באופן מוחשי יותר. אפשר לראות את כל הפעולות שהאדם עושה בכל מקום שהוא. ואמנם בידיעה אדם יודע את זה-אבל בחיים המעשיים הדברים הללו נעלמים ממנו. ואפילו מי שחי תחת מצלמה בסוף מאבד את הרגש, אבל עכ"פ יודע שאינו יכול לעשות דברים לא הגונים וזה מוטל עליו לחשוב-עין רואה. בכל מה שהזכרנו אין אלא מיצוי מקצת מידותיו הטובות, אבל זה הדברים הפשוטים שאפשר להתבונן וללמוד מהם והשי"ת יזכינו לזה. ובלע המות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים.

כשמסתלק חכם כביכול ניטל מכל אחד ואחד חלק מהקרבה שלו אל החכם, ועל זה הוא צריך להצטער. כשבאים להספיד חכם צריכים לפרש מה זה חכם, מה זה פירוש המושג 'תלמיד חכם' שעליו חייבו חז"ל להצטער.

מובא בגמרא (גיטין ו:), אמר רב יוסף: מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא הוא? ומביאה הגמ' ראייה לזה שר' אביתר היה בר סמכא-ממה ש'אסכים מריה על ידיה', שנחלק על איזה ענין בלימוד עם ר' יונתן וכשפגש את אליהו הנביא שאלו: מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא? ואמר לו: עסיק בפילגש בגבעה. ומאי קאמר? אמר ליה: אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר. ופירש רש"י ז"ל, דאסכים מריה על ידיה-"לגלות לו סוד לכון דברים הסתומים על אמיתתם". כלומר שזהו ההגדרה של גברא רבה-מי שהקב"ה מגלה לו סוד לכון לאמיתתה של תורה ולהבין דברים סתומים שלא היו מובנים.

וענין זה אינו דוקא בתנאים ואמוראים אלא כל אחד שלומד ומתעמק בסוגיא, בתחילה הוא לא מבין ואח"כ הוא מתעמק כדי להבין, ואז אם זוכה לפשט אמיתי פירושו של דבר הוא שגילו לו את זה מהשמים, וזה נקרא 'רוח הקדש'. ודבר זה שייך רק בישראל שמגלים לו מהשמים אמיתתה של תורה ולכן 'תורה בגויים אל תאמין' שלא שייך רוח הקדש כזאת לגוי, וממילא אינו יכול להבין את התורה כראוי.

כשבאים ללמוד מהרב זצ"ל אפשר לראות שהוא זכה לסייעתא דשמיא מיוחדת, שגילו לו מהשמים דברים הסתומים לידע ולכון לאמיתתה של תורה, וזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכמו שפירש רש"י (סוטה כא.) "שיסיעוהו מן השמים להתקבל דבריו בין חביריו להורות כהלכה וכמשפט".

ואיך זוכים לכאלו דברים? איך אפשר לזכות לכוון לאמיתתה של תורה? אומרת הגמרא בחגיגה (טו:): אשכחיה שמואל לרב יהודה דתלי בעיברא דדשא וקא בכי. אמר ליה: שיננא, מאי קא בכית? - אמר ליה: ... תלת מאה בעיי בעו דואג ואחיתופל במגדל הפורח באויר ותנן: שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא, אגן מה תהוי עלן? [נלש מאות ספיקות היו לדואג ואחיתופל בסוגיית מגדל הפורח באויר, שהיו תלמידי חכמים עצומים ולמרות זאת אין להם חלק לעולם הבא שנכשלו והוציאו עצמם מהעולם הבא וא"כ מה יהיה עלינו]. - אמר ליה: שיננא, טינא היתה בלבם. ופירש רש"י שהיו רשעים מימיהם. ובגמ' בסוטה (כא.) מקשה מדוע לא הגינה עליהם התורה ע"ש ומבואר שרק אם הלב משועבד ג"כ ליראת שמים אז התורה יכולה להגן.

ובחזו"א (אמונה ובטחון ג, כד) כתב ז"ל, **אין חכמת התורה שרויה בלב אטום, כי עיקר טעמה בעדינות הנפש** - המתעלה למעלה מחמדת בני תמותה והמשוטטת בעולמות עליונים, הטועמת טעם השתוקקות למקור החכמה, השואפת לתבונה אין קץ, המשעשעת בחיק החכמה בחולת אהבה.

ואין חכם בתורה רק אחרי ההתמזגות של עיון השכל וטעם יראת חטא, כוס המזוג משני אלה הוא מנת חלקו של התלמיד חכם כל הימים, וזה יין נסכו נצח. אמנם התורה והיראה כחומר וצורה המהוים יחד את הנמצא, **וכל שלא קנה שלימות היראה, אף ששכלו חד ומצוחצח בתולדתו לא יזכה לתורה שלימה, רק כל דרכו תחתיתם נפתולים ועיקשות, וכמו שאמרו דלא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא. ואור הנפיקי המתלווה עם אור השכל לישר את כל ההדורים ולחדור אל נקודת האמת העדינה - היא יראת ד' טהורה.** ומי שחסר את היראה הוא חדול הרגש של עדינות הנפש, וחסר טעם של זיו החכמה בת השמים, שכלו נעדר כח המבחין בין שקר לאמת, וחכמתו נכזבה בכל פנותיה, ע"כ.

מבואר בחזו"א שיראת שמים זה לא 'סגולה' כדי להבין הלימוד, אלא אדרבה רק זה הכח להבחין בדקי דקות של הבנת התורה, ולכן מי שאין לו יראת שמים אין לו שייכות להבנת התורה באמת, ואפילו יכול לשנות שלש מאות בעיות במגדל הפורח באויר מכל מקום לא יוכל לרדת לעומקה של הלכה.

עוד חלק גדול שראינו אצל הרב זצ"ל הוא מעלת 'המעביר על מידותיו'. הגמרא בראש השנה (יז:): רב הונא בריה דרב יהושע חלש,

**לרגל תחילת זמן חורף מובאים כאן
דברי חיזוק שנאמרו ע"י מורינו שליט"א
בכולל חזו"א**

בדרכי קנין התורה

**הבנת התורה היא בחינה מסוימת של רוח הקדש ולזה
צריך לתקן תאוותיו ומידותיו**

גמרא מאי דכתיב "וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא" אמר ליה אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תורה ניתנה לו במתנה וכו' ואם מגיס לבו הקדוש ברוך הוא משפילו שנאמר ומבמות הגיא ואם חוזר בו הקדוש ברוך הוא מגביהו, שנאמר כל גיא ינשא ע"כ. תלמוד תורה שהאדם לומד מוכרח להביא אותו לשינוי במדות. אדם נולד בטבעו "עיר פרא" והכח הזה כל הזמן טמון בו כך לימוד התורה צריך "להפוך אותו", לשנות את המדות הרעות שלו לטוב. **כל אחד יכול לראות בעצמו שיש זמנים שהוא מבין יותר טוב את הגמרא והסוגיא יותר ברור לו, ויש זמנים שהם פחות ברורים.** תרגמו את הגמרא לשפות אחרות והיה מי ששאל שעכשיו רח"ל כל הגויים יוכלו ללמוד גמרא, אבל זה ודאי לא נכון, גוי שיתיישב ללמוד גמרא עם תוס' אין סיכוי שהוא יבין. **והראיה היא פשוטה, כי גם יהודי תלמיד חכם יודע שאם הוא הולך אחרי מדות רעות אחרי תאוות, הוא אכל אכילה מרובה ושתייה מרובה, הוא ינסה עכשיו ללמוד את התוס' ויראה שהראש שלו לא קולט. אדם שם לב בעצמו לדעת שיש זמנים שהוא מבין יותר את הקושיה ויותר ברור לו והוא תופס מהר, ויש זמנים שכמה שהוא מנסה הוא לא תופס,** וא"כ פשיטא ופשיטא שאצל גוי כמה שילמד את הגמרא ואת התוס' הוא לא יבין. משום שעניני העולם הזה ומידות רעות משפיעות על איכות ההבנה והקליטה של דברי תורה. כלומר התורה היא חלק רוחני ששייך לאדם ואם יש לו סיעתא דשמיא והוא אכן שייך "לחלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", אזי יבין את התורה. משום שכל תלמוד תורה צריך "רוח הקדש", "רוח הקדש" במדה מסוימת וברור שיש את זה רק "לישראל". וכאן מבואר בגמרא שכל אחד שרוצה את זה יותר ויותר, צריך לקדש את עצמו ולהתנהג במעלות הראויות שראויות לקבלת התורה יותר ויותר.

**בית הוראה
רמת אהרן**

חורף תשפ"ב

זמני בית ההוראה

ימים א – ה
צהריים: 2.00 – 1.30
ערב: 8.30 – 7.30
ע"י מורינו הרב שליט"א: 8.30 – 8.10

ימי שישי
1.30 – 2.00

מענה טלפוני
בשעות הנ"ל, במספר: 03-5470476
לפרטים בעניני בית ההוראה 052-7656905

נכתב מכתבי תלמידים
להארות והערות ניתן לפנות ל:
alon4189@gmail.com

כדי שד"ת יקלטו בליבו צריך ניתוק מכל דבר אחר

גמרא עירובין נד. אמר רבי אלעזר מאי דכתיב "וענקים לגרורותיך", אם משים אדם עצמו כענק זה שרף (רפוי) על הצואר ונראה ואינו נראה תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. ופרש"י, ונראה ואינו נראה-כשמגביה צוארו נראה מתחת זקנו, ורוב פעמים ששנטרו וזקנו מכסין אותו, כך אם תלמיד חכם הוא אינו רודף לצאת ולבא בשוק, אלא יושב ומחזר על תלמודו מתקיים בידו ע"כ. ככל שאדם יש לו יותר "ישוב הדעת" התורה נקלטת אצלו יותר. הגמ' מביאה מעשה בתלמיד של רב פרידא שרב פרידא חזר אתו ארבע מאות פעמים וכשאמרו לו שצריך את הרבי לדבר מצוה שכל הכל, אז רב פרידא שאל אותו למה לא הבנת בארבע מאות פעמים אז הוא אמר לו שהיה לי טרדא השתא קאזיל רב. טרדא זו מנעה מהדברי תורה להקלט בראשו. ועוד מובא בגמ' שאמר אביי אי אמרה לי אם קריב לי כותחא, לא תנינא.

כמובן שיש בזה דרגות גדולות אבל אדם צריך להשתדל לראות שכשהוא לומד כמה שיותר לנתק עצמו מכל הדברים האחרים הסובבים אותו, ופשוט שאז יהיה לו יותר ישוב הדעת לקלוט את הגמ', להבין את הסברות ולחשוב עליהם. ברגע שיש עוד דברים שמטרידים את האדם אפילו שהדברי תורה נכנסים אליו, אבל הטיידות לו נותנות לד"ת להתיישב אצלו, וכשהוא תולש את עצמו מכל הדברים האחרים אזי התורה מתישבת ונקלטת יותר בלבו.

העצה הראשונה לכך היא ואמנם צריך לזה כח כי המחשבות תמיד תופסות את הבנ"א מקדיש לעצמו שעה ללמוד ביום **באופן שהשעה הזאת תהיה בניתוק מוחלט** מכל הדברים שסובבים אותו, אז הסיכוי גדול שיצליח, **אבל אם הוא יושב ולומד גם הרבה שעות אך מזמן לעצמו טרדות כגון שמשאיר לידו טלפון פתוח זה לא אותו לימוד כי הוא כל הזמן חושב עוד מעט הוא יצטרך, ועכשיו הוא יתקשר, כך הישוב הדעת חסר ממנו.**

ללמוד וללמד

גמרא ואמר ר"א: מאי דכתיב לחיו כערוגת הבשם אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה וכבושם זה שהכל מתבשמין בה תלמודו מתקיים ואם לאו אין תלמודו מתקיים. ופרש"י שהכל מתבשמין ממנו שמלמד תורה לתלמידים ע"כ. יש כאן חלק הטמון בכוחות הנפש של האדם, שכל אדם אוהב את עצמו ובטבעו שדואג לעצמו, ולפני שהוא חושב הוא משתדל להטיב רק לעצמו. ואמנם צריכים לקחת את הכח הזה 'בשני יצרך' אחרת לא יהיה לאדם כח דוחף, אבל אם הוא חושב על לבו שבאמת מגיע גם לאחרים, הוא נותן גם לאחרים. **ואם אדם יחשוב רק על עצמו אפילו שזה "לשם שמים" שהוא רוצה ללמוד והוא רוצה להסתגר בעצמו ולא לענות ולסייע כלל לאחרים כי משום שרוצה ללמוד, הרי שחסר בזה הלימוד "לשם שמים".** וזו כוונת הגמ' שאין תלמודו מתקיים בידו. ודאי שאם אדם כל הזמן יהיה משועבד לאחרים לא יהיה לו זמן ללמוד את שלו אבל כוונת הגמ' שצריך שיהיה לו זמן גם לזה וגם לזה.

שיעורי מורינו שליט"א

בהלכות שביעית

מידי מוצש"ק בביהכנ"ס צא"י
רמת אהרן רח' רוזנהיים 20
בשעה 8:30

בהלכות שבת

מידי מוצש"ק בביהכנ"ס הליגמן
רח' רבי עקיבא 97
בשעה 9:30

נתרם ע"י חבורת סת"ם "הוד והדר"
בראשות הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
חזון איש 41 ט"ל 03-5506613

השיב הרבש"ע. אמר האדמו"ר, הקב"ה השיב "מוחל טובות" דבכזה עובד ה' איני מעונין, כי כל מציאות האדם בעולם הוא לעמוד בנסיון.

סיפור הגאון ר' יעקב אדלשטיין זצ"ל בהיותו בישיבה היה בחור שהלך לחזו"א וביקש ברכה שיסתלק ממנו היצה"ר ולא יהיו לו נסיונות יותר. השיב לו החזו"א מה אתה רוצה למות, הרי לאדם חי יש יצר הרע, וכל חיותו הוא בשביל להתגבר על היצה"ר, ובלא יצה"ר למה לו לחיות בכלל, רק למת אין יצה"ר אבל החכם יודע מה לעשות עם היצה"ר. הנסיונות הם לטובתו, והם מגדילים את האדם להוציא את הכוחות הטמונים בו מהכח אל הפועל, ואין ספור התמודדויות לכל אדם, וכן לאברהם אבינו היו אין ספור נסיונות, אלא שבתורה נכתבו רק עשרה.

במדרש כתוב נסיון ראשון של עקידה כנסיון אחרון וילפי' ג"ש לך לך, ותימה איך אפשר להשוות, הרי בעקידה הקב"ה אומר לא"א קח נא, אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך עמוד בנסיון, ובסוף אומר הקב"ה 'עתה ידעת'. התשובה כונת המדרש ללמדנו דכל היכא דעומד האדם בפני נסיון, ידע שיש כאן התמודדות וחובתו להתגבר.

ב] והיה ברכה. ברש"י זהו שאומרים אלקי יעקב. ביאור דברי רש"י כי הנה שמות האבות "אברהם יצחק יעקב" הם י"ג אותיות בגימטריא אחד, וכמנין י"ג מידות של רחמים. וכן גם שמות האמהות "שרה רבקה רחל לאה" גם הם י"ג אותיות כמנין אחד וביחד הם כ"ו אותיות כמנין הויה. וכשאומר אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב הם כ"ו אותיות כמנין הויה.

והנה אחרי שהשתנה שמו של אברהם ל"אברהם", ונתוסף לו אות אחת בשמו, מעתה אם יוסיפו אות אחת גם בשמו של יעקב לשנות שם יעקב ל"ישראל" אזי יהיה ביחד כ"ז אותיות

א] לך לך. הגאון רבי חיים מולאז'ין כותב בספרו רוח חיים על מסכת אבות עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו. כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיע לזה, כמו שנראה בחוש שרבים מעמי הארץ מהיהודים מוסרים את נפשם על קידוש השם, והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו.

וכן בקבלת הלב היהודי לומר צידוק הדין כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, זה בא מכח שהטביע בנו אברהם אבינו בנסיון הרעב שמיד אחרי שקיים אברהם אבינו את מצות הבורא שאמר לו לך לך מארצך להנאתך ולטובתך, וה' מבטיח לו שבע ברכות ומיד הוא בא לארץ שהראהו ה' וכבר "ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ" (פסוק י'), ומיד עוד נסיון לוקחים את אשתו לבית פרעה, ואברהם אבינו לא הרבה אחר מידותיו של הקב"ה ולא שאל שאלות הרי הבטחת לי וכו'.

אברהם אבינו היה השורש, הוא סלל לנו את המסילה בה נעלה שלא נצטרך לעבור את העשרה נסיונות שהוא עבר אלא אפשר לצעוד במסילה שהוא הכין לנו, וזאת בתנאי אחד להשגיח, לא לסטות ימינה ושמאלה, לא להירדם על הדרך.

הנה כל החיים הן נסיונות, סיפר מרן הרב שך זצ"ל בשם הרב מבריסק, שפעם בעת רצון פנה אדמו"ר אל חסידיו ואמר, כיון שעתה הוא עת רצון, כ"א יבקש מהקב"ה בקשה הנצרכת לו, ואני אגלה לכם מה השיבו בשמים, כמובן שהחסידיים לא ניסו לבחון את רבם, ורק אחד העיז לשאול, וענה לו הרבה, תחילה אומר לך מה ביקשת, בקשת מהבורא שאתה מאד חפץ בקיום המצוות בכל פרט ופרט, רק בקשה קטנה יש לך שהקב"ה יסיר ממך את הנסיונות והקשיים, ואז תוכל לקיים את המצוות בשלמות. והשיב החסיד אמת, הוא אשר ביקשתי, ומה

ולא כמנין הויה. לפיכך מוכרחים להשאיר שמו יעקב ואז יהיו אותיות שמות האבות ביחד מגיעים למספר "אחד" וביחד עם אלקי וכו' הוי כ"ו. וזהו מה שאומר רש"י ואגדלה שמך זהו שאומרים אלקי יעקב, פי' דמחמת גידול שמו של אברם ל"אברהם", חיבים לומר אלקי יעקב ולא ישראל (הרה"ק ר' שמשון מאוסטרופולא זי"ע, נהרג על קדוה"ש)

ולפי"ז ביאר בקול אליהו את הפסוק "לולי השם שהיה לנו", פי' לולי מספר הויה שיש במילים הנ"ל בתפילת י"ח היו אומרים אלקי ישראל ולא אלקי יעקב.

ופירש עוד בזה בהפטרה (כאן) דרך צחות, למה תאמר יעקב כלומר למה תאמר בתפילת י"ח יעקב הלא היה יותר נכון ותדבר ישראל כנ"ל, והתירוץ כי אז יהיה נסתרה דרכי מה' במספר האותיות, יסתר החשבון שעולים האותיות כמספר שם הויה. ולפי"ז יש לפרש בזה גם סיומא דקרא ומאלהי משפטי יעבור, דלכאורה יש עוד עצה לומר אברהם וישראל ועם כ"ז יהיה רק כ"ו אותיות, ע"י שיאמרו במקום ואלהי יעקב יאמרו אלהי יעקב, וע"ז עונה הנביא ומאלהי משפטי יעבור דהיינו דמעבירים ומסלקים מכאן את משפטי הדקדוק כיון שתמיד מסימים משפט באות ו' ולכן צ"ל ואלהי עם אות ו' ולכן חיבים לומר "יעקב ולא ישראל" כדי שיהיו כ"ו אותיות.

ג] ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור וגו' ויאמר לו כה יהיה זרעך (פס"ו פ"ה).

המהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל ביאר את הפסוק, דהנה הקב"ה אמר לאברהם שישפור את הכוכבים ואברהם שמע את הציווי, ואכן התחיל לספור עד שאמר הקב"ה כה יהיה זרעך דהיינו דבר שאכן א"א לספור וכדוגמת הכוכבים, הרי אצל א"א זה שהציווי הוא דבר בלתי אפשרי לקיום לא הפריע לו כלל כי כך צוה לו הקב"ה ועוד כן יהיה זרעך שהמדידה שלי אצל בניך יהיה ג"כ במידה זו כפי הרצון לקיים

את ציוויי אף באופן שא"א לקיים מצוותי מחמת איזה סיבה מן הסיבות.

ד] יש לחקור אם מילת אברהם אם הוי מילה בזמנה. המהרש"א (שבת ק"ל ובח"א לנדרים לא:) נקט שמילת אברהם היה מילה שלא בזמנה, ועי' באבנ"ז (או"ח סי' תק"ו) ובדבר אברהם (ח"ב ס"ב). וכן נקט הפנים יפות דהקשה מדוע נימול אברהם דוקא ביום הרי דעת ראב"ש ביבמות (עב:) דמילה שלא בזמנה כשרה גם בלילה. ותיירץ דמילת אברהם היתה מדין מילת גירות שהיא ביום דוקא כדאיתא ביו"ד (רס"ח ס"ד). וכן משמע בפרקי דר"א דהוי שלא בזמנה, שהרי כתוב שם שהמתין עד חצות כדי לפרסם המילה ובמילה בזמנה קי"ל דזריזין מקדימין עדיף על הענין של ברוב עם.

ועוד כתב שם דאף במילה שלא בזמנה דעלמא כגון שהתינוק היה חולה ונדחה המילה ליום אחר דמסתברא דהיום שנראה למילה כשהבריא התינוק חשוב זמנו ואינו רשאי לאחר את המילה משום דזריזין מקדימין למצוות. והנה בחי' חת"ס (שבת קל"ב. וקל"ד:) כתב לחדש דחלוק שמיני דמילת אברהם לשמיני דאחר מתן תורה, דבמילת אברהם ליכא דין שמיני אלא כל הדין הוא דהזמן מתחיל מיום השמיני וכמו בפדיון הבן דהזמן מתחיל מיום שלשים, ולכן היה חשיב מילה בזמנה, משא"כ לאחר מ"ת נתחדש מצות שמיני דשמיני זמנו ואח"כ הוי מילה שלא בזמנה,

ולפי"ז יש לעין מה טעם המתין אברהם לצהרים ולא הזדרז בצפרא למול כדמצינו בפסחים (דף ד.) וצ"ע.

והאם עדיף להקדים ולמול בבוקר או להמתין ולמול ברוב עם עי' תרוה"ד (ח"א סי' ל"ה) ועי' בברכי יוסף (או"ח סי' א' סק"ז).

אפשר ומצוה להפיץ הצלון כדמותו וכצלמו בכל צניני הצלון לתרומות או לתנצחות או לקבלת הצלון במייל או לקניית ספר המחבר שליט"א יש לפנות במייל e0548412669@gmail.co

אוצר החידות והליצות לפרשת לך לך

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. איזה קניין (בדרכי הקנינים) אנו לומדים בפרשתנו שיש בבן נח.

תשובה. ונראה לדון בדברי רבותינו דלכאורה גם להרמב"ם שגוי אינו קונה בחזקה היינו דוקא במקח וממכר ולא בהפקר דאל"כ איך יקנה גוי קרקע של הפקר דהא בהפקר לא שייך קנין אחר לא כסף ולא שטר אלא ודאי שקונה בחזקה. וממילא יש לומר ליישב קושיית הרעק"א דקום התהלך בארץ הרי זה היה קודם המילה והיה ב"נ וצ"ל דזה היה קנין מהפקר שיש בגוי. **חידה. וינגע ה' את פרעה, מהיכן אנו יודעים שלא נענש רק מצד הגילוי עריות שרצה לעשות אלא גם מצד הגזל שעבר בכך שלקח את שרה.**

תשובה. נראה שלקח גם משום גזל דבאמת במעשה של פרעה איכא תרתי, א גילוי עריות שהיתה אשת איש. ב גזל שהרי עשק ואנס נפש בחזקה ובכביש וזה נחשב גזל אצל בני נח, ועיין רש"י סנהדרין נז א ד"ה על הגזל דבן נח הגוזל אשה יפ"ת במלחמה הוי נמי גזל, וברמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ד מבואר דאפילו בפנויה יש איסור גזל ולכן שכס נתחייב מיתה בשביל הגזל שגזל את דינה ועי' בחי' מרן רי"ז הלוי בפרשת וירא גבי מעשה אבימלך.

ונראה כמה ראיות לזה שפרעה לקח גם מצד גזל האחד ממה שכתוב בתהלים קה יד לא הניח אדם לעשקם ויוכח עליהם מלכים ופרש"י ויוכח עליהם מלכים וינגע ד' את פרעה וכו' עכ"ל, וכע"ז כתיב בדברי הימים א טז כא ע"ש ולפי פשוטו משמע דמה שהוכיח עליהם מלכים והיינו שהענישם בנגעים הוא במה שקדם דלא הניח אדם לעשקם והיינו שעשקום ולא הניחם בזה אלא כפה עליהם להשיב העושק ע"י מה שהוכיחם וכ"כ רש"י בדברי הימים וז"ל כלומר ודאי עשקום כגון פרעה לאברהם עכ"ל והנה לעשקם לשון גזל הוא כמבואר במצודות שם ומבואר שנענש פרעה מצד עוון גזל.

חידה. הלכה כשמואל בדיני וכתב באיסורי היכן זה מרומז בפרשה?

תשובה. כתבו רבותינו בעלי התוס' בדעת זקנים וז"ל מכאן רמז למה שאמרו חז"ל הלכה כשמואל בדיני וכתב באיסורי אריון הוא שמואל כדאיתא בשבת נג א ובחולין עו ב ונקרא אריון על שם שהלכה כמותו בדיני דאריון לשון מלכות היא כמו ריכא ובר ריכא והכי פירושו אריון מלך אלא סר כלומר אלא מאיסור דהלכתא כרב עכ"ל

חידה. יש לעיין האם מילת אברהם אבינו הייתה מילה בזמנה או שנחשבת כמילה שלא בזמנה, ומהיכן יש לפשוט נידון זה.

תשובה. איתא בפרקי דרבי אליעזר פרק כט והובא בתוס' בר"ה יא א ד"ה אלא דביום הכפורים נמול אברהם אבינו דכתיב כאן בעצם היום הזה נימול אברהם ואתיא עצם מיום הכפורים ע"ש ונמצא לפ"ז דשלישי למילתו היה ב' ימים לפני חג הסוכות ואותו היום באו אצלו המלאכים כדאיתא בב"מ פו ב ואז נאמר לו להלן יח יד למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן ואיתא בר"ה יא א דיצחק נולד בפסח ובחג הסוכות קאמר ליה שבמועד הבא פסח שרה תוליד את יצחק ושרה ילדה לשבעה חדשים דאותה השנה מעוברת היתה עיי"ש **יש לעיין. האם ראוי לאדם לחשוב כל יום על מצות מילה, או שאי"צ לחשוב בזה.**

תשובה. עיין בספר חרדים מה שכתב שצריך לחשוב בזה. (הובא בספר שמחת מרדכי על פרשת לך לך), ועיין עוד שם בספר בתשובות מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

חידה. היכן מרומז בפרשה במקום נוסף שהמלמד תורה לאחר כאילו ילדו.

תשובה. י"ל בהא דכתיב ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, ואמרינן דנקרא כן משום שכל המלמד את בנו תורה כאילו ילדו.

חידה. מהיכן מדויק שלשרה לא היה מצוה בשיבת ארץ ישראל.

תשובה. כתב המשך חכמה על הפסוק, (ה) ויקח אברם וכו'. מהו "ויקח"? אלא אמשיך לה במילי אחר, בגין דלית ליה רשות לבר נש למפיק איתתא למיהך בארעא אחרא בלא רעותא דילה [זוהר הקדוש, פרשת לך לך]. וצריך עיון, הא לארץ ישראל מצוה, וכופה האיש את אשתו לעלות! ואז גם כן היתה ישיבת ארץ ישראל מצוה, וכמו דאיתא ביבמות דף ס"ד א: זכר לדבר "ויהי מקץ עשר שנים וכו'", שאין ישיבת חוץ לארץ (עולה לו) מן המנין, עיין שם. ומכאן סעד לשיטת 'יש מי שאומר', שהובא בשולחן ערוך (אבן העזר) סימן ע"ה סעיף ה' ודו"ק. ויתכן דרק אברהם היה מצווה "לך לך", לכן שרה לא היתה מצווה, לכן לא היה יכול לכוף אותה.

חידה. היכן רמזו שאברהם בירידתו למצרים לא רצה להשתקע שם.

תשובה. כ' המשך חכמה על הפסוק, (טז) ויהי לו צאן ובקר (וחמרים ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים). פרט כל אלו להודיע כי לא חשב להשתקע במצרים, לכן לא קנה סוסים, שלא יניחו המצרים סוס להוציא, ויוכרח למכור אותם.

חידה. בזכות משפט שאמר אברהם אבינו זכינו לכמה מצוות. מה הם?

תשובה. כ' המשך חכמה על הפסוק, (כג) אם מחוט ועד שרוך נעל. במדרש רבה: חייך שאני נותן לבניך מצות יבמה, כמה דאת אמרת "וחלצה נעלו" וכו' (דברים כה, ט). מכאן רמז למה שאמרו בירושלמי פרק מצות חליצה: "עיקר חליצה התרת הרצועות" - ואיפה נזכר בכתוב רצועות?! ומהך קרא רמז נכון. והרא"ש כתב דאין רמז לרצועות, יעוין שם. ומכאן דכתוב "שרוך נעל", אלמא דהרצועות עיקר. ומברכים ממדרש זה: "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וחוקיו של אברהם אבינו", כנזכר בסדר חליצה, והיכן נזכר חוק ומצוה אצל אברהם בקרא? ד"עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת חוקותי מצוותי (ותורותי)" (כו, ה), וזה נרמז במלת "עקב", שהוא מנעול של חליצה שעל עקיבו של אדם, ונכון.

ובחולין: בשכר (שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל) זכו בניו (לשתי מצוות) - לחוט (של תכלת) ורצועה (של תפילין). ויתכן שבתפילת שחרית, שאברהם תיקנה, כל ישראל מלובשים בתפילין וטלית גדול משום זה.

חידה. ממתני קראו לשמש שמש, ולא המאור הגדול, ומה הסיבה לכך?

תשובה. כ' המשך חכמה (יז) (והיה) השמש באה. הנה דע כי עד אברהם לא נקרא "שמש", רק "המאור הגדול" (בראשית א, יט). רק משבא אברהם בארץ ארם בחרן, ולימד כי השמש מוכרח מהיוצר, שתמיד עולה במזרח ושוקע במערב, והוא רק "שמש" - לשמש פני קונו, קראהו בלשון ארמי "שמש", מלשון "ישמשוני" דניאל. והוא מצוי בתרגום, ובמשנה "שמש", ואינו בלשון עברית, רק שירות - משרת, לכן קרא להחמה "שמש", ופשוט:

חידה. היכן רמזו בפרשה שדור המדבר לא מלו?

תשובה. כ' המשך חכמה (ט) ואתה את בריתי תשמר... לדרתם. חסר כתיב, לרמז כי דור המדבר אינם נמולים מפני שלא נשבה להם רוח צפונית, כדאמר יבמות פרק הערל. וכזה דרשו חז"ל גבי קשת יעוין שם.

חידה. המקור לגר שנתגייר כקטן שנולד מהפרשה.

תשובה. בספר רביד הזהב כתב שמהפסוק ואת הנפש אשר עשו בחרן זה המקור למ"ש רז"ל גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וכ"כ בספר נחלת יעקב ובצידה לדרך. אמנם כבר קדמו בראב"ן (יבמות כג ע"ב) שכתב ואסמכתא לגר שנתגייר וכו', מואת הנפש אשר עשו בחרן, ואמרין בב"ר אברהם מגייר את האנשים ושרה את הנשים, והפסוק מעיד שאברהם ושרה שגיירם עשו אותם ולא יולדיהם. וכן מובא בשם הריב"ן ביבמות דף כ'

חידה. מה רמז בפרשה שהלכה כרב באיסורי וכשמואל דינא.

תשובה. בגמ' מנחות (לו ע"ב) איתא שלוי קרא לשמואל אריון, ופרש"י לשון מלך, כמו גור אריה יהודה, להכי קרי לשמואל אריון, דקיימא לן הלכה כשמואל בדיני, כי היכי דדינא דמלכותא דינא. ובהגהות יעב"ץ שם, כתב ואומרים בו עוד רמז, דאריון הוא מלך אלסר, קרי ביה אל אסר, דק"ל הלכה כרב באיסורי, לא כשמואל, אלא בדינא הלכתא כוותיה, דמלך הוא, ודינא דמלכותא דינא.

צ"ע. מה הטעם שבקשירת נעליים קודם קושרים צד שמאל ואח"כ צד ימין.

תשובה. הלבוש כתב הטעם לקדימת קשירת נעל שמאל משום דאמרין בחולין (פט ע"א) בשכר שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל וגו', זכו בניו לשתי מצוות לחוטין של מצות ציצית ולרצועות של תפילין, לכך מדמינן קשירת הנעלים לקשירת תפילין, כיון דע"י שרוך נעל זכו בהן.

חידה. מדוע דוקא בתפילת שחרית לובשים טלית ומניחים תפילין ולא במנחה.

תשובה. במשך חכמה כתב שהמנהג מבוסס על מה שאמרו שבניו של אברהם אבינו זכו למצות ציצית ותפילין מפני שאמר אם מחוט ועד שרוך נעל, וכיון שאברהם תיקן תפילת שחרית נהגו ללבוש המצוות שזכו בהן בשבילו בשעת התפילה שתיקן הוא.

חידה. אליעזר עבד אברהם מי היה אביו, ומהיכן הוא הגיע?

תשובה. בילקוט שמעוני ובתרגום יונתן (יד, יד) שאליעזר היה בנו של נמרוד ונמצא שאליעזר היה הדור הרביעי לחם בן נח, שהיה בנו של נמרוד שהיה בנו של כוש בן חם ועדיין הקללה של ארור היתה רבוצה עליו. ובמדרש תלפיות (ענף גלגלים אות כ) כתב אליעזר עבד אברהם שהיה כושי שהיה בן נמרוד ולכן אמרו חז"ל ולמה נקרא אשחור שהשחיר פניו בתעניות לצאת מכלל ארור לכלל ברוך. אולם באלפא ביתא דבן סירא איתא אליעזר עבד אברהם הוא בנו של חם בן נח, וכששמע קללת אביו, מסר עצמו לאברהם, והיה צדיק, והוא בגן עדן. וראה עוד במ"ר (טו, ב) הוא דמשק אליעזר בן בנו של נמרוד הרשע היה, ובמדרש רבה ח"י שרה (פ' ס') כתב כנען הוא אליעזר, ומאידך בפרדר"א איתא שעוג היה אליעזר והוא היה הפליט, ובפירוש המהרז"ו מבאר ענין זה שאליעזר היינו כנען היה עבדו של נמרוד ונמרוד הוא כוש בן חם כדאיתא בב"ר (מבד) ואע"פ שכתב וכוש ילד את נמרוד אין הפירוש נמרוד הוא בנו אלא הוא עצמו נמרוד שמרד בה', וא"כ לפי"ז כנען נעשה עבד לכוש היינו אליעזר לנמרוד ואח"כ נעשה עבד לאברהם ואח"כ עוג מלך הבשן. והתוס' בהדר זקנים פ' חיי שרה (ד"ה אולי לא תאבה) כ' דאמרין בב"ר אליעזר בנו של חם היה, ובד"ה ויצא יצחק וכו', כתב והוא אליעזר בן נמרוד.

וְהוּא יְהִי פָּרָא אָדָם

מעשה אבות סימן לבנים: טבע הילדים מושפע ממועשי הוריהם!

כתיב (בראשית טו טז): **"וְאֲבֹרָם בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּלָדָתָהּ הָגָר אֶת יִשְׁמָעֵאל לְאֲבָרָם"**. ומפרש רש"י: **"לשבחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנימול ולא עכב"**.

ורבותינו הראשונים, בעלי התוספות, כבר תמחו נמרצות על דברי רש"י: הלא מקרא ערוך ומפורש הוא בפרשת המילה, הן לכך שישמעאל היה בעת מילתו בן שלש עשרה שנה, והן לכך שאברהם היה בן תשעים ותשע שנה, וזיל קרי בי רב הוא במה דכתיב (שם יז כד-כו): **"וְאֲבֹרָם בֶּן תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בְּשָׁר עֶרְלָתוֹ. וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ בֶּן שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בְּשָׁר עֶרְלָתוֹ. בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבָרָם וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ"**. ואם כן, לשם מה צריכה התורה להוסיף ולכתוב פסוק נוסף ממנו, רק על פי החשבון, אנו יודעים שישמעאל היה בן שלש עשרה שנה, בעוד שהדבר מפורש להדיא, מבלי כל צורך בחישובים.

תירוץ שונים נאמרו על כך, גם בדברי הראשונים וגם בדברי האחרונים. יש שתירצו שרק מהכפילות אנו למדים ידיעה זו שלא עיכב את מילתו. ויש שתירצו, שהכפילות באה לשלול, שלא נאמר שישמעאל היה בן י"ב שנים ויום אחד, והיינו שנכנס אל שנתו הי"ג, ולזה קמ"ל קרא שכבר מלאו לו י"ג שנים שלמות. ועוד כהנה וכהנה, הלא בספרתם.

מלח על פצעי הגר

והנראה לומר בזה דבר נפלא ביותר בהקדם מה שיש להתבונן בעניין מהותי אותו מצאנו אצל הגר אִם ישמעאל. בואו ונחשב חשבוננו של עולם על המצב בו הייתה הגר מצויה בשעת בריחתה מבית אברהם אבינו ושרה אמנו. הנה חז"ל מגלים לנו כי הגר הייתה בת מלכים: בתו של פרעה הייתה, שהיה בנו של נמרוד (תרגום יונתן, בראשית טז ה). אביה הוציא את בתו הגר מארמון המלוכה ונתן אותה לשרה, וכלשון המדרש (בראשית רבה מה ה): **"כיון שראה פרעה מעשים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתנה לו. אמר: מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה, ולא גבירה בבית אחר"**. ולימים התעלתה הגר ונהייתה אשתו של אברהם אבינו.

אין צורך לומר שאין אנו משיגים את גדולתה של הגר, שחז"ל קובעים עליה כי הייתה רגילה בראיית מלאכים (רש"י בראשית טז יג), וכל דברינו כאן אינם אלא בכפיפות לדברים שגילו לנו חז"ל אודותיה.

ברבות הימים, לא הצליחו שרה אמנו והגר לדור בכפיפה אחת. ולאחר שקבלה שרה אמנו את רשותו של אברהם אבינו, עינתה שרה את הגר שפחתה, וכמתואר בהרחבה במדרש. כך עד שהגר נאלצה לברוח מביתם של אברהם ושרה אל המדבר השומם. מאיגרא רמא ירדה הגר לבירא עמיקתא, והיא בוכה ומתפללת אל ה'... "תפילה לעני" ... (ספורנו, פסוק ז).

המלאך מתגלה אל הגר ואין בפיו בשורה: **"וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאךָ ה': שׁוּבִי אֶל גְּבִרְתְּךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ"** (שם טז ט). אם הגר ברחה מפני העינויים, כסבורה שהבריחה תועיל לה, הרי שהמלאך מודיע לה כי תחילה לכל עליה לחזור אל בית שרה, ולא זו בלבד אלא שעליה להמשיך להתענות תחת ידיה.

ועדיין לא די לו להמלאך בכך. המלאך נותן לה מסר נוסף (שם פסוקים יא-יב): **"וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאךָ ה': הִנֵּה הָרָה וְיִלְדֶּתָ בֶּן וְקָרָאתָ שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִיָּהּ. וְהוּא יְהִי פָּרָא אָדָם יָדוּ כָּל בּוֹ וְעַל פְּנֵי כָל אָחִיו יִשְׁפֹּן"**. ומפרש רש"י: **"פרא אדם - אוהב מדברות לצוד חיות... ידו בכל - לסטים. ויד כל בו - הכל שונאין אותו ומתגרין בו"**.

זו, לכאורה, הבשורה הגרועה ביותר שאמא יכולה לשמוע! שלמה המלך כבר קבע (משלי י א): **"בן פֶּסֶל תִּנּוּגַת אִמּוֹ"**. הגר שבת מלכים היא ושאשתו של אברהם אבינו היא, מה ייצא מחלציה? מי ישא את שמה כאמו? בן 'פרא אדם'. שודד וליסטים מזוין. אדם שנאווי על הבריות, ושהכל מתגרים בו ומציקים לו.

ומשכך, נשאלת השאלה: האם דווקא בשעה זו ראוי להודיע להגר על ה'נחת' שמצפה לה? האם בשעת כאבה, כש'מתה מוטל לפניה', כשהיא שומעת על חובתה לחזור ולהתענות אצל שרה, דווקא אז ראוי לומר לה על הבן שיוולד לה? האם לא מתאים היה יותר להמתין עם הודעה זו לפעם אחרת, רגועה יותר; כשהיא לא במדבר אלא בבית; כשהיא לא כואבת ובודדה?

הגר היא זה שהביאה את ישמעאל להיות 'פרא'

וראיתי בזה דבר נפלא מהגה"צ רבי דניאל מובשוביץ, מבעלי המוסר שבקלם: המלאך לא בא חלילה לזרות מלח על פצעיה של הגר או להציק לה בשעה קשה זו. אדרבה, המלאך בא בכדי לעזור לה ולהסביר לה את תוצאות מעשה הבריחה שלה ואת האפשרויות שלה למזער את הנזק שבכך היא גרמה לעצמה.

טבעו של אדם בא לו כתוצאה מתורשה! התכונות הנפשיות של כל אדם באשר הוא שם הם תוצאה ישירה של אביו ואמו, או ליתר דיוק: העתקה של תכונות הוריו.

אמר איפוא המלאך להגר: הבן שלך יהיה "פרא אדם"! רצונך לדעת מדוע? התשובה היא: בגללך! מהיות ואת פרקת עול וברחת מבית אברהם ושרה; מהיות ואת לא הסכמת להשתעבד אצל אדונייך, הרי שדבר זה השפיע במישרין על התכונות של בנך וזה מה שגרם לו להיות פרא אדם. וכעת ההחלטה מצויה בידייך: אם תעצרי כעת ותחזרי לבית אברהם ושרה - הרי שהנזק גם הוא ייעצר ומצבו של ישמעאל לא יתדרדר יותר. אולם אם תמשיכי במרידתך ולא תחזרי - הרי שבכל רגע ורגע את מוסיפה עוד ועוד בפראותו של ישמעאל.

זו לא הייתה "נבואת זעם" של המלאך כי אם חשבון פשוט של פעולה ותוצאה: מהיות וברחת - לכן בנך יהיה פרא אדם! אם תמשיכי במרידתך - תוסיפי בפראותו, ואם תחזרי לבית אברהם ושרה - לא יוסיף ישמעאל להתדרדר עוד.

וחשוב להוסיף ולציין שישוד זה לפיו תכונותיו של ישמעאל באו לו כתורשה מהוריו, כבר כתוב הדר הוא בדברי רבינו הספורנו (פסוק יב): **"פרא אדם. 'פרא' הוא חמור הבר. אמר, שיהיה חמור במזגו, מצד האם המצרית, כאמרו על המצרים 'אשר בשר חמורים בשרם' (יחזקאל כג כ), ושיהיה חמור הבר. בהיותו שוכן במדבר, כאמרו 'ויגדל וישב במדבר' (פסוק כ). ושיהיה 'אדם' מצד אביו, כאמרם ז"ל (ב"ב טז ב) שעשה ישמעאל תשובה"**, אלא שעתה נוסף לנו ביאור האופן בו השפיעה הגר במזגה על בנה, שעל ידי פריקת עול אדוניה גרמה שבנה יהיה 'פרא'.

לכן עינתה שרה את הגר

את רעיון זה ניתן להרחיב ולפרש בכך את הסיבה לכך ששרה אמנו עינתה את הגר. רבותינו הראשונים דנים אם שרה אמנו חטאה בכך (השווה: רמב"ן, פסוק ו): **"חטאה אמנו בענוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שהיא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני הענוי"**, או שמא היא עשתה בצדק וביושר (השווה: רבינו סעדיה גאון, מהד' צוקר, עמ' 463: **"ומזה אנו יודעים שלא חטאה שרה בהטלת עול בלתי הגון על הגר, כי לו היה כך לא היה המלאך מסכים לכך"**).

וייתכן לומר שהסיבה ששרה עינתה, ובצדק כדעת רס"ג, את הגר היה לפי שהיא ראתה את השורש פורה ראש ולענה המצוי אצל הגר: שרה ראתה אצל הגר את ניצני פריקת העול ואת שרשיה הפנימיים בהם היא מבקשת להשתחרר מחיוביה ותפקידיה, ושרה ידעה היטב את גודל הנזק שזה יביא לה ולילדיה; את הפראות שהיא תנחיל במורשה לצאצאיה. ולכן, בכדי לשרש ולהכניע את התופעות הקלוקלות המצויות אצל הגר, באה שרה ולטובתה של הגר עינתה אותה בכל כוחה, כדי שהשיעבוד הזה יכניע את מידותיה הרעות של הגר עד לקבלת עול מוחלטת, ובכך ינצלו ילדיה מהתורשה שאמם מכינה להם. אולם הגר לא הסכימה וברחה - ואז גילה המלאך את אזני הגר ואמר לה שכל זה אינו אלא לטובתה ולטובת ילדיה.

אבות על בנים

ולהשלמת הדברים הנה מקום אתנו להביא את דבריו הנפלאים של הגאון רבי שמשון רפאל הירש בספרו 'סודות החינוך' (ח"א, מאמר 'פוקד עוון אבות על בנים' עמ' עט):

"ומכיון שלכולנו יש נטיות נפסדות ושגיגות בדרך החיים... על כן צריכים ההורים להכיר את עצמם היטב ולדעת מה הם ההרגלים המשובשים והתכונות הרעות שיש בהם, כדי להשתלט עליהם ולהקפיד היטב לבלי הורישם לבניהם."

בכל שטח אחר נוהגים אנו תמיד לפי הכלל הזה. בטיפול הגופני ובנטיות הרוחניות של ילדינו, הננו מקפידים הקפדה יתירה על כך שהם לא יסבלו בגלל תכונותיהם החלשות של הוריהם, והרי לא פחות מזה חשוב גם עתידם המוסרי. אם למשל ידוע להם להורים כי קיימת מחלה תורשתית במשפחה, הם דואגים למנוע מחלה זו מילדיהם, על ידי אמצעים מתאימים ותזונה מתאימה. כמו כן דואגים ההורים, אשר בילדותם לא זכו ללמוד ולקנות השכלה וידיעות, שילדיהם ילמדו את הלימודים הדרושים להם למען לא יסבלו הם עקב בורותם, ככל מה שסבלו ההורים בעצמם. עתה נתבונן נא מה גרוע יותר: ילד חולה או ילד בור ומושחת? עלינו איפוא לחשוש יותר על ההפרעות שבחיים החברתיים והמוסריים של ילדינו, שהן תוצאות חטאינו ועוונותינו, משדואגים אנו למחלותיהם ומומיהם הגופניים שכמעט אין לנו חלק ואשמה בהם. מידות נפסדות כמו: כעס, זליה, נטיה לקטטות, אנוכיות, קלות דעת, גאווה, אהבת בצע - עשויות לעבור מן ההורים אל הילדים ולהביאם לידי פשע ועוון... 'פוקד עוון אבות על בנים', הרעיון שכל פשע ועוון של ההורים יתנקם ראשית כל בבניהם, יחנך אותנו יותר מכל רעיון אחר, להקפיד ביתר שאת על עצמנו."

ובזה אמרתי לבאר כמין חומר את כוונת חז"ל באמרם (תמיד לב א): **"איזהו חכם - הרואה את הנולד"**. חכם הוא אדם היודע כי התכונות שלו משפיעים על בניו שעתידים להוולד לו, ומתוך כך הוא מתקן את עצמו ומציל את עתידם.

תורשה היא אינה דוגמא אישית

ראוי לחדד כי הרעיון המבואר במאמרנו זה הוא ענין נפרד לחלוטין מהכלל החינוכי הבסיסי שהדוגמא האישית הוא המכשיר המובהק המעצב את אישיות הילד. אכן ואין כל חולק שתזה זו נכונה וברורה: ילד לומד ומתנהג כמו שהוא רואה את הוריו או את סביבתו. אולם הרעיון העולה עתה הוא עניין נוסף השייך עוד קודם ללידת הבנים: כשאדם מושחת במידותיו - גם בניו יהיו מושחתים במידותיהם. כשאדם הוא בעל מידות מתוקנות - גם בניו יהיו בעלי מידות מתוקנות, וזאת בשל התורשה הגנטית הרוחנית העוברת מההורים לצאצאיהם.

מעשי רב

וזהו העומק המצוי בסיפור הנודע על החפץ חיים: פעם בא אדם לפני החפץ חיים ובידיו תינוק בן חודש ימים. שאל אותו אדם את החפץ חיים: רבי, מאימתי חל עלי חובת חינוך? השיבו החפץ חיים: כבר אחרת את המועד! תהא האדם ואמר: הלוא אין בני אלא כבן חודש. הסביר לו החפץ חיים: **"אחרת בעשרים שנה! החינוך של הילד מצוי בחינוך שלך עצמך. אם אתה היום כבן עשרים שנה, הרי שכבר עשרים שנה בהם היית צריך לחנך את עצמך כדי להביא לכך שהילד שיוולד לך יהיה מחונך"**.

ועובדא ידענא באדם אחד אשר נכנס לקודש פנימה, אצל רבינו כ"ק מרן אדמו"ר הפני מנחם זיע"א, ודמעתו על לחיו: מתייגע הוא רבות על לימוד התורה, והוא אינו מרגיש התקדמות בלימודו ולא כלום. השיבו הרבי ואמר לו: דע לך שאני מקנא בך על שאתה זוכה לעמל התורה, ואילו אני בכשרונותי לא יכול לבוא לידי עמל בהבנת התורה. ועוד הוסיף הרבי ופייסו: **הבנים שלך יתחילו מהיכן שאתה תסיים! הם כבר לא יזדקקו ליגיעה רבה שכזאת. הדלת שתפתח תשאיר פתוחה עבור הילדים שלך...**

זהו סיפור נורא, אך יש שישאלו, כיצד אכן יזכו בניו לכל זה: האם זהו שכר עבור יגיעת האב? התשובה היא: לא! זה אינו שכר כי אם מציאות. הבן הוא ההמשך של האבא, 'ברא כרעא דאבוא'. כשהאבא מתייגע ומצליח להבקיע את החומה, הרי שילדיו נולדים אל תוך מציאות זו.

הסכמתו של ישמעאל בזכות אביו

ומעתה נתנה ראש ונשובה אל השאלה בה פתחנו את מאמרנו זה. התורה אכן מבקשת להגיד את שבחו של ישמעאל והיא חפצה להודיע שלמרות שישמעאל לא עכב בעד אביו מלמול אותו למרות שהיה בן שלש עשרה שנה. אלא שהתורה רוצה גם להודיענו בד בבד: איך אכן הגיע ישמעאל למדרגה רוחנית זו? אומרת התורה: מדרגה זו באה בזכות אברהם אבינו. אברהם אבינו העביר לישמעאל את תכונת ה'אדם' כדברי הספורנו שהבאנו לעיל. ומתי אברהם העביר זאת לישמעאל? כבר ברגע הלידה, ועוד קודם לכן: בכל שמונים ושש שנותיו.

זה לא היה חינוך גרידא בו אברהם אבינו חנך את ישמעאל במשך שלוש עשרה שנה, זו הייתה תורשה רוחנית שבאה מכוח שאברהם אבינו חנך את עצמו במשך שמונים ושש שנה והוריש את התכונות החיוביות לבנו.

לכן כותבת התורה: **"וְאַבְרָם בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְשֵׁשׁ שָׁנִים בָּלָדָה הָאֵת יִשְׁמָעֵאל לְאַבְרָם"** ומבקשת שדווקא מכאן תלמד את שבחו של ישמעאל, כיון שהתורה מעוניינת לחדד ולהדענו כיצד אכן זכה ישמעאל לדרגה כזאת: בזכות שהוא נולד לאברהם! אין לנו ללמוד זאת מהפסוק המציין רק את המציאות היבשה של גיל ישמעאל, אלא דווקא מהפסוק בו נזכר שישמעאל נולד לאברהם בגיל שמונים ושש, כדי שנדע שכל כוחו הרוחני של ישמעאל לא בא לו אלא בזכות אברהם ורק בזכות חינוכו העצמי של אברהם במשך שמונים ושש שנה.

וכשנתבונן בכך נראה שדווקא הסכמתו זו של ישמעאל למילה היא בבחינת 'קבלת עול', הפך הטבע של 'פריקת עול' אותו ירש ישמעאל מהגר שפרקה מעמה את עול אדוניה. כך שבסופו של דבר התרוצצו ניגודים בקרב ישמעאל: 'קבלת עול' מול 'פריקת עול', כששני החלקים הסותרים זה את זה מגיעים מהוריו, החלק של אברהם מול החלק של הגר.

וארטים לפרשת השבוע

יב א. לך לך .. אל הארץ אשר אראך. אומר רש"י לא גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דיבור ודיבור. וכענין הביא במדרש לתת לו שכר על כל פסיעה ופסיעה. ולפיכך י"ל שלכן לא גילה לו את הארץ מיד, כי אם היה מגלה לו להיכן הולך אז ההליכה היתה הכשר מצווה, וכעת שלא גילה ההליכה עצמה היא מצווה ולכן מגיע שכר על כל פסיעה ופסיעה. רבי ברוך בער מקמניץ.

יב ב. ואגדלה שמך. פרש"י ואגדלה שמך זהו שאומרים אלוך יעקב. נראה לומר בביאור הדברים דהנה הקב"ה אמר ליעקב לא יקרא שמך יעקב אלא ישראל, ואילו אנו אומרים אלוך יעקב ולא ישראל, והטעם בזה הוא משום שהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב הם יג אותיות כנגד יג מידות. ואילו היו אומרים אלוך ישראל זה היה יוצא יד אותיות. לכן כשהקב"ה אמר לאברהם **אגדלה שמך** לאברהם איך זה יסתדר? רק ע"י שיאמר אלוך יעקב, וזהו שאומר רש"י ואגדלה שמך זהו שאומרים אלוך יעקב. **ויש להוסיף כאן** את דברי הגר"א שיאלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ביחד זה 26 כנגד שם הויה, ואילו היו אומרים אלקי ישראל היה יוצא יותר מהויה, ולא הורדנו את הויה מ'יואלקי יעקב כי כללי הדקדוק לכתוב 'ו'אלוקי. אומר הגר"א שדבר זה מרומז בהפטר 'למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' ומאלוקי משפטי יעב' והיינו למה אומר אלוך יעקב והקב"ה דיבר לומר אלוך ישראל? י"ל כדי שלא יסתר שם הויה שהוא 26, ולמה לא אומרים אלוך יעקב וכך ישר שם הויה-י"ל כי משפטי הדקדוק יעברו, וזהו שנאמר ומאלוקי משפטי הדקדוק יעברו. **עוד רמז** לענין זה הנה האבות הם יג אותיות, והאמהות שרה רבקה רחל ולאה ג"כ יג אותיות סה"כ 26 אותיות כמניין הויה-ה, וכתב הערך השולחן ע"ימ שכתוב לולי ה' שהיה לנו יאמר נ"י ישראל, והיינו שוללי שרצינו את שם השם באבות (26 אותיות) אז יאמר נא ישראל והיינו שהיינו אומרים אלוך ישראל.

שם. והיה ברכה. אפשר לבאר את הברכה הזאת כך: הנה מצינו בברכות שכל ברכה שהיא בלי שם ומלכות (שאין בה המילים מלך העולם) אינה ברכה אלא סמכות לברכה שהיא בשם. והקשר של בתוס' דא"כ כל שמו"ע אינו ברכה כיוון שלא כתוב בה מלך העולם כלל; ותירצו כיוון שאברהם המלך את הקב"ה על העולם אז המילים אלוך אברהם זה כמו מלך העולם. ולפיכך מובנים היטב המילים והיה ברכה, שהקב"ה אמר לאברהם אתה תהפוך את הברכה לברכה ע"י שיאמרו אלוך אברהם. מאוצרותיו הנפלאים של הבחור המופלג מגאוני ושקדני עולם התורה שמעון משה מלמד שליט"א. (מתפארתה).

יב ט. ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה. פרש"י כל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה של אר"י וגו' להר המוריה שהיא נחלתו. וצ"ע מדוע הר המוריה נקראת נחלה של אברהם? וי"ל ע"פ דאיתא בתנחומא וירא כב על הפסוק וירא את המקום מרחוק וכתב בהר ה' יראה בתחילה מקום ולבסוף הר? אלא שאברהם ראה את מקום המקדש שהוא היה בעמק, ואמר אי"ז מכבודו של מקום שיבנה בנחלתו בעמק, והתפלל ונעשה הר. ואי"כ י"ל דלכך הוא נחלתו על אברהם כי נבאר על ידו שהוא עשה את זה להר בתפילתו ולכן קנאן להיות שלו (רש"י יד יט) משא"כ שאר חלקי הארץ עדיין לא עשה בהם שום קניין להיות שלו. ולפיכך החת"ס מתרץ עוד קושיה דיש להקשות איך אברהם אבינו לקמן בנה מזבח בהר המוריה הא אמרנין ע"י דכל הר בארץ ישראל ידוע שיש עליו ע"י? אלא י"ל דמכיוון דהוא עשה את ההר, לא היו יכולים לאוסרו ע"י ע"י דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ר"נ גשטטר.

יב יח-יט. למה לא הגדת לי כי אשתך היא. למה אמרת אחותי היא. יש להקשות דלכאוי יש כאן כפילות בשאלה: א. למה לא אמרת כי אשתך היא. ב. למה אמרת אחותי. והל"ל רק למה לא אמרת אשתך היא? וי"ל דמצינו במגילת אסתר שמרדכי צוה על אסתר שלא תגיד את עמה ואת מולדתה, והטעם בזה כדי שיחשוב אחשוורוש שהיא ממשפחה בזויה ויימנע מלשאתה. ועל זה כעס פרעה, שהיה לאברהם לומר על שר שהיא אינה אשתו בלי להוסיף 'אחותי היא', שאז ממילא פרעה היה נמנע מלהנישאה לה, כי אולי היא ממשפחה בזויה. וע"י שהוסיף ואמר אחותי היא, גילה שהיא ממשפחה מכובדת ולא היתה סיבה לפרעה להמנע מלהנישאה לה, וע"י הוא התלונן.

יג ח. כי אנשים אחים אנחנו. אומר רש"י קרובים, ודומים בקלסתר פנים. יש להקשות מה ראה להוסיף הטעם שדומים בקלסתר פנים? וי"ל כיוון שהם דומים אז מעשה הגזל של לוט יכול לגרום לחילול ה' כי יחשבו שרועי אברהם גוזלים כיוון שהם דומים, וזה גם טעם למה אברהם לחם בחירוף נפש נגד המלכים למען הציל את לוט משום שלא יגרם חילול ה' שלוט הדומה לאברהם נהרג ויחשבו שאברהם נהרג. רבי עובדיה יוסף.

יד טז. וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו ורכושו השיב. יש להקשות אמאי הקדים שהשיב את כל הרכוש הרי העיקר הוא הצלת לוט? וברש"י פרשת מטות לב טז כתב דגנאי הוא לבני גד שהקדימו מקניהם לבניהם. אך י"ל דהנה מלחמה זו היתה בליל פסח וכפרש"י (טו) ויחלק עליהם לילה, ואעפ"כ 'הותר' לחלל יו"ט למלחמה לא רק משום פק"נ דהצלת לוט, אלא גם בשביל הצלת רכוש, וכדאיתא בשו"ע אור"ח שכת' ו. בעכו"ם שבאו בשביל עסקי ממון מותר לחלל שבת, וזהו הרבנות כאן דלאברהם הותר לחלל שבת גם בכדי להציל הרכוש.

יד יח. ומלכי צדק הוציא לחם ויין. בשבת (וה"ה ביום חול בשביל לפתוח את התאבון) שותים קודם יין ואח"כ אוכלים לחם, ולמה כאן הוציא קודם יין ואח"כ יין? וי"ל דהנה קשה למה כתוב אח"כ והוא כהן לאל עליון. מה התורה באה לומר בזה? וי"ל שקושיה מיתרצא בחברתה. דלכך אסור לשתות יין שמא יבנה ביהמ"ק והוא יורצך לעבודה ושיכור לא יוכל לעבוד, ואיתא בגמ' דין שבתוך הסעודה אינו משכר, ואי"כ כיון שהוא כהן לכן הוא לא שותה יין קודם הסעודה, אלא רק לאחר הלחם הוציא יין. ומובא ברש"י שמלכי צדק הוא **שם**, ששומר את כל התורה.

יד כג. אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' ולא תאמר אני העשיתי את אברהם. יש להקשות דהנה למלך סדום אמר אברהם לא אקח ממך מחוט ועד שרוך נעל. ולמצרים אמר לשרה למען ייטב לי בעבורך שיתנו לי מתנות וכו'? וי"ל דהנה ידוע שכל מעשה אברהם בירידתו למצרים מפני הרעב ואח"כ נענים גדולים שנעשו לפרעה הכל באי לרמוז על אשר יארע לבניו כשירדו למצרים מפני הרעב ויירעו להם המצרים ויפשטו ידיהם בנשותיהם ואח"כ יענישם הקב"ה בנגעים גדולים ויוציאם בכסף וזהב. ואי"כ הוא הטעם שרצה אברהם לקבל מתנות מבית פרעה וכך הוא סלל הדרך לבניו שיציאו ברכוש גדול ממצרים. אבני שם.

טו א. אל תירא אברהם הנני מגן לך. ידוע שהציור בעל שש קצוות נקרא מגן דוד, ויש להקשות למה לא מגן אברהם ע"י שהקב"ה הגן על אברהם כמבואר בפסוק זה? וי"ל שעל אברהם הקב"ה הגן כדרך מלך שמגן על חייליו מארבע רוחות השמים צפון דרום מזרח ומערב. משא"כ אצל דוד מצינו שהקב"ה הגן עליו גם מלמטה ולמעלה. כמבואר בסנהדרין צה עייניש אחיו של גלית ביקש להרוג את דוד כנקמה על הרגתו אחיו והוא תפס את דוד כפתו והניחו מתחת קורת בית הבד וכשהוריד הקורה נעשה לדוד נס והתרככה הארץ מתוכה ושקע בה. ואח"כ מסופר שישבי זרק את דוד לשמימה ורקע את רומחו בארץ כדי שדוד יפול עליו ובאותו רגע אבישי בן צוריה העמיד את דוד באוויר ע"י שם קדוש, וכך ניצל מיד ישיבי גם משמים וארץ, ואי"כ מצינו אצל דוד שהקב"ה הצילו לא רק במלחמות שזה מארבע רוחות העולם אלא גם מלמעלה ולמטה והיינו משש רוחות, לכן הציור בעל שש קצוות נקרא מגן דוד ולא מגן אברהם שאלא אברהם מצינו שהקב"ה הגן עליו במלחמות והוא מארבע רוחות ולא משש. פרדס יוסף.

טו יד. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ישנה משמעות בפסוק שבגלל שהקב"ה דן את הגויים לכך יצאו ברכוש גדול וצ"ב הטעם. ויש ליישב שהרי מבואר שהשכר שישאל נטלו כפיצאו ברכוש גדול הוא עבור שבתו את פיתום ורעמסס, והנה לכאורה מדוע נטלו ע"י שכר, הרי פיתום ורעמסס נחרבו ע"י הצעקה של יהודה כשנלחם על בנימין אצל יוסף. אלא י"ל שאיתא בב"ק שאם אדם שיבר כלי ע"י צעקה הוא פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים, ואי"כ כאן יהודה היה פטור מדיני אדם, ורק חייב דיני שמים. וזמשי"כ וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, היינו הכוונה למה שיהודה עשה, אשר זה רק הקב"ה דן וממילא הם פטורים דיני אדם כי רק דיני שמים חייבים, ולכך יצאו ברכוש גדול מהמצרים. משנה למלך.

פרשת לך לך תשפ"ב

טו טו ואתה תבוא אל אבותך בשלום, וברש"י מכאן שתרץ עשה תשובה. והראיה היא מזה שהוא יבא אל אבותיו בשלום סימן שאבותיו בגן עדן. ע"כ ידוע. הנה יש להקשות מנלן שאביו עשה תשובה, אולי מה שאביו עשה משום הא דאיתא בגמ' שצדיק בן רשע מעלה את אביו לג"ע שלא יאמרו אביו בגהינם ובנו בג"ע, ואי"כ קשה דהרי יכול להיות שהוא כלל לא עשה תשובה. וי"ל, אומר המהרש"א, שהנה קשה אמאי כתיב תבוא אל **אבותך** בשלום, בלשון רבים, הרי היה לו רק אבא 1. אלא י"ל שגם סבא של אברהם דהיינו אבי תרח היה בג"ע ולכן כתוב אבותך ברבים ולא אביך ביחיד. והרי בן מכניס רק את אבא שלו אבל לא את הסבא, סימן שתרץ עשה תשובה, שגם הוא הכניס את אבא שלו, דהיינו סבו של אברהם.

טז יג-יד. ותקרא שם ה' הדבור אליה וגו' כי אמרה הגם הלום ראיתי אחרי רואי. ע"כ קרא לבאר באר לחי רואי הנה בין קדש ובין ברד. יש להקשות מה אמרה הגר ראיתי אחרי רואי. ועו"ק למה כתב כאן בין קדש ובין ברד למאי נפק"מ היכן היה הדבר הזה. וי"ל, אומר רבי חיים מוולאז'ין ע"פ יחזקאל א ג וברש"י שם, שאין השכינה שורה בחו"ל אלא שרתה השכינה על הנובא לפני"כ בארץ ישראל. והנה בתחילת גיטין ב. איתא דהמביא גט מרסק וחגר ופרש"י בין קדש ובין ברד הווי כמביא ממדינת הים. ולפיכך מובן כאן מה שאמרה הגר: הרי היא נמצאת בחו"ל דהוא בין קדש וברד, ואי"כ איך שרתה עליה השכינה, לכן הקדימה ואמרה ראיתי אחרי רואי, והיינו שכבר ראתה השכינה אצל אברהם בהיותו בביתו בארץ ישראל. **עוד יש לפרש** מאי ראיתי אחרי רואי. דהנה מבואר בגיטין סו. ובמגילה ג. שלא מדברים עם מלאך הנגלה שמא שד הוא. אי"כ מוציא ש"ש מפיו, וכאן איך דיברה עם המלאך אולי הוא שד. וי"ל דאיתא בגיטין שם דאם יש למלאך צל סימן שאינו שד. ואי"כ י"ל דהכא ראתה אחרי רואי והיינו צל. לכן הבינה שהוא מלאך ולא שד. ישמח משה. **עו"ל** מדוע רק כעת נוכחה לראות שהוא מלאך, י"ל רק כשראתה אותו הלום - והיינו בבאר מים הבינה שהוא לא מכשף, כי אי"א לעשות מעשה כישוף על המים כמבואר בסנהדרין סז: וע"כ קרא לבאר באר לחי רואי, כי ע"י הבאר גילתה שהוא מלאך. הוספת ברכה.

יז ה. ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם. כאן אצל אברהם כתוב ולא יקרא עוד **את** שמך אברהם. ואילו ביעקב כתוב לא יעקב יאמר עוד שמך, והיינו שאצל אברהם הוסיף **את**. ויש ליישב הטעם בזה ע"פ ברכות יג. כל הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה או בלאו עיי"ש, ופרכין למה ביעקב לא נאמר דין זה? ומשני הגמ' דהתם ביעקב, ישראל עיקר ויעקב טפל, והיינו שלא התבטל לגמרי השם יעקב. והנה איתא בגמ' ב"ק מא: שבשור הנסקל נאסרה הנאת עורו כי כתוב **את** בשרו את הטפל לבשרו. ואי"כ י"ל שאצל אברהם כתוב ולא יקרא עוד את שמך והיינו גם הטפל לשמך, ולכן יש לאו כי גם טפל אסר, אבל אצל יעקב לא כתב **את** והיינו שהשם העיקרי לא יהיה יעקב, אבל הטפל ישאר יעקב, ולכן לא כתב את כי לא מיעט את הטפל. רבי שאול קצנלבון.

יז כד. ואברהם היה 99 שנה בהמלו את בשר ערלתו. בשבת פח. רבא הוי קא מעיין והוציא דם מאצבעו אמר לו מין אחד עם פזיז אתם שהקדמתם נעשה לנשמע, וקשה מה הקשר. וי"ל אומר רבי משולם איגרא דהנה יש להקשות, כידוע יש מחלוקת בגמ' האם מצווה ועושה עדיף, או אינו מצווה ועושה עדיף, ויש להקשות למי"ד אינו מצווה ועושה עדיף למה אברהם לא מל עצמו קודם גיל 99 הרי הוא קיים כל התורה כולה, וי"ל שסי"ל שאסור לאדם לחבול עצמו, ומי"ד מותר לאדם לחבול בעצמו, יסבור שגדול המצווה ועושה לכן הוא חיבה שהקב"ה יצווה אותו. וכעת הכל כפתור ופרח. דמעתה מוכח דלמי"ד חובל בעצמו פטור ס"ל במצווה ועושה עדיף, וכמו שנתבאר, ולכן אמר אותו מין לרבא (שוודאי ס"ל שמותר לחבול בעצמו, כי כך הרי הוא עשה) למה הקדמתם נעשה לנשמע, הרי גדול מצווה ועושה.

שם. פרש"י נטל אברהם סכין ואחז בערלתו ורצה לחתוך והיה מתירא מפני שהיה זקן בא הקב"ה ואחז עמו. ועיי"ל בטעם שהקב"ה אחז עמו עפ"י שבת קלז: דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת וי"כ והנה מילת אברהם הייתה שלא בזמנה וזה היה ביו"כ (תוס' ר"ה יא) והיאך שר? וי"ל שנפקס ששנים שעשו פטורים. וזהו שהיה מתירא למול מילה שלא בזמנה ביו"כ, והיה זקן - היינו שקנה חכמה וקיים כל התורה, ולכן אחז עמו הקב"ה ושרי מדן שנים שעשאוהו. חת"ס.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

מבשרך אל תתעלם: אנו מוצאים בפרשה שאברהם אבינו יצא במסירות נפש להילחם עם ארבעת המלכים כדי להציל את שאר בשרו לוט, וכפי שמובא בפרשתנו פרשה שלימה איך אברהם אבינו רדף אחרי המלאכים להציל את אחיינו לוט על אף שהיה אדם רשע. והרלב"ג למד מכאן וז"ל: שאין ראוי לאדם שיעלים עיניו מאנשי משפחתו ואע"פ שאינם מתנהגים עמו במנהג הראוי אבל ראוי שיהיה לעזר ולהעיל להם בחזקת היד וכו', הלא תראה שאברהם התגבר כנגד ארבעה מלכים ומחניהם עם היותם גבורים מאד להציל לוט בן אחיו ורכושו ואע"פ שלא התנהג עמו לוט באופן הראוי עכ"ל. ואמרו בזוהר דף קיב: (מתורגם) אמר ר' יהודה, כשהלך לזה אברהם, לא הלך לעשות מלחמה ולא סמך על הנס, אלא צערו של לוט הוציאו מביתו ולקח עמו כסף לפדותו, ואם לא יוכל לפדותו ימות עמו יחד בשביה וכו'.

ומעשה אבות סימן לבנים שמוטל עלינו עוד לפני שאנחנו דואגים לכל העולם עלינו לדאוג דבר ראשון לקרובינו הקרובים והרחוקים. לעתים אנו רואים אנשים בעלי חסד שעוזרים ומטיבים באופן בלתי רגיל לציבור, אך לפעמים הם שוכחים את המצוה הפשוטה של "ומבשרך לא תתעלם" שתחילה צריך לעזור לאשתו ולבני ביתו ולמשפחתו הקרובה. אם אדם יפקח קצת עיניים וראה שלא חסר צורך בעזרה גם במשפחתו, בראש ובראשונה לעזור לאשתו ובענייני הבית בכל מה שזקוקה לו, ולעזור לילדיו בעניינים שזקוקים לעזרתו, ולפעמים צריך לעזור לאביו או לאחיו להשיא את צאצאיו ולהשתדל עבורו בגיוס תרומות ולתת לו את מעשרותיו, או לעזור לו בשידוכים, ולפעמים לתת מילה טובה ואוזן קשבת בעניינים שהוא מתמודד איתם, או לכון אותו בדרך הכנונה, וגם אם נראה לו שלא יוכל לעזור אם יכנס לענין הקב"ה יחא בעזרו מעל לכוחותיו כמו שמוצאים אצל אברהם שיצא בחירוף נפש והיתה לו סייעתא דשמיא בלתי רגילה. והעושה כן זוכה שתפילותיו יתקבלו ולישועות גדולות כפי שנאמר בישעיה פרק נח: הָלוֹא פָּרַס לָרֶגֶב לַחֲמֶךָ וְנִצַּנִּים מִרֹּדִים תִּבְאִי בֵּית כִּי תִרְאֶה עָרִם וְנִסְתִּיתָ וּמִבִּשְׂרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם. אִי יִבְקַע פֶּשַׁח אֲוֶרֶךְ וְאֶרֶץ כְּתֹד מִהֲרָה תִצְמַח וְהָלַךְ לִפְנֵיךְ צִדְקָה כְּבוֹד ה' וְאִסְפָּה. אִי תִקְרָא נְהִי יִעֲנֶה וכו'. ובתהלים פרק ט"ו מוזכר כמה דברים שהרגיל בהם "לא ימוט לעולם" ואחד מהם הוא "וְחִנְיָה לֹא נִשָּׂא עַל קִרְבּוֹ", ופירושו במכות כד. שהכוונה היא שמקרב את קרוביו, ופירש שם הערוך לנר אם רואה שקרובו בחרפה אינו סובל לראותו כן אלא מקרב אותו ומסיר חרפתו ממנו. וראה עוד ביבמות סג: ובפלא יועץ ערך אחים וערך קרובים. וידוע הסיפור בחז"ל על ימיו של רבי תנחומא שלא ירדו גשמים למרות כל הצומות והתפילות שתיקנו, עד שלבסוף רבי תנחומא גילה משהו שדאג לקרובתו ורבי מבשרך אל תתעלם באותו הרגע אמר רבי תנחומא שהדבר הזה יהיה זכות שירדו גשמים ואכן נפתחו ארובות השמים וירדו גשמים.

ויש להוסיף מה שהעולם אומר שחסד בחוץ כשהוא על חשבון הבית הוא יחצונות בלבד, והססל בן חסד הוא בבית ואצל קרוביו ובני משפחתו הקרובים. על האדם לדאוג כל הזמן בשלום בני ביתו הקרובים ומשפחתו המורחבת וכל פעם שצריך איזה סיוע דבר ראשון לחשוב עליהם ולסייע להם בכל הכוח שירגיש שזה ממש בעיה אישית שלו ואם יש לו זמן אז יכול לעזור לשאר האנשים בעולם, אבל משפחה וקרובים גם כשלא מי יודע מה מקבלים פרגונים ושבחים זה חוב קודם לכל, והרבה פעמים אנשים מזמינים אורחים כל מיני מסכנים אבל בתוך המשפחה שיש כאלו הזקוקים להם הם לא עוזרים כלום, וזה דבר חמור מאוד. הבאנו בעבר סיפור על יהודי שהיתה לו פגישה מוקדם בבוקר הוא סיים את התפילה בזריזות ורץ לביתו להחזיר את התפילין כדי להספיק את הפגישה, מרחוק הוא מבחין בשכנה שלו הסוחבת שקיות כבידות לכיוון ביתו, הוא החליט אולי כדי שהפגישה תצליח אגומל חסד ומצוות עזוב תעזוב אני אסייע לה ואעלה את השקיות לביתה, והנה הוא מתקרב לעזור ומגלה שזה אשתו מיד הוא אומר אנא

ממך תעלי את התפילין הביתה אני ממחר. מה קרה האם לאשתו אין מצוות חסד? או קורה לאדם לפעמים כשבנו מבקש ממנו לסייע לו באיזה עניין הוא אומר אין לי כח אך תוך כדי דיבור כשמודמן לו איזה מצוות חסד עם איזה מישהו זר שיהיה לו מזה קצת כבוד פתאום יש לו כח לעשות מצווה. מה, בן שלך זה לא מצווה? אח שלך מבקש ממך הלוואה או ערבות אתה מתחמק אבל כשחבר מבקש פתאום אין לך צוואה? שכנה ילדה אתה הורג את אישתך שתכין להם את כל הכשר, אין שום בעיה, אך למה כשאשתך יולדת אתה לא דואג אותה? הדבר? הקב"ה בוחן אותנו במצוות חסד וסיוע בתוך המשפחה ואם שם אנחנו עוזרים ומסייעים אז סימן שכל מעשי החסד שלנו הם לשי"ש וגדולים בשביל לקבל עליהם שכר, אך כשבתוך המשפחה אנחנו לא מסייעים סימן שכל מעשי החסד וכו' הם יחצונות בלבד וכו' רח"ל. ולא רק שלא נקבל ע"ז שכר אלא אנו עוד עלולים להיענש ע"ז כי זה סימן שיש לך זמן אז למה אתה בורח מהמחויבויות שלך כלפי משפחתך הקרובה?

ונביא כאן את לשון רבי גרשון אדלשטיין בדרכי החיזוק: ונזכיר עוד ענין של מידות טובות שרבים אינם יודעים מזה הנהגה של מידות טובות. מצוי בציבור בני התורה שההורים מחתנים את הילדים ויש הצוואות מרובות הנלוות לזה בתוך כלל ההורים לוקחים הרבה הלוואות ונכסיהם לחובות וקשה להם לעמוד בתשלום כל החובות ולעומת זה הזוג הצעיר יש להם איזה הכנסה שהבעל לומד בכוללים או שמלמד תלמידים והאשה עובדת ומרוויחה ויש להם כספי מעשרות ונשאלת השאלה למי לתת את המעשרות האם להורים או למטרה אחרת? מפורש בשולחן ערוך הלכות צדקה יו"ד רנא כי הקרוב קרוב קודם וכתוב ישעיה "ומבשרך לא תתעלם" כי כאלה שמבנינים את זה אבל בטוחים שיש רבים שלא מבנינים וראוי שידעו מכך, ההורים יש להם חובות והזוג הצעיר צריכים לסייע להם בכספי המעשרות עכ"ל. ודבר נורא כתוב בספר חסידים אות תקל שיש בני"א שנעשים עניים מחמת שאינם נותנים צדקה לקרוביהם אלא לאחרים.

נביא כאן כמה סיפורים בענין זה. כאשר שהה רבי עקיבא איגר בוורשה, ראוהו יום אחד מסתובב בסימטאות העיר הגדולה, ומחפש את דירת קרוב משפחתו שהיה אדם פשוט. שאלוהו: מה לרבינו גדול האומה, להשפיל כבודו ולהטריח עצמו לבקר ולחפש אחר קרובו, והרי דרשו חז"ל כי מילת "והתעלמת" הנאמרת באבידה, ניתנת גם לדורשה בלשון ציווי, כי פעמים עליו להתעלם מאבידת אחיך, כגון זקן ואינו לפי כבודו: הרי לנו שתלמידי חכם וזקן אסור להם להשפיל את כבודם. השיב רבי עקיבא איגר: מצינו שתי פעמים בתנ"ך מילת "והתעלמת" האחת, בהשבת אבידה, והשניה, "ומבשרך לא תתעלם". דרשת זקן ואינו לפי כבודו דפטור - מצינו רק ביחס להשבת אבידה. ואילו בקירוב קרובים, לא מצינו שזקן ואינו לפי כבודו פטור, שהרי שם נאמר במפורש: "אל תתעלם" (הזהרו בכבוד חבריכם). ובספר עובדות והנהגות מבית בריסק ח"א מסופר מעשה דומה (מפי רמ"ד הלוי זצ"ל) על רבי חיים עוזר שהיה באסיפה חשובה של גדולי תורה ושמע שאחד מבני משפחתו הגיע לבקרו, מיד עזב את האסיפה לקבל פני קרובו, וכשנשאל על כך השיב על פי הני"ל דלמצות מבשרך אל תתעלם אין שום היתר.

עוד מסופר בעובדות והנהגות ח"ב: סיפר הרב מנחם פרוש: פעם ביקשני מרן זצ"ל שאכתוב לפלוני מכתב בקשה לתרומה עבור אדם שמצבו הכלכלי התדרדר ונזקק בדחיפות לעזרה, כשאמרתי לו כי במקרה זה הדבר קשה עלי ביותר שכן אותו אדם נצרך הינו מקרובי משפחתי והרי זו כפניה לעזרה אישית, זקף מרן זצ"ל את גבותיו בפליאה כלפי ואמר לראשונה בחיי שומע אני חידוש כזה שהדין מבשרך אל תתעלם הופך לחסרון במקום להיפך... על הגר"י בן הגר"י מסופר: פן מיוחד היתה התמסרותו הנפלאה לקרב את קרוביו ושאר בשרו, מיד בהודוע על על איזה קרוב שהגיע מארץ מרחקים וכדו' טרח לאתרו

ולהזמינו אצלו לסעודה כשאחר כך הלך ללוותו ולטייל עמו שעות ארוכות תוך כדי שהוא מתעניין ודואג לסידור צרכיו כך גם בשמחות משפחתיות הקפיד ליטול חלק מתחילה ועד סוף וגם כשהיה המדובר בקרובים רחוקים היה טורח ללכת ולהשתתף כמורשת בית אבא להקפיד על הכתוב ומבשרך לא תתעלם בשיא החומרא האופייני לבית בריסק. כמו"כ בשיעורים שמסר בישיבה היה מעניק את המקומות המשובחים ביותר סביב שולחנו דוקא לבני המשפחה ולא זו בלבד אלא אפילו בזמנים שלא היה נותן לבחורים החדשים להצטרף אל השיעור בכ"ז בפני הקרובים הייתה הדלת פתוחה תמיד.

באדר תרנ"ו הגיעו ימיו האחרונים של רבי יצחק אלחנן ספקטור, רבה של קובנה. באחד הלילות אחז בו השבץ. הרופאים קבעו שזוהי גסיסה גמורה. הם הרשו לפתוח את חדרו והתירו לכל הנאספים בבית להכנס, ולנהוג בו כדין גוסס, באמירת התפילות וקבלת עול מלכות שמים. פתאום פקח רבי יצחק אלחנן את עיניו וראה שאחד מעשרי העיר עומד ליד מיטתו. בו ברגע הוא נזכר שעשיר זה הוא קרוב משפחה של תלמיד חכם עני המשיא את בתו. פנה הרב לאותו עשיר והחל להפציר בו שירחם על קרובו ויסייע לו להשיא את בתו, וע"י כך הוא יקיים את מצות הכנסת כלה ואת מצות "מבשרך לא תתעלם". ר' יצחק אלחנן המשיך להבטיח לעשיר, כי אם ימלא את משאלתו, הוא יהיה לו למליץ טוב בעולם האמת (ספר תולדות יצחק).

בספר אדמורי בעלו מסופר על רבי אהרן מבעלו: כאשר הצדיק רבי יצחק אייזיק אייכנשטיין הגיע ארצה דאג לו מרן מיד. מקודם קרא לבני משפחתו של ר' יצחק אייזיק שהיו כבר בארץ והשתדל אצלם שיעזרו לו להשיג דירה מתאימה מתחילה נתן הוא עצמו מכספו סכום הגון. אני הייתי נוכח כשאחד מבני משפחתו של ר' יצחק אייזיק סיבר להיענות ולתת למרן את המכסה שהוטלה עליו אבל מרן לא הניח לו והסביר לו את גודל המצוה ושעליו כשאר משפחה מוטלת החובה כפי הכתוב "ומבשרך לא תתעלם" עד שנתער לו כשיצא אמר לי הנדבן שהוא לא היה מאמין שמרן יצליח להוציא ממנו סכום כזה. אחר השתדל מרן אצל אנשים אחרים עד שהצליח לאסוף את כל הסכום הוא יעץ לר' יצחק אייזיק שיקנה דירה בפתח תקוה ושם תהיה לו פרנסה בכבוד ר' יצחק אייזיק שמע בקול מרן התיישב בפתח תקוה והתפרנס בכבוד.

רבי הלל זקס נכד החפץ חיים למד בכולל שבישיבת לייקווד, אצל רבי אהרן קוטלר והמשגיח. ראש הישיבה והמשגיח היו גאים בכך שאברך בעל יחוס כזה נמנה על אברכי הכולל, עם זאת הבחינו, שלעתים קרובות מגיע האברך באיחור לתפילת שחרית, ומפעם לפעם אף מפסיד את המניין לגמרי. הנהגה זו הפליאה אותם, עד שיום אחד קרא לו המשגיח כדי לשוחח עמו על תופעה תמוהה זו, לנוכחות רבי אהרן: "אני תמה על כך שאתה מרבה לאחור תפילה" פתח המשגיח, והוסיף: "כיצד היה סבך מגיב לדבר כזה?" השיב האברך: "מאד הייתי רוצה להגיע תמיד בזמן, אך אין הדבר עולה ביד. בכל בוקר בדרכי לתפילה, נתקל אני במקרה מעורר רחמים ואיני יכול לעמוד מנגד. המדובר הוא באשה שנתברכה בילדים רבים, ובכל בוקר אני שומע את הילדים בוכים, האחד צורח עד שיקבל את הבקבוק שלו, השני צריך להישלח לבית ספר, השלישי דורש ארוחת בוקר וכן הלאה, אין אף אחד שיוכל לעזור לה, לכן אני חש שמחובתי לעזור לה". האברך המשיך צוין: "לפעמים אני מספיק להגיע להתפלל בישיבה, אך לעיתים העיכוב הוא כה גדול עד שאני נאלץ לחפש מנין מאוחר יותר במקום אחר." המשגיח התפעל והתרגש מהתנהגותו האצילית של האברך, ואמר שרגישות מיוחדת זו אכן מתאימה לנכדו של ה'חפץ חיים'. עם זאת חש המשגיח גם השתתפות בכאבה של האשה המסכנה ושאף את בן שיחו: "מי היא האשה הזאת, האם היא אלמנה? או האם היא גרושה? או אני הייתי רוצה לעזור לה." "אוי, לא! חס ושלום!" קרא האברך הצעיר. "יש לה בעל לאשה זו, ובעלה הוא אני!" כי

על כן, מצוות גמילות חסדים חלה בראש ובראשונה בביתו של האדם - "ומבשרך אל תתעלם".

בספר איש צדיק היה על רבי אריה ליון מסופר: מעשה באדם אחד שסר לביתו של רבי אריה והעלה עמו תרומה לשיבה הנושאת את שמו. סירב רבי אריה ליטול ממנו התרומה ואמר לו לך אסור לתרום! תמה אותו אדם על תשובה זו ואמר מדוע והרי בעל נכסים אני? השיבו רבי אריה כי קרובים ובני משפחה לך שמצבם דחוק וכל אימת שאינך מסייע בידם איני רשאי ליטול תרומתך שהרי כבר נאמר מבשרך אל

תתעלם ועניי עירך קודמים ועמד בסרובו נכנסו הדברים לליבו של התורם ומאז החל אותו אדם לסעוד את בני משפחתו הדחוקים בממון.

מסופר על הסטיפלער כשאשתו הלכה לישון מרוב עייפותה מבלי להדיח את הכלים הוא בא מאוחר בלילה אל המטבח והדיח את הכלים כי ידע שאשתו תשמח בבוקר למצוא מטבח נקי ומסודר. **היה מעשה** באברך מתמיד עצום שמרוב לימודו בקושי היה משוחח עם אשתו, כשספרו זאת לרבי יהושע ליב דיסקין ביקש ממשמו לקרוא לאותו אברך, בשעה

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל בכל הנושאים ערך בדרך שו"ת

תפילה, ועוד כתב במק"א שזו ההשתדלות שהכי חביבה עליו הא בעצמותה מרפאה את הנפש, כשאדם עומד ומדבר עם ה' ומבקש על הכל - שיתן לו מצב רוח שיתן לו כוחות שיתן לו עזרה. זה עולם אחר - וצריך לדעת שיש קנינים שצריך לקנות אותם - אין מה לחכות אינם לגיל יותר מאוחר זה הזמן כשהשי"ת מביא לאדם נסיונות לנצל את זה לקנות אלוקים באמונה ובתחושה בתפילה, ואשרי המשכיל.

שאלה: הגיע ובה 'אחרי החגים' והמצב הכלכלי קשה ביותר, איך עוברים את זה? **תשובה:** כבר הזכרנו זאת בשנים קודמות: ידועים דברי החינוך שכותב וז"ל: כל מי שברך ברכת המזון בכונה אין שולט בו לא אף ולא קצף וכו' ומזונו מוציאו לו ברווח ובכבוד כל ימיו. ומסופר הבה"ש שהמקדק יזהר לברך בדוקא מתוך הספר. ורבים עושים זאת ורואים ישועות. ויש להוסיף שבמקביל יש לעשות את דברי החפץ חיים, שמלבד שמו"ע יש על האדם למצוא זמן פנוי באמצע היום ולבקש מהקב"ה בתחנונים שיחוס עליו בענייניו. והחזו"א כתב במכתבו בהז"ל: ומי שמתפלל ומרבה בתחנונים הוא פועל יותר מהמשתדל.

שאלה: אדם שהתפלל הרבה בימים נוראים על כל מיני עניינים, האם צריך להרבות בתפילה גם היום, הלא הכל נגזר ונחתם ברי"ה, ומה יועיל שיבקש היום שוב, כי אם נגזר אז נגזר ואם לא מה תוסיף תפילה? **תשובה:** הנצי"ב (במדבר כה הרחב דבר) וכו"ה ברבי צדוק הכהן (צדקת הצדיק סו) והוא מהחז"ל, שאפילו שהתפילה בימים נוראים התקבלה, אבל הורונו חז"ל שהדרך לקבל את השפע שנגזר בימים נוראים היא ע"י תפילה, ומביאים ראיה מתפילת אליהו על הגשמים שאפי' שהקב"ה הבטיח שירד גשם הוצרך אליהו להתפלל ע"כ. והיינו שנגזר עלינו שפע טוב באם נתפלל. ורבי שמשון פינקוס מביא שפע לאדם שקיבל צ"ק ע"ס מיליון דולר אם הוא לא יפדה את הצ"ק לא יהיה לו את הכסף, אז נכון שיש לו כסף אבל בשביל שיוכל להשתמש בו הוא צריך לפדות. אותו דבר המתנות שקיבלו ברי"ה, בשביל לממש אותן צריך תפילה, כך טעם הקב"ה בבריאיה.

שאלה: רבי חיים קניבסקי הדפיס כמויות של ספרים, ואילו כתיבי קודש מיוחדים שעמל עליהם במשך שנים רבות הוא לא הדפיס, מה הם ומה הטעם שהוא לא הדפיסם? **תשובה:** רבי חיים שימש אצל החזו"א במשך למעלה מעשרים שנה וכל אותו הזמן הוא רשם הנהגות ופסקים שראה אצל החזו"א וכן מתלמידיו הנאמנים אך רבי חיים מתעקש לא לפרסמם ונימוקו עמו שמפחד מאוד מאחריות, ישנם מעט אנשים שקיבלו ממנו חלק מהכתבים להדפיסה ה"ה הרב דרזי קיבל ממנו להדפיס מענייני יו"ד וכן הרב ספטימוס מתפרח קיבל ממנו אישור להדפיס כמה הוראות מענייני המועדים ועוד כמה מבני המשפחה קיבלו עותקים בודדים של הנהגות אלו.

שאלה: מה הסיבה שרבי עובדיה יוסף לא הסכים לקחת תרופה שהייתה הכרחית לבריאותו? **תשובה:** כי זה היה תרופה שיכולה לפגוע קצת בזיכרון אמר רבי עובדיה מוטב לי להישאר חולה ולא לשכוח חלק קטן מהתורה. הדבר מחייב את כולנו שאנו בריאים להשקיע רבות בזכרון התורה ע"י חזרה בשקדנות יתירה וללמוד ברצינות.

שאלה: למה נקרא חודש חשון בשם מרחשון? **תשובה:** הפרי חדש באבן העזר (סימן קכ"ו סעיף ז') כותב שזה מלשון "הן גוים כמר מדלי" (ישעיה פרק מ' פסוק טו') על שם הגשמים וכדאיתא בפ"ק דתענית דירוד במרחשון. טעם נוסף מובא בספר מועד לכל חי (לרבי חיים פלאג'י) סימן כו' ד': כתב רבינו בחיי ז"ל בספר שמות בסדר זמן לידת השבטים, בנימין הצדיק נולד ב"א לחודש מר חשון, ובו ביום שנוול מתה רחל, כדכתיב "ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין" עכ"ל. ולפי זה אשכחן

שאלה: בפרשתנו אברהם אבינו נפרד מלוט, מה קובע מי הוא חבר טוב ומי הוא חבר רע? **תשובה:** רבי מיכל יהודה לפקוביץ היה אומר חבר טוב זה מי שמושך אותך לדברים טובים. וחבר רע זה מי שמושך אותך לדברים לא טובים, ואפי' אם הוא מוצלח מפרגן ולומד טוב.

שאלה: הבט נא השמימה וספור הכוכבים. כמה כוכבים יש בעולם? **תשובה:** חכמי אומות העולם הקדמונים וביניהם אריסטו סברו שיש כמה מאות, ויש שהרחיקו לומר שיש כמה אלפים, עד שהמומחים בדורות האחרונים מלפני כמאה שנה גילו שיש מיליארדי מיליארדים של כוכבים עד אין מספר (1 פלוס 18 אפססים אין כזה מספר) וכל הזמן עד ימינו זורמים עוד ועוד נתונים שיש עוד מיליארדי מיליארדים כפול מיליארדי מיליארדים, וכל הדברים האלו שהמומחים מגלים רק בשנים האחרונות ממש כבר נכתבו בתורתנו הקדושה באותיות השחרות והקטנות של מסכת ברכות דף לב: וזה עדיין ממתין למדענים שיגמרו להזיע וינסו להבין שורה אחת בגמ'.
שאלה: אברהם אבינו עבר עשרה נסיונות, מה יש ללמוד מכך אלינו? **תשובה:** כתב השל"ה שהנה הקב"ה ניסה את אברהם אבינו בשביל לתת לו את השפע שקיבל, ולכן כ"א כשמגיע לידו נסיון האם לדבר לשה"ר, האם לדבר באמצע הלימוד, האם לקום בזמן לתפילה, האם לכווין בתפילה, האם לעשות חסד וכו' ידע שהכל נשלח לו נסיון מהקב"ה שרוצה לתת לו שפע רב וע"י שיתגבר ויעמוד בנסיון ויעשה רצון ה' יזכה לקבל את השפע שהקב"ה שולח לו כעת. והנסיגות שיש לנו הם המרוממים אותנו ומביאים אותנו למקומות הגבוהים והנעלים ביותר, והדברים נאמרים גם כשיש לאדם איוה צער או עצבות עליו לעשות רצון ה' ולהשקיע האמין שהוא יכול להפוך הכל לטובה ולקבל הכל בשמחה ובידיעה שהכל מאתו יתברך. ויש להוסיף את דברי הסטיפלער שישורים שנגזרו על האדם אפשר להמירם ביסורים ע"י העמל והיגיעה בתורה.

שאלה: מה יש להתחזק ממידותיו של אברהם אבינו? **תשובה:** בפרשיות אלו אנו קוראים על אברהם אבינו שכתוב בחז"ל שהיה עמוד החסד כדכתיב יתן אמת ליעקב חסד לאברהם, ואף מסר נפשו על החסד, ומי עושה חסד הקב"ה עושה עמו חסד אף כשלא מגיע לו, וכתוב הרבה בחז"ל שאדם העוסק בחסד אין מידת הדין שולטת בו רק רחמים והיינו שאין עליו דינים גם כשמגיע לו עונש. ואיתא במדרש מי שהוא גומל חסד יהא מבושר שתפילתו נשמעת. רבינו יונה בשערי תשובה (ג טו) מביא שאנשי סדום היו רעים וחטאים לה' מאוד בכל המידות והעבירות הכי מושחתות, והכתוב מעיד שהסיבה שהם הושמדו מעל פני האדמה היא שמוש שביטלו מצוות הצדקה והחסד, ומכלל לאו אתה שומע הן, רואים כמה חשוב העניין הזה של חסד. **ידוע בשם רבי חיים מוולאז'ין** שכל מטרת האדם בעוה"ז היא לעזור ולסייע לשני. והחזו"א היה נוהג לומר שבמצוות חסד לא מקיימים רק מצוות חסד אלא גם תלומדי תורה כי התורה נדבקת לנפש צדינה, ועדינות קונים ע"י עשיית חסד, יוצא מזה שעשיית חסד מייצרת כלי קיבול לתורה. וידוע שאב"י ורמב"ם היו מבית עלי שנגזר עליהם למות בגיל צעיר ואב"י האריך ימים יותר מרמב"ם שמוסר שעסק גם בחסד, ואותו דבר מצינו אצל גדולי הדורות שעסקו רבות בחסד והקדישו שעות רבות ויקרות למען היחיד ולמען הכלל. ומהראוי להביא את דברי חז"ל משעה שחרב ביהמ"ק נשתייר לנו רק דבר אחד מג' עמודים והוא מידת החסד ועולם חסד יבנה והיינו שע"י חסד יבנה העולם, וע"י"ז נזכה לגאולה, וע"י חסד לא נחשב שיש לנו גם תורה וגם עבודה. **רבי חיים עוזר גרודזינסקי** כתב באחרית ימיו בהז"ל 'העונג היותר גדול לי בחיי לגמול חסד עם זולתי ולהטיב למישהו' ועוד התבטא באחרית ימיו 'לפנים

בימי עולמי הייתי סבור שאצל אדם כמוני העיקר הוא להרבות בחידושי תורה וחיבורים. ואילו כעת חיבורי ספרים הוא כמשחק שעשועים לעומת הצורך לעסוק בחסד.. ובית שעוסקים בו בחסד יש בו ברכה וסי"ד, ואם אין בבית חסד אז יש הרבה תקלות, וצריך לזכור שחסד לא צריך שיהיה על חשבון בני הבית רק בהסכמתם ורצונם ועידודם.

שאלה: חיזוק להתמדה בלימוד. לתחילת זמן חורף מעובר? **תשובה:** את שאתם קם בבוקר כך ילך אצלו כל אותו היום, אם אדם מתגבר כארי בבוקר לקום משנתו ולא שם ליבו ליצה"ר ואח"כ מתפלל במתינות כמו שצריך אז כל היום מצליח לו כראוי בס"ד אצירה ללא שום בעיות, אך כשאדם מבוקר לא מצליח להתגבר על היצה"ר כראוי אז כל היום היצה"ר רודף אותו ולא נותן לו מנוחה וגם אין לו ס"ד להצלחה ביום, ורבותינו נתנו ע"כ את הפסוק בוקר וידוע ה' את אשר לו, והיינו שלפי הבוקר כך ה' נותן את הסי"ד. וכן כל התחלת עניין כגון התחלת תפילה אם מתחיל את התפילה בזמן ומתפלל כמו שצריך אז כל התפילה עולה לו לרצון, אך כשמתחיל בחטף וצריך להזדריז וכו' אז התפילה ככה ככה ובקושי מסייעת בעדו... וכן בלימוד איך שמתחיל כך נקבע כל הסדר. רבי מנחם צבי ברלין סיפר שהיה לו חבר שקיבל ע"ע לא לקום מהמקום בחצי שעה הראשונה של סדי"א אלא לפק"נ ממש. אחרי תקופה מסוימת הוא סיפר של הסדרות הרבות שהיו לו לפני"ז נעלמו. וידוע בשם רבי אליהו לופיאן שהקבלה הכי טובה שאפשר לקבל להצלחה בלימוד זה שבשעה הראשונה של הסדר יעשה תענית. וגדו"י קבעו שהיום מספיק רבע שעה, וכבר ממילא יצליח. **עוד דבר:** ידוע מכתבו של הסטיפלער. שעיקר רצון הקב"ה הוא שאדם יידע גמ' רשי ותוס'. את המפרשים צריך לשמוע כדי ליישר השכל, אבל לא צריך לדעת אותם. וכל עיקר ההצלחה הוא בחזרה שמפתחת הכשרון. (זמן חורף בעולם הישיבות הוא זמן שצריך בו הרבה סבלנות כדי להצליח, והרבה אומרים שעידוד (לא פיתחה) מצד ההורים כגון משלוח דברים מהבית, ונשיאה בעול, מאוד מסייע לעבור את הזמן בשמחה וברוגע, כי כשבחור יודע שיש מי שחושב עליו ואכפת לו ממנו, זה נותן הרבה כוחות). ואל לו לאדם להתרגש מנפילות כי נפילות זה דבר טוב כי ע"י אפשר לקום כי כשנופלים קמים ומתורוממים ורצון ה' בנפילות, וזה הדבר הטוב שיש ביצה"ר כי הוא מפיל אבל ע"י"ז אפשר לקום ולהתרומם מה שלא קורה כשלא נופל, ובוודאי על האדם לא להפיל עצמו, אך כשנופל שלא ישבר כי זה דרכו של צדיק אם לא נפילתי לא קטמתי. **ויש להוסיף** שלבחורים צעירים זה הזמן לקנות טעם ביחזרות, בחומש רש"י, בלימוד מ"ב. בלימוד סוגיא כמו שצריך. להתרגל להשקיע את הראש בלימוד זה דברים שאם לא קונים אותם עכשיו בימי הבחרות הצעירים בגיל יותר מאוחר קשה לקנותם מאד והנסיגות מוכיח וכל אחד כדאי ומומלץ לו להתייעץ עם רבותיו הדרך שילך בה כמה להשקיע ואיך להשקיע. והרב שך היה אומר ששקיעות בלימוד זה לכתוב מה שמתחדש לו בלימודו. ולאברכים בני העליה שמהלים בית זה הזמן לקנות קנינים באמונה ובטחון, ידוע מה שר"ת אומר שהעוה"ז הוא נוה התלאות - והעומק שבדברים שנסיונות זה לא חיים של בדיעבד זהו ההלכתחילה - זה מה שרשב"ע רוצה ממך, כשהשי"ת מזמין לאדם נסיון שהוא לא הזמין מעצמו - אין מה לומר אם היה ואם היה אין אם - זה התנכית היחודית שבורא עולם הכין לך ועבורך, והוא רוצה שתעבוד אותו במצב הזה בשמחה ובאמונה, לימוד התורה בעיון הכוון מביא סיפוק וממלא את הנפש ברוממות הוא מרפא לנפש הכואבת. תפלה כמו שצריך - דע לפני מי אתה עומד לפני מי שיוכל לתת לך הכל אבל הכל, וכש"כ החזו"א באגרת: מטה עוז ביד האדם לשנות עליו את הנגזר מרע לטוב ע"י

טוב טעם על קריאת שם החודש הזה מר חשון על שם דנפטר בו אמא רחל, ועייש. עוד מביא שם ב' טעמים נוספים למה נקרא שמו מרחשון. א. עייש שאין בו יום טוב ולא נזכר שם החודש בשום אופן, לכן קורין אותו מר חשון. ב. עייש שבו מתה שרה כמ"ש לע"ל. ובספר אהבת ישראל (פרשת לך לך) כתוב: דנקרא מרחשון שעדיין רחוש מרחשן שפוטא מחדש תשרי שעבר.

שאלה: מה הדברים הגורמים לכאבי ראש? **תשובה:** כולנו סובלים לעיתים מכאבי ראש, בדרך כלל מדובר בתופעה החולפת מעצמה לאחר מספר שעות, וצריך לדעת שכאבי הראש הרגילים מופיעים בעוצמות קלות עד בינוניות, ואינם נעשים חזקים בהרבה בעת פעילות גופנית וניתן לתפקד איתם בשגרה (גם אם תוך אי נוחות מסוימת) הסיבה לכך מחסור בשעות שינה, לחצים נפשיים וכדומה, אמנם יש אנשים החווים כאבי ראש ואומרים שיש להם "מיגרנה" אך למעשה מדובר בתופעה שונה מכאבי ראש רגילים. במיגרנה הכאבים ממש הולמים ופועמים בראש, ונעשים חמורים יותר במאמץ גופני ובעת גירויים חזקים של החושים, ודרגתם גבוהה יותר מאלו של כאבי הראש הרגילים. מיגרנות יכולות להימשך גם מספר ימים ברציפות ולחזור על עצמן מעת לעת, ולהיות מלוות בהפרעות לראייה, בהקאות ובחילות. יחד עם זאת, חשוב להבין שהכאבים יכולים לנבוע מסיבות המשתנות במאפייניהן ובדרגת חומרתן, ולכן במקרים מסוימים חשוב להגיע בהקדם לבדיקה אצל הרופא. כך לדוגמה, אם אתם מכירים טוב את בעיית כאבי הראש שממנה אתם סובלים מעת לעת, וביום אחד מופיע כאב שמרגיש שונה מהקודמים, כדאי ללכת להיבדק. כמו כן, אם הכאבים שלכם מאופיינים לאורך מספר שבועות בעלויות וירידות, אך בסופו של דבר אינם חולפים ואף נעשים יותר חזקים לאורך התקופה, כדאי להיבדק. בנוסף, אחד הסימנים הברורים שיכולים להעיד על בעיה אמיתית הוא כאב ראש שמעיר אתכם משנת הלילה. יש לא

מעט דברים שאפשר לעשות לבד כדי להקל על כאב הראש. כך למשל, אפשר לשבת בנוחות או לשכב בבית ולנשום אל החזה מספר נשימות עמוקות, וכך להמשיך עם הפסקות עד שהכאב נעשה קל יותר. בנוסף, אפשר להיכנס למקלחת קרה או חמה בהתאם לעונת השנה, דבר שיכול להשפיע על התרחבות והתכווצות כלי הדם ומכאן להועיל לכאב הראש. מעבר לכך אקמול וכדו' וכן תה וקפה יכולים לפעמים לסייע.

שאלה: מה היה גובהו של עוג מלך הבשן? **תשובה:** יש מדרש שעוג היה ענק מימדים עד ששלושים אמה (15 מטרים) הגיעו רק לקרסוליים שלו... ולפי החשבון הוא היה בגובה בערך 250 מטר. קרוב למאה קומות. מדרש אחר אומר שרק פרסות רגליו היו באורך ארבעים מיל (ארבעים ק"מ) וכך יש מדרשים נוספים רבים העוסקים בנושא, יש שיטות שגובהו היה 'רק' כעשר מטר.

שאלה: מה שונה שנה זו מכל השנים? **תשובה:** אבי מורי שליט"א אמר לי שבישיבת חברון כל פעם שהגיע שנת שמיטה היו מתאספים רבים מהבחורים המבוגרים של הישיבה וראשי הישיבה היו אומרים שהסיבה לכך היא שבשנת שמיטה זה שנה שהקב"ה מביא ישועות לעולם וזה הזדמנות גדולה להיפסק בשז"ק, להתאסר, להבריח, להתעשר. כי שנת שמיטה היא שנה של ישועות. והנה כידוע מובא בספרים שגם שנה מעוברת היא שנה של שפע ויש תוספת של ישועות בעולם, והשנה הזאת באופן נדיר מתנגש גם שנה מעוברת וגם שנת שמיטה אז הישועות השנה אמורות להיות כפולות ומכופלות, ולכן כדאי לנצל השנה כראוי להתפלל יותר טוב ולהתחזק בעשיית רצונו ולעמוד בנסיגות שבכל יום ויום ואז נזכה בוודאי לקבל את כל השפע משמים.

שאלה: מה הדרך לאדם שביטו היה מלא בשפע ברכה אושר ועושר כל הימים? **תשובה:** על הפסוק

הלכות הקשורות לפרשה

בפרשתנו למען ייטב לי בעבורך אמרו חז"ל בב"מ נט. לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו שאין הברכה מצויה בביתו של אדם אלא בעבור אשתו, שנאמר ולאברהם היטיב בעבורה. ורבה היה אומר לבני מחוזה תכבדו נשותיכם ועייזו תתעשרו. ואם יש לו ממון קונה לה כל צרכיה בשמחה, וכשאין לו ינהג כמו רבי עקיבא שאמר לאשתו בת כלבא שבוע אילו היה לי כסף הייתי קונה לך בלי גבול. והארי"י היה אומר שכשהבעל לא מתקמץ עבור אשתו אפי' שאין ידו משגת כ"כ אז הקב"ה לא מתקמץ בעבורו ומעשירו, אך כשמקמץ עבור רצונות וצרכיה של אשתו אז הקב"ה מקמץ בעבורו ולא מתעשר רח"ל.

שאלה: מה הדרך הקלה להקל על הבעיות שיש לילדים כגון קנאה שנאה תלות ושרא בעיות רגשיות אצל הילדים? **תשובה:** כשאבא נותן לילד יחס רגשי שיגרם לו להיות מסופק רגשית זה יכול להקל על הילד בכל התחומים, בית צריך לתת ביטוי ליחס הרגשי, ואיך עושים את זה? יקדיש לילד 5 או 10 דקות רק בשבילו יאמר לו התגעגעתי אליך, איך היה בחיידר, מה למדת היום, יראה לו שנהנה ללמוד איתו, והילד רואה למרות שהאבא עסוק הוא מפנה רק בשבילו זמן, ומקדיש אותו רק בשבילו בלי טלפונים, זה יוצר מהפכה אדירה אצל הילד, ומקל עליו את כל הקשיים, וכשאבא לא בבית כל השבוע יכול לעשות זאת בשבת בזמן איכות עם כל אחד ואחד. רבי שלמה הפומק.

שאלה בחושן משפט: דייר שחתם לשכנו להרחבת ביתו האם חייב לחתום גם הוא? **תשובה:** חייב לחתום מדינה. משום שהסכמתו היתה על דעת שכאשר הוא יבנה יחתום גם כן. כי כל החתימה הוא מטעם חלוקת השותפות, ולא מתנה אלא חלוקה אני נותן לך ואתה לי. שו"ת בית דוד מסאלונקי צב. שו"ת אבן ישראל ח"ח סימן צט. ורבי יצחק זילברשטיין.

ותן טל ומטר - קיצור שינון הלכות המצוות בעניין שאלת טו"מ (לאשכנזים כי לע"מ הברכה שונה לגמרי ויש בזה דינים שונים). מ-ז' חשוון מתחילים לשאול טל ומטר בברכת השנים.

ואם שאל: אם נזכר קודם ברוך אתה ה' יחזור לותן טו"מ. אם נזכר אח"כ, **קודם שומע תפילה** יאמר בשומע תפילה, ויאמר ותן טל ומטר לברכה (וי"א פסוקי נמי על פני האדמה) כי אתה שומע. האומר קודם ז' חשוון (לאחר שמחת תורה) ותן טל ומטר לפי רבי שלמה זלמן אוירבך אינו חוזר כי סו"ס מעיקר הדין הוא זמן מטר. ולרבי חיים קניבסקי חוזר. **ומהני נמי לומר אחר סיום הברכה בשומע תפילה**, אבל לכתחילה יאמר לפני כי אתה. ואם נזכר אחר שומע תפילה **עוד שאל אמר יהיו לרצון בשבוס התפילה (השני)** חוזר לברכת השנים. ואם נזכר אחרי רצה וחזר לשמע קולנו יצא בדיעבד.

ואם אמר יהיו לרצון בשבוס התפילה (השני) חוזר את כל התפילה. ובמסופק אם הזכיר, עד ל' יום בחזקת שהזכיר ותן ברכה כהרגלו וחוזר. לאחר ל' יום או אם אמר 101 (וי"א 90) פעמים ו'את כל מיני תבואתה לטובה ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה' אינו חוזר, ויכול לומר ד"ז גם בשבת פרשת נח ולא הוי מכין משבת לחול. ורש"י פוסק שאם מכיר בעצמו שעדיין לא הורגל בכך אז צריך לומר אף ייתר פעמים כדי שיהיה שגור בלשונו.

חידות

שעון? **יט.** איזה מספר יש בשעון מחוגים 5 פעמים? **כ.** איזה דבר יש בגופינו (לא משהו פנימי) עשרות פעמים? **כא.** איזה מספר גדול כשכותבים אותו הוא נקרא כמו אות אחת?

תשובות: **א.** רש"י יב' ו' להתפלל על בני יעקב כשיבואו להילחם בשכם. **ב.** יז יז. הלכן מאה שנה יוולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד. **ג.** טו טו. הקב"ה בוקש מאברהם 3 עגלים, 3 עיזים, 3 אלים, תור וגזול. **ד.** טז טז בן 86. **ה.** הגר קראה באר לחי רואי ע"ש שראתה את המלאך. **ו.** חוט ושרוך נעל. **ז.** אשרי: אשרי הפסוק הראשון הוא מפרק אחד בתהילים, השני הוא מפרק אחר. **ח.** תהילה לוד עד תהילת מפרק שלישי. ואנחנו מפרק רביעי. **ט.** הכהן בן נח נהרג על הגזל. בן סורר ומורה. בא מחתרת. גונב איש ומכרו. עכן שגזל מהחרם. גונב קסווה. **ט.** הכהן הגדול מתפלל ביו"כ: שלא תכנס לפניך תפילת עוברי דרכים. **י.** בשתייה עושים מי שבדך למתענים בה"ב. **יא.** ותן טל ומטר לברכה. **יב.** בשמחת תורה. **יג.** לומדי הדף היומי מתחילים בימים אלו ראש השנה. **יד.** מה שכתוב תפוחים ותפוחים נוצא ממנה פרי אחד אם ייצא תפוז סימן שזה השקית של התפוזים כי הרי לא כתוב נכון על השקיות, וה"ה אם ייצא תפוח. ואז השקיות הנותרות רק להחליף את הכיתוב על כל שקית כי על כל שקית יש כיתוב שגוי. **טו.** התפוח בקופסה 2 כי אם היה בקופסה אחד אז 2 המשפטים נכונים גם הכתוב על קופסה 1 וגם הכתוב על קופסה 3. וגם אם היה בקופסה 3 אז יש המשפטים נכונים גם הכתוב על קופסה 2 וגם הכתוב על

חידות על פרשת השבוע (מאת הצדיק הרב ציון מלכה

מחבר הספר שולחן שבת): **א.** מדוע נכנס אברהם לשכם (רש"י)? **ב.** איזה פסוק בפרשה מכיל 190? **ג.** מי ביקש ממי 11 בעלי חיים? **ד.** בן כמה היה אברהם כשנולד לשמעאל? **ה.** מי קרא לבאר ע"ש משהו? **ו.** איזה לבוש (לא בגד) מוזכר בפרשה? **ז.** **חידות ידע תורני:** **א.** איזה דבר אומרים בכל יום כמה פעמים הוא מורכב מארבע פרקים בתהילים? **ח.** מי גונב ומתחייב ע"ז מיתה? **ט.** האם מצינו שאפשר להתפלל על תפילה של מישהו אחר שלא התקבל? **י.** מה המשותף לשבת פרשת נח ושבת פרשת אמור לאשכנזים? **יא.** מתי מוזכרים לכתחילה טל גם בימי החורף? **יב.** מתי מוציאים יותר משלושה ספרי תורה? **יג.** מי עוסק בענייני ראש השנה בימים שבין ראש השנה שבתשיר לבין ראש השנה לאילנות? **חידות כלליות:** **יד.** לאדם יש שלושה שקיות על השקית הראשונה כתוב מכיל תפוחים, על השקית השנייה כתוב מכיל תפוזים, על השקית השלישית כתוב מכיל תפוחים ותפוזים. הכל נכתב בטעות על השקית הלא מתאימה איך אפשר לדעת מה מכיל כל שקית ע"י הוצאת פרי אחד מכל שקית? **טו.** אדם מונח לפני שלוש קערות על אחד כתוב התפוח פה, על השני כתוב התפוח לא פה, על השלישי כתוב התפוח לא בקופסה אחד. רק אחד משלושת המשפטים נכון, באיזה קופסה נמצא התפוח? **חידות לשאל את הילדים:** **טז.** איזה דבר יש בכל חדר בבית ובבית כנסת כולל בחדי שרות ואמבטיה? **יז.** איך צרפי מילים למילה חול? **יח.** 9 צרפי מילים למילה

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתיב יותר גדול
אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com
או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס
יש להתקשר לטלפון 036180383

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת לך לך

ה' לנגדי תמיד

אכן, על אף שיפת הוא זה שעתידי לכבוש את העולם, לא זו היתה הברכה הגדולה ביותר שבירך נח. נח פנה אל בנו החשוב ביותר, שם, ובמעמד זה בישר לו שממנו יצא העם הנבחר. זהו המשך הפסוק הנ"ל, "יִפְתָּ אֱלֹקִים לִיפְתָּ", אכן כן, יפת יצליח בעולם הזה, אולם ו"ישכן", היכן תשכון שכינתו יתברך? "בְּאֶהְלִי שֵׁם". רק באהלי שם תשכון שכינתו של השי"ת.

עיר של שלמות

מיד עם צאתו מן התיבה, לאחר שקיבל את הברכה הנבואית הזו, החל שם במלאכה הגדולה - להיות ראוי, ככל הניתן, לקיומה של ברכה זו. במרץ ובהתלהבות החל שם לבנות את העולם מחדש. במקום "כי מלאה הארץ חמס", תרבות של אי צדק בין אדם לחבירו, שאיפתו היתה להקים מחדש תרבות של צדק ומדות נעלות.

וכך החלה הקמתם של "אהלי שם" - אהלי תורה. אמנם התורה אינה מלמדת אותנו הרבה אודות שם בן נח, ובסמוך יתבאר טעמו של דבר זה, מ"מ שם הגיע להישגים גדולים עד למאוד. אחד מהישגים אלו היה הקמתה של העיר "שלם" - ירושלים המקורית. הוא בנה עיר שהושתתה על יסודות של צדק, ותקוותו היתה שהיא תתפתח לעיר-מדינה אשר תהווה דוגמה לאנושות כולה. הוא קרא לעירו "שלם", משום שהיה זה מקום שהוקדש למטרה של חינוך לאידיאלים של שלמות.

הכהונה שאבדה

שם בן נח היה אביה של עיר זו, אשר היתה עיר של משפחה, עיר שנבנתה על ידי צאצאיו שהלכו והתרבו, ולכן נקרא "מלכי צדק" - מלכו של הצדק. היתה זו קהילה קדושה של עובדי ה', שהרי זו היתה עבודה חיוו של מלכי-צדק - לבנות עיר שבה כולם יחיו בדרגה גבוהה מאוד של צדק, ישרות ויראת שמים, ובכך קיווה להגשים את נבואתו של נח אביו. כעת אנו מבינים מעט מי היה זה שיצא לקבל את פניו של אברהם אבינו; האיש שהתורה מתארת אותו כ"כהן לקל עליון" - כהן אשר עבד את הבורא יתברך.

עם זאת, הגמרא בנדרים שם מדייקת בלשון התואר בו הכתירה התורה את מלכי צדק, "והוא כהן לקל עליון" - הוא כהן ואין זרעו כהן". הוא היה כהן לה', עבד לבורא עולם, אולם זרעו לא זכה לכך. הקב"ה נטל ממנו את הכהונה הזו, את הזכות שזרעו יהיו ממלכת כהנים. הרגע הזה, שבו מלכי צדק יצא להקביל את פניו של אברהם, היה הרגע שבו איבד זרעו את הזכות הזו לנצח. התורה אומרת שכאשר יצא שם לקראת

המלחמה הגדולה

בפרשת השבוע אנו למדים על מלחמתו של אברהם אבינו עם ארבעת המלכים, והצלתו של לוט בן-אחיו מידם. אברהם אבינו עמד בראש צבא זעיר שמנה כמה מאות חיילים, והוא גבר על ציר ארבעת המלכים העוצמתיים, אשר פלשו לארץ כנען וכבשו בהצלחה עיר אחרי עיר.

אנו יכולים לדמיין לעצמנו את מצב הרוח ששרר בארץ כנען כאשר התפשטה השמועה אודות חזרתו של אברהם. אברהם וקומץ חייליו הביסו את האויב העוצמתי, וכעת הם שבים לארץ כנען כשעמם כל אלו שנפלו בשבי המלכים - האבות והאחים והבנים של כולם - ויחד עמם הם נושאים גם ממון רב - השלל אשר כבשו מיד המלכים. אין ספק שלכל אורך הדרך, אברהם ואנשיו פגשו באנשים נרגשים ביותר, השמחים לפגוש את הגיבור הגדול!

התורה אינה מספרת לנו את פרטי הסיפור הזה, כי הם חסרי משמעות; אין לנו שום צורך לדעת שאברהם אבינו היה גיבור קרב אשר הוערץ על ידי ההמונים. אולם ישנו מקרה אחד שתרחש לאורך המסלול בו צעדו אברהם ואנשיו, אותו התורה כן בחרה לספר לנו משום שזהו אירוע ששינה את פני ההיסטוריה. "וּמִלְכֵי-צָדָק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לְקַל עֲלִיּוֹן" (בראשית יד, יח). אחד מאותם אלו שבאו להקביל את פניו של אברהם היה מלכי צדק, הלא הוא שם בן נח, סבו זקנו של אברהם.

הגזע העליון

שם היה אחד מהאנשים הגדולים ביותר שחיו אי פעם, עד כדי כך שהגמרא במסכת נדרים (לב, ב) אומרת ש"ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהונה משם שנאמר והוא כהן לקל עליון". פירוש, שהתכנית המקורית של הקב"ה היתה שכל זרעו של שם יהיו ממלכת כהנים, עם של עובדי ה'.

כן אנו מוצאים בברכה שבירך נח את בניו בנבואה, לאחר שיצאו מן התיבה. הוא התחיל ביפת, שגם הוא יגדל ויתעצם - "יִפְתָּ אֱלֹקִים לִיפְתָּ" (לעיל ט, כז). הקב"ה נתן ליפת שליטה נרחבת, שצאצאיו יתפזרו ברחבי העולם. כידוע, זרעו של יפת נפרס על פני אירופה כולה, וכן בהודו. גם היום, הגזע הלבן הוא זה שעומד בקדמת החזית של האנושות. היו אלו היוונים, זרעו של יפת, שמהם הגיעו כל הישגי הטכנולוגיה, המדע והספרות, והכח והשליטה בעולם הזה נמצאים בידם מאז ימי קדם ועד ימינו אנו.

זו היתה גדולתו של אברהם אבינו ע"ה - הוא לא הסיח דעת מהשי"ת אף פעם! אם היו שואלים אותנו מה היתה גדולתו המיוחדת של אברהם אבינו, מן הסתם היינו משיבים שגדולתו מתבטאת בכך שהוא עמד בעשרה נסיונות קשים ביותר. אין ספק שזה נכון, אברהם אבינו עמד בפני דברים גדולים וקשים, ועל זה כתוב (נחמיה ט, ח), "וּמִצָּאָתָאֵת לְכַבֵּוּ נַאֲמָן לְפָנָיו".

אולם יש דבר גדול מזה. שימו לב לדברים שכותב הרמב"ם במורה נבוכים (ג, נא), דברים אשר רבים הם אלו שלא שמעו אודותם. הרמב"ם כותב שהאבות עמדו לפני השי"ת ללא היסח הדעת בכל שעות ערנותם. זו היתה גדולתם של האבות! בכל שעות ערנותם, הם לא שכחו אפילו לרגע, שכל מעשיהם הם לתכלית של עבודת ה'. בכל דבר שבו התעסק אברהם אבינו - בין אם היה זה בגידול מקנה, בעסקים או במלחמה, מעולם הוא לא שכח את ה'!

הנסיון הגדול

זהו הנסיון הגדול של העולם הזה - לא ללכת לאיבוד; לזכור תמיד שה' צריך להיות לנגד עינינו בכל ענין בו אנו עוסקים, ולא לשכוח אותו - ולא משנה מהן הנסיבות!

כעת אנו מתחילים להבין שכל זה היה חלק מתכניתו של הקב"ה. מלחמת המלכים, נצחונו המזהיר של אברהם אבינו, וקבלת הפנים הגלגלית שהמתינה לו בחזרתו - כל ההתרחשויות הללו נועדו לנסות את מלכי צדק ואת אברהם.

כמובן שהיו לה' עוד כוונות רבות בכל המהלכים הללו, אולם הכוונה הכללית היתה לבחון האם מלכי צדק ישכח לרגע את השי"ת לנוכח גדולתו של בן אנוש? ומאידך, האם אברהם יהיה מספיק רגיש לטעות זו כדי לתקן את הדבר? שכן זהו המבחן הראשון לכל מי שחפץ להשיג גדולה בעולם הזה - האם תלך לאיבוד מכח נוכחותם של אחרים, מכח מסיחי דעת כאלו ואחרים, ותשכח שהשי"ת הוא תמיד ראשון וקודם לכל?

האדם הגדול בענקים

למען האמת, התפעלותו של מלכי צדק מאברהם אבינו מובנת לחלוטין, ונראה לי שגם אנחנו לא היינו עומדים בנסיון שכזה. אין לנו כל השגה בגדולתו של אברהם אבינו, האדם הגדול בענקים, ואין ספק שההתפעלות ממנו היתה עוצמתית ביותר.

אברהם אבינו היה האדם הגדול ביותר שהופיע מעל במת ההיסטוריה. כך אנו מוצאים בפרקי אבות (ה, יט), כי של אדם טוב מיוחס לאברהם אבינו ונקרא "מתלמידו של אברהם אבינו". הם אינם מיוחסים למשה רבינו, כי משה היה ממשיכו של אברהם, והיה גדול כי התייחס לאברהם, והיה תלמידו. פניו של אברהם היו מאירות בזוהר עילאי, וככתוב (קהלת ח, א), "חֻכְמַת אָדָם תִּאֵיר פָּנָיו".

אפילו גויי הארץ הכירו באברהם כאיש מיוחד ובר מעלה, עד שקראוהו "נשיא אלקים" (בראשית כג, ו). הם לא ניסו להחניף לו - אם זו היתה כוונתם, התורה לא היתה חוזרת על דבריהם. הם התכוונו לדברים באמת ובתמים - הם ראו באברהם נסיך, ולא סתם נסיך אלא נסיך המוכר על ידי האלקים.

אברהם, הוא בירך שתי ברכות נהדרות, אולם חז"ל מלמדים אותנו שהסיבה שזרעו של שם איבד את הזכות להיות ממלכת כהנים, טמונה בברכות אלו אותן בירך מלכי צדק באותו מעמד.

הברכה הראשונה שבירך מלכי צדק היא, "בְּרוּךְ אַבְרָם לְקַל עֲלִיּוֹן קִנְהָ שָׁמַיִם וְאַרְצָ" - איזו ברכה נפלאה! עד היום אנו משתמשים במטבע לשון זו של "קל עליון", אותו ירשנו ממלכי צדק, שכלל הידוע, הוא הראשון שהשתמש בכינוי זה כלפי הקב"ה. גם על התואר "קונה שמים וארץ" - זה שברא הכל והכל שייך לו - אנו חוזרים פעמים רבות. ברכה כה יפה, אולם היא זו שגרמה למלכי צדק לאבד את הזכות שזרעו יהיו ממלכת כהנים, שכן מיד לאחר ברכה זו ברך מלכי צדק ברכה נוספת, "וּבְרוּךְ קַל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיךְ בְּיָדְךָ", ועל כך הגיב אברהם, "וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו?!" (נדרים שם).

לא תשכח!

אצלנו הדבר הזה אינו נתפס כעוון חמור כל כך, ולמען האמת איננו רואים זאת כעוון כלל וכלל! אולם חז"ל מגלים לנו שטעות זו עלתה למלכי צדק במעלה של ממלכת כהנים. מלכי צדק היה כל כך מלא התפעלות מגדולתו של אברהם אבינו, עד שהוא כביכול שכח מהקב"ה, וברך את אברהם לפני שברך את ה'. על אף שגם כאשר ברך את אברהם, הוא הזכיר את ה', שהרי אמר "ברוך אברם לְקַל עֲלִיּוֹן", אולם אף על פי כן, הוא ברך קודם כל את אברהם! אמנם הוא "תפס את עצמו" מיד, וברך את ה' ואמר "וּבְרוּךְ קַל עֲלִיּוֹן", אולם זה היה כבר מאוחר מדי. אדם השוכח את הקל עליון, אפילו לרגע אחד בלבד - כבר איבד את הזכות להיות אביהם של עם ה'! אצל העם הנבחר, הקב"ה חייב להיות בראש מחשבתם בכל עת ממש.

פירוש הדבר, שגם כאשר אדם משוחח עם הצדיק הגדול ביותר, או למשל אם הוא יוצא לקבל את פניו של ראש ישיבה חשוב, וכעת הוא שר ורוקד לכבוד הצדיק, אם לרגע אחד הוא שוכח לכבוד מי הוא באמת רוקד, אם הוא חושב שהוא עושה זאת למען הצדיק עצמו, חסר אצלו משהו! אם הוא מרשה לעצמו להיות משוחח מאישיותו המיוחדת של הצדיק, להיות מוקסם מהאדם הגדול הזה, ובכך לשכוח לרגע אחד מהשי"ת, זאת אומרת שיש אצלו איזו שהיא בעיה.

זו היתה שגיאתו של מלכי צדק באותו יום גורלי. הוא הסיח את דעתו מהשי"ת למשך רגע אחד, ושם את אברהם לפני הקב"ה. אמנם היה זה לרגע אחד בלבד - הוא תיקן את עצמו מיד וברך את הקב"ה, אולם זה אינו מספיק למי שחפץ להיות אביהם של עם ה'.

לב נאמן

אברהם, לעומת זאת, הוא הסמל של עם ה' - האדם שאינו מסיח את דעתו מהשי"ת, ולו לרגע אחד. וכפי שמבואר בגמרא, שכאשר אברהם שמע את ברכתיו של מלכי צדק, הגיב מיד, "וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו?!" [אני נוטה יותר לומר שאברהם לא אמר את הדברים הללו בפיו אלא חשב אותם בלבן]. הוא לא נתן לזה לעבור, ולו לרגע אחד! הוא לא היה מסוגל לתת לזה לעבור!

להוביל אותך למעשים אשר ימצאו חן בעיני המלך, אף שלא ימצאו חן בעיני ה'.

מפלתו של דואג

הרמב"ם ממשיך ומסביר את הענין: "ואתה יודע ענין דואג ואע"פ שהשליט אשר קרב אליו דואג היה משיח השם ונביא ובחיר השם יתברך". כאשר שאול החל לחשוש מפני דוד המלך, אמר לאנשים הקרובים אליו, "כִּי קִשְׁרָתָם כְּלָכָם עָלַי, וְאֵין גְּלָה אֶת אֲזָנֵי בִּכְרֶת בְּנֵי עַם בֶּן יִשְׁרָאֵל חָלָה מִכָּם עָלַי וְגָלָה אֶת אֲזָנֵי, כִּי הֵקִים בְּנֵי אֶת עֲבָדֵי עָלַי לְאַרְבַּ כְּיוֹם הַזֶּה" (שמואל א' כב, ח). שאול טען: האם אין מי שיחוס עלי ויסייע בידי? ואז, מחמת הרצון להראות את חמלתו על שאול, סיפר לו דואג על אנשי נוב עיר הכהנים, אשר סייעו לדוד.

פירושו של דבר, שדואג הניח לעצמו לשכוח את הקב"ה, כאשר ניצב בפני אדם בעל מעלה וחשיבות. זה היה כשלוננו הנורא של דואג, שכן על אף ששאול המלך היה בחיר ה', אשר מחויבים אנו מן התורה לכבד ולירא ממנו, מכל מקום חובה זו אינה קיימת אלא משום שזוהי מצוה שניתנה על ידי הקב"ה, וזו היתה טעותו של דואג, כי ברגע שכבוד זה נעשה בניגוד לרצון ה', כגון רדיפתו של דוד על ידי שאול, שוב אין זו מצוה, ומי שממשיך לכבד את המלך באופן זה, כבר אינו עובד את ה', אלא הוא עובד מישהו אחר.

ומה אירע לדואג כתוצאה ממשגה זו? הוא הפסיד! ממש כפי שמלכי צדק הפסיד את הזכות להיות אביהם של עם ה', כך הפסיד דואג את חלקו לעולם הבא (סנהדרין צ, א). שניהם הפסידו מחמת כך שהם שכחו את ה' כאשר ניצבו בפני בשר ודם, וזו היתה מפלתם.

ולכן, מזהיר אותנו הרמב"ם: "אל תהיו כמו דואג!" אל תלכו לאיבוד בפני אף אחד מלבד השי"ת. שאול היה צדיק עליון ועובד ה' נשגב, אולם אסור ליפול שבי בקסמו של אף אחד מלבד השי"ת, גם לא של הצדיק הגדול ביותר!

סולם גדול

אמירה זו נשמעת מחודשת, שהרי אנו מצווים לכבד תלמידי חכמים וצדיקים באופן מופלג. זאת ועוד, חז"ל מלמדים אותנו שעל התלמיד להתייחס לרבו כאל מלאך - לא פחות! עליו לכבדו ולהכניע דעתו אליו. ממילא, ניתן היה לחשוב שכאשר אנו עומדים בפני צדיק גדול, מצווים אנו להתבטל בפניו לחלוטין, ולהכניע אליו לגמרי את שכלנו - אולם אין הדבר כן. גם כאשר אנו מדברים עם הצדיק הגדול ביותר, נאמנותו ואחריותו היא כלפי השי"ת, וכלפיו בלבד.

על האדם לזכור תדיר שעם כל חשיבותו העצומה של רבו, תכליתו של הרב היא לרומם ולהעלות את התלמיד ולקרבו אל השי"ת, והרי הוא כסולם שעל ידו יוכל התלמיד להגיע אל הקב"ה. ומשכך, מצד היותו סולם אל ה', מגיעה גדלותו והחיוב החמור שציווה השי"ת לכבדו. רק אם ידע התלמיד שרבו הוא סולם - או אז יוכל רבו להוביל אותו אל ההצלחה. אולם כאשר אדם חי עם נאמנות עיוורת - כלומר שהוא אינו חושב בראש ובראשונה על הקב"ה - דבר זה עלול להביא לנפילתו.

לאברהם אבינו היו אלפים ורבבות תלמידים, והיה מחבר ספרים באמונה בה', וכפי שכתב הרמב"ם (פ"א מהלכות עבודה זרה ה"ג). מלבד זאת, היו לאברהם עוד מעלות אחרות כגון עושר ונכסים, וכמו שכתוב (בראשית יג, ב), "וְאֶבְרָם כֶּבֶד מְאֹד בְּמִקְנֵה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב", ובספרי ההיסטוריונים אברהם אבינו אף מתואר כמי שהיה בקי בשאר חכמות העולם כגון מתמטיקה ואסטרונומיה.

אם כן, מבינים אנו היטב את התפעלותו העצומה של מלכי צדק מאברהם אבינו כאשר פגש בו. אין לי ספק שאילו אנחנו היינו זוכים לראותו, לא היינו מסוגלים לגרוע את עינינו ממנו. היינו מביטים בו ושותים בעונג רב את הוד האצילות הנסוכה על פניו, כפי שבני אדם מתענגים על היין הישן והמשובח ביותר!

התגשמותו של חלום

הבה נמחיש לעצמנו את מה שארע שם על ידי המשל הבא: נניח שאדמו"ר גדול חוזר לארה"ב לאחר ביקור ממושך בארץ ישראל. מי לא יגיע לשדה התעופה לקבל את פניו?! הקהל בודאי יהיה עצום כל כך, עד שלא ניתן יהיה לעמוד בפני הצפיפות.

ומה היה קורה אילו האיש שבאים לקבל את פניו אינו רק אדמו"ר נערץ, אלא גם ראש הישיבה הגדול ביותר בדור. במקרה כזה, בוודאי ובוודאי שלא יהיה יהודי ירא שמים אחד שלא יגיע לקבל את פניו. ואם ראש הישיבה-האדמו"ר הוא בנוסף לכך גם אחד מעשירי תבל, וכן אדם מלומד ומכובד, שחוזר כעת מניצחון אדיר במבצע מלחמתי - הלא העולם כולו היה מגיע לקבל את פניו!

ואכן, זה אינו דמיון ופנטזיה, אלא זהו תיאור מדויק של מה שאירע עם אברהם אבינו, אשר כלל בתוכו את כל המעלות כולן, וחזרתו לארץ כנען היתה אירוע בלתי נשכח. וכאן אנו לומדים שהאירוע כולו נועד על ידי השי"ת לשמש כנסיון עבור מלכי צדק - לבחון האם יזכור תמיד את בוראו, בכל עת ובכל רגע ממש.

מבחן ממשלתי

זהו נסיון שאנו עומדים בפניו תדיר, בעודנו עושים את דרכנו בשביל החיים. הקב"ה בוחן אותנו תמיד, כפי שבחן את מלכי צדק ואת אברהם. אמנם נסיון זה לא נכתב בתורה, אולם ישנה תורה חדשה, שבה נכתבים מעשי האדם לנצח. המבחן החשוב ביותר הוא זה: האם תשכח את הקב"ה בנוכחותם של בני אדם? האם תשים את האדם לפני ה'?

הבה ונטה אוזן למה שלמדנו חז"ל בענין זה. כתוב בפרקי אבות (א, י), "אל תתודע לרשות" - אין להתקרב יתר על המידה למלכים, לפקידים, ולכל המאכערים הגדולים בממשלה. הרמב"ם בפירוש המשניות מסביר את טעם הדבר: "והיא מפסדת אמונתו כי לא ישגיח בדבר רק במה שיקרבהו אליו". טבעו של האדם הוא להתפעל מהמלך - אין לו שליטה על זה. מצב זה הינו מסוכן ביותר, כי ברגע שמישהו נעשה חשוב מדי בעיניך - אתה עלול בקלות לשכוח את השי"ת, וזה עשוי

אם נראה לה שיש איזה דבר הדורש תיקון, אסור לה לשתוק לנוכח בעלה, על אף גדולתו הנוראה.

לכן נענשה אשתו. היא שמעה וידעה את המתרחש, ואף על פי כן לא נקטה שום פעולה כדי לנסות ולהשפיע על בעלה. היא לא היתה אשה פשוטה - אלא אשה גדולה ביותר, וחז"ל מלמדים אותנו שהיא יכולה היתה למצוא דרך כיצד למחות בבעלה בצורה המתאימה לאשתו של אדם גדול שכזה. והיא היתה חייבת למצוא דרך שכזו, שכן עם כל גדולתו של בעלה - הקב"ה קודם לכל.

זכור את מלךך

ברגע שנחזיר אל ראשנו את ההבנה הזו - יפתח בפנינו אפיק חדש של עבודת ה'; מתחילים אנו להבין שהנסיון הגדול ביותר שלנו כאן בעולם הוא להתמקד בקב"ה בכל עת ובכל מצב. רק אליו צריכים אנו להפנות את מלא תשומת לבנו.

לכן קורא דוד המלך להשי"ת "מלך הכבוד" (תהילים כד, ז). מה הפירוש שה' הוא מלך הכבוד? מסביר המסילת ישרים, כי הכבוד כולו שייך אך ורק להשי"ת, ואם כיבדת אחרים מבלי לקבל את רשותו של הקב"ה, או אפילו אם קיבלת את רשותו, אלא ששכחת שהכבוד שאתה מכבדו הוא משום שכך ציווה הבורא, בזה הנך גוזל את השי"ת. מי ששוכח את מלך הכבוד - אינו נוהג כראוי.

דוגמא לדבר - אתה פוסע בדרכך לבית הכנסת לתפילת שחרית, והנה רואה אתה יהודי ירא שמים, עטור זקן ופיאות, ובידו תיק הטלית והתפילין, אשר גם פניו מועדות הן לבית הכנסת. אה! יהודי ירא שמים! איזה מראה נהדר! כעת אתה רוצה לברך אותו ב"שלוש עליכם" לבבי. לברך יהודי זו מצווה גדולה!

אולם הקב"ה קורא אליך ואומר: "עצור! לברך אדם אחר לפני התפילה זו עבירה!" ומה אם האדם הזה אינו רק יהודי ירא שמים, אלא ראש ישיבה חשוב, ומצופה ממך לומר לו: "שלוש עליכם רבי!" אחרי הכל - מדובר כאן באדם חשוב באמת! מהשכן שלי אני יכול אולי להתעלם, אך כאן מדובר בתלמיד חכם אמיתי!

במה בחצר האחורית

התשובה היא: לא! "כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה" (ברכות יד, א). הגמרא לומדת זאת מהפסוק (ישעיהו ב, כב) "חֲדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ כִּי בְמָה נִחְשָׁב הוּא". מה נחשב האדם? הוא אינו אלא הנשמה שנפחתה באפו - ואתה שם אותו לפני?

ממשיכה הגמרא ודורשת את הפסוק "אל תקרי בְּמָה אלא בְּמָה". מהי במה? במה אינה עבודה זרה, היא מזבח לה', אלא שמזבח זה נבנה במקום הלא נכון. במקום לזבוח קרבן במזבח שבבית המקדש, הוא בונה במה בחצר האחורית - וזו אינה מצוה.

לקבל את פניו של יהודי - זו מצוה גדולה, אולם כאן היא נעשית במקום הלא נכון. עוד לא התפללת? אל תברך אף אחד לפני שאתה מברך את ה', שכן הברכה הראשונה בכל יום צריכה ללכת אליו יתברך ולא אל אף אחד אחר. על אף שזו מצוה

מי שנשאר עומד על הסולם ואינו מושיט ידו להוריד משהו מהמדף, אף אנו נשאל אותו, "לשם מה אתה עומד שם?" אנשים רבים עומדים על גבי סולמות, והם צועקים אחד על השני, זה אומר, "הסולם שלי טוב יותר!", ואילו חבירו טוען כנגדו, "הסולם שלי חזק יותר". ואף אנו נטען כנגדם: "התקדמו, המשיכו הלאה!" זוהי תכליתו של "עשה לך רב" - כדי שיקרב אותך לקב"ה. אסור לנו לשכוח שה' קודם לכל! אנו נמצאים כאן אך ורק עבורו, ואליו בלבד נתונה נאמנותנו!

כחות השערה

יסוד זה יסייע לנו להבין גמרא קשה במסכת עבודה זרה (יז, ב - יח, א). הגמרא מספרת אודות ר' חנינא בן תרדיון שנשרף על ידי הרומאים. שואלת הגמרא, מה עשה ר' חנינא שגזר עליו הקב"ה גורל נורא כל כך? הלא צדיק שנשרף חי על ידי הרשעים אינו דבר של מה בכך - ויש דברים בגו. אומרת הגמרא שר' חנינא היה הוגה את השם באותיותיו, שעל אף שמותר לעשות כן כדי להתלמד, מכל מקום הוא נענש על כך שעשה זאת בפרהסיא.

והנה אין שום ספק שכאשר הגה ר' חנינא את השם הקדוש, הוא עשה זאת בדחילו ורחימו, מתוך יראה ואהבה עצומה, וכל מעשיו היו אך ורק לשם שמים. הלא בוודאי חייב היה ר' חנינא ללמד רז זה לתלמידיו, כדי שלא יאבד חלילה, ובפרט באותה עת של שלטון הרומאים, שהיתה תחילתה של תקופה בה דוכאו עם ישראל באופן הנוראי ביותר - ישיבות נסגרו ותלמידי חכמים נשחטו. סודות התורה עלולים היו להישכח לעד ח"ו.

לכן קיבל ר' חנינא בן תרדיון על עצמו ללמד לתלמידיו הגדולים את הסוד הנורא הזה, את השם המפורש. אולם מכיון שעשה זאת בפני הישיבה כולה ולא רק בפני תלמיד אחד או שנים, או בפני קבוצה קטנה, נענש ר' חנינא על כך. עבור התנא הקדוש, הגדול והמופלא, מספיק היה בחטא שכזה כדי להתחייב שריפה על ידי הרומאים.

אשה כשרה עושה רצון בוראה

אולם הגמרא ממשיכה ומספרת שמלבד ר' חנינא עצמו, הרגו הרומאים גם את אשתו, ומבארת הגמרא שהטעם שנגזר עליה עונש זה הוא משום שלא מיחתה בבעלה על כך שהגה את השם הקדוש בפרהסיא.

והנה ידוע מה שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו פרק ט) "איזוהי אשה כשרה, כל שעושה רצון בעלה". אשה יהודיה משתדלת, כפי יכולתה, לשמוע בקול בעלה, ושאפתה היא לשמחו ככל שניתן. אם כן, מתעוררת השאלה - מה היה מצופה מאשת ר' חנינא בן תרדיון? האם עליה להתערב בתוכן השיעור שמסר בישיבה? הלא זו היתה הכרעתו של בעלה, הגדול שבגדולים. היה זה פסק הלכה, שצורך השעה מחייב ללמד את השם הקדוש ולהגות אותו בפני תלמידיו. כיצד היה עליה לפעול כנגד בעלה, גדול הדור?

התשובה היא, שאסור לנו לשכוח את הקב"ה אף פעם! גם אשה צדקנית, המבינה את תפקידה להכניע עצמה לבעלה; גם אשה שבעלה הוא גדול הדור - מכל מקום, הקב"ה קודם לו!

ואם הוא מצווה שלא לכבדם - שוב אין כאן מצוה, ואיננו עושים זאת.

“האומר לאביו ולאמו...”

נתאר לעצמנו אדם, שכמה מכבשיו של אביו ברחו מהדיר ועשו את דרכם אל בית הקברות. האב קורא לבנו ומבקש ממנו: “חיימק’ה, רוץ מהר והבא את הכבשים, לפני שמישהו יגנוב אותם!” אולם הבן עונה: “אבא, איני יכול! אנחנו כהנים, ואסור לכהן להיכנס לבית הקברות!” האב והאב עומדים ומתחננים בפניו: “מהר, הכבשים עלולים להיגנב!” אולם הבן לא נע ולא זע, שכן הוא יודע ש“אני ה’ אלקיכם” - ה’ בלבד הוא החשוב בעיניו, ורק בקולו אנו שומעים! הבן יכול לומר כמה מילים של פיוס: “אבא, אמא, אני מצטער”, אולם אסור לו להיכנס.

מטעם זה, אומרת התורה שאין מצוה לכבד אב ואם שאינם נאמנים לה’ ולתורתו. אנו מכבדים אותם משום שכן הוא ציווה אותנו, ובזה שאנו מכבדים אותם, אנו מכבדים אותו. פעם התקשרה אלי אשה ושאלתה בפיה: היא בת יחידה לאמה המתגוררת בעיר אחרת - האם כדאי לה לנסוע לבקר את אמה? בתחילה חשבתי - למה לא? מדוע שלא תיסע לבקר אותה? אולם שאלתי אותה איזה אורח חיים מנהלת אמה, והיא ענתה לי שהיא חיה עם נכרי ר”ל. אמרתי לה, “היא כבר לא אמר. עליך לבחור בין אמך הביולוגית לבין אביך שבשמים, אולם אינך יכולה לקיים את שניהם”. אני יודע שזו בחירה לא קלה, אולם אין מנוס ממנה.

אולם הדברים נוגעים גם למי שברוך ה’ זכה להורים שומרי מצוות, הנאמנים לה’ ולתורתו. לעתים קורה שהאם מתקשרת לבתה ומתחילה להתלונן על השכנה. על הבת לזכור מיד שנכון, אמא חשובה מאוד, אולם ה’ קודם לה! אסור לך לשמוע לשון הרע! לפעמים צריך למצוא דרך לסיים את השיחה, לדוגמא, “אמא, אני מצטערת, אני חייבת לסיים, העוגה נשרפת לי בתנור!” מוכרחים למצוא תירוץ כזה או אחר, כי ה’ קודם לכל.

ומה קורה במציאות? לעתים קרובות, הבת ממשיכה להאזין ללשון הרע שאמה מספרת לה. אלו הם מעשים שבכל יום! וזה קורה משום שאנחנו מוקסמים כל כך מבני אדם, עד שאנו שוכחים את הקב”ה.

שבחיו של צדיק

רבי נפתלי אמסטרדם זיע”א, תלמידו הגדול של מרנא ר’ ישראל סלנטר זיע”א, נהג לספר אודות רבו, שלא הסיח את דעתו מעבודת ה’, גם כאשר היה משוחח עם בני אדם. והנה, לכאורה ניתן היה לשבח את רבו בשבח גדול יותר - כגון, שגם כאשר אכל, הוא לא שכח את בוראו. הרי האכילה היא פעולה גשמית, ולחשוב על ה’ באותו זמן, זהו דבר יוצא דופן בהחלט.

לכבד כל יהודי, מ”מ, לא תמיד נותן הקב”ה רשות לכך, נמצא שכעת אין מצוה לברכו ולכבדו. לא זו בלבד שמצוה אין כאן - עבירה גדולה יש כאן, כי פירוש הדבר ששכחת שה’ תמיד קודם לכל.

דוגמא זו אינה נוגעת רק קודם התפילה. נאמר שאתה הולך לפגוש את המחנות שלך, אשר הגיע לביקור. אתה ניגש אליו וקורא: “אה! כמה טוב לפגוש אותך שוב!” ברגע זה אתה חושב רק עליו - וזו בעיה! כי שכחת את ה’. ה’ הוא זה שצווה אותך לנהוג בידירות עם המחנות, וכאשר אתה עושה זאת, אתה מכבד את הקב”ה, שהרי אתה שומע בקולו.

חייבים לחשוב על כך - אחרת נכשלנו! להתלהב מבשר ודם ולשכוח מה’?! וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו?! זכור זאת! בשעה שיוצאים עשרות אלפי איש לקבל את פניו של גדול הדור - המעמד עושה עליך רושם כביר! אולם אסור לאבד את הראש - תכלית המעמד הזה הוא לכבד את השי”ת, ואסור לנו לשכוח את זה!

כבד את אביך שבשמים

דוגמא נוספת: התורה מצווה אותנו, “כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ” (שמות כ, יא). לשמוע בקול ההורים זו מצוה עצומה. כאשר אמך מבקשת ממך להוציא את האשפה - הרי שזו מצוה ממש כמו הנחת תפילין. אל תדחה את המצוה למאוחר יותר ואל תנסה להתחמק ממנה, אלא חטוף אותה בשתי ידיך! יש כאן הזדמנות נפלאה, שאסור להפסיד אותה!

אולם המשנה (בבא מציעא לב, א) מלמדת אותנו ש”אם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו”, ומבארת הגמרא את מקור הדין, “ת”ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר לא ישמע לו שנאמר (ויקרא יט, ג) איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה’ - כולכם חייבין בכבודי”.

מה למדנו מכאן? שלמילים של אביו ואמו אין שום ערך מצד עצמם, אלא כל חשיבותם היא מכח שכן ציווה ה’ - לכבדם ולשמוע בקולם. זו הסיבה שאנו מכבדים אותם - משום שזו מצוה, אולם אם הם מצווים אותנו לעבור על רצון הבורא - שוב אין כאן מצוה. וזהו הטעם שהמכבד אביו ואמו הרי הוא כמי שמכבד את השי”ת, כמבואר בגמרא שם, כי בזה שהוא מכבדם, הוא שומע בקול ה’ ומכבדו.

כתב החובות הלבבות (שער עבודת האלקים פ”ה), שכל כוונתו של עבד ה’ היא אך ורק “לכבדו לבדו” - לכבד את השי”ת בלבד! ואם ישאל השואל: הלא נצטוונו לכבד אב ואם, וכיצד הדבר מתיישב עם כך שאנו מצווים “לכבדו לבדו”? התשובה היא, שדעתנו תמיד ממוקדת בקב”ה. אנו מכבדים אב ואם משום שכן ציווה אותנו ה’. אין לנו דבר בחיינו מלבד השי”ת, ולכן אם הוא מצווה לכבדם - אנו עושים זאת בשלמות,

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

פגישה היסטורית

הנושא הזה עליו אנו מדברים, היתה נקודת ההכרעה של אותה פגישה בין שני גדולי עולם. מצד אחד ניצב מלכי צדק, הכהן לקל עליון אשר יכול היה להיות אביהם של עם ה'. ומהעבר השני ניצב אברהם אבינו, זה שירש את תפקידו לבסוף. אותו רגע, הרגע בו ניצבו זה מול זה, הוא זה ששינה את פני ההיסטוריה לעד. "ברוך אברהם" אמר מלכי צדק, מתוך התלהבות מאיש ענק זה. הוא הציב את אברהם לפני ה'! ואכן הוא תיקן את עצמו מיד ואמר, "וברוך קל עליון אשר מגן צריך בידך".

באותו רגע, איבד שם בן נח את ההזדמנות להיות אביהם של ממלכת הכהנים. הנבואה של "וישכון באהלי שם" התקיימה - שכינת ה' שורה בזרעו של שם, אולם מעתה היא הוגבלה לזרעו של אברהם. והעיר "שלם" העתיקה, עירו של מלכי צדק, הפכה לירושלים, שעתידה להיות עירם של בני אברהם. השם "ירושלים" מורכבת משני מילים: "ירו" פירושו "עיר" בשפתם העתיקה של הכנענים, ו"שלם" פירושו שלמות. הוי אומר, ירושלים היא עיר השלמות.

בונים מחדש את ירושלים

שנים רבות לאחר אותו מפגש גורלי, בני בניו של אברהם אבינו כבשו את ארץ כנען, ובימי דוד נבנתה העיר ירושלים, והואצלה בה השלמות באופן עוצמתי יותר מאי פעם, שכן כעת היא יושבה על ידי זרעו של אברהם, עם ה' אשר אצלם הקב"ה הוא "קל עליון" - והוא ורק הוא הנושא החשוב ביותר בדעתם, הדבר הראשון, הקודם לכל דבר אחר.

ולכן, מבטיח ישעיהו הנביא, העם אשר אצלו "ברוך קל עליון" קודם לכל דבר אחר, עתיד להתקבץ שוב יחד אל עיר השלמות. באותו הזמן, נשוב למדרגתנו הראשונה ונצמד בעקבותיו של אברהם אבינו, אשר לא שכח את בוראו, ולו לרגע קל. זהו שאומר הנביא, "אֲחֵרֵי כֵן יִקְרָא לָךְ עִיר הַצֶּדֶק קְרִיָּה נְאֻמְנָה" (ישעיהו א, כו) - שכן אין דבר צודק יותר מאשר לזכור תמיד שאנו עומדים בפני הבורא יתברך שמו.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

ה' לנגדי תמיד

במהלך היום, אנו באים במגע עם מגוון רחב מאוד של אנשים, פעמים רבות מאוד. כל מפגש שכזה, מהווה הזדמנות לתרגל את הנושא עליו דיבר הרב זצ"ל. בכל פעם שאנו מדברים עם מישהו, אנו ניצבים בפני נסיון: האם אני זוכר שאני עומד בפני ה', ושהוא קודם לכל?

פעמיים ביום, כאשר אני משוחח עם אדם אחר, אשתדל בלי נדר לחשוב על עובדה זו, שאני עומד כעת בפני ה' יתברך. כמו כן, אשתדל באותן שתי פעמים, שכל מה שאעשה או אומר, יהיה רק על פי רצונו של הקב"ה.

אולם אם ר' נפתלי בחר דוקא את השבח הזה, אות היא שהוא ראה בזה הישג מיוחד במינו - לא לשכוח את השי"ת, גם בשעה שמשוחח עם חבריו. הסיבה לכך היא, שהיסח הדעת הגדול ביותר, התופעה המעניינת ביותר ביקום כולו הוא בן אדם אחר. אין בעולם דבר מהמם ומרשים יותר מאדם אחר, ולכן כאשר ר' נפתלי חפץ היה לשבח את רבו - הוא בחר בנקודה זו. ר' ישראל, בעודו משוחח עם בני אדם, הצליח להתגבר על הסחת הדעת שגורם בן שיחו, ולרגע לא שכח שהקב"ה מאזין לכל מילה, ושבעיניו צריכים אנו למצוא חן. אם אתם חושבים שזהו דבר קל - נסו זאת בעצמכם.

שיחה שאינה נאה

אם תאזינו לשיחותיהם של בני אדם, תיווכחו כיצד כל אחד מהם מוקסם מחבירו ומנסה לרצות אותו. אם תשימו לב, כל שיחה היא נסיון למצוא חן בעיני השני. כל אחד מנסה להתאים את עצמו לבן-שיחו, להסכים עמו, להתחנף אליו. כמובן שכך הוא הדבר אם אתה משוחח עם מישהו חשוב יותר ממך - אתה נמס בפני אישיותו, אולם, במדה מסוימת זה נכון בכל שיחה בין שני אנשים.

שימו לב כיצד אנשים יושבים ומאזינים לחבריהם ואומרים, "כן, כן!" יתכן שחבירך מדבר דיבורים גרועים ביותר, וכעת אתה מוסיף שמן למדורה! יתכן שהוא מדבר דברי לשון הרע, דברי רשע, ליצנות, טיפשות - כל דבר רע, אולם אתה ממשיך לנענע בראשך, כי ה' לא נמצא בראשך.

אשה הולכת ומספרת לחברותיה על המריבה שהיתה לה עם בעל המכולת, וכולן מטות אוזן. אנשים מדברים כנגד הבוס, וחבריהם מאזינים ברב קשב. ומדוע זה קורה? משום שהם לא למדו את השיעור החשוב הזה, שהקב"ה תמיד קודם לכל. אנחנו כל כך מוקסמים מבני האדם, עד שאנו שוכחים את השי"ת.

עלינו לזכור יסוד זה תמיד! בפעם הבאה שאתה יושב באוטובוס, ולידך מתיישב ידיך הטוב, אשר מתחיל לספר לך על הבעיות שלו עם הבוס, אתה מהופנט מאישיותו, ומתחשק לך לומר בתגובה, "כן נכון!" לא! אל תאמר זאת! זכור את מה שלמדנו כעת - ה' קודם לכל! אל תאמר "כן, כן", כי בזה אתה מעודד אותו ומסכים עמו. מגין לך שהוא צודק? אולי הוא טועה בטענותיו? האם הבוס נמצא כאן כדי להגיב עליהם? אתה מקבל לשון הרע! שכחת לגמרי מה' מכח קסמו של חברך.

אם אתה מסוגל לכך, אזור כוחות ואמור לחברך כך: "ראה, אולי אתה טעית?" הרי יתכן שהוא טעה, לא? או שתאמר לו כך: "ראה, אני לא הייתי נוכח, ואיני יכול לדעת האם הצד שלך בסיפור הוא הצודק". זהו אדם הזוכר את השי"ת כאשר הוא משוחח על אחרים. ואם אינך מסוגל לומר כך, ישנם דרכים אחרות לשים את ה' לפני חברך. תוכל לרדת מהאוטובוס ולהמתין לאוטובוס הבא. זה יעלה לך כמה גרושים, אבל דע לך שזו השקעה כדאית ביותר, משום שפירוש הדבר הוא שאתה זוכר את השי"ת. אך מי ששוכח מה', ומניח לעצמו להיות מכושף מאישיותו של חברו - נכנס לצרות!

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

פרושים וביאורים על סדר התפילה

שאלה:

כיצד ניתן לגרום לאנשים להפסיק לדבר בשעת חזרת הש"ץ וקריאת התורה?

תשובה:

צריך להראות להם את מה שכתב השלחן ערוך (או"ח סי' קכד ס"ז), "לא ישיח שיחת חולין בשעה שש"ץ חוזר התפילה, ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו". כל עוד לא מדובר בסכנה - הרי שכל דיבור אחר הוא בכלל "שיחת חולין", וגדול עונו מנשוא וגוערים בו. מי שרואה אדם אחר מדבר, עליו לומר לו: "ששש!"

"וגדול עונו מנשוא" - פירושו שאין לזה מחילה. זהו דבר איום ונורא! מדוע אין לזה מחילה? כי זהו עוון של חילול ה'! בשעה שכולם עומדים בבית הכנסת, והש"ץ מדבר עם הקב"ה בשליחותם, ובו בזמן פונה לך זה לשכנו לספסל ומתחיל בשיחת רעים, פירושו של דבר שהוא מבלט את כל מה שמתרחש כאן. אין שום דבר ששווה בערכו לרצונותיו הקטנוניים והבלתי חשובים. זהו חילול ה'! גדול עונו מנשוא! גם אם ישוב בתשובה, אין כפרה לעוון זה!

צריך לחזור על הדברים שוב ושוב באזניהם של המדברים. ואל תטענו "אסור ללמד חובה על עם ישראל", הרי השלחן ערוך הוא זה שכותב כך, אז מה אתם טוענים, שלא נלמד שלחן ערוך? חייבים לגעור בהם שוב ושוב, ולבסוף, יום אחד, יהיו כאלה שיקשיבו.

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ראה נא בעינינו - אף על פי שהוא יתברך רואה תמיד בלי היסח הדעת ואת הכל הוא רואה, מכל מקום יש ראייה מיוחדת של רחמים. כמו אדם שיודע בעניו של חברו אינו נרגש כל כך עד שיראה בעיניו ממש, ויצא אל אחיו וירא בסבלותם (שמות ב, יא), כמו כן כביכול אין מדת הרחמים מתעוררת כראוי עד שתהיה ראייה של מעלה המיוחדת לענין הזה. ראייה זו מתעוררת על ידי תפילת המבקש, ומתעוררת ביותר על ידי הכרתו כי ה' רואה. וההכרה שלנו באה על ידי אמירת התפילה וההתבוננות בה.

ורובה ריבנו - לא אמר וריבה בעדנו שאז היה במשמע שאין אנו משתדלים כלל, אלא אמר וריבה ריבנו שאפילו כאשר אנו משתדלים בכח ובגבורה אף אז אנו מיחלים רק לעזרתך שאתה תריב לנו וכל מה שתצליח השתדלותנו הוא אך מפני שאתה עשית.

וגאלנו מהרה - אל נא תמתין עד שנהיה כולנו זכאים כי זה יארך. גאולה היא לשון המציינת פדייה של דבר שהוא שלו ומבקשים אנו גאולה בעבור שאנו מכירים כי אתה הגואל ואנו שלך.

ברוך אתה ה' גואל ישראל - לשון הווה [גואל], לא כמו סיום ברכת אמת ויציב [גאל], כי כאן מציין ההווה המתמיד, ושם הוא הודאה על הגאולות שעברו.

הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי (תהלים קג, ג). התשובה והסליחה מצלת לא רק מעינים ויסורים, אבל גם מחוליים, וכן מרפאהו. כי עיקר סיבת החולי הוא להזכירו על עונותיו, ואחרי התשובה והסליחה, אין צורך במכה. ושב ורפא לו (ישעיה ו, י). ולכן מתפללים עכשיו על הרפואה.

לרגל היארצייט העשירי של מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצ"ל י"א חשוון תשע"ב

יריעה מרתקת על הרבצת תורה של מרן רה"י ובפרט בעידוד תלמידיו ללימוד וכתובת חידושי תורה

שליחור בהיכל הישיבה

כמה שנים לאחר נישואיו החל רבינו למסור שיעור בעיון. בתחילה החל למסור לקבוצה מצומצמת באחד מחדרי הישיבה, כשהתברר הספסלים, עבר השיעור לאוצר הספרים שם נאמר השיעור יום יום בפני קבוצת בחורים מובחרים מבני הישיבה.

בשנת תשמ"ב לאחר שמרן ראש הישיבה הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל חדל לומר את שיעוריו מחמת מחלתו הקשה, החל רבינו למסור את השיעור בחדר השיעורים הגדול של הישיבה.

היה לומד בתחילה את הגמרא וביאר את הפשט מילה במילה בסוגיא עצמה ביסודיות. בתחילה היה לומד את הגמרא בלי לקרוא אפילו את פירוש רש"י. רק לאחר שבירר היטב את דברי הגמרא, הקריא את לשון רש"י וביאר היטב את כוונתו. כשכתב רש"י שלא כהפשט הפשוט ביאר את כוונתו מדוע מה שכתב ומה הפשט במה שלא כתב. לאחר מכן למד את התוספות ושוב בירר היטב, במה מחולקים דבריהם מרש"י, ומדוע לא סברו כמותו. רק כשגמר להסביר היטב את עומק פשט הגמרא על פי רש"י ותוס', נפנה ללמוד את שאר שיטות הראשונים וגדולי האחרונים.

התמסרותו לכל אחד מבני השיעור היתה מופלאה. הוא הרגיש אחראי שכל אחד יבין היטב את הדברים לפי רמתו. דרכו היתה לשתף את הבחורים במהלך השיעור, וידע והרגיש היכן עומד כל אחד מהם ולפי זה היה מחבר כל אחד מהם לנאמר בשיעור, על ידי שדיבר עמו על החלק שכן הבין, וכך קידמו הלאה, כך שאף אחד לא איבד את הקשר לשיעור. כשבחור לא הבין, לא אמר לו, לא הבנת, רק היה אומר הבה נראה מה הפשט, והיה מסביר שוב את הפשט האמיתי. גם בחור שהתעקש על דבר לא נכון, נזהר רבינו שלא לביישו והיה אומר: "מסתמא כוונתך לומר כך וכך", כך העמיד דברים על דיוקם בלי לביישו.

אחד מתלמידיו שגדל לתלמיד חכם חשוב מספר איך יישר אותו רבינו בתחילת דרכו, כדרכו הוא עודד אותו לומר דברי תורה בפני בני החבורה, לאחר ששמע את הדברים אמר לו: "דיברת נפלא, ה"שטיקל תורה" היה מצויין, אלא שהצגת הדברים בפני הציבור לא היתה טובה. ולימד אותו איך לסדר את חידושו.

על חינוכו של רבינו לעמל המחשבה, מספר אותו תלמיד, שרבינו אמר להם שלאחר שהוא גומר ללמוד היטב פשט בסוגיא הוא פותח את אחד הראשונים ורואה מה הוא מעורר על הגמ' או על רש"י ותוס' ולא משלים ללמוד את דבריו.

אלא סוגר את הספר ומנסה לחשוב מה אפשר לתרץ בעצמו ולאחר שהתאמץ וחשב היטב על הדברים, פתח את אותו ראשון וראה מה שמתרץ ואז עמל להבין למה אמר דוקא מה שאמר ולא את התירוצי שעלה בדעתו, כך חניך לעמול ולהתייגע, הפוך בה והפוך בה דכולא בה.

הקשר של תלמידי השיעור איתו, לא הסתכם בזמן השיעורים והחבורות. הם היו כרוכים סביבו בכל שעה אפשרית, והוא השקיע בהם כוחות עצומים לגדל כל אחד מהם בנפרד. הוא היה מוצא זמן ללמוד עם יחידים או בקבוצה, שתיים או שלש יחד. כך גם בשבתות ובימי בין הזמנים ואפילו כאשר נסע בבין הזמנים עם בני המשפחה לכמה ימי מנוחה, לקח איתו את הבחורים שלמדו איתו בחברותא.

"ריידן אין לערנען"

בנפשו היה לחנך את תלמידיו לומר חבורות, הבחורים וגם אחדים מחבריו בישיבה התפלאו הלא הם עדיין בחורים צעירים וברמה שלהם אין להם חידו"ת שראויים לאומרם בציבור. לנגד עיניהם של הבחורים עמדו אריות הישיבה, האברכים החשובים שמסרו שיעורים וחבורות והרעישו את הישיבה בגאונותם, הם לא הבינו איזו שייכות יש להם לזה? אולם רבינו לא הרפה מהם. לדידו צריך ליצור "מחייב" גם אם לא מתחילים מיד לדבר ברמה גבוהה. הוא ביקש מכל אחד שישתדל לומר ועשה כל מאמץ שיצליחו, הוא הדריך, כיוון והראה את הדרך, היו בחורים שניסו ולא הצליחו לחדש, והוא הקדיש זמן רב בנסיון להוציא מהם

סאון לשיקל הורה ספי אחד סבני הישיבה

הערה או קושיא, ואז אמר מהלך בביאור הענין, עד שהרגישו שחידשו וביקש מהם לומר את החידוש בפני בני השיעור.

כדי להגדיל את המעמד ביקש מבחורים חשובים ומבוגרים שיכנסו לשמוע את אותו בחור, שיתערבו ויוסיפו ראיות וכד'. הוא השריש בתלמידיו שהדרך לגדול היא רק כאשר מלבד העמל בלימוד מקדישים זמן לסייע לאחרים להתקדם בלימוד ורק כך גדלים, מי שחושב שיבדיל את עצמו לגמרי מהציבור וכך יגדל, זו טעות שהצמיחה היא מכח הציבור, כמליצה השתמש במאמר התנאים בהגדה של פסח: "לפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר", חייבים שייכות עם הציבור.

אזירה זו של ריתחא דאורייתא רוממה את בני החבורה, בעיקר את הצעירים שבהם ונטעה בהם שאיפות לעמול, להבין היטב את מהשלומדים ולחדש חידושי תורה. לפעמים, תוך כדי השיעור או הלימוד בחברותא עם כמה

בחורים, פרץ ביניהם ויכוח בין הבחורים בהבנת הפשט בסוגיא, רבינו לא היה מתערב, ניכר היה שהוא נהנה להקשיב לויכוח, גם אם היה ארוך, הוא היה מביט בהם בהנאה וסיפוק, ורק כשמיצו את הוויכוח הביע את דעתו בנידון.

היו מהתלמידים שתמהו האם לא ראוי היה שיכריע מיד, מי מביניהם הצודק, שכן מה הענין לתת להם להתווכח דקות ממושכות, אולם בהכירם את רבינו ידעו שענין זה בנפשו, שלא יסתפקו בזה ששומעים ומבינים, אלא שהדברים יחיו בליבם.

אחד התלמידים מספר איך עודד רבינו ענין זה של ריתחא דאורייתא. אותו תלמיד הציע מהלך בפשט הסוגיא ורבינו היה חלוק עליו, התלמיד לא וויתר והביא ראיות, אולם כדרכה של תורה גם רבינו לא וויתר והביא ראיות לציידו. כך התארך הוויכוח זמן רב לעיני ולאזני כל התלמידים, כאשר כל אחד מהם מתבצר בעמדתו.

למחרת פתח רבינו את השיעור, בו הרצה את שיטתו בסוגיא ואמר: "שיעור זה מוקדש לכבודו של פלוני" (אותו בחור שהתווכח ביום האתמול ועמד על שלו ולא נכנע).

"וכל זה איננו שוה לי"

חשוב היה לו מאוד, שבני החבורה יבואו לדבר איתו אחרי השיעור, לדון, להוסיף או להתווכח. מרגלא בפומיה לומר שיש ללמוד מהמן הרשע, את ה"וכל זה איננו שוה לי". להרגיש תמיד רעב וחסרון, כשם שאצל המן הרשע היה לו הכל בשלימות, עושר, בנים וכבוד בלי סוף, ולמרות זאת העובדה שיהודי אחד לא נתן לו כבוד גרמה לו להרגשה שהכל לא שווה לו. כך צריכה להיות השאיפה אצל בן תורה, אפילו אם הוא למדן ויש לו ידיעות נרחבות, צריך לשאוף תמיד לעוד.

היה רגיל לומר בשם מרן ראש הישיבה שה"ת הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, שמי ששומע דבר תורה ואין לו להוסיף הערה, הארה, או תירוץ, אות הוא שלא הקשיב היטב.

רבינו הצליח להשריש יסודות אלו בלב תלמידיו. כמחזה קבוע ניתן היה לראות את תלמידיו מלווים אותו בדרכו מהישיבה לביתו, וכן כשהלך לשמחות היו עומדים סביבו ומדברים עמו בלימוד. תושבי רחוב מגוריו, לא יכולים לשכוח את המחזה המרהיב, איך הוא צועד ברחוב בקומתו התמירה, כולו אומר כבוד ועדינות של צלם אלוקים, כשמסביבו עדת תלמידים שמשוחחים איתו בלימוד.

אמן הרב ש

היה טבעי אצלו שכל זמן ועת הוא קודש ללימוד התורה. מספר תלמיד קרוב, רבי אורי טלסניק, שבשנה אחת ביום הפורים התקיימה בישיבה מסיבת פורים. כטוב לב המלך ביין, כאשר רבינו והתלמידים, בתוכם ר' אורי עצמו שתו והתבשמו כמצוות היום, ביקש ממנו רבינו להתלוות איתו לבית חותנו ראש הישיבה הגאון רבי ביינוש זצ"ל. בדרך דיבר איתו בלימוד בסוגיית חרדל בבבא בתרא שנלמדה אז בישיבה.

אומר רבי אורי: "הליכה זו עשתה עלי רושם, והטביעה בי את החותמת של בחור ישיבה", אפילו בפורים, בעיצומה של השמחה, לא נוטשים את הסוגיא.

עם אחדים מבני השיעור עשה קביעות, ללכת פעם בשבוע בשעות הערב לדבר בלימוד עם הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל בביתו, לאחר מכן המשיכו ללכת בלעדיו. מפעם לפעם לקח את בני השיעור לדבר בלימוד עם גדולי ישראל בירושלים ובבני ברק. לא אחת נכנס איתם להגאון הסטייפלר זצ"ל. בני החבורה השמיעו בפניו מחידושי תורתם ונעשה ריתחא דאורייתא, מה שהשאיר עליהם רושם עצום.

כשנוכח הגאון רבי נחום זצ"ל בהשפעתו של רבינו על תלמידיו, עד כמה הם גדלים ומתרוממים, התפעל מהצורה המיוחדת בה מצליח רבינו להשפיע עליהם.

העמל בהכנת השיעורים

הכנת השיעורים היתה כרוכה בעמל רב, בלימודיו עם החברותות היה עמל שוב ושוב להבין היטב כל דבר, הן בהבנת השקלא וטריא בסוגיא בבהירות ועומק, והן בתשומת לב לכל פרט. בייחוד טרח ועמל, כאמור להראות שכל אחד מרבותינו הראשונים צועד לשיטתו בביאור הסוגיות, וכאשר הדבר לא תאם, טרח להבין מדוע.

כל "זמן" היה מתחיל, אצל רבינו, ביום שבו סיים לומר שיעור כללי על המסכת הקודמת. שנה אחת בתחילת חודש ניסן הגיע אחד החברותות ורבינו למד איתו את הדף הראשון במסכת גיטין. בתוך דבריו הוא עורר קושיה ולא מצא לה מזור.

כדי לתרץ את הסוגיא החליט לעמול ולהבין היטב את הסוגיא. הוא נטל את עטו והחל לסכם את מחלוקות רש"י ותוס' בעמוד הראשון של המסכת, אולי מתוכן ימצא מזור לקושייתו אך לא הצליח. במשך כל ימי "בין הזמנים" כולל ימי חול המועד, יום יום הקדיש יום יום פרק זמן לעסוק בקושיה זו ולא הצליח, שוב ושוב היה מסדר בכתב את שיטות הראשונים ומנסה מתוכם לעמוד על ביאור הענין ולא הצליח. אפילו יום לפני תחילת הזמן אמר לחברותא שהדברים עדיין לא מסודרים אצלו כדבעי. למחרת אמר שיעור נפלא ובו מהלך בנוי לתלפיות בביאור הענין. כששאלו החברותא לאחר מכן מתי התבהרה אצלו הסוגיא עליה חודש שלם, השיב שרק ביום האחרון הצליח להבין היטב וזה היה השיעור.

בדרך לימודו היה עמל ויגע על כל מילה ואות ובכל סוגיא שלמד נערמו קושיות, הערות ותמיהות, והיה עמל ליישבם מתוך עיון והעמקה בדברי רבותינו הראשונים עצמם.

עודד כתיבת חידושי תורה

עוד בטרם התעטר רבינו בראשות הישיבה, עסק רבות בעידוד תלמידיו וכל בני הישיבה בענין של העמל לחדש חידושי תורה. הוא היה אומר שענין זה של חידושי תורה היו בנפשו של דודו ראש הישיבה הגאון רבי אליעזר יהודה, שאמר שכדי לגדול בתורה צריך לחדש ולכתוב.

רבינו ראה בענין מעין תנאי של פקדון הישיבה שהופקד בידו. היה מספר ששמע מהגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל שלא לחינם המריץ רבי אליעזר יהודה זצ"ל כל כך להעלות את חידושי התורה על הכתב דוקא, משום שידע את התועלת הרבה שכתבה מביאה להמשיך לחדש ולעלות בתורה.

בנוסף היה מרגלא בפומיה דברי הנצי"ב מוולז'ין זצ"ל שהתורה שנשארת לאדם לנצח, היא התורה שזכה לחדש בה. ומה הכוונה לחדש? שזוכה להבנה מעמיקה בדברי חז"ל או הראשונים. רק תורה כזו הופכת לחלק נצחי באדם, ועליה נאמר: "וחיי עולם נטע בתוכנו".

כדי לעודד את בני הישיבה להוציא את חידושיהם, הגה רבינו את הדפסת כרכי "יד אליעזר", קובץ חידושי תורה של ראשי ואברכי הישיבה. הוא לא הסתפק בכך שיזם את הופעתו, אלא, היה עובר בעצמו על כל דברי התורה שכתבו האברכים הצעירים. היה מעיר או מוסיף על הדברים הנאמרים, ותמיד היה מעודד ודוחף שיכתבו עוד.

היו אברכים שהיו סבורים שהם אינם מסוגלים לכתבה ורבינו על ידי שעודד אותם לכתוב, הוציא אצלם כח זה אל הפועל. כשנה לפני פטירת חמיו הגה רעיון חדש. לכנס לאכסניה אחת גם הערות קצרות שחידשו בני הישיבה על הסוגיות. מידי חודש בחדשו הגישו האברכים הערות קצרות שהתעוררו להם בלימודם, ולאחר מכן כינסו את ההערות המובחרות בספר. מאז יצאו כמה כרכים של "יד אליעזר" על כמה מסכתות.

אחד מבני הישיבה שלמד עם רבינו בחברותא בשנים האחרונות יחד עם עוד אחד מבני הישיבה סיפר שלפעמים באמצע הלימוד כשהתעורר ספק או חקירה, היה רבינו מבקש מאחד שיעמוד על דעתו בסברא אחת ומהשני ש"ייצג" כביכול את הסברא השניה, כך מתוך וויכוח זה ביניהם התבררו הדברים בצורה הבהירה ביותר.

עד כמה היה ענין זה של חידושי תורה חיי נפשו, בישיבה היה ידוע שמי שרצה באמת לשמח את רבינו או שהיה מעוניין לבקש משהו ורצה שדבריו יתקבלו, העצה היתה לומר לרבינו שטיקל תורה, בפרט אם היה "שטיקל" טוב וזה יהיה ה"שוחד" שידבר אליו.

גם במשפחת רבינו ברור היה ששמחה משפחתית תהיה שלמה, רק אם בשמחה ייאמר "שטיקל תורה" ברבים. כך היה בשמחות הנישואין של חתני רבינו שנאמר בהם "שטיקל תורה", וכך בכל השמחות, אפילו בקידוש להולדת בת ואפילו בשמחת שלום זכר שאל פעם את אבי הבן אם הכין שטיקל תורה, ברור לכולם שזמן של שמחה הוא זמן של השמעת מערכה של חידו"ת.

אם מרן הגר"ד פארגסון

מלגות לאומרים 'חבורה'

מאז שהתעטר רבינו בראשות הישיבה הודיע ברבים, שדלתו פתוחה בפני כל מי שרוצה להשמיע בפניו "שטיקל תורה". ואכן, הוא היה שומע היטב, מתעניין, מעיר פה ושם, ותמיד מעודד. כמו כן ייסד את ענין התשלום על חבורות, כאשר כל אברך שהגיש בכל חודש שתי מערכות של דברי תורה בנות שש עמודים, היה מקבל עליה מלגה מיוחדת בת אלף שקל. בתחילה היה רבינו בודק בעצמו כל מערכה, אולם כאשר התרבו המשתתפים ונשלחו מאות מערכות, הוא מינה בודקים מיוחדים שיעברו על החבורות לראות האם הם דברים ראויים, כאשר כל דבר תורה היה נבדק על ידי הבודקים ונמסר לידי רבינו עם סימון מיוחד: "חלק", "חלק חדש", "מקובל" כדי להגדיר האם הדברים טובים וחדשים ואולי בגדר "ישיבישע רייד" המפורסמים.

ענין זה היה בנפשו, הוא עודד מאד את הכותבים, והיה מחמיא להם על מה שכתבו ובכל הזדמנות היה ממריץ אותם לכתוב שוב ושוב ולבוא להראות לו מה שכתבו. אחדים מהם סיפרו שהיה מזכיר להם על מה נסוב ה"שטיקל" שכתבו בפעם הקודמת, בציין את הנאתו המרובה מהדברים, דבר שגרם להם להתאמץ ולהמשיך לעמול ולזכות לחידושי תורה לאמיתה של תורה. היו אברכים שצמחו לתלמידי חכמים ומרביצי תורה כתוצאה מפעולה זו.

אחד מהם סיפר שהיה לומד ביגיעה, מתוך מגמה לראות את עומק העניינים בכל סוגיא, ולא אחת כאשר ישב וכתב את חידושו,

ראה לפתע מבעד לחרכי התריס את ניצוצי השחר, הוא נהנה מתלמודו ולא שם לב שעוד לא הלך לישון. כך קנה ידיעה יסודית במסכתות הש"ס בעיון לקנין עולם.

מספר הרה"ג רבי משה בן ציון זיידל: "כשנה לאחר שנעשה ראש ישיבה, ניגשנו יחד ארבע בחורים צעירים לרבינו ואמרנו לו שברצוננו לעשות סדר בינינו, שבכל שבוע יאמר אחד מאיתנו "שטיקל תורה" בתורות. ביקשו מרבינו שיציע להם אברך שיוכל להיות ראש החבורה, שיאמר גם הוא פעם בחודש, אבל בעיקר שיאזין למה שהם יאמרו ויכוון אותם.

הרב מנחם פרידמאן

לתדהמתם הגיב רבינו ואמר: "ומה רע בי". מיד קבע להם יום ושעה והצטרף גם הוא לאותה קבוצה. רבינו עצמו היה טורח טירחה עצומה לכתוב את חידושי תורתו בעצמו. למרות שבעקבות הרעידות ומצבו המוטורי התקשה מאוד בכתביה ולפעמים ארכה לו כתיבת מילה אחת חמש דקות תמימות, למרות זאת התעקש לכתוב בעצמו את חידושי תורתו ואת השיעורים.

כשהכריז על מבצע ראה רבינו ענין גדול לשלם לכותבים בזמן, כדי לעודדם להמשיך לכתוב. פעם הכריז בחבורת קדשים, שכל אברך שיכתוב "שטיקל תורה" על סוגיית "הנשרפין", יקבל סכום כסף מסוים. אחד מבני החבורה כתב ובא לביתו. כשהגיע אמרו לו בני הבית שרבינו לא מרגיש טוב, אולם כשאמר לשם מה בא, אמרו לו שיקנס. הוא נכנס וראה את רבינו שוכב על הספה. רבינו ראה את ה"שטיקל תורה", הראה לו היכן להניחו, וסימן לו בידו שיוציא מכיס החליפה, שבה היה לבוש, את סכום הכסף שהובטח. כמובן שאותו אברך הרגיש לא נעים ואמר שיבוא לקבל את הכסף פעם אחרת, אולם רבינו לא וויתר והראה לו בידו לקחת מהכיס.

גם בחורים מיישיבות אחרות, היו באים מפעם לפעם להשמיע לו "שטיקלאך תורה". אחד מהם סיפר, שהסיבה שטרח לבא שוב ושוב, למרות שלפעמים בא ולא התאפשר לרבינו לשמוע אותו מחמת השיעורים והתחייבויות קודמות, בכל זאת טרח ובא משום שראה איך למרות שרבינו לא הכירו, תמיד היה שמח לקראתו, כאילו הוא תלמיד חביב שלו, והיה שומע את דבריו בהקשבה מלאה. היה משבח ומעודד במילים חמות: "תמיד אתה אומר טוב", "גישמעק", "שטארק", "אייזן". לפעמים היה מציין שהתפעל, מפרט מסוים, מראה פלונית שהביא או מדיוק מסוים בתוך ה"שטיקל" שמצא חן בעיניו במיוחד. הוא ראה תמיד שרבינו האזין היטב לדבריו, לכן שווה היה לו לטרוח ולבוא, שכן מעולם לא נפגש עם מרביץ תורה ברמה כזו, שיהיה מעוניין לשבת איתו, לשמוע היטב את דבריו ולהגיב עליהם. פעם פגשו רבינו לאחר תקופה ואמר לו: "אני צריך להתנצל בפניך, עשיתי "מסחר" בסברא שלך ולא ביקשתי ממך רשות".

גם אתה יכול - 'שתיים עשרה שעות ליום'

האהבה הגדולה שהיתה בליבו של מנחם פרידמאן, לא אבדה גם כשבחור ירד מדרגתו והיה צורך להתנהל איתו לפי רמתו הרדודה. הוא השכיל בסבלנות לרדת ממרומי מדרגתו הנוראה בשקידת ויגיעת התורה ולהתעסק בהשתדלויות לרומם את הבחור.

כמה פעמים קרה, כשראה שבחור ירד ממדרגתו ואפילו ירדה גדולה, קרא לו והציע לו ללמוד איתו בחברותא, כמובן לפי רמתו ואפשרויותיו של הבחור.

כמה מהם גדלו וצמחו לאברכים עמלי תורה. עצם זה שרבינו עצמו למד איתם בחברותא, רומם אותם מאוד והביא אותם להשתנות. אהבתו ומסירותו הכנה לגדל ולרומם את בני הישיבה הצליחה מאוד. אחד מבני הישיבה שהיה במצב רוחני ירוד בעבודת ה', החליט להתחזק. וביקש מרבינו שילמד איתו חברותא, רבינו נענה וקבע איתו זמן ללימוד קצר משותף.

יום אחד רבינו מספר לו שהכריז בישיבה על מבצע של לימוד שתיים עשרה שעות ביממה, והוסיף לספר לו שנתן כך וכך ימים להרשמה. כשהגיעה רשימת משתתפי המבצע היה רבינו באמצע לימודו עם אותו בחור, פנה אליו רבינו ושאלו: "והיכן אתה ברשימה?" צחק הבחור, ואמר: "מה זה שייך אלי?" אך רבינו הורה לו לרשום את שמו. הבחור היה מופתע מאוד, שכן באותה תקופה בקושי למד שעה שעתיים ביום. אך חשב, רבינו הרי יודע את מצבי, ובכל זאת מאמין בי שאני שייך למבצע זה. הוא החליט לנסות יום יומיים ולראות, והוא הצליח. ביום השלישי התעייף ושכב על מיטתו בשעת לילה מוקדמת, כשהוא מנסה בכח להשלים את שעות הלימוד בעיון בספר קיצור שולחן ערוך, עד שנרדם.

הרב מנחם פרידמאן

בבוקר השכם התעורר כשהספר בידו, הוא רץ ליטול את ידיו והמשיך ללמוד במשך שעה ארוכה. כשגמר ללמוד הוא שכח את השעה המוקדמת, רץ לבית רבינו שכל כך רצה לראותו בגדולתו. רבינו התרגש לראות אותו שהוא מחובר כל כך לתורה, שהלך לישון מתוך לימוד וכך נרדם ואף כשקם למד. רבינו התרגש איתו ונישקו בחום, לאחר מכן ניגש לארון הוציא בקבוק ליקר ושתה איתו לחיים.

אותו בוקר שהבחור הרגיש טעם בלימודו, היה שעת הכרעה אצלו. הוא קיבל החלטה נחושה לשנות את דרכו. אט אט הוא עלה והתעלה, סיים את כל ימי המבצע של שתיים עשרה שעות ליום, והמשיך לעלות ברמת לימודו, הוא נישא והמשיך ללמוד כמה שנים כאברך בישיבה.

כשעזב את הישיבה לביתו שבחו"ל, עשו לו חבריו מסיבת פרידה, אז הוא סיפר בקהל עם את כל הסיפור. ציבור המשתתפים במסיבת הפרידה, שברובו היה מורכב מאברכים חדשים בישיבה, לא האמין למשמע אזניו, שאותו אברך חשוב היה פעם במצב רוחני ירוד.

(מתוך עלון "בית מדרש" היו"ל ע"י ישיבת מיר)

יריעה מרתקת על מסירות נפשו של מרן רה"י בהתרמת נדיבי עם למען ישיבתנו הק'

'על שום מה נגזר על ראשי הישיבות בדורות האחרונים לכתת רגליהם ממקום למקום באיסוף כספים למען ישיבותיהם? הלא הקב"ה יכול לדאוג לתורה גם בלי זה!' כך שואל הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א, ומשיב: 'אין זאת, אלא כדי להזמין יהודים של צורה אל מעונם של בעלי בתים ועי"ז תרבה אהבת התורה בישראל!'

בהספד על הגדל פאברסקי

זכה מרן רה"י הגרנ"צ בכל מסעותיו להרבות כבוד שמים באופן בלתי נתפס. יהודי התפוצות שנתוודעו אליו במסעותיו, התפעלו ונשתוממו מדמותו המיוסרת בגוף מחד, והיוקדת באש להבה בכל מה שקשור לתורה. אולי לא בכל מקום הצליחה המגבית עבור הישיבה, אך תמיד הצליח מעל ומעבר משאו ומתנו בענין תורה ולומדיה. כל עצמותיו אמרו אהבת תורה, כל תנועה, כל ישות ביטאה ביטול גמור לתורת ד'. יותר משהיה גדול מחזיקי התורה, היה גדול מְחַזְקֶיהָ.

הצצה נדירה לגישתו של מרן הגרנ"צ פינקל זצ"ל לנושא איסוף התרומות, ניתן לקבל באמצעות דברים שהביע בשיחה אישית עם ידיד הישיבה הרב נחום שטילרמן. היה זה כאשר רבי נחום התייעץ איתו לגבי קבלה טובה שקיבל על עצמו, לעזוב את כל עסקיו ולהקדיש את כל זמנו ללימוד התורה. הוא תיכנן לבנות לעצמו מסגרת של לימוד ש"ס בבלי, משניות ועוד. הוא התייעץ עם רבינו על כך, ושאל אם כדאי לו לתכנן תכנית רבת היקף כזו והאם יש סיכוי שהיא תצליח.

הגיב רבינו ואמר: "לא פעם חשבת, הלא אני אינני יכול כראשי מוסדות אחרים לתכנן את נסיעותי לפרטי פרטים, ולמרות זאת אני מרגיש סייעתא דשמיא מיוחדת בנסיעותי, ולמה זה כך? אלא, שכשאחד הולך לפי תכנית מסודרת, והוא יודע מראש כיצד "הוא" יצליח בתכניתו, אזי זו תכנית "שלו" והצלחתו נתונה בספק. לעומת זאת, לי הלא לא יכולה להיות תכנית ברורה, אני הרי לא יכול לזוז, לכן, אני בא לפה בדיעה ש"אני" לא עושה כלום, הכל עבור רבש"ע, אני זורק את עצמי במסירות נפש למען התורה. ואז הרבש"ע פותח את הצינורות שלו ללא גבול."

וכאן הגיע לתשובתו: "גם אתה, אל תתחשב בכל הקשיים, אם תצליח ללמוד הכל, אלא תשליך את עצמך, על כל מה שהחלטת שאתה רוצה להספיק - על הקב"ה, והוא כבר יעזור לך".

הזכות לנסוע למען התורה

נסיעותיו של רבינו היו מעל דרך הטבע. החל מהטיסות עצמן, כאשר עצם הכניסה למטוס וכל תנאיו היו קשים מאד, ובפרט בטיסות הארוכות לארה"ב שאורכות שעות ארוכות מאד, פרטים שלא התאימו למחלתו ובניסי ניסים עברו את הטיסה בשלום. נוסעים זרים ודיילים היו שואלים לא אחת את מלווייו של רבינו, איך אתם מטלטלים אדם חולה כל כך במטוס למטרת איסוף כספים לישיבה, וכי אינכם יכולים לנסוע בעצמכם? רבינו היה שומע את השאלה ומחייך ואומר למלווייו: איך נוכל להסביר להם דבר שהם לא יוכלו להבין לעולם, מהו גודל הזכות לנסוע עבור התורה.

נס נוסף: רופאו האישי של רבינו, ד"ר אדלר, התפעל מכך שבדרך הטבע אדם מבוגר שנוסע פעמים כה רבות במטוס ואינו זז כל הטיסה, מופיעה אצלו "שושנה" ברגל, אך אצל רבינו, למרות טיסותיו הרבות, רק פעם אחת בחייו לקה בשושנה.

עצם השהות בחו"ל, ההיטלטלות מפגישה לפגישה, כל תורם בשעות שלו ובתנאים שלו, היו קשים מאד. בשנים האחרונות שכרה הישיבה סנדר מיוחד שנראה כמו דירה קטנה, שעליו היה ציוד רפואי, רבינו היה שוכב על מיטה כששמיכה פרוסה עליו, והיה נוסע לאזור מסויים והיו נכנסים אליו נדיב אחרי נדיב, וגם עמך ישראל באו ליטול עצה וברכה. כך היו משוחחים איתו שעות ארוכות. לאחר מכן המשיך לאזור אחר, ושוב חזר על עצמו המחזה מחדש. מראה זה לא היה מובן לעין השכלית, כיצד רבינו מתרוצץ במצבו ממקום למקום. הנהגה הגוי שהסיע את רבינו, אמר פעם לסובבים: "האם התלמידים בארץ יודעים, מה הזקן הזה עושה בשבילים?"

מלבד הקושי הגדול במאמצים הפיזיים של מסעות אלו, ההקרבה הגדולה ביותר של רבינו היתה בכך שצריך היה לעזוב את השיעורים, החבורות והחברות, תמצית חייו, ולהתרוצץ שעות ארוכות בלי לפתוח ספר, ולהסתפק בכך שחושב בלימוד. את כל זה הקדיש למען ריבוי התורה. רבינו היה חוזר בשעות הלילה מאסיפת כספים, ובכוחות לא לו היה פותח דף גמרא ומתחיל ללמוד עד כלות הכוחות.

מתוך חרדה עמוקה לבריאותו ניסו בני המשפחה והמקורבים תמיד להניאו מלנסוע, אולם כשהיה צורך, רבינו היה זה שאמר את המילה האחרונה: "נוסעים". גיסו הגאון רבי בנימין קרליבך מספר, שתמיד היה נשאל בארצות הגולה מדוע הנהלת הישיבה מטריחה את רבינו לעשות בכל פעם מחדש את המסעות האלו במצבו הבריאותי הרופף כל כך, והם השיבו את האמת: "אנחנו לא לוקחים אותו, הוא לוקח אותנו".

"יש אלפי תלמידים בארץ ישראל שמחכים לי, אני חייב ללכת"

הוא הרגיש שהוא נוסע עבור התורה, והדבר נסך בו כוחות לא לו. פעמים רבות הגיע עייף וחלוש, כאשר טיסתו במטוס היתה טיסת לילה ולא ראה שינה בעיניו, אך למרות זאת, מיד כשהגיע לארה"ב, לאחר תפילת שחרית, היה מקפל את התפילין ומיד מבקש להתחיל את מסכת פגישותיו אצל נדיבי עם.

היה מתרוצץ ללא ליאות, עד שפעמים רבות מלווייו הבריאים התעייפו, והוא כביכול, עדיין היה במלוא המרץ. סיפר בנו הרה"ג רבי יצחק: "באחת הפעמים שנסעתי איתו לחוץ לארץ, לילה אחד, לאחר יום קשה ומפרך, כאשר כבר עמד לישון, ולצורך כך

טיפס במדרגות קשות במיוחד שעלייתן ארכה לו כמעט חצי שעה, לפתע מצלצל הטלפון. על הקו אחד מידידי הישיבה שאומר שברצונו לפגוש את רבינו עכשיו. כמובן, נראה היה לי שזה לא שייך, השעה כה מאוחרת, ואחרי יום כה מפרך ומדרגות כה קשות. אך אבא לא הסכים: 'יש לי אחריות, לא באתי לכאן בשבילי, באתי כדי לפעול, כדי להרבות כבוד שמים, תן לי את הפראק, אני רוצה ללכת!' כשניסיתי למנוע זאת, הוא לא הסכים: 'אני הולך, יש אלפי תלמידים בארץ ישראל שמחכים לי, אני חייב ללכת'."

הדינר הראשון בארה"ב

בדינר הראשון שערכה הישיבה בארה"ב, לאחר שנתמנה מרן הגרנ"צ פינקל זצ"ל לראש הישיבה, כבר ניכר היה שאינו בקו הבריאות.

עשו לו היכרות עם הנדיבים שהגיעו לדינר, והוא דיבר בפניהם בשפה פשוטה, על מצוות לימוד התורה והנחיצות של כל אחד שיהיה בה חלק. לאחר מכן הסביר עד כמה זקוקה הישיבה לעזרתם של נדיבי עם, כדי להחזיק את המוסדות, ואף להרחיב ולבסס את הישיבה ואת עולם התורה בארץ הקודש. למרות שאותם נדיבים לא הכירו את רבינו עד לאותו יום, הוא הצליח לכבוש את ליבם, הם נשבו בקסמו, נקשרו אליו בלב ונפש ופתחו את ליבם וכיסם להחזקת הישיבה.

שיעור בגרינפילד

לימים סיפר אחד התורמים, שלאחר אותה פגישה עם רבינו, הוא יצא מהחדר, ופרץ בבכי. הוא כל כך התרגש כששמע את דבריו היוצאים מן הלב של רבינו, וחש בכנות כוונתו העמוקה, שאכן משאלתו האמיתית ומשאת חייו היא הרחבת גבולות התורה והקמת דור העתיד של עמלי התורה, מאז החליט

אותו נדיב לעמוד לימינו של רבינו בכל כוחו. ואכן, במסעותיו של רבינו לפתחי נדיבים נפגשו מלווי בתופעה שחזרה על עצמה שוב ושוב וכל נדיב שאליו הגיעו, התבטא שהוא מצטער שרק עכשיו הוא מכיר את רבינו, את פעלו ואת שלל מעלותיו, ומהיום והלאה יעמוד לימינו בכל אשר יוכל.

מספר גיסו הגאון רבי בנימין קרליבך: "במסעו הראשון של רבינו לארה"ב נפגשנו עם אחד הנגידים הנודעים בארה"ב, שבאותם ימים היה מהמפורסמים ביותר, והיה צורך במאמצים רבים לפגוש אותו. רבינו דיבר אתו כדרכו על מעלת לומדי התורה, ועל השותפות החשובה שיש למחזיקי התורה בעמלם. כשיצאנו את החדר קרא לי הנגיד, והביע את פליאתו על כך שהפקידו את הישיבה הגדולה "ישיבת מיר" בידיו של אדם כה חלוש וחולה, ותהה איך יוכל בכוחותיו הדלים להחזיק את הישיבה.

בסופו של דבר, עשרים שנה אח"כ, ביקר אותו נגיד בארץ, וביקש לבקר בישיבה ולהתקבל אצל רבינו. כשהגיע וראה את כל מה שהקים, ספק את ידיו בהתרגשות, ואמר: "איך יכולתי להתפלא, איך הפקידו את הישיבה בידיו. הרי הוא הוא הגבר, שיכול היה לרומם ולהעצים את המפעל הגדול של ישיבת מיר."

מקבלים אותנו בזרועות פתוחות

פעם באחד מהדינרים אמר אחד מהדוברים שרבינו הוא 'הפונביז'ער רב' של דורינו. רבינו בדרך כלל לא היה מתייחס למה שנאמר עליו אולם כאן לא יכול היה להבליג, ובדבריו אמר שהוא רוצה להעיר על דברים שנאמרו כאן.

הוא טען בלהט, הרי הרב מפונביז' פעל לאחר השואה, כאשר העשירים של אותם דור לא ידעו, על פי רוב, את ערך התורה. לכן גם היה אומר שכאשר הוא עומד לפני דלת, הוא מתפלל שלא יפתחו לו את הדלת, כי ידע שעל פי רוב יהיו לו בזיונות. אבל בדורינו אנו הולכים על פי רוב לבני תורה, בוגרי ישיבות, שגם אם עכשיו אינם יכולים לתת, יש להם ערך ללימוד התורה והם מקבלים אותנו בזרועות פתוחות.

רבינו מסר נפש בנסיעותיו למען הישיבה וזכה לסייעתא דשמיא מופלאה. הגבירים העריכו את מסירות נפשו שאי אפשר היה להתעלם ממנה, וביודעם שבא עבור ממלכת התורה הגדולה בעולם, פתחו את אוצרותיהם ונתנו לו. היו עשירים שנתנו לו כמה שביקש. אחד מהם סיפר שהציעו לו שישקיעו השקעה בסך מאה אלף דולר, סכום קטן יחסית למצבו. אך הוא ביקש שיבואו אליו רק בעוד יומיים לקבל תשובה. שאלו אותו, אתה הרי מרויח יפה, מה הבעיה, כזה סכום קטן? ענה העשיר, שמחר אמור רבינו להגיע אליו וכשהוא מגיע, הוא נותן לו כמה שהוא מבקש. לכן יתכן, שהוא יבקש את כל מה שיש לי, ואם כן איך אתחייב לך לתת מאה אלף דולר, אולי מחר כבר לא יהיה לי לתת...

'אני רוצה לתרום לישיבה מאה אלף דולר'

המשגיח הגה"צ רבי דן סגל סיפר עובדה מופלאה, המוכיחה איזו סייעתא דשמיא היתה לרבינו: "היינו בחתונה באנגליה, מישוה שנראה עשיר פנה לרבינו: 'אני רוצה לתרום לישיבה מאה אלף דולר'. כך בהיסח הדעת כביכול, בלי שום השתדלות, זכה רבינו לתרומה של מאה אלף דולר. לאחר מכן אמר לי אותו עשיר: 'דע לך, שהיה בדעתי לתרום עשרת אלפים דולר בלבד, וכך תכננתי באמת לומר לו, לא היה לי ספק ספיקא לתרום סכום של מאה אלף דולר. אך בסוף יצא לי מהפה מאה אלף דולר! ולמה אני לא אומר לו שטעיתי, כי אחרי שהבטחתי לו אני יכול לחזור בי, אני לא רוצה לצער אותו'.

סיפור דומה מספר גיס רבינו, הגאון רבי בנימין קרליבך: פעם במוצאי שבת, רבינו היה מותש מסדריו הממושכים בשבת. לפתע קיבל טלפון בהול מיהודי שביקש שנבוא עכשיו להיפגש איתו. אותו יהודי התגורר בעיירה מרוחקת, ורבי בנימין הציע לרבינו שאולי כדאי לוותר על הנסיעה. אולם רבינו היה נחרץ, וכדרכו ענה בהחלטיות: "צריך ללכת, הרי באנו עבור הישיבה, ומשמים מכוונים את דרכינו.

בחצות הליל הגיעו לביתו של אותו יהודי, רבינו שוחח איתו בלבביות רבה על צרכי הישיבה, וכששאל הנדיב לסכום אותו מבקש רבינו, נקב רבינו בסכום של מאה אלף דולר. כששמע זאת הנדיב הפטיר מיד ואמר: "אין כל בעיה".

אומר רבי בנימין: "אני, שהייתי בדרך כלל המתורגמן בפגישות רבות כשהיה קשה להבין מעט את ראש הישיבה בשל חוליו, הבנתי שיש כאן טעות, ובוודאי אותו נדיב חשב שראש הישיבה מבקש עשרת אלפים דולר, ולכן הסכים". הסב רבי בנימין את תשומת לבו של הגביר לכך, והוא אכן אמר שלא התכוין לסכום שכזה, אבל בכל זאת, לאחר שאמר - ישתדל לתת. ואמנם, לאחר תקופה הוא הפך לאחד מחסידיו של ראש הישיבה, הגיע לארץ ונתן סכום דומה לסכום שהתחייב באותה פגישה.

'הביזנעס שלי הוא יותר ויותר תורה'

פעם פגש בו נדיב גדול מאד. כשרבינו סיפר לו על הרחבת מקומות התורה, שאל מיד: 'על מה ולמה נחוץ כל כך להרחיב את המוסדות? הרי גם כך קשה לראש הישיבה לשאת בעול?! ישאר כבודו עם הקיים, ותוכל להתמודד כלכלית עם הצרכים'.

ראש הישיבה השיב לו תשובה אופיינית, עמוסה וגדושה חביבות התורה:

'ומדוע אתה צריך כל כך הרבה כסף? אלא, חפץ אתה להצליח יותר ויותר. אף אני הביזנעס שלי הוא יותר ויותר תורה'.

כיוצא בזה אירע באחד הנדיבים שחשקה נפשו באחד מבני הישיבה לבתו, אך תנאי התנה: 'רצוני רק בבחור שעתיד להיות אחד מגדולי דור העתיד. אם יהיה אברך מן השורה אכניס אותו לעסקי'. השיבו רבינו: 'ולמה אינך אומר הפוך? מדוע אינך אומר שברצונך בחור שיהיה מגדולי העשירים, ואם יהיה עשיר מן השורה תשלחנו ללמוד? זאת, משום שאתה חושב שצריך כסף בחיים, לכן גם עשיר לא גדול חשוב בעיניך. ואילו בנו מושרש ממעמד הר סיני שכל 'בלאט גמרא' הוא נצח ואין לזלזל בו' כך שתל תורה בכל אחד.

אמן הפראיל אלכסנדר שחייטו המסורתי של שרת יואי תשובה
בהיכל הישיבה

רבינו היה כסוחר היוצא להביא ממרחק לחמה של הישיבה. פעם ניסה להדגים בפני נדיבי עם את היחס הראוי לתורה למול היחס לסחורה. זאת עשה בצורה מפתיעה. הוא פתח מזוודה מלאה 'תורות' של בני הישיבה, כשהוא מכריז: "עוד ממון - עוד תורה!" וחוזר חלילה.

בישיבת מיר עושים בכל סוף 'זמן', סיום על המסכת שלמדו באותו ה'זמן'. בסיום זה משתתפים ראשי הישיבה ורבניה. בשנתו האחרונה, כשהוציאו מחדר האוכל לאחר הסיום, היה רה"י נרגש ביותר. פעם הזדמן אחד הנדיבים לישיבה בשעה זו, וכשראה את ראש הישיבה ברכו לשלום. רבינו קרן מאושר, ובפשטות אופיינית אמר לו: 'עתה מבין אתה למה אני מתגלגל באמריקה? המטרה שלי היא להגיע לעוד ועוד רגעים כאלה של תורה'. דבר זה שיקף את גישתו לתפקיד ראשות הישיבה.

רבינו מעולם לא שאל: 'האם יש כסף כדי להגדיל את המבנים ולהוסיף מבצעים?' אלא רק: 'האם ילמדו טוב יותר, אם נוסיף מבצעים?' רק אחר כך חיפש מימון. פעם כשתמהו בפניו על כך תמה: 'האם אין לכם הערכה לתורה?! הרי יש בנק נפרד, שממנו מקור כל הכספים להאדרת התורה!' כך חיזק את התורה ללא קץ וגבול.

הגאון רבי יצחק אזרחי שליט"א התבטא: 'רבי נתן צבי היה אחד ממקדשי שם שמים הגדולים שידע דורנו. אינני יודע אם נכון לומר זאת, אבל יתכן הדבר, שמצבו הגופני הקשה והצורך שנדרש מן שמיא לכתת רגליו בכל פינה בעולם פעמים רבות, נועד בעיקר כדי לקדש שם שמים ברבים בצורה כה מיוחדת. כי בכל מקום שהגיע אליו, היה מחזק את הרבים מאוד. עדויות רבות שמעתי באופן אישי על רבים וטובים שהתחזקו מכך, באופן שאין לו אח ורע'.

יהודי התפוצות מעידים על כך. אחד מהם מציין: 'כשהראש ישיבה היה מתארח בבית נדיב הרגשנו חיזוק בכל הקהילה. המתנו בציפייה דרוכה שישא מדברותיו בקהילינו. המתנו בלב הומה לברכתו. כל מקום שדרכה בו כף רגליו נהיה חיזוק. חודש וחצי לפני פטירתו, כשהיה אצלינו בסמפורד היל השתרך תור ארוך בבקשה להתברך אצלו, וכדרכו ענה בסבלנות ובמאור פנים שלו. אין לשער קידוש השם הגדול שנהיה מזה'.

רבינו עצמו התבטא התבטאות מרעידה לבבות בנוגע לנושא זה: 'גם אם קשים היסורים, גם בתוקף ההתקפים, עדיין אני משתוקק להמשיך לחיות, כי על ידם אני זוכה לקדש שם שמים'.

מה גדול היה כוחו להגדיל תורה לחזקה ולהחזיקה - ייטיבו להגדיר דברי רבו הגאון רבי חיים קמיל זצוק"ל. כששאלוהו להיכן חותר ר' נתן צבי להגיע, ומדוע לא יורה לו לעצור את העשייה שמא ייכנס למערבולת של חובות, הסביר את הדבר על פי דברי הגמרא (ב"ב עה:): 'אמר רבי חנינא בר פפא, ביקש הקב"ה לתת את ירושלים במידה, שנאמר "ואומר אנה אתה הולך ויאמר אלי למוד את

ירושלים", לראות כמה ארכה וכמה רחבה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, הרבה כרכים בראת בעולם של אומות העולם, ולא נתת מידת ארכן ורחבן. ירושלים ששמך בתוכה ומקדשך בתוכה וצדיקים בתוכה, אתה נותן בה מידה?! מיד "ויאמר אליו רוץ דבר אל הנער הלז לאמור פרזות תשב ירושלים".'

הקשה רבי חיים: מה זה עניינם של המלאכים, ומדוע יש להם דעה בדברים כאלו? ובכלל, מה עלה במחשבה בתחילה ומה השתנה? אלא, כדי שקדושה תשפיע צריך שהיא תהיה מצומצמת ומרוכזת. לכן ביקש הקב"ה לתת את ירושלים במידה. מאידך, המלאכים באו בטענה ואינם באים מטעם עצמם, הם באים מכח ההתעוררות שישנה למטה בעוה"ז. כשיש בעולמנו דרישה לרוחניות בלי גבולות, אומר הקב"ה "פרזות תשב", דרישה כזו לא עוצרים. זהו שנאמר שם בהמשך הפסוק: "ואני אהיה לה נאום

ד' חומת אש סביב". אין לירושלים גבול אחר, אלא חומת אש, היינו כבוד ד', הוא הגבול לה. סיים רבי חיים: 'מצד השכל הישר הנכם צודקים. אולי מוטל עלי "לעצור" את פעלו הגדול של ר' נתן צבי. אבל כשאני רואה שמעשיו נובעים מאהבת תורה, מדרישה לתורה בלי גבול - אי אפשר לעצור'.

"גבולות" התורה, כביכול, נפלו בגינו!

אמרו חז"ל: (פרקי היכלות רבתי פרק ט' אות ה'): 'אני יודע מה אתם מבקשים ולבי הכיר מה אתם מתאווים. תורה מרובה אתם מבקשים והמון לימודים ורב שמועות. לשאול הלכה אתם מצפים ולהמון רזי אתם מחמדין. להברות תורה, להעלות תושיה גבעות גבעות. להפליא תלמוד בחוצות ופלפול ברחובות, להרבות תורה כחול הים והלכות כעפרות תבל'.

להרבות תורה כחול הים, זו היתה שאיפת ראש הישיבה הגאון רבי נתן צבי, וזו ממשיכה להיות שאיפת ראשי הישיבה ובניה כאז, כן עתה.

הצצה מרתקת למען עשייתו והתרמת נדיבי עם לשאר ישיבות

ער' גרש'ן

לא אחת, כששמע מרן רה"י הגרנ"צ פינקל זצ"ל, על ישיבה שמתקשה להתמודד עם מצבה הכלכלי, היה שולח סכומי כסף נכבדים לראשי הישיבה, כדי לשאת איתם בעול הכבד. היו ישיבות שכששמע על מצבם הקשה, אף שלא התבקש לסייע, קרא לראשי הישיבה, והשיא להם עצות כיצד לחלץ אותם ממצבם. לא אחת סייע לישיבה, ומימן את אחזקתה במשך תקופה, עד שראשיה העמידוה על רגליה.

סיפור מופלא, סיפר הגר"ר אלחנן שוימר:

פעם, באחד מימי בין הזמנים, הלך רבי אלחנן עם הגאון רבי חיים סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, בשכונת בית ישראל. כשחלפו ליד ביתו של רבינו, אמר רבי חיים למלווהו, אולי כדאי להיכנס ולבקר את ראש הישיבה. הרב סרנא סבר שאם ההשגחה העליונה זימנה אותו לכאן - עליו להיכנס.

כשנכנס, התעניין רבינו, הרב פינקל, במצב הישיבה, ובמצב בריאותו של רבי חיים. היה זה תקופה קצרה לאחר שהגר"ח עבר ניתוח והוא סיפר על כך, והזכיר בתוך דבריו את העול הכבד שמוטל עליו באחזקת הישיבה. רבינו התעניין, ושאל כמה חובות יש לישיבה, רבי חיים נקב בסכום של כמאה אלף שקל. רבינו יצא מהחדר, ושב כעבור כמה דקות כשבידו כשישים אלף שקל. הוא הושיטו לרב סרנא והתנצל בפניו שכרגע יש לו רק סכום זה, ובימים הקרובים הוא ישתדל להשיג את השאר.

ראש ישיבה בא לרבינו בערב ראש חודש, וסיפר לו שחסר לו סכום כסף גדול כדי לשלם את המשכורות בישיבתו. הוא ביקש שרבינו ילווה לו לכל הפחות סכום של ששת אלפים שקל לתקופה מסוימת. רבינו הפנה אותו לרבינית שתתן לו את מבוקשו. עודם סופרים את הכסף, נכנס רבינו בהתלהבות ונתן לו כהלואה ששת אלפים דולר. התברר שמישהו נכנס, ונתן לראש הישיבה ששת אלפים דולר. רבינו הזדרז לתת לראש הישיבה שהיה אצלו סכום זה, שהיה גדול פי ארבע ממה שביקש.

אחד מראשי הישיבות הגדולות פגשו, וסיפר לו על מצבה הכלכלי הקשה של ישיבתו. רבינו הגיב בפשטות: "שבוע הבא אני נוסע לאנגליה, בעז"ה אשתדל לפעול גם עבור ישיבתך".

"צדק משלך ותן לו"

לפעמים היה שולח ראשי ישיבות לאותם 'תמכין דאורייתא', שהחזיקו את ישיבתו שלו. פעמים רבות, אמר שיאמרו לגבירים של הישיבה שיתקשרו אליו, והוא מוכן להמליץ שיתנו לישיבות נוספות. אחד מראשי הישיבות סיפר, שרבינו קרא לאחד מתומכי הישיבה שסר למשמעתו, שביקר באותם ימים בארץ, וביקש ממנו שיעזור לישיבה פלונית. הוא הוסיף לבקש שלא ישוב חזרה לחוץ לארץ עד שיעזור לאותה ישיבה.

יהודי נכנס למעונו של רבינו. הלה החזיק כמה מוסדות תורה ונקלע למצוקה. רבינו הפנה אותו להרב יוסף שטרן שליט"א (מגדולי תומכי הישיבה, ומי שהקים את בנין ישיבת 'מיר ברכפלד' ואת בנין 'בית ישעיה' בירושלים), ואמר שיבקש ממנו שיעזור למוסדותיו. רבי יוסף בירר את הסכום לו זקוק אותו יהודי, והתברר שמדובר בסכום עצום, שלא יוכל לעמוד בו. רבינו לא וויתר, הוא ביקש משניהם לנסוע לבני ברק, להיכנס לביתו של שר התורה, הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שינסו שם להגיע לאיזו הסכמה.

רבי יוסף הוסיף, שאמנם יש לו בפועל את הסכום, אלא שהוא מיועד עבור הקמת ישיבת מיר ברכפלד, שנבנתה באותם ימים במודיעין עילית. הגר"ח פסק שאם כך המצב, הוא פטור מלעזור לאותו ראש ישיבה. כשנודע הדבר לרבינו, אמר לרב שטרן שהוא מוותר על זכותו, ומבקש ממנו שיפריש מהסכום שרצה לתת לישיבת מיר ברכפלד את הסכום שצריכים אותם מוסדות.

אהבה מקלקלת את השורה

השמועה שרבינו באהבת תורתו המופלגת, מטה שכמו לשאת בעולה של תורה בכל עולם הישיבות, פשטה מפה לאוזן בלחישה. מפעם לפעם הגיעו ראשי ישיבות וכוללים, שנקלעו למצבים כלכליים קשים לתנות את מצבם, וכשרבינו יכול היה, השיג עבורם תרומות בסכומים גדולים, כאשר חלק מאותם ראשי ישיבות - אפילו לא הכיר.

גם בתקופות ששיבת מיר עצמה היתה בקשיים כלכליים, שאז מטבע הדברים היה רבינו מנוע מלסייע למוסדות אחרים, קלקלה האהבה את השורה, והוא נתן מכיסו הפרטי.

ראש ישיבה אחד בא לפעמים ותינה את צערו, על מצבה הקשה של ישיבתו. רבינו נתן לו סכום עצום. כאשר יצא הלה מביתו שאלוהו מקורביו: "היתכן, הלא ישיבת מיר במצב כל כך דחוק?" ענה רבינו, שהבחין מדבריו של אותו ראש ישיבה, שהוא עומד על סף יאוש שעלול להביא אותו לסגירת הישיבה, ולכן נתן מכספו הפרטי, מבלי שהלה ידע זאת.

מספר הג"ר בן ציון גוטפרב, ראש ישיבת תורת ה', שהיתה תקופה ששיבת "המתמידים" היתה במצב קשה והוא נכנס לרבינו עם ראש הישיבה הג"ר לייב מינצברג זצ"ל, לבקש אם יוכל לסייע לישיבה בשעתה הקשה, הם הקדימו ואמרו, שידוע להם היטב העול הכבד שמונח על כתפיו, אולם היות וידוע שראש הישיבה הקודם הגאון רבי אליעזר יהודה היה מסייע לישיבות אחרות, לכן הם מהינים לבקש, אולי יש ביכולת הישיבה לסייע. חייך רבינו ואמר שכרגע המצב בישיבה שאין כסף בקופת הישיבה בכלל, ומידי חודש חושבים איך לפרוע את חובותיה של הישיבה בחודש זה.

הוסיף רבינו וסיפר, שהיה אצלו בימים האחרונים ראש ישיבה אחד, וביקש את עזרתו וענה לו את אותה תשובה, שכרגע המצב הוא, שאין הקומץ משביע את הארי. הגיב אותו ראש ישיבה ואמר לרבינו: "ראש ישיבת מיר! הלא כשהינכם יוצאים לחוץ לארץ, כל העולם מציפים אתכם בכסף וזהב, ואין לי ספק שגם ישיבתנו תוכל ליהנות מאותם אוצרות, בטוחני שתוכלו לדאוג גם לה!" לאחר כמה ימים נסע רבינו לארה"ב, היו אלו ימי המיתון בארה"ב, והמגבית לא הצליחה. רבינו חזר ארצה עם פחות כסף ממה שציפה, והרבה פחות ממה שהישיבה נצרכה לו. מיד לאחר שרבינו שב, הגיע אותו ראש ישיבה לגבות את "שלו". רבינו כלל לא דאג לספר לו על כשלונה של המגבית ונתן לו סכום של כמה אלפי דולרים מכיסו, אותו נאלץ ל"גלגל" ולפרוע במשך תקופה.

(מתוך ובכל נפשך)

הגאון האדיר רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל

עולם התורה והישיבות, הוכה אמש ביגון קודר ובתוגה עם היוודע הבשורה הנוראה שהכתה גלים בליל אמש, עם סילוקו לשמי רום של הגאון האדיר רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל, בעל ה'ברכת אברהם' כ"א חלקים על הש"ס, עה"ת והדרכות, ומראשי ישיבת קול תורה, שזכה והעמיד אלפי תלמידים בתורה ועבודת ד' באהבת התורה אין קץ, וביראתו המופלגת שקדמה לחכמתו, שנסתלק לאחר שנדבק בנגיף הקורונה, ונישאו תפילות רבות להחלמתו המהירה, ובשעת ליל השיב נשמתו ליוצרה במעמד המונים שקראו פסוקי הייחוד בדמע סביב מיטתו בביה"ח, ואתמול בשעת צהריים רחובותיה של ירושלים הושחרו מרוב אדם, כשרבבות אלפי בני ישראל בראשות גדולי התורה, ראשי ישיבות ומרביצי תורה, דיינים ורבנים, ליווהו למנוחות מביתו ברח' ישעיהו עד להר המנוחות.

עריסתו של הגאון זצוק"ל בו' טבת תרצ"ב בשווייץ, לאביו רבי שמשון רפאל זצ"ל, שהיה נכדו של הגאון רבי אברהם ארלנגר זצוק"ל, מראשי הקהילה החרדית בשווייץ, ירא שמים מרבים, שהיה תלמידו המובהק של גאון עולם רבי יצחק דב הלוי במברגר זצוק"ל, בעל יד הלוי, ולאמו הצדקנית מרת טובע ע"ה לבית וורשנר, שזכתה להשתתף בוינה ב'כנסייה הגדולה', בו פגשה את מרן רשכבה"ג רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצוק"ל ובאה עימו בדברים, וסיפרו שמרן הגר"ח"ע התפעל מדבריה, עד שאמר שהיא אישה גדולה ויש לעמוד מפניה.

בצעירותו נפטרה עליו אמו ע"ה, שאמרה בהזדמנות שאינה פוחדת מהמוות כי 'פה ואוזן שלא שמעו ולא דברו אבק לשון הרע אין להם מה לחשוש', וניכר היה כמה ינק הגאון זצוק"ל מהוד קדומים זהו מנקיות הדעת ומהמחשה שאפפו את כותלי ביתו, את אישיותו המרוממת והמיוחדת שעמה העמיד תלמידים לאלפים כל ימיו.

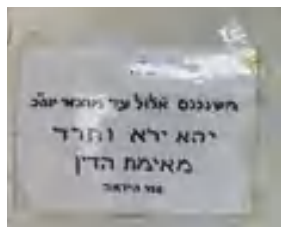
לאחר פטירת אימו, והוא עודנו נער צעיר, למרות הדחק ששרר באותה עת בביתו הוא נשלח ללמוד בישיבת לוצרן, ומשם המשיך לישיבת גייטסהד, שם נעשה תלמידו הקרוב של ראש השייבה הגאון הגדול רבי לייב גורביץ זצוק"ל, עד שנקרא בפי כל בישיבה 'הבחור הבקי בנשים נזיקין על בוריי'ם' כשידע כל תוספות ותוספות בעיון עם המפרשים המבארים את דברותיו.

בשנת תשי"ב עלה לארה"ק ונכנס ללמוד בישיבת מיר, שם זכה ללמוד בחברותא עם הגאון הגדול רבי נחום פרצוביץ זצוק"ל, ויחדיו היו לתלמידים נאמנים למרן ראש הישיבה מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל שהיה רבם המובהק. בהמשך עבר ללמוד בישיבת בריסק, שם הפך עד מהרה לתלמידו המובהק של מורו ורבו הגאון הגדול רבי יוסף דב בן מרן רשכבה"ג הגרי"ז זצוק"ל מבריסק, והייתה לו קביעות לדבר בלימוד עם מרן הגרי"ז זצוק"ל מידי מוצאי שבת, כשמרן הגרי"ז האזין לתורותיו והתפעל מהם רבות. בישיבת בריסק זכה ללמוד יחד עם רעיו הגאון הגדול רח"ש ליבוביץ זצוק"ל והגאון רז"א זלזניק זצוק"ל, עמהם היה מפליג בעומק הסוגיות ודלה מהם מים אדירים.

מניחוה המיוחד של תורת בריסק ינק את כח החידוש, להקיף כל התורה בלימודו, ולדייק בכל דבר לאמיתה של תורה, כפי שתיאר לימים, שמרן הגרי"ז שמר על בנו הגרי"ד רבו המובהק שישאר בישרותו ולא יקבל השפעה עקומה, וכשהיה בן ט"ו שנים כבר ידע כל הספר חידושי רבינו חיים הלוי, כשבהוראת אביו למד הספר כולו הגם שעדיין לא עסק בכל הענינים הללו, כפי שהורהו אביו ללמוד הספר כולו, שכשיגיע ללמוד הענינים, הדבר יסייע לו לגשת מלכתחילה בישרות, ומכח זה סלל את דרכו בתורה ויר"ש. והוסיף לתאר, 'פעם אחת התווכחו כל בני החבורה כולם כאחד על סברא אחת שהזכיר, והוא עמד על שלו, וכולם נתווכחו עמו, חשבנו שאם כולם לא מבינים את סברתו, אם כך הפעם הצדק עמנו, ניגש הגרי"ד לאביו מרן הגרי"ז וסיפר לו תוכן הדברים, ואביו הסכים עמו, והסביר זאת שהוא ספג את הדרך ושמר על הראש הבהיר, ועל כן הצדק היה עמו, והוא חתר לגדול כך בכל ימיו, בתכלית הבהירות והשלימות.

בשנת תשט"ז דיברו אודותיו נכבדות, והוא נלקח אחר כבוד להינשא לרעייתו הרבנית מרים שח' בת הגאון רבי חיים יוסף יעקובוביץ זצ"ל, ששימש בתחילה כאחד מרבני פרנקפורט ומרביצי התורה שבה, ולאחר

מ"ח אלול מול מקום מושבו היה
דבוק דברי ר"י בספר היראה

מכן מרבני ישיבת 'קול תורה', ומיד אחרי נישואיו הוא נפטר לדאבון לב חותנו, והוא נקרא למלאות מקומו בישיבה. לאחר שהתייעץ עם מרן הגרי"ז זצוק"ל, נאות לקבל את המשרה על שכמו, וכאן החלה מסכת הרבצת התורה העצומה שזכה להרביץ תורה לאלפים ולהעמיד תלמידים לאלפים עשרות בשנים בתורה ויראה ועבודת ד'.

באותם שנים החל להרביץ תורה בישיבה, כששיעוריו הבהירים היו לשם דבר בהיקף ובעמידה על האמת בחתירה להבנת כל דבר מראשיתו ועד תומו, תלמידיו תיארו שמלבד גדלותו בתורה ועומק עיונה, הם קיבלו מושגי אמת ונצח באהבת התורה שיקדה בו והיא בערה בו והבעירה את כל רואיו, והיה רגיל לספר, שרבו הגרי"ד סאלאווייציק זצוק"ל אמר פעם לאחד מהאורחים שבא לבקרו כי היו תלמידים שלפני שבאו לישיבתו לא היו בנויים בדרך הלימוד, ושוחח עמם כי הוצרך לשוחח בלימוד, אך כעת בראותו את בנייתם, הוא נהנה לשוחח עמם בלימוד, וכך זכה אף הגאון זצוק"ל שאחר שבנה את תלמידיו נראתה קורת רוח בדברו עמהם בלימוד, וחשקת התורה פיעמה בהם היטב, וכך זכה להעמיד לגיונות של תלמידים ת"ח שומעי לקחו ושמועות תורתו. תלמידיו תיארו בערגה, שלא ישכחו כיצד היה יושב בישיבה עם החברותא רעו וידידו, הג"ר אלכסנדר דינקל זצוק"ל מראשי הישיבה, כל יום שישי עד האוטובוס האחרון שיוצא מבית וגן העירה, בהתמדה שעשתה רושם עצום על תלמידי הישיבה והיה מודל חינוך עבורם.

כן היה מוסר בלילות שבת שיחות מוסר בישיבת קמניץ ובישיבת מיר בירושלים, והיתה תקופה לפני כעשרים שנה שליבן לעומק סוגיות הקשורות למצוות המצויות, והיה מוסר שיעורים נפלאים ומתוקים בין קבלת שבת לערבית בסניף ישיבת 'עץ חיים' ברחוב חפץ חיים בסמיכות לביתו. את מקום תפילתו קבע בישיבת בריסק הסמוכה למעונו, כשתפילותיו העידו על רום גדלותו כמונה מעות ממש וכעבדא קמיה מריה.

באחד מכינוסי הבוגרים של ישיבת 'קול תורה' שהתקיים בבניי האומה, הוא ביקש לעמוד ולומר רק כמה מילים לאלפי תלמידי ובוגרי הישיבה, ואז נעמד ואמר, באתי לבקש מחילה מאלו שיכולתי לעורר אותם יותר לתורה וירא"ש ולא עוררתי די הצורך, ומאלו שעוררתי אותם יתר על המידה. וכשסיים דבריו, נעמד הגאון הגדול רבי יהודה עדס שליט"א והרחיב בגודל דבריו על העומק בערכי החינוך והרוממות של בנין קומות התלמידים שפעל גדולות ונצורות להעמיד ממש אלפי תלמידים בכל שנות עלייתו.

בד בבד החל בסידרת ספריו המופלאה 'ברכת אברהם' שהפכה עד מהרה לאבן דרך בקרב כל הלומדים ורבבות הלומדים בארץ ובגולה ראו בכך אבני פינה להבנת כל הסוגיות והנקודות הדורשות עיון והסבר להבנים עד תומם, הספרים שהפכו לחלק מארון הספרים הישיבתי במשך עשרות שנים האחרונות, קיבלו מעמד של כבוד התורה, כספר קדום מאחד האחרונים, בהיות ודברותיו הישרים נגעו בכל פרט בסוגיא, אף במקום שאין הרבים דשה בהם, ומידי תקופה היה מוציא רבי אברהם מהדורה חדשה של ספריו שהפכו לספרים נצרכים בישיבות בארץ ובעולם. כן היה מחברם של ספרי מוסר דוגמת ספר 'מאור השער' על שערי תשובה לרבינו יונה, וספר 'מאור המסילה' על מסילת ישרים, וכן 'ברכת אברהם' מאמרים והדרכות שלושה חלקים, מלאי נופת צופים דברי לקח והדרכה לדורות.

זהירותו בספריו היה לשם דבר כפי שרשמם בדברי הקדמותיו, וכך לדוגמא בהוציאו הכרך הראשון למסכת שבת כתב בין דברי הקדמתו, 'וזאת למודעי שלא באתי בזה להורות הלכה, גם במקום שכתבתי בנוסח שמשמע שהדבר ברור לי, אבל אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עד שיאמרו לו הלכה למעשה, ולא זכיתי לזה כלל, אלא מיום עמדי על דעתי עסקתי בבירור הסוגיות בהבנה ישרה בלימוד בעיון ובשתיה בצמא את דברי הראשונים וגדולי האחרונים, ולהתייגע ולעמול על הבנת דבריהם והגדרות ברורות, ולסדר מה מובן ומה נשאר בצריך עיון, וגם לברר המסקנא להלכה כפי פשטות הסוגיא, מעולם לא זכיתי לשמוע שיעורים או למסור שיעורים על מסכתא זו, ואין לי שימוש חכמים בעל פה חוץ מהספרים הק' שהם לעזר וסיוע בכל הדרך, ובאתי כמגיד שיעור לברר הנושאים וללמוד המסקנא באופן שתשוקתי וחמדת לבבי בכל סוגיא שיתגלה האמת, ויתבררו גם השיטות עצמם וגם הבנתם, ולעורר לראות עריבות נעימות ומתיקות תורתנו הק', ולמסרם לאחרים כערכי שגם כן מחפשים את הלימוד בעיון שעל זה נבנה אח"כ ההלכה למעשה, וגם הספר הזה אינו

אלא כשיעור על הדף במסכתא זו וישמע חכם ויוסיף לקח'.

בהגיעו לגיל שבעים החליט לפרוש מהשיבה על מנת ללמוד מסכתות שאינן נלמדות בסדר הישיבתי הקבוע, אך המשיך במסירת ועדים קבועים ושיחות, וכן במסירת חבורות בביתו לבחורים בכל מקצועות התורה. ומאז מעידים תלמידיו הרבים שלמרות רום גדלותו, הוא הפך לנער צעיר שלא ימיש מתוך האהל, כשקבע חברותות קבועות לכל סדר יומו בכל מקצועות התורה, כשהותיר זמן קצר בלילה מדוד ונקוב שבו ענה לשאלות הרבים וניאות להעניק מזמנו בעבור הרבים. למרות שהתבקש למסור שיעוריו ושיחותיו, הוא לא נאות לבטל מסדריו לימודי החברותות הקבועים, ומקרה יוצא דופן היה בקו 'קול

מבי מדרשא' שניאות להקליט שיחותיו המעוררות באומרו לראשי הקו, שהוא עדיין מחפש זכויות לזכות את הרבים וישמח לעשות זאת בקו זה שנשמע לאלפים, ובהיות ויכול להקליט זאת בזמנו הפנוי יוכל לעשות זאת לזכות הרבים.

יראתו שקדמה לחכמתו היתה לשם דבר, דקדוקו במצוות ונקיותו המושלמת היתה לאות ומופת בעיני כל רואיו, ופעם התבטא כמסל"ת 'אני כשצריך ללכת למקום שיש חשש פריצות, מורח אני את משקפיי בווזלין'. תפילותיו היו לשם דבר, עם זאת למרות גדלותו, הוא תמיד התהלך בצידי דרכים וברח מן הפרסום, ובזו להצעות נוצצות להגדיל שמו. כנאמן לדרכי רבותיו מבריסק התרחק כל ימיו מעיסוקי הכלל וההשקפה, ולא אחת התבטא שבענינים אלו עלינו רק לעמוד על משמר המסורת כפי שקיבלו גדולי הדור שהם היחידים היכולים להורות בכך הלכה ומעשה.

בשנת תשע"ח שיכל את כלתו מרת חיה רבקה ע"ה, אשת בנו רבי ישראל מאיר שליט"א, ובעשרה בטבת באותה השנה שיכל את בתו החשובה מרת דינה ברענדל פרג ע"ה, שנפטרה ל"ע מהמחלה הנוראה, והצדיק עליו דין שמים בדומיה כשחזיק המשפחה כולה.

לאחר יוהכ"פ נחלה הקורונה, ועקב קשיי נשימה הובהל לביה"ח, ומאז נישאו תפילות רבות להחלמתו, בשב"ק חלה הרעה במצבו, ואמש בשעת ליל ניצחו אראלים את המצוקים והוא השיב נשמתו ליוצרה במעמד בני המשפחה והמוני תלמידים שמיררו בבכי וזעקו את פסוקי הייחוד בבכי קורע לב, נוכח הסתלקות רבם ומאורם הנערץ.

מסע הלווייתו יצאה מביתו, כשביקש שתעבור ישירות להר המנוחות, במעמד רבבות אלפי בני ישראל בראשות רבינו הגדול מרן רה"י שליט"א, ראשון המספידים היה ידידו רבינו מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שספד דרך הטלפון ממעונו. לאחר מכן ספדו הגאון הגדול רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א ראש ישיבת קול תורה, והגאון רבי אברהם יהושע סאלאווייצ'יק ראש ישיבת בריסק שביכה בקול בוכים והוזיל דמעות על האבידה הגדולה, גיסו הגאון רבי צבי וובר שליט"א רבה של נווה יעקב, הגה"צ רבי יצחק ירוחם בורדיאנסקי שליט"א משגיח ישיבת קול תורה, הגאון רבי יצחק סולובייצ'יק שליט"א ראש ישיבת שערי שמחה, הגאון רבי צבי קושלבסקי ראש ישיבת 'היכל התורה', שלושת בניו וחתנו רבי שמשון פרג שליט"א מרבני ישיבת מיר. לאחר אמירת הקדיש יצא מסע הלוויה דרך מלכי ישראל ושרי ישראל להר המנוחות חלקת הרבנים הישנה, שם נטמן סמוך לציון מרן הרב מבריסק זצוק"ל.

הגאון זצוק"ל הותיר אחריו את רעייתו שתחי', ודור ישרים מבורך, הרבנים הגאונים בניו: רבי יצחק זאב שליט"א ראש ישיבת 'מדרש יחיאל' ביתר עילית, רבי עקיבא שליט"א ראש כולל ללימוד תורת הסוד בירושלים, רבי חיים יוסף שליט"א מראשי ישיבת משכן ישראל ורבי אליהו שליט"א מראשי ישיבת נועם התלמוד, וחתניו: רבי שמעון פרג שליט"א ר"מ בישיבת מיר, רבי רפאל שווב שליט"א ר"מ בישיבת דעת תורה, ורבי יעקב מרגלית שליט"א מח"ס שיעורי רבי דוד פוברסקי, נכדים ונינים הממשיכים במורשתו הדגולה.

ת.נ.צ.ב.ה.

עם ידידו מו"ר הגאון האדיר הגרי"ג פוברסקי
זצוק"ל שנפטר לאחרונה גם הוא במגפה
הנוראה ה'

שו"ת בדרך הלימוד עם הגאון הגדול רבי אברהם ארלנגר זצ"ל

ש: מה הדרך לעלות ולצמוח להיות גדול בתורה?

צורת הלימוד העיוני על ידי ריבוי ספרים וריבוי מראי מקומות מפריעה להספק בלימוד. ישנן מקומות שכל הסדרים לומדים בעיון בלא הספק של בקיאות כלל, דבר זה הוא 'סגולה' לגדול עמי הארצות. בצוואה של בעל הנתיבות כותב במפורש שיש ללמוד בעיון ולעשות חזרת בקיאות. מרן החתם סופר בחידושי חולין ז. מבאר את דברי הגמ' בע"ז: "לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשא", כשור המשדד עמקים ומעיין ודולה מים מבארות עמקים והוא החריפות, ואחר שברר שמועותיו וטחן וברר סולת לסולת נקיה יהיה כחמור למשא לישא אלומותיו כחמור נושא ספרים דהיינו שצריך את לימוד העיון אך גם מלימוד הבקיאות אל תנח ידך.

כאשר הגמ' בהוריות דנה מה עדיף סיני או עוקר הרים המסקנא שם שסיני עדיף, מפרש המאירי שם, סיני זה היותר בקי, ועוקר הרים זה הפלפלן. סיני אין הכוונה שיודע הרבה ואינו יודע להבדיל בין ענינים ולחלק חילוקים בין דברים דומים, זה אינו סיני בכלל. לא זה נקרא בקיאות! מדוע לא יתכן שלומדים יספיקו שנים וחצי דף בשבוע בבקיאות?! במקום להרחיב באותו מקום ובאותה סוגיא עוד ועוד שבקושי מסוגלים לבלוע את כל זה במקום זה עוד סוגיא ועוד סוגיא.

חז"ל כבר בשרו לנו על שכחת התורה. בגמרא (שבת קלח:) נאמר: "עתידה תורה שתשתכח מישראל רבי שמעון בר יוחאי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל דכתיב כי לא תשכח מפי זרעו אלא שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד".

חז"ל מדברים על כאלו שיהא להם משנה ברורה אך לא מסיקים אליבא דהלכתא הלכה ברורה, ויש המבררים הלכה ברורה אך לא מתוך משנה ברורה, אבל שיקום דור שלא יהא בו לא משנה ברורה ולא הלכה ברורה זה אסון. דור כזה פורח בכמות ובאיכות של לומדי תורה, דבר זה מחייב את העוסקים עם התלמידים ללמוד בהספק הראוי. כמובן שההגעה לידיעת התורה צריכה להיות דרך ההבנה. "ושיננתם שיהיו דברי תורה מחודדין בפין שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו", אך להבנה צריך ללמוד טוב את הסוגיא עם הראשונים אבל עוד שאלה ועוד תירוץ לא מוסיף להבנה.

ש: מהי אכן החשיבות הגדולה של ההבנה בלימוד?

דוד המלך אומר: "עבדך אני הבינני ואדעה תורתך" היסוד לידיעת התורה הוא ההבנה. הגאון רבי עקיבא איגר זצוק"ל הזהיר את תלמידיו שעיקר היגיעה והעמל בתורה הוא להישיר השכל, ובשם מרן החתם סופר זצוק"ל מובא שהשבח הגדול שכתב הרשב"א לתלמידו הרא"ש הוא שהוא בעל סברא ישרה, וכן מרן הגר"ח מוואלז'ין זצוק"ל כותב לנכדו: כל גדולי הראשונים והאחרונים לא נשתבחו אלא בסברא ישרה כל הישר בסברא גדול מחברו.

יסוד הדברים נמצא ברש"י בברכות ו' ע"ב שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר, אך כמובן שהעיקר הוא מההבנה להגיע לידיעת התורה. ההבנה אינה מטרה עצמית אלא שעל ידה ידע יותר וימשיך

ויתקדם לעוד סוגיות. מותר להתעכב קצת בשביל ההבנה אבל רק קצת זה לא יתכן שעל כל פיסקא בגמרא יתעכבו עד אין סוף.

ש: כיצד ירגיל הלומד את עצמו להספק המרובה בלימוד?

ראשית יש לדעת שכל הלומדים היום רבותיהם למדו אחרת. פעם לא למדו בהספק כמו היום. היתה לי שיחה עם מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל בעת חוליו. כל אחד שפותח את שיעורי ר' שמואל נבהל כמה הוא הספיק ללמוד, קרוב לארבעה דפים בשבוע עם כל הראשונים והאחרונים ודברי ראשי הישיבות עם כל ההיקף הידוע של ר' שמואל והוא הספיק. בשנותיו האחרונות הוא ירד בכמות משום שהעולם כבר לא אחז איתו.

שאלתי אותו, מה יותר טוב בשנים הקודמות או עכשיו? אמר אני אוחז שפעם היה יותר טוב והביא מהקדמונים תינוק שנותנים לו חלב מלא זה מחניק אותו, זה בכלל לא רצוי ולא בריא הוא לא מתפתח טוב. צריך לתת לו חלב מהול, חלב אם הרבה יותר דליל. בחורים אמר ר' שמואל שנותנים להם דברים טובים הם יכולים לקבל טעם בכל שיטה בגמרא, בכל תוס', והדברים מלאי הבנה ושופכים אור בכל סוגיא בלי להתרחב למה שמתרחבים היום.

מרן רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד למד את כל יבמות בזמן אחד. תלמידיו ספרו לי שפחות או יותר הוא למד דף ליום ואמר רשב"א והערות עליו ומזה יצא קובץ הערות וקובץ שיעורים. קובץ שיעורים זה ספר חינוך ממדרגה ראשונה לדעת כיצד ללמוד. לא צריך לומר בסוגיא את כל מה שאפשר להגיד וכמה שיכולים להגיד עוד, עוד אלא את מה שצריך להגיד.

מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל היה בוחן את התלמידים בישיבת קול תורה ושנים רבות הספיקו כל חדש שמונה דפים בעיון, ובסוגיות קשות במיוחד כששה דפים. כאשר ירד ההספק הוא הפסיק לבחון ואמר שפחות מארבע דפים בחדש ודאי שלא זו הדרך.

פעם שמעתי ממגיד שיעור אחד שאומר בעצם גמרתי את הסוגיא, אבל יש כאן עוד רמב"ם ויש לי שטיקל תורה על זה וכי אפשר לדלג על זה, בעיני זה לא בסדר, מה התלמידים אשמים שיש לך עוד שטיקל תורה!? תתקדם עוד סוגיא...

כדי להרגיל עצמו בהספק צריכים התמדה. אחד שלומד מתחילת הסדר עד סופו אפשר להספיק הרבה יותר. כיום הציבור על כל פנים הרבה מהציבור לא דורשים מעצמם הספק מרובה, צר מאוד שאינם מבינים כי גם להבנת העיון חשוב מאוד הידיעה. כאשר אני למדתי קדשים וחזרתי אח"כ לנשים נזיקין הרגשתי כי הקדשים עשה רושם רב עלי זאת, בנוסף לכך שבקדשים זרח עלינו אור תורתנו של מרן הרב מבריסק זצוק"ל, והלימוד שוב בסדרי נשים נזיקין היה אחרת לגמרי.

דבר נוסף שחשוב לדעת, כיום אוהבים לחדש חידושים. חידושים זה מעלה עצומה אבל זה לא כל התורה כולה, לשבת כמה שבועות בשביל לומר איזה ווארט ודאי שלא. מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל היה אומר שיש לברר את הסוגיא טוב ומהברור הטוב נהיה חידוש.

ש: ומי שחש בנפשו שבטבעו הוא יותר מעיין או להיפך כיצד ילמד?

מי שיותר נוטה להבנה בעיין יפתח כמובן יותר את הכוח הזה אצלו, אך בשום אופן לא להזניח את הבקיאות לפחות סדר אחד ביום ילמד בקיאות, ומי שמרגיש שידיעות יותר חזק אצלו מותר לו ללמוד שני סדרי בקיאות, אך סדר אחד ימשיך ללמוד בעיין בשביל לחזק את ההבנה.

צריך לדעת לשנן סוגיות. אנחנו בצעירותינו חונכנו רבות לחשוב ולסברא אבל למדנו כל מסכת מתחילתה ועד סופה. יש לי תלמידים שנבחנו במסגרת של "ושננתם" על מאות דפים רק מקביעות של אחרי הסדרים. אחד סיפר לי שמקביעות של ימי שישי ושבת בלבד נבחן על שבע מאות וחמישים דף. ישנם הנבחנים במפעל הש"ס בנוסף ללימוד הישיבתי הרגיל ודאי שזו תוספת מעלה עצומה שעם הלימוד הישיבתי של העיין והבקיאות להוסיף לשנן עוד דפי גמרא.

ש: כיצד מעודדים את הלומדים על חשיבות החזרה בלימוד?

על ידי קביעות לכך. מי שיש לו טעם בזה יכול לבד לחזור מי שאין לו טעם מוכרח לקבוע חברותא לזה ובמשך הזמן אם יש שאיפה לחזור ולדעת נהיה טעם בדבר.

בכתר ראש כותב: סיפר מרן הגר"ח מוואלדין זצוקללה"ה שבא לפני רבנו הגר"א והיה אז כבן י"ט שנה בתוקף חריפותו וזך שכלו, ואמר לרבו הגר"א חזרתי סדר מועד י"ד פעמים ועדין אינם מחוורים ומחודדים בפי. השיבו הגר"א בתמיה וכי מי"ד פעמים רצונך שיהיו מחוורים וברורים אצלך חזר ושאלו אלא כמה ק"א פעמים? ענהו ואמר אין לדבר זה שיעור כלל וכל ימך בעמוד והחזר קאי.

אני רגיל לומר לתלמידים בשם מרן הסטייפער זצוק"ל יש מעלה גדולה של סיגופים אך סיגופים מזיק לבריאות ואינו רצוי, אם כן היה מציע הסטייפער לעשות חזרות בלימוד, גם אם זה לא גישמאק גדול זה יהא העינוי שלו במקום הסיגופים, החזרות יהיו לו לכפרת עוונות. וממילא הוא מרויח כפול, גם את תלמודו שנקנה לו בכך וגם את הכפרה. כמובן שאין להפריז בחזרות אבל צריך לעשות קביעות לחזור ולשנן ומי שמסוגל לחזור על כל מה שלומד ויש לו טעם בכך אשריו ואשרי חלקו. חושבני שעל קצת זמן יכול להיות מסוגל גם מי שאין לו טעם בכך.

ש: כיצד מגיעים לשמחה בלימוד?

לראות את היופי שבתורה בכל סברא וסברא. מי שמרגיש שקשה לו לשמוח בדברי תורה שיתפלל על כך שיזכה לזה, כמו כן שילמד בספרי יראה ומוסר המראים את גודל חשיבות עסק התורה בשמחה ואם יש סוגיא שהולכת קשה יותר אפשר ללמדה יותר במהירות, ולהגיע לסוגיא שמאירה את העינים יותר. לא להאנח ולהיכנס לעצבות על מה שלא מבינים אלא לשמוח עם מה שמבינים.

מלבד זאת יש בני אדם שמעצם טבעם הם לא אנשים שמחים ולעיתים יש להם בעיות אחרות הגורמות להם לא לשמוח וממילא גם בתורתם אינם שמחים.

הגיע אלי פעם תלמיד ואמר שאין לו חשק ללמוד, אינו מרגיש טעם ושמחה בזה. הצעתי לו שילמד בנפש החיים שער ד' על מעלת התורה, ברוך ד' כיום אותנו תלמיד הוא סמל לשקידת התורה ויש לו חשקת התורה. מספרים כי מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל היה מברך תלמידים שיהיה לך חשקת התורה. כדאי ללמוד עם חבר שאוהבים אותו יותר ומתאים לו בדרך הלימוד, אחד שיותר עיוני והחברותא שלו פחות עיוני ממילא יחסר שם בשמחה ובערבות.

ישנם גם ספרים שגישמאק ללמוד בהם כמו, קרן אורה קהילות יעקב ועוד. זכורני בצעירותי שלמדנו קובץ שיעורים של ר' אלחנן ממש לקקנו את האצבעות מהדברים שלו. ספרים אלו מביאים את האדם לשמחת התורה.

ש: מהם המפריעים לשמחה?

ישנם גורמים שונים שהם מניעה לשמחה קנאה תאוה וכבוד, הם מידות רעות המרחיקות את האדם משמחה אמיתית. אדם המקנא אין לו מנוחה גם הדאגה היא גורם גדול למניעת שמחה. שמעתי פעם בשם מרן הרב מבריסק זצוק"ל שראה ילד קטן שהיה שמח מאד. אמר מרן הרב לכאורה תמוה למה הילד שמח? נכון שאין לו דאגה אבל מאפה יש לו שמחה גדולה כל כך. ואמר מרן הרב כנראה הבריאה של הקב"ה היא שבטבע האדם שמח, אלא שהדאגות מקלקלות את השמחה לכן ילד שאין לו דאגה ממילא מתמלא בשמחה.

לגבי השמחה בלימוד התורה אם יש לאדם מפריעים בלימודו ומתעסק בדברים אחרים וצריך לדעת כל החדשות בעולם מבפנים ומבחוץ ממילא זה מפריע לו ללמוד ולשמוח. אם אברך מגיע לכולל ובתחילת הסדר לא מכבה את המכשיר הסלולארי שלו ברור כי הוא יעלה פחות בלימוד זו עצת היצר כיצד למנוע לימוד ברציפות ובשקידה, אם יש משהו דחוף מהבית, קובעים שעה להתקשר אבל שכל הסדר משועבדים לזה זה ההיפך הגמור מעליה בתורה.

מרן החזו"א זצוק"ל כותב באחת מאיגרותיו (ח"א אגרת ג'): עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וזה שעושה תורתו קרעים קרעים אסף רוח מן הראוי, לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד ולהתפלל על זה תמיד. עד כדי כך מגיעים הדברים שחז"ל אומרים (אבות דר"נ פכ"ו ג') מפני מה תלמידי חכמים מתים שהם קטנים שפוסקין מדברי תורה ועוסקים בדברי שיחה ועוד שאין מתחילין במקום שפוסקים.

בן תורה היושב ולומד ויש לו טעם וגישמאק בדרך לימודו ללא גורמי מפריעים הוא שמח בלימודו וממילא זוכה למעלות העליונות שנאמרו לגבי השמחה בלימוד.

כמו כן יש עצה לדבר בלימוד עם מי שיש גישמאק לדבר עמו בדברי תורה. כל מי שדיבר בלימוד עם מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל או עם הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל ראה מה זה שמחת התורה. איזה שמחה לשמוע ווארט של השני להשתעשע בדברי תורה, כאשר הלומד ילמד עם הבנה ועם הספק גפ"ת והידיעות של זה בבסיס של הבנה יחד עם שמירה על אי הפסק ברציפות הלימוד ממפריעים שונים, ממילא ישמח יותר בלימודו וע"י השמחה בתורה זוכה שהתורה תבלע בדמו כידוע מהאגלי טל בהקדמתו, ונהיה דבוק לתורה ולנותנה וממילא יהיה לו גם שמחת חיים וסיפוק שהוא בן תורה אמיתי ולומד כראוי את פיקודי ד' ישרים המשמחים את ליבו.

